

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	3
1. Πρόλογος	5
2. Γενικά	
2.α. Ιστορικά στοιχεία νήσου Σύρου	7
2.β. Η Ερμούπολη παρελθόν και παρόν	13
2.β.1. Η προεπαναστατική περίοδος	13
2.β.2. Ο οικισμός μετά την έλευση των προσφύγων - Γέννηση της Ερμούπολης	15
2.β.3. Η αγορά της Ερμούπολης	21
2.β.4. Πολεοδομία - Η πλατεία Μιαούλη	23
2.γ. Συγκριτική θεώρηση - Παραδείγματα νεοκλασικών αγορών στον ελλαδικό χώρο	29
3. Περιγραφή του μνημείου	
3.α. Ιστορικά στοιχεία κτιρίου	35
3.β. Τα αρχαία ευρήματα	37
3.γ. Γενική περιγραφή	38
3.δ. Μορφολογικά και οικοδομικά στοιχεία	40
3.ε. Οικοδομικές φάσεις	42
3.στ. Αναλυτική περιγραφή (κατά χώρο)	48
3.ζ. Παρατηρήσεις στην αναπαράσταση της αρχικής μορφής	57
4. Παθολογία	
4.α. Κατάσταση διατήρησης – βλάβες, φθορές, αλλοιώσεις	59
4.β. Ερμηνεία και αξιολόγηση προβλημάτων	61
5. Πρόταση αποκατάστασης	
5.α. Στόχοι της επέμβασης	63
5.β. Αρχιτεκτονική πρόταση επανάχρησης	64
5.γ. Πρόταση στερέωσης - Τεχνική περιγραφή	72
5.δ. Ένταξη κτιρίου στον πολιτιστικό χάρτη του νησιού	77
6. Επίλογος	79
7. Βιβλιογραφία	81
8. Παράρτημα εικόνων	83
9. Κατάλογος εικόνων	97

Ευχαριστώ **θερμά:**

τον επιβλέποντα καθηγητή μου Ι. Κίζη για τη βοήθεια του σε όλα τα στάδια εκπόνησης της εργασίας,

τους αρχειονόμους στο ΓΑΚ-Αρχεία Νομού Κυκλάδων: Αγγελική Ψιλοπούλου, Τάινα Χιέταλα και Παναγιώτη Ανδριανόπουλο για την ανεξάντλητη προθυμία τους και την απρόσκοπτη πρόσβαση σε κάθε μορφής αρχειακό υλικό,

τους υπάλληλους του Δήμου Ερμούπολης: Πέτρο Θεοδώρου και Παύλο Χατζηγηγορίου,

όλους τους ενοίκους των καταστημάτων του Δημοτικού Παντοπωλείου για την ευγένεια και την ανοχή τους και ειδικότερα το Μανώλη και όλα τα παιδιά στον κινηματογράφο,

τις συναδέλφους από την 1^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων: Ελένη Οικονομοπούλου και Κωνσταντίνα Σιούντρη,

την Πολ. Μηχ. Αμαλία Οικονομοπούλου για την κρίσιμη συμβολή της στις στατικές επιλύσεις,

την αρχαιολόγο Θεοδώρα Παπαγγελοπούλου της ΚΑ' Εφορείας Προϊστορικών και κλασσικών αρχαιοτήτων,

τους τεχνικούς προβολικών συστημάτων Κ. Παπαδημητρίου και Θ. Μιχαλάκη για τις πολύτιμες συμβουλές τους,

τον πατέρα μου Στέλιο Μπουντουράκη για την ακούραστη συμμετοχή του στην εργασία πεδίου,

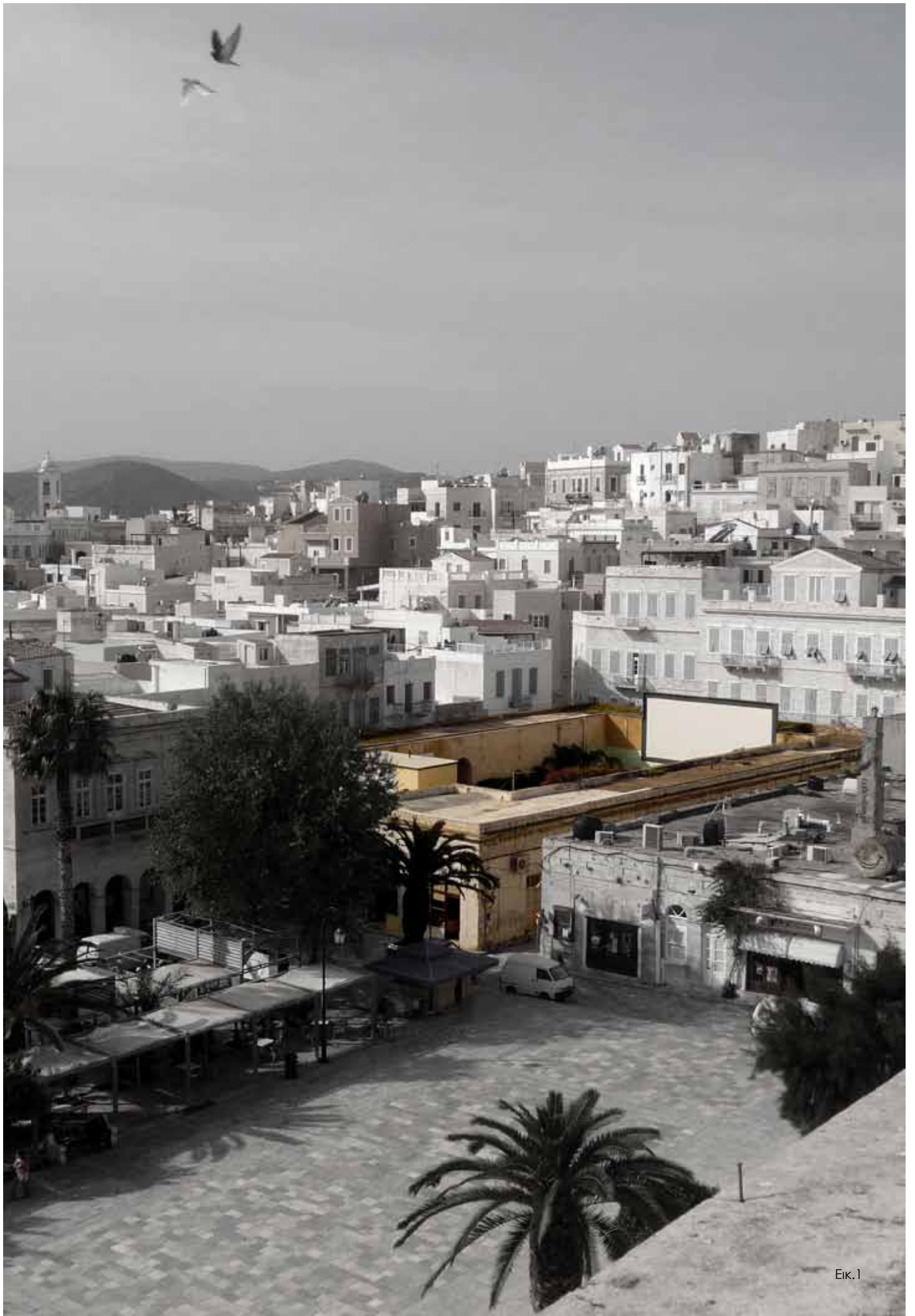
την οικογένεια Λαγοπάτη και ειδικότερα τον Ανδρέα για την φιλοξενία του στο νησί,

το φίλο μου Γιώργο Γουρλή για την εξασφάλιση πολύτιμου εξοπλισμού και τη βοήθεια του εν γένει,

τους φίλους και συναδέλφους Ελένη Μαλαματένιου και Φαίδρα Οικονομοπούλου,

και ξεχωριστά

τη Ναυσικά Ανδριτσοπούλου.

Εικ.1

1. Πρόλογος

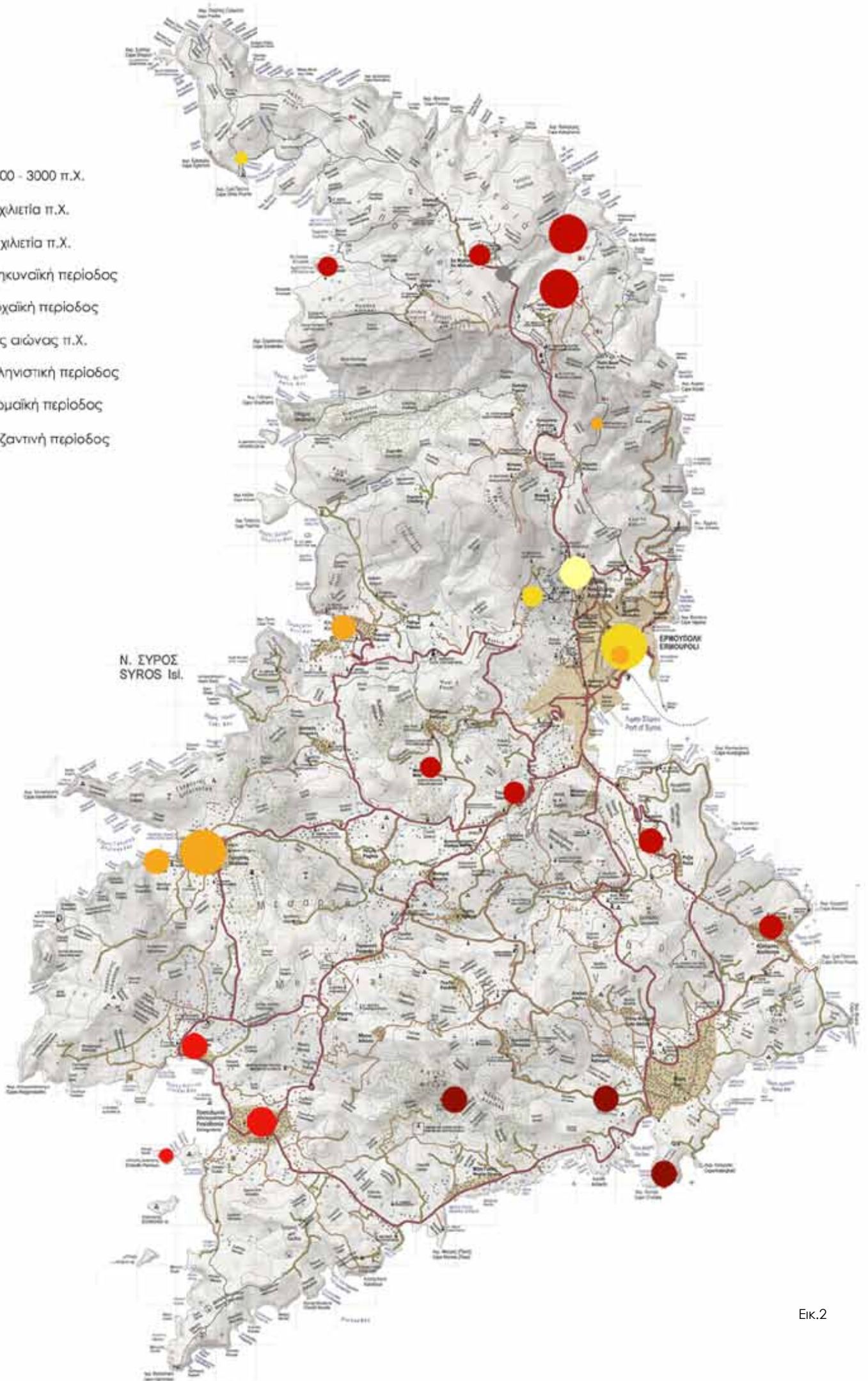
Αντικείμενο μελέτης αυτής της εργασίας αποτέλεσε το Δημοτικό Παντοπωλείο στην Ερμούπολη της Σύρου. Το κτίριο βρίσκεται στο πλέον πολυσύχναστο σημείο της, στην κεντρική πλατεία, την πλατεία Μιαούλη και μέχρι τη δεκαετία του 1950 λειτουργούσε ως η αγορά τροφίμων της πόλης.

Το μνημείο αυτό συνιστά μάρτυρα της αλματώδους οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ερμούπολης κατά το 19ο αιώνα και σημαντικό δείγμα της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής της πόλης.

Στις μέρες μας ζει ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν, όντας ένα κτίσμα γεμάτο αντιθέσεις. Πολλοί εγκαταλελειμμένοι χώροι και πολυσύχναστα καταστήματα, αποθήκες και σημεία αναψυχής, όλα συνυπάρχουν στις εγκαταστάσεις της παλιάς αγοράς. Στην οδό Χίου, δρόμο επί του οποίου εκτείνεται και η σημερινή αγορά της πόλης, από το ύψος του λιμανιού έως την πλατεία Μιαούλη, εντοπίζεται το κτίριο του Δημοτικού Παντοπωλείου. Σήμερα είναι γνωστό και ως το σινεμά “Παλλάς”, αφού στην αυλή του λειτουργεί τα τελευταία πενήντα χρόνια ο θερινός κινηματογράφος του νησιού.

Ελάχιστα προδίδουν τη άλλοτε χρήση του κτιρίου αυτού ως οργανωμένη αγορά: Κοιτάζοντας ανάμεσα στις αφίσες των ταινιών που προβάλλονται κάθε βράδυ του καλοκαιριού στον κινηματογράφο, μυρίζοντας τα γνωστά, στο νησί, λουκούμια του «Κορρέ» και περπατώντας ανάμεσα στα τραπεζοκαθίσματα του μπαρ που λειτουργεί τα τελευταία τρία χρόνια στο κτίριο, εύκολα διαπιστώνει κανείς την έκταση και το πλήθος των μετατροπών που δέχτηκε στο πέρασμα των χρόνων, ένα μνημείο που λειτουργεί για την πόλη, σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες της, από το 1856 έως και σήμερα.

- 4000 - 3000 π.Χ.
- 3^η χιλιετία π.Χ.
- 2^η χιλιετία π.Χ.
- Μηκοναϊκή περίοδος
- Αρχαϊκή περίοδος
- 5ος αιώνας π.Χ.
- Ελληνιστική περίοδος
- Ρωμαϊκή περίοδος
- Βυζαντινή περίοδος

2. Γενικά

Η Σύρος, γεωγραφικά, εντοπίζεται στο κέντρο περίπου των Κυκλάδων, έχει μακρόστενο σχήμα και μικρό σχετικά μέγεθος. Το μήκος της φτάνει τα 17χλμ. και το εμβαδόν της δεν ξεπερνά τα 86 τ.χλμ. Όπως και τα περισσότερα νησιά του Αιγαίου, αναδύεται μέσα από τη θάλασσα σε μορφή γυμνών και απότομων βράχων.

2.α. Ιστορικά στοιχεία νήσου Σύρου

Γνωρίζουμε τη Σύρο των αρχαίων χρόνων μέσα από τα κείμενα κυρίως ως πατρίδα του Φερεκύδη, δασκάλου του Πυθαγόρα (600-540π.Χ.)¹, τόπο που εξιστορείται από τον Όμηρο στην Οδύσσεια αλλά και κράτος-μέλος της Αθηναϊκής συμμαχίας².

Ο Όμηρος την αναφέρει ως νήσο της «Συρίης»³, μέρος «εύμηλον, οينوπληθή και πολύπυρον». Τόπο που γεννά πολλά κοπάδια, κρασί και σιτηρά⁴.

Στην **προϊστορική εποχή** ανάγονται τα πρώτα σημάδια ζωής στη Σύρο. Εντοπίστηκαν στα Ν.Α. του νησιού, στην περιοχή της Βάρης και τοποθετούνται χρονικά στα τέλη της νεολιθικής εποχής – αρχή της εποχής του Χαλκού⁵.

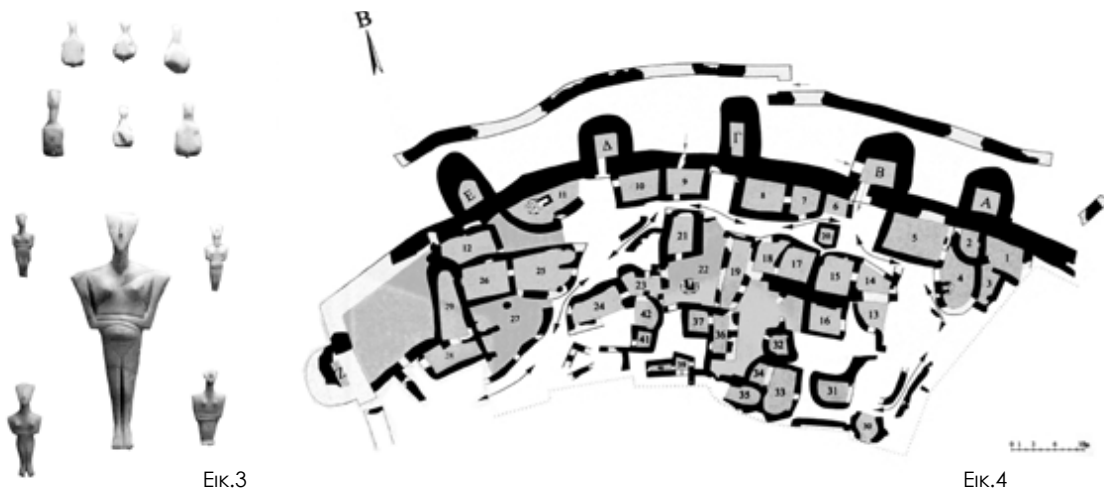
Τα πρώτα σημαντικά ευρήματα ανήκουν στην 3^η χιλιετία π.Χ., βρέθηκαν στη Χαλανδριανή (νεκροταφείο 2800-2300π.Χ.) και στο Καστρί (οχυρή πόλη 2500π.Χ.) και μαρτυρούν την κατοίκηση του νησιού την εποχή που ανθεί ο Κυκλαδικός Πολιτισμός, κατά την πρωτοκυκλαδική περίοδο ΙΙ, γνωστή και ως φάση Κέρου-Σύρου⁶. Κατά τις διαδοχικές ανασκαφές στην Χαλανδριανή, από το 1862, αποκαλύφθηκαν πάνω από 600 τάφοι με σημαντικά κτερίσματα⁷. Αντίστοιχα στο Καστρί, το 1898, αποκαλύφθηκαν ίχνη οχύρωσης, οικιών και αντικειμένων⁸.

Κατά τη δεύτερη χιλιετία π.Χ. τα νησιά του Αιγαίου κατακτήθηκαν από τους Φοίνικες, Κάρες, Κρήτες και Ίωνες. Σύμφωνα με τον Όμηρο, το κείμενο του οποίου αποτελεί και την πρώτη γραπτή μαρτυρία για το νησί, οι πρώτοι έποικοι της Σύρου ήταν οι **Φοίνικες** και έκαναν εμπόριο στην περιοχή. Έφερναν κοσμήματα, υφάσματα και χρυσό και τα

Εικ. 2: Χάρτης αρχαίων ευρημάτων. Κατάταξη βάσει χρονολόγησης.

Εικ. 3: Εκθέματα Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Μαρμάρινα ειδώλια της Πρωτοκυκλαδικής ΙΙ περιόδου από την Χαλανδριανή (2800-2300 π.Χ.). Φωτογραφία: Μ.Γ., Σεπτέμβριος 2013

Εικ. 4: Χάρτης οχυρωμένου οικισμού Καστρίου. Πηγή: Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο

¹ Ο Στράβων κάνει αυτήν την αναφορά στο νησί. Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., Σύρος και Ερμούπολη, Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15^{ος} – 20^{ος} αιώνες, Αθήνα, 2008, σ.17

² Φραγκίδης Α., Ιστορία της νήσου Σύρου, Αθήνα, 1975, σ.140

³ Η λέξη μάλλον προέρχεται από το επίθετο Σύριος. Φραγκίδης Α., 1975, σ.80-1, σ.143

⁴ Ζωντανός Π., Ιστορική περίληψις της νήσου Σύρου και της εν αυτή Ερμούπολης, Ερμούπολη, 1842, σ. 3

⁵ Συγκεκριμένα από στις θέσεις Χοντρά και Κοσκινάς στη Βάρη και στην Αγ. Θέκλα, στο χωριό Χρούσα <http://hellas.teipir.gr/Thesis/Siros/Greek/NeolEra.html>

⁶ Εθνικό αρχαιολογικό μουσείο

⁷ Βρέθηκαν αγγεία, μαρμάρινα ειδώλια και χάλκινα αντικείμενα του πρώιμου Κυκλαδίτικου πολιτισμού. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., Ερμούπολη. Η δημιουργία μιας νέας πόλης στη Σύρο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, Αθήνα, 1980, σ.17

⁸ Οι έρευνες εντόπισαν ίχνη κατοίκησης και σε άλλα σημεία του νησιού (Τάλαντα, Σα Μιχάλη, Γαλησσάς κτλ). Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., Ερμούπολη – Σύρος, Ιστορικό οδοιπορικό, Αθήνα, 1999, σ.13

αντάλλασαν με σιτηρά, καρπούς της γης, δέρματα και δούλους⁹. Μάλιστα το όνομα Σύρος είναι μάλλον φοινικικής προέλευσης¹⁰.

Κατά την **Μυκηναϊκή εποχή** η Σύρος κατοικείτο και ήκμαζε, γεγονός που αποδεικνύεται από τα εργαλεία και αγγεία που βρέθηκαν σε ανασκαφές. Τα θαλάσσια σύμβολα επί των ευρημάτων αυτών μαρτυρούν και την ύπαρξη ναυτιλίας¹¹. Κατά την παρακμή του μυκηναϊκού πολιτισμού, πραγματοποιήθηκαν μετακινήσεις πληθυσμών και πιθανολογείται ότι εγκαταστάθηκαν Ίωνες στο νησί (9^{ος}-8^{ος} αιώνες)¹².

Κατά την **αρχαϊκή περίοδο**, τον 6^ο αιώνα π.Χ., Σάμιοι κατέλαβαν τη Σύρο με τη βοήθεια ενός Συριανού, του Κιλλικώντα, με κυβερνήτη τον Πολυκράτη¹³. Την ίδια εποχή γεννήθηκε στο νησί ο Φερεκύδης, ο οποίος κατά την παράδοση εφεύρε το ηλιοτρόπιο. Ο φιλόσοφος έδρασε ανάμεσα στην 55^η και την 60^η ολυμπιάδα, δηλαδή περί το 540π.Χ.¹⁴.

Κατά τους Μηδικούς πολέμους υποτάχθηκε στους Πέρσες¹⁵. Μάλιστα, αναφέρεται σε ευρήματα ψηφισμάτων που ανακαλύφθηκαν στην Αθήνα (στον Παρθενώνα) ότι τον **5^ο αιώνα π.Χ.**, ήταν μέλος της Αθηναϊκής συμμαχίας¹⁶ και συμμετείχε στην συνέλευση της Δήλου¹⁷. Αποτελούσε αυτόνομο κρατίδιο με Βουλή και Δήμο, το οποίο όμως κατέβαλλε φόρο υποτέλειας στους Αθηναίους¹⁸. Αυτήν την περίοδο χτίστηκαν στο νησί ιερά και θέατρα, τα οποία αναπαρήγαγαν τις τελετές της Αθήνας¹⁹.

Κατά τη διάρκεια του πελοποννησιακού πολέμου η Σύρος κατέβαλε στην Αθήνα φόρο²⁰. Ακολούθησε η κυριαρχία των Λακεδαιμόνιων (404 π.Χ.) αλλά και των Μακεδόνων (338 π. Χ.) μετά τη μάχη της Χαιρώνειας²¹. Η ανάκαμψη της Σύρου εντοπίζεται στους **ελληνιστικούς χρόνους**²². Το 89 π.Χ. καταλήφθηκε από το Μιθριδάτη, βασιλιά του Πόντου²³. Η καταστροφή της Δήλου από το Μιθριδάτη και τους πειρατές του Αθηνόδωρου (69π.Χ.), έγιναν η αιτία να αναπτυχθούν τα γειτονικά νησιά και ιδιαίτερα η Σύρος²⁴.

Η Σύρος καταλήφθηκε από τους Ρωμαίους το 184π.Χ.²⁵. Κατά τη **ρωμαϊκή εποχή** ήκμασε, μετά την παρακμή της Δήλου και διατήρησε τη Βουλή, το Δήμο, το θέατρο, τους αγώνες και τα ιερά της κλασσικής εποχής, ενώ οι ρωμαίοι εισήγαγαν και πολλές καινοτομίες στο νησί. Διατήρησε, επίσης, τα χρόνια αυτά το πολίτευμα της και την

⁹ Φραγκίδης Α., 1975, σ.80-1, σ.144

¹⁰ Σύμφωνα με τον Bochart, η λέξη Σύρος παράγεται από την φοινικική λέξη «ουσύρα» που σημαίνει πλούσια ή «ουσούρα», που σημαίνει ευτυχής. Φραγκίδης Α., 1975, σ.175. Κατά μια άλλη εκδοχή, το όνομα προέρχεται απ' τη λέξη Σουρ ή Οσούρα ή Σύρα που σημαίνει βραχώδης. <http://hellas.teipir.gr/Thesis/Siros/Greek/NeolEra.html>

¹¹ Στον Άγιο Πάκο, Ν.Δ. του Γαλησσά εντοπίζονται επίσης ίχνη πόλης της Μυκηναϊκής περιόδου. Φραγκίδης Α., 1975, σ.131

¹² Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.14

Σύμφωνα με αναφορές, οι Ίωνες εγκαταστάθηκαν τον 8ο αιώνα και είχαν αρχηγό τους τον Ιππομέδων. Φραγκίδης Α., 1975, σ.81

¹³ <http://www.egreece.gr/dir/encyclopedia.pl?db+search+display+1294594950>

¹⁴ Ζωντανός Π., 1842, σ.9

¹⁵ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.15

¹⁶ Το 478 π.Χ.. Φραγκίδης Α., 1975, σ.80

¹⁷ Αμπελάς Τ., *Η Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιότατων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, Ερμούπολη, 1874, σ. 164

¹⁸ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.15

¹⁹ Φραγκίδης Α., 1975, σ.81

²⁰ Ο φόρος ήταν της τάξης του ενός ταλάντου ενδεικτικό της φτώχειας του νησιού κατά την εποχή αυτή. Φραγκίδης Α., 1975, σ.126

²¹ Ο.π., σ.127

²² Βρέθηκαν κατάλοιπα ναού στην Αληθινή, αλλά και στα Γράμματα. Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.15

²³ Φραγκίδης Α., 1975, σ.80

²⁴ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.18

²⁵ Αρχικά υπαγόταν στην δικαιοδοσία του Ανθύπατου της Ασίας και επί Διοκλητιανού (284-305 μ.χ.) στην νησιωτική επαρχία με έδρα τη Ρόδο. Φραγκίδης Α., 1975, σ.172

αυτονομία της²⁶. Από την εποχή αυτή, σώζονται τα πρώτα νομίσματα (3^{ος} αιώνας π.Χ.). Είναι γνωστό, επίσης, ότι η σημερινή Ερμούπολη ιδρύθηκε πάνω σε πόλη που ήκμασε κατά τη ρωμαϊκή εποχή²⁷.

Ελάχιστα γνωρίζουμε για το νησί τα **βυζαντινά χρόνια**, δεν διασώζονται γραπτά ή μνημεία. Την εποχή αυτή, τα νησιά του Αιγαίου παραδόθηκαν πλήρως στις πειρατικές επιδρομές και ο πληθυσμός της Σύρου συρρικνώθηκε και αποτραβήχτηκε στην ενδοχώρα του νησιού²⁸ (244-1207μ.Χ.). Η Άνω Σύρος είναι οικισμός της Βυζαντινής εποχής, και μάλλον ιδρύθηκε κατά την πρώτη πειρατική περίοδο (244-676μ.Χ.), η ανάπτυξη όμως του οικισμού συντελέστηκε κατά την περίοδο της ενετοκρατίας, όπου και πολλαπλασιάστηκε το μέγεθος του²⁹.

Η **ενετική κατοχή** διήρκησε από 1207 έως το 1566. Στο Δουκάτο της Νάξου, το οποίο διαμορφώθηκε από το Μάρκο Σανούδο, εκτός της Σύρου υπάγονταν επίσης η Πάρος, η Μήλος, η Θήρα, η Ίος, η Ανάφη, η Φολέγανδρος και η Σίφνος³⁰. Πολλοί ενετοί εγκαταστάθηκαν την εποχή αυτή στο νησί και ενσωματώθηκαν στην τοπική κοινωνία. Το θρησκευμα σταδιακά άλλαξε με την έλευση των Λατίνων ιερέων³¹. Την εποχή αυτή συνεχίζονται οι πειρατικές επιδρομές αλλά και η εμφάνιση λοιμών³².

Ο οικισμός της Άνω Σύρου είχε τότε την εποπτεία στους ναυτικούς δρόμους και τα περάσματα του Αιγαίου³³. Από το 13^ο έως το 15^ο αιώνα το νησί ήταν γνωστό με το όνομα Suda (<Σουδα=κανάλι, δίαυλος, όρυγμα), όνομα που συνδέεται με την μορφολογία της εισόδου του λιμανιού³⁴. Το 1485 ο Bartolomeo dalli Sonetti αναφέρει ότι το νησί διαθέτει οχυρό οικισμό, χτισμένο σε ύψωμα και κατοικείται από σκληροτράχηλους ανθρώπους³⁵.

Το 1522 η Σύρος λεηλατήθηκε και ο Δούκας Κρίσπης κατέσπει υποτελής του σουλτάνου Σουλεϊμάν του β'³⁶. Άρχισε, έτσι, να διαφαίνεται η κυριαρχία των τούρκων στο Αιγαίο, η οποία επιβεβαιώθηκε με τον εκθρονισμό του Ιωάννη Κρίσπη, το 1537, από το σουλτάνο και τον Χαϊρεντίν (ή Αϊρίδιν) Μπαρμπαρόσα, επικεφαλής του Οθωμανικού στόλου³⁷.

Εικ. 5: Πέντε από τα αρχαιότερα νομίσματα της Σύρου. Πηγή: Αμπελάς Τ., *Η Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, σ. 171.

Εικ. 6: Χάρτης και περιγραφή της Σύρου από τον Cristoforo Buondelmonti (περί τα 1420). Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., *Σύρος και Ερμούπολη, Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15^{ος} – 20^{ος} αιώνας*, σ.19.

Εικ. 7: Χαρτογραφία του Αιγαίου: Η Σύρος σε λεπτομέρεια από το χάρτη του Νικόλαου Σοφιανού *Totius Graeciae Descriptio* (1552). Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., *ό.π.*, σ.33.

Εικ.5

Εικ.6

Εικ.7

²⁶ Ό.π., σ.169

²⁷ Ό.π., σ.132

²⁸ Ό.π., σ.130. Οι επιδρομές των Σαρακηνών, οι οποίοι κατέστρεψαν τα δένδρα και τους δρυμούς του νησιού, επέφερε την ερήμωση των παράλιων πόλεων. Ζωντανός Π., σ.5

²⁹ Φραγκίδης Α., 1975, σ.202

³⁰ Ό.π., σ.184

³¹ Διατηρήθηκε όμως μια μικρή ορθόδοξη ενορία, εκείνη του Αγίου Νικολάου του πτωχού. Αγριαντώνη Χ., Φενερχή Α., 1999, σ.16

³² Φραγκίδης Α., 1975, σ.130. Το 1620 ο Tomasso Porcacchi γράφει για τα διπλά δεινά των συριανών: τις επιδρομές των πειρατών και την παρουσία των κακοποιών πνευμάτων που πλανιούνται στους υφάλους στο «στενό της Καπραιάς». Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.23

³³ Αγριαντώνη Χ., Φενερχή Α., 1999, σ.16

³⁴ Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.20

³⁵ Ο Πιρί – Ρέις περιγράφει το λιμάνι και το νησί: «Η ανωτέρα αναφερόμενη νήσος έχει περιφέρεια τριάντα μίλια. Οι ξένοι ναύτες την λένε «Σούδα» και οι Ρωμηοί «Καπρίς» [πρόκειται για σύγχυση με την γειτονική Γυάρο(Carpa)]. Η νήσος αυτή έχει φρούριον περιποιημένον. [...] Είς την άκρη του κόλπου της μεγάλης νήσου υπάρχει ένας βράχος από τον οποίο βλέπει κανείς τους εισερχομένους και εξερχομένους. [...] Στο νότιο μέρος του κόλπου υπάρχει ένας όρμος, όπου ξεφορτώνουν τα εμπορεύματα τα μεγάλα πλοία». Ό.π., σ.22-24

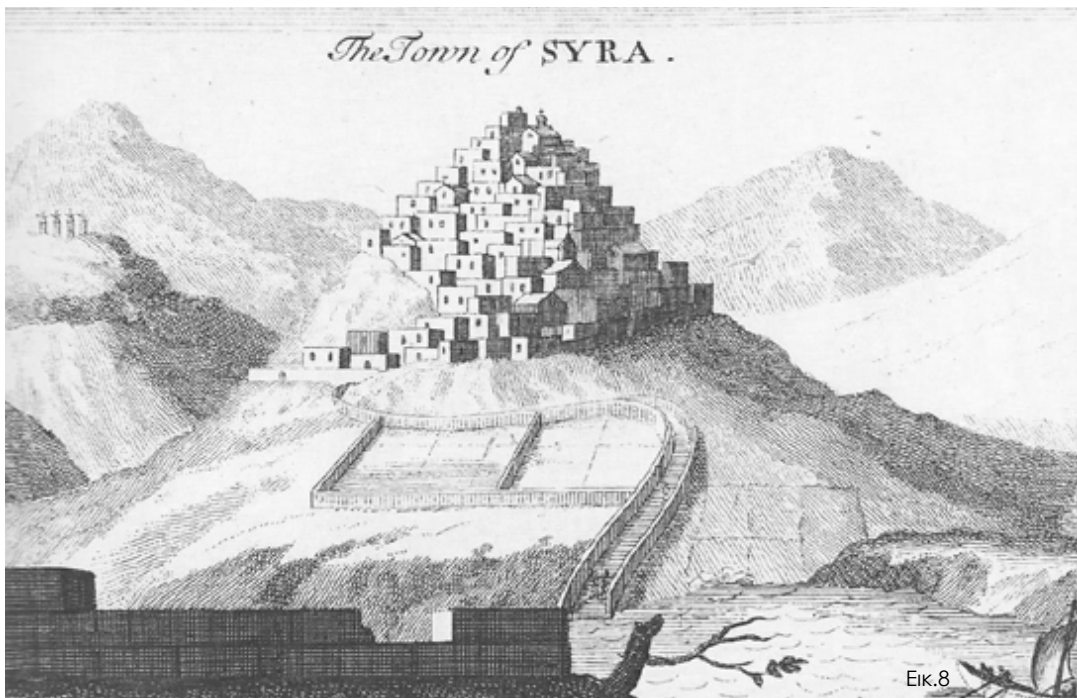
³⁶ Φραγκίδης Α., 1975, σ.195

³⁷ Αγριαντώνη Χ., Φενερχή Α., 1999, σ.16

Τυπικά η Φραγκοκρατία καταλύθηκε το 1566, όταν έπεσε ο τελευταίος Φράγκος δούκας, ως τότε φόρου υποτελής στο σουλτάνο³⁸.

Μετά την κατάληψη από τους **Οθωμανούς** (1566-1770 και 1774-1821) και ύστερα από διαπραγματεύσεις το 1579, παραχωρήθηκαν από τον Σουλτάνο Μουράτ Γ', σημαντικά προνόμια στα νησιά των Κυκλάδων. Μειώθηκε η φορολογία, αναγνωρίστηκε η διαίτησία μεταξύ χριστιανών, οι οποίοι ορίζονταν από την Κωνσταντινούπολη, και απαγορεύθηκε η εγκατάσταση γενιτσάρων. Ήδη από το 1535, είχε υπογραφεί η συνθήκη των διομολογήσεων μεταξύ της Γαλλίας και της Πύλης, με την οποία οι καθολικοί υπήκοοι της οθωμανικής αυτοκρατορίας τίθεντο υπό την προστασία των πρώτων³⁹. Διαμορφώθηκαν έτσι αρκετά ευνοϊκές συνθήκες για τους κατοίκους του νησιού, όπως διαφαίνεται και από αναφορές της εποχής⁴⁰.

Ο 17^{ος} αιώνας αποτέλεσε περίοδο μετάβασης. Μετά τους τουρκοβενετικούς πολέμους (1664-1669 και 1684-1679), οι τελευταίες ενετικές κτήσεις ενσωματώθηκαν στην οθωμανική αυτοκρατορία, ενώ ταυτόχρονα άρχισε να διαμορφώνεται μια νέα τάξη ελλήνων εμπόρων και μια στροφή στην ορθοδοξία. Οι Γάλλοι που επιθυμούσαν να αντικαταστήσουν τους Ενετούς, αντέδρασαν στέλνοντας καθολικά μοναχικά τάγματα στο Αιγαίο. Η Σύρος αποκαλούμενη τότε, ξανά με το τοπωνύμιο *Sira*⁴¹, αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα προπύργια της καθολικής πίστης⁴². Έτσι, Καπουτσίνοι (1627) Λαζαριστές και Ιησουίτες αργότερα (1744) ίδρυσαν μονές στο νησί, υπό την προστασία του Βασιλιά της Γαλλίας Λουδοβίκου ΙΓ' (1610-1643)⁴³. Το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού μετά τα μέσα του 17ου αιώνα ήταν καθολικό στο θρήσκευμα⁴⁴.

Εικ. 8: Άνω Σύρος σε απεικόνιση του Tournefort, 1700. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., *Ερμούπολη. Η δημιουργία μιας νέας πόλης στη Σύρο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα.*

Εικ. 9: Χαλκογραφία του 18ου αιώνα. Απεικόνιση απόκρουσης πειρατικής επιδρομής από τους Συριανούς. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.

³⁸ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.22

³⁹ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.16

⁴⁰ Το 1582 ο Αντώνιος από τη Μήλο περιγράφοντας τη Σύρο αναφέρει: «Η Σύρα (Sira) είναι ένα νησί γεμάτο βουνά και απόκρημνη από όλα τα μέρη με πολύ καλό λιμάνι προς την μεριά του σιρόκου[...] ο νησί έχει ένα κάστρο στην κορυφή ενός βουνού και στην παραλία έχει πόσιμο νερό, αρκετό κρέας. Οι κάτοικοι βαπτίζονται καθολικοί μιλούν ωστόσο ελληνικά...». Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.25-6

⁴¹ Ό.π., σ. 27. Ο Tournefort λέει ότι η λέξη Syra (Οι ενετοί την αποκαλούσαν Sira) προέρχεται από το Τζίρα = κυρά.

⁴² Ό.π., σ. 26

⁴³ Φραγκίδης Α., 1975, σ.188

⁴⁴ Ο Francesco Lurazzolo μετά τα μέσα του 17^{ου} αιώνα αναφέρει ότι οι κάτοικοι του νησιού είναι πιστοί καθολικοί και ανέρχονται σε 3.000. Γράφει επίσης ότι οι Καπουτσίνοι μοναχοί προστατεύουν από τους Τούρκους και τους Κουρσάρους. Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.28

Με ένα ψήφισμα της κοινότητας το 1860, το λιμάνι της Σύρου αποφασίστηκε να είναι ελεύθερο από κάθε φορολογική επιβάρυνση. Είναι η εποχή που άρχισε να εξυπηρετεί ξένα πλοία⁴⁵. Το 1770-1774, το νησί καταλήφθηκε από τους Ρώσους, ενώ με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊνάρτζη παραχωρήθηκε πάλι στους Τούρκους⁴⁶. Το 1779 ο σουλτάνος Αβδούλ Χαμίλ ο Α' παραχώρησε το νησί, μαζί με την Άνδρο, στην ανιψιά του Σαχ σουλτάνα. Η διοίκηση της κράτησε ως το 1803 (έτος θανάτου της). Η Σύρος υπαγόταν στο ταμείο της σουλτάνας και διαμορφώθηκε ένα είδος τοπικής αυτοδιοίκησης⁴⁷. Εκείνη όριζε τα πρόσωπα που θα επέβαλαν και θα συνέλεγαν τους φόρους. Οι υπάλληλοι ορίζονταν από το νησί και σύμφωνα με τον Abbé Della Rocca, κανένας Τούρκος δεν διέμενε τότε στο νησί.

Οι αναφορές των περιηγητών, εν γένει, παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον. Ο Abbé Della Rocca, εξηγεί τη σημασία της θέσης του λιμανιού στο Αιγαίο⁴⁸. Ο Tournefort αναφέρεται στον αριθμό αλλά και την εργατικότητα των κατοίκων⁴⁹ και ο Francesco Ricasenza, το 1688, εστιάζοντας στο αρχαίο παρελθόν του νησιού αναφέρει την ύπαρξη πολλών ερειπίων⁵⁰.

Το 18^ο αιώνα η Γαλλία συνέχισε να αποτελεί προστάτη του νησιού. Το δυτικό δόγμα υπερίσχυε του ανατολικού. Όσο εξασθενούσε η οθωμανική αυτοκρατορία, αυξανόταν η επιρροή των Γάλλων πρεσβευτών, οι οποίοι εξασφάλιζαν ελευθερία κινήσεων στον Συριανούς⁵¹. Μετά την επιδημία πανούκλας το 1728, την αναστολή των συνεχών πειρατικών επιδρομών⁵² και το τέλος των τουρκοβενετικών πολέμων, επέρχεται μια φάση άνθησης της οικονομίας της Σύρου, που κορυφώθηκε στο πέρασμα από τον 18^ο στο 19^ο αιώνα⁵³. Στα τέλη του 18^{ου} αιώνα αναπτύσσεται το εμπόριο, κυρίως του κρασιού και το λιμάνι δέχεται πολλά ελληνικά και ξένα πλοία⁵⁴. Ενδεικτικό της άνθησης είναι το γεγονός ότι μεταξύ του 1750 και το 1820, ο πληθυσμός διπλασιάστηκε από 2.000 σε 4.000 κατοίκους⁵⁵.

Εικ. 9

⁴⁵ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.23

⁴⁶ Φραγκίδης Α., 1975, σ.199

⁴⁷ Ό.π., σ.198

⁴⁸ Εξηγεί ότι βρίσκεται στο σταυροδρόμι δύο περασμάτων μεγάλης σημασίας: μεταξύ Εύβοιας - Άνδρου αλλά και μεταξύ Τήνου - Μυκόνου. Τα ιστιοφόρα που συναντούσαν συχνά αντίθετους ανέμους στην περιοχή άραζαν για μεγάλα διαστήματα στη Σύρο. Δρακάκης Α., *Ιστορία του οικισμού της Ερμούπολης (Σύρας)*, Αθήνα, 1979, σ.218

⁴⁹ Λέει ότι στο νησί κατοικούσαν 6000 καθολικοί και ότι τη νύχτα δε μπορούσε να ησυχάσει κανείς από θόρυβο των χειρόμυλων που δούλευαν για την παραγωγή του σιταριού και την ημέρα από τις ανέμες που έγενεθαι τα βαμβακερά νήματα. Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.32

⁵⁰ Ειδικότερα στο χάρτη του διακρίνονται το Καστρί, τα Γράμματα και ο Φοίνικας. Ό.π., σ.31

⁵¹ Δρακάκης Α., 1979, σ.3

⁵² Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.23

⁵³ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.16

⁵⁴ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.24

⁵⁵ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.16

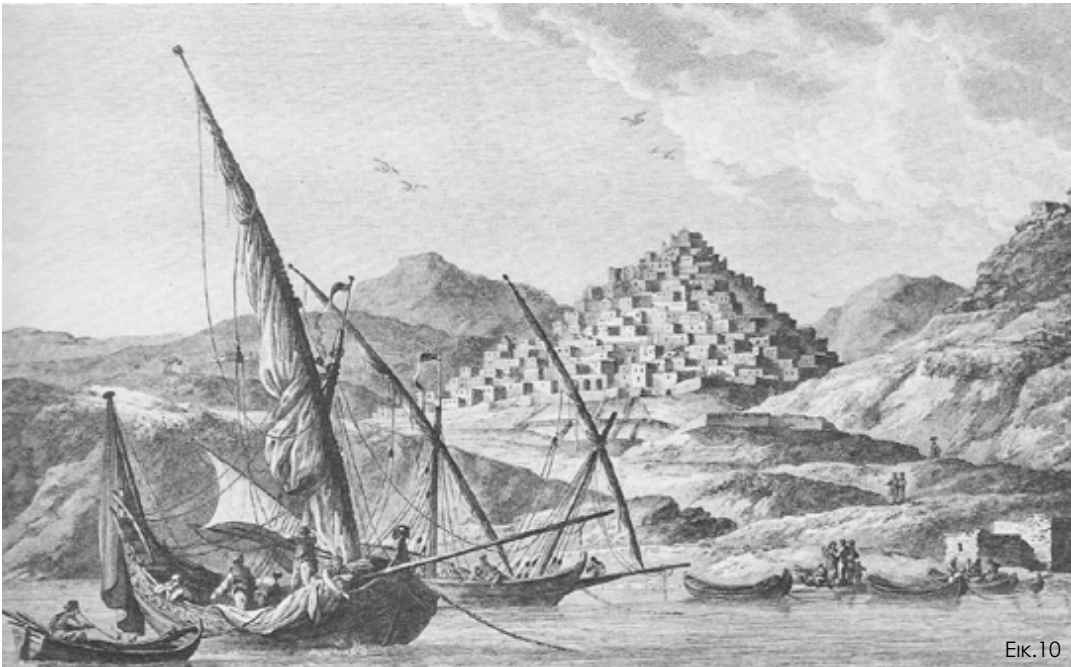
Ενδεικτική είναι και η αναφορά του Bory de Saint-Vincent ο οποίος γράφει: «Από το 1800 ο πληθυσμός της Σύρας είχε αρχίσει να αυξάνεται με μια ταχύτητα απίστευτον. Το εμπόριο επίσης, όπως και εις τας Σπέτσας και την Ύδρα, απασχολεί πολλούς δοθέντος ότι εξ αιτίας των πολέμων της αυτοκρατορίας μόνο οι Έλληνες ηδύνατο να ταξιδεύουν ασφαλώς εις την Μεσόγειον»⁵⁶.

Η έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα το **1821**, βρήκε τη Σύρο σε ακμή. Ουσιαστικά, το νησί συνιστούσε αυτόνομη περιοχή και ήταν μόνο φόρου υποτελής στους Τούρκους. Μάλιστα από τα μέσα του 18^{ου} αιώνα μέχρι τις αρχές του 19^{ου}, ο ετήσιος φόρος που κατέβαλαν είχε μειωθεί σημαντικά⁵⁷. Επίσης, ο πληθυσμός της Σύρου, ο οποίος ανερχόταν περίπου στους 4.600 κατοίκους, ήταν αμιγώς καθολικός⁵⁸ και οι συνθήκες διαβίωσης είχαν βελτιωθεί αισθητά εκείνη την περίοδο.

Έτσι, η Σύρος δεν συμμετείχε στους απελευθερωτικούς αγώνες του 1821. Ο εγχώριος πληθυσμός, υπό την προστασία των Γάλλων τήρησε στάση ουδετερότητας⁵⁹.

Όντας ουσιαστικά αυτόνομη, παραχώρησε στους επαναστατημένους Έλληνες ένα ελεύθερο λιμάνι, στο οποίο μπορούσαν να καταφύγουν, ενώ δεν σταμάτησε να καταβάλει το φόρο στους Τούρκους και να επιτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία τους στο νησί. Για αντάλλαγμα της παραχωρήθηκαν αποκλειστικά, σε όλο το Αιγαίο, προνόμια πρόσβασης των πλοίων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στο λιμάνι της, γεγονός που πυροδότησε την άνθηση του κατά τα πρώτα χρόνια της Επανάστασης⁶⁰.

Ο Gordon (1823) αναφέρει ότι η ουδετερότητα της Σύρου ήταν «*ευεργέτημα ανυπολόγιστου σημασίας*», αφού αποτέλεσε ένα εμπορικό κέντρο από το οποίο μπορούσαν οι επαναστάτες να προμηθεύονται σιτάρι που ερχόταν από την Ιταλία και τη Μαύρη Θάλασσα αλλά και πολεμοφόδια⁶¹. Η αύξηση της εμπορικής δραστηριότητας κατέστησε δυνατή την επιβίωση των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή την περίοδο της επανάστασης και ίδρυσαν την **Ερμούπολη**, την πρώτη πόλη της νεώτερης Ελλάδος⁶².

Εικ.10

⁵⁶ Δρακάκης Α., 1979, σ.218

⁵⁷ Ό.π., σ.4

⁵⁸ Υπήρχαν 200 ορθόδοξοι κάτοικοι στο νησί. Ο ορθόδοξος πληθυσμός ποτέ δεν ξεπέρασε το 5% καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Ό.π., σ.3, 8

⁵⁹ Φραγκίδης Α., 1975, σ.411

⁶⁰ Δρακάκης Α., 1979, σ.15-6

⁶¹ Ό.π., σ.223

⁶² Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.24

2.β. Η Ερμούπολη παρελθόν και παρόν

Η Σύρος με την ίδρυση της Ερμούπολης το διάστημα 1821-1830 έγινε το κέντρο των Κυκλάδων, σημείο αναφοράς και προσέλκυσης μεταναστών. Στη θέση της, όμως, προϋπήρχε μια άλλη πόλη, από καιρό εγκαταλειμμένη. Ακόμα και σήμερα, λίγα είναι τα στοιχεία και οι μάρτυρες που βοηθούν στη σύνθεση της εικόνας του αρχαίου οικισμού, επάνω στον οποίο αναπτύχθηκε η πόλη του 19^{ου} αιώνα.

2.β.1. Η προεπαναστατική περίοδος

Ελάχιστα γνωρίζουμε για τον αρχαίο οικισμό επί του οποίου ιδρύθηκε η σημερινή πρωτεύουσα των Κυκλάδων. Η παραθαλάσσια πόλη με το όνομα Σύρος, κατά πάσα πιθανότητα ιδρύθηκε κατά την αρχαϊκή περίοδο⁶³ και ήκμασε κατά τους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Εγκαταλείφθηκε σταδιακά το μεσαίωνα, όταν εμφανίστηκαν πειρατές από την Αφρική και την Ισπανία στο Αιγαίο⁶⁴.

Όταν ο Tournefort το 1700 επισκέπτεται τη Σύρο, βλέπει και περιγράφει τα ερείπια της αρχαίας πόλης⁶⁵. Μάρτυρες της παρουσίας του οικισμού κατά τα αρχαία χρόνια, αποτελούν, επίσης, ευρήματα όπως το αρχαίο **θέατρο** στη θέση ανέγερσης της οικίας Αλεξίου το 1843⁶⁶. Στο υπόγειο της οικίας του Κυριάκου Αλεξίου βρέθηκαν λειψανα από τρεις σειρές εδωλίων⁶⁷, σε μια εκ των οποίων διακρίνεται η λέξη «ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟΣ». Το υπόλοιπο μέρος του θεάτρου καλύπτεται από τα θεμέλια της οικίας και το δρόμο. Κατασκευαστικά, μοιάζει με τα αθηναϊκά θέατρα και χρονικά τοποθετείται στην ελληνιστική περίοδο⁶⁸.

Στο ανατολικό τμήμα του λόφου των δύο μύλων, κοντά στο ναό της Κοίμησης της Θεοτόκου, εντοπίζεται τμήμα αρχαίου **τείχους** μήκους μόλις 18,4 μ⁶⁹. Ο Prokesch von Osten, ο οποίος βρέθηκε στη Σύρο το 1824-5, περιγράφει το τείχος της αρχαίας πόλης, το οποίο όπως ο ίδιος αναφέρει μέσα σε λίγους μήνες είχε σκεπαστεί από σπίτια. Βάσει της περιγραφής του, ο Ι. Τραυλός χάραξε υποθετικά την πορεία του τείχους. Ο περίβολος της αρχαίας πόλης δεν ξεπερνούσε τα 1.800 βήματα και περιέκλειε την περιοχή του λιμανιού. Θα πρέπει να είχε τουλάχιστον 3 πύλες, στις θέσεις όπου και σήμερα περνούν οι βασικοί δρόμοι σύνδεσης του λιμανιού με άλλα μέρη του νησιού. Μια κοντά στην Κοίμηση(προς νότο) και άλλες δύο στη Μεταμόρφωση και τον Άγιο Νικόλαο (προς βορά)⁷⁰.

Εικ. 10: Ανω Σύρος, Choiseul-Gouffier, 1776. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.

Εικ. 11: Τοπογραφικό σχέδιο του Ι. Τραυλού, όπου σημειώνεται υποθετικά το τείχος της αρχαίας Σύρου βάσει της περιγραφής του Α. Prokesch von Osten. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π., σ. 21.

Εικ. 12: Σωζόμενο τμήμα του αρχαίου τείχους στην περιοχή του εθνικού σταδίου της Σύρου. Φωτογραφία: Μ.Γ., Ιούλιος 2013

Εικ.11

Εικ.12

⁶³ Η ίδρυση της προηγείται της κατάληψης των Σάμιων. Σίγουρα από το 500π.Χ.. Φραγκίδης Α., 1975, σ.202-3. Αγγεία από την εποχή αυτή έχουν βρεθεί στη θέση του ναού της Κοίμησης. Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.15. Ο Όμηρος αναφέρεται σε δύο πόλεις που είχαν βασιλιά τον Κτήσιο Ορμενίδη. Κατά μια εκδοχή, η μια από τις δύο πόλεις, η αρχαία Σύρος εντοπίζεται εκεί όπου υψώνεται η Ερμούπολη. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.19

⁶⁴ Φραγκίδης Α., 1975, σ.201

⁶⁵ Ό.π., σ.291

⁶⁶ Ό.π., σ.243, 255

⁶⁷ Οι βαθμίδες του αρχαίου θεάτρου, μας επιτρέπουν να υπολογίζουμε την ακτίνα της ορχήστρας σε 5 μ. περίπου. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.20

⁶⁸ Αμπελάς Τ., 1874, σ.192

⁶⁹ Φραγκίδης Α., 1975, σ.290

⁷⁰ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.19

Επίσης από τους αρχαιολόγους Ludwig Ross και Philippe Le Bas, αντλούμε πληροφορίες για δύο **ναούς**, του Ποσειδώνα και της Αμφιτρίτης στη νότια πλευρά του λιμανιού και της Αθηνάς Φρατριάς, πίσω από το ναό της Κοίμησης, όπου σωζόταν η επιγραφή ΑΘΗΝΑΣ ΦΡΑ, λαξευμένη στο βράχο⁷¹. Επίσης, λείψανα αρχαίας **δεξαμενής** στην περιοχή Γυρίου, μαρτυρούν πιθανώς την ύπαρξη υδραγωγείου στην πόλη⁷².

Ο Κλων Στέφανος αναφέρεται στα ευρήματα κοντά στην σημερινή πλατεία Σπύρου Μουστακλή (παλιότερα γνωστή ως πλατεία Μωραϊτίνη). Ένα ψήφισμα, μια επιστολή των αυτοκρατόρων Σεπτιμίου Σέβηρου και Καρακαλλά, η προτομή του Αδριανού αλλά και η επιγραφή της Αθηνάς Φρατριάς τον οδηγούν στο συμπέρασμα ότι στο χώρο αυτό υπήρχε η αγορά και το πρυτανείο της πόλης⁷³.

Πολύ σημαντικά είναι και τα ευρήματα που αποκαλύφθηκαν με την εκσκαφή για την ανέγερση του Δημοτικού Παντοπωλείου, του κτιρίου μελέτης της παρούσας εργασίας. Εκτενής αναφορά στα αρχαία αυτά λείψανα **ρωμαϊκού βαλανείου**, θα γίνει σε επόμενο κεφάλαιο.

Όπως αναφέρθηκε ήδη, πριν την έλευση των προσφύγων στη Σύρο και την ίδρυση της Ερμούπολης, ο πληθυσμός κατοικούσε στην κορυφή του λόφου. Το λιμάνι ήταν ένας τόπος με βράχους γυμνούς και αρχαία λείψανα, ενώ στη σημερινή πλατεία Μιαούλη εκτεινόταν κήποι και λίγα δέντρα. Μόνο ένας μικρός ναός δυτικός και τρεις τέσσερις αποθήκες για κρασιά υπήρχαν στην ακτή, σύμφωνα με την περιγραφή του Λουκά Ράλλη⁷⁴, ενός από τους πρώτους έποικους, ο οποίος κατέφθασε στο νησί, τον Οκτώβριο του 1822, αμέσως μετά την καταστροφή της πατρίδας του, της Χίου⁷⁵.

Επίσης, ο A. Lauergerne, το 1818, περιγράφοντας την εξέλιξη του οικισμού, τονίζει αυτό το στοιχείο, αναφέροντας ότι στα παράλια του λιμανιού υπήρχαν μόνο μερικά παραπήγματα, χρησιμοποιούμενα ως καταφύγια για τους ταξιδιώτες⁷⁶. Μετά την ίδρυση της πόλης και την εκτίναξη του πληθυσμού, πολλά αρχαία χρησιμοποιήθηκαν σαν οικοδομικό υλικό (spolia), κυρίως κατά τα πρώτα χρόνια ανοικοδόμησης της Ερμούπολης⁷⁷.

Εικ. 13: Ερμούπολη: Πεδίο συγκέντρωσης πληθυσμού, 1853. Τόποι προέλευσης προσφύγων. Πηγή: Kolodny E., «Ερμούπολις – Σύρος. Γέννησις και εξέλιξις μιας ελληνικής νησιωτικής πόλεως», σ. 265.

Εικ. 14: Οι 30 επικρατέστερες πατρίδες (1821-1830) των προσφύγων, βάσει του δημοτολογίου της Ερμούπολης. Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., ό.π., σ.121.

⁷¹ Ό.π., σ.19

⁷² Ζωντανός Π., 1842, σ.7

⁷³ Ό.π., σ.20

⁷⁴ Φραγκίδης Α., 1975, σ.411-2

⁷⁵ Φενερλή Α., Ανακοίνωση 2006 στα σεμινάρια της Ερμούπολης με τίτλο: *Τα πρώτα βήματα ανοικοδόμησης της Ερμούπολης*, σ.1

⁷⁶ Λέει μάλιστα ότι «αυτές οι καλύβες δεν βρίσκονταν μακριά από τη θέση όπου η παλιά ολοπράσινη Σύρος εκτεινόταν άλλοτε», αναφερόμενος στην Οδύσσεια.

⁷⁷ Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι ο Erlacher είχε πάρει διαταγή να ψάχνει για αρχαία μάρμαρα στο νησί και να τα χρησιμοποιεί στις δημόσιες οικοδομές. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.20

2.β.2. Ο οικισμός μετά την έλευση των προσφύγων – Γέννηση της Ερμούπολης

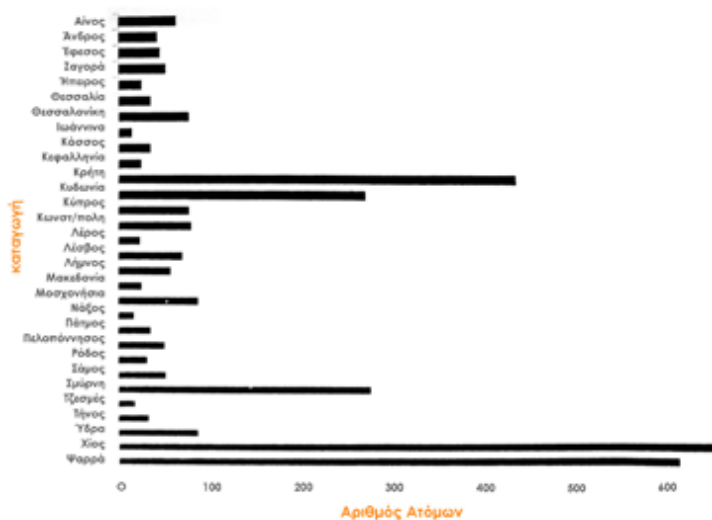
Η πόλη αυτή δημιουργήθηκε σε μια εποχή που ο ελληνικός κόσμος γνώρισε μια από τα βαθύτερες αλλαγές στη σύγχρονη ιστορία του. Μετά την έναρξη του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα, πρόσφυγες από πολλά μέρη της Ελλάδος βρίσκουν καταφύγιο στη Σύρο. Κατά μια εκδοχή, οι πρώτοι έποικοι κατέφθασαν στην Ερμούπολη το 1821 και ήταν λιγοστές οικογένειες Χιώτων που άφησαν την πατρίδα τους πριν ακόμα από τη καταστροφή του 1822⁷⁸.

Σύμφωνα με την παράδοση, οι πρώτοι πρόσφυγες ήταν οι Κυδωνείς⁷⁹. Μετά τις σφαγές της Σμύρνης, της Κυδωνίας και των Μοσχονησίων, οι πρόσφυγες αρχίζουν να κάνουν αισθητή την παρουσία τους στο νησί. Οι Σμυρναίοι εγκαταστάθηκαν σε σπίτια της Άνω Σύρου, ενώ οι Κυδωνείς και οι Μοσχονήσιοι, διέμεναν στους ορθόδοξους ναούς, στις στοές της κωμόπολης ή ακόμα και στις γωνιές των δρόμων⁸⁰. Στην πορεία, εγκατέλειψαν την Άνω Σύρο και έστησαν παραπήγματα στις εκτάσεις γύρω από το λιμάνι, οι οποίες άνηκαν μεν στον ντόπιο πληθυσμό, ήταν όμως βραχώδεις και άγονες και δεν καλλιεργούνταν⁸¹. Την ίδια χρονιά (1821), στο νησί άρχισαν καταφθάνουν κι άλλες οικογένειες κυρίως από νησιά του Αιγαίου και πόλεις της Μικράς Ασίας⁸².

Μετά την καταστροφή της Χίου (1822), ξεκινά ουσιαστικά η ιστορία της Ερμούπολης, με την εγκατάσταση χιλιάδων Χιώτων προσφύγων στην παραλία της Σύρου⁸³. Οι πρόσφυγες που κατέφυγαν το 1822 στη Σύρο από άλλα μέρη της Ελλάδας, πλην των Χιώτων, υπολογίζεται βάσει των πινάκων του 1834, σε χίλιους περίπου. Εγκαταστάθηκαν και εκείνοι σε παραπήγματα γύρω από το λιμάνι. Με την ανάπτυξη όμως της εμπορικής δραστηριότητας, αυξανόταν και η αξία της γης που άνηκε στον εγχώριο πληθυσμό. Αυτό αποτέλεσε και ένα από τα αίτια των προστριβών ανάμεσα στους πρόσφυγες και τους ντόπιους⁸⁴. Οι Ανωσυριανοί νοίκιαζαν τη γη τους γύρω από το λιμάνι στους παροίκους, προκειμένου να χτίσουν τα σπίτια τους. Η ιδιοκτησία της γης άνηκε στους ντόπιους, αλλά οι οικοδομές άνηκαν στους πρόσφυγες⁸⁵.

Εικ.13

Εικ.14

⁷⁸ Δρακάκης Α., 1979, σ.20

⁷⁹ Αμπελάς Τ., 1874, σ.498

⁸⁰ Δρακάκης Α., 1979, σ.25,29

⁸¹ Ό.π., σ.30

⁸² Ό.π., σ.31. Βάσει Δημοτολογίου του 1834, από τις 123 οικογένειες που εγκαταστάθηκαν στη Σύρο το 1821, 37 ήταν Σμυρναίοι, 15 ήταν Χιώτες και 8 από την Πελοπόννησο. Ό.π., σ. 23, 26, 200

⁸³ Ό.π., σ.35. Περιγραφή για τους πρόσφυγες δίνει η μαρτυρία του Χίου Λουκά Ράλλη, μέσω της ανακοίνωσης του Τ. Αμπελά το 1893: «Οι πλείστοι με λευκούς νυκτερινούς σκούφους επί της κεφαλής, με μισά σανδάλια, πολλοί με εσχισμένα ρούχα, αλλ' όλοι ως μέλισσαι περιπρέχοντες προς εξοικονόμηση των αναγκάων και των της επανάστασεως, πάντες ουχ' ήπτον φροντίζοντες και ανεξετάζοντες, εξ ων εικαζέ τις μέγα έσεται το μέλλον της νέας πόλεως»

⁸⁴ Ό.π., σ. 50

⁸⁵ Φενερλή Α., 2006, σ.2. Σαν απορία του τεταμένου κλίματος, το 1829 όταν ο Ι. Καποδίστριας έφτασε στη Σύρο, οι ντόπιοι ζήτησαν να αποζημιωθούν για τα οικόπεδα τους. Ο Καποδίστριας όρισε μια τετραμελή επιτροπή, η οποία και επέλυσε τις μεταξύ των δύο πλευρών διαφορές. Δρακάκης Α., 1979, σ.120

Το 1823, η Σύρος συμπεριλήφθηκε διοικητικά στις επαρχίες που συστάθηκαν (επαρχία Σύρου-Μυκόνου) και άρχισε να θεωρείται τόπος ελληνικός. Πρώτος έπαρχος ορίστηκε ο Αλέξανδρος Αξιώτης⁸⁶. Ορίστηκε επίσης λιμενάρχης, και αποφασίζεται η επιβολή διαφόρων ειδών τελών⁸⁷ στο λιμάνι, γεγονός που προκάλεσε έντονες αντιδράσεις σε Έλληνες και αλλοδαπούς εμπόρους. Γενικότερα, ο Αξιώτης αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες στο διοικητικό του έργο κυρίως λόγω των Γάλλων, που αμφισβητούσαν την εξουσία του⁸⁸. Την εποχή εκείνη, πέραν της Γαλλίας, στο νησί διατηρούσαν προξενεία η Αυστρία, η Αγγλία, η Ρωσία και άλλα μικρότερα κράτη.

Από τη χρονιά αυτή και μετά συμβάλει η Σύρος χρηματικά στον Αγώνα⁸⁹. Η εξουσία των ελληνικών αρχών, περιοριζόταν μόνο στο λιμάνι, όλο το υπόλοιπο νησί παρέμενε υπό τη διοίκηση της καθολικής κοινότητας των ντόπιων Συριανών, οι οποίοι παρέμεναν φόρου υποτελείς στους Τούρκους⁹⁰.

Παράλληλα, ο αριθμός των προσφύγων αυξάνεται κι άλλο. Υπολογίζεται ότι ξεπερνούσαν τους 6000, κυρίως λόγω της εμπορικής δραστηριότητας του λιμανιού, αλλά και του ξεσπάσματος επιδημίας πανώλης στη γειτονική Τήνο⁹¹, η οποία αρχικά συγκέντρωσε το μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων⁹².

Η απαρχή του οικισμού, ουσιαστικά τοποθετείται στο 1824. Μέχρι τότε, η εγκατάσταση των προσφύγων διεπόταν έντονα από έναν χαρακτήρα εφήμερο. Κανένα σπίτι δεν είχε οικοδομηθεί στην παραλία, δεν υπήρχε ναός, ούτε και δρόμοι. Έμοιαζε περισσότερο με κατασκήνωση προσφύγων, οι οποίοι περίμεναν τον επαναπατρισμό, και λιγότερο με οικισμό η εγκατάσταση αυτή. Αρκετοί ήταν εκείνοι που ακόμα διέμεναν στην Άνω Σύρο και στους γειτονικούς οικισμούς. Το 1824, όμως, έφτασαν στη Σύρο περισσότεροι πρόσφυγες απ' ό,τι και τα τρία προηγούμενα χρόνια μαζί⁹³.

Τη χρονιά αυτή, καθορίζεται η παράκτια ζώνη, μια λωρίδα πλάτους 50 μέτρων, ως δημόσια περιουσία⁹⁴. Ταυτόχρονα αρχίζουν να οικοδομούνται τα πρώτα λίθινα σπίτια και καταστήματα και θεμελιώνεται ο πρώτος ορθόδοξος ναός, η Μεταμόρφωση της Σωτήρος. Οι Ψαριανοί πρόσφυγες που κατέφθασαν μετά την καταστροφή του 1824⁹⁵, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή γύρω από την Κοίμηση, που οικοδομήθηκε αργότερα⁹⁶. Η παρουσία των Ψαριανών θεωρείται σταθμός για την ιστορία του νησιού, αφού επιδόθηκαν στην εφαρμογή της ναυπηγικής τέχνης, η οποία στην πορεία αποτέλεσε σημαντικό πυρήνα ανάπτυξης της οικονομίας του τόπου⁹⁷. Από το 1825 αρχίζει να αναπτύσσεται η βιοτεχνία της ξυλοναυπηγικής, σαν φυσική εξέλιξη των μικρών εργαστηρίων των Ψαριανών⁹⁸.

Η ανάπτυξη του οικισμού από το 1824 και μετά πραγματοποιείται με ταχύτατους ρυθμούς. Σύμφωνα με την αναφορά του Prokesch von Osten, το φθινόπωρο του 1824 στην παραλία υπήρχαν χιλιάδες πρόσφυγες σε σκηνές, σε ξύλινες παράγκες και άλλοι στο ύπαιθρο και πέντε μήνες αργότερα, βρήκε στη Σύρο καινούρια σπίτια,

⁸⁶ Ό.π., σ.79

⁸⁷ Όπως τελωνιακοί δεσμοί στα εισαγόμενα προϊόντα, τέλη σε όλα τα προϊόντα, δασμοί μόνο σε όσα προέρχονταν ή προορίζονταν για το εξωτερικό. Ό.π., σ.88-9

⁸⁸ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.27

⁸⁹ Μάλιστα πλήρωνε 40.000 γρόσια ετησίως στους πρόκριτους της Ύδρας για την ενίσχυση του στόλου. Ό.π., σ.28

⁹⁰ Δρακάκης Α., 1979, σ.97

⁹¹ Ό.π., σ.85

⁹² Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.26

⁹³ Δρακάκης Α., 1979, σ.111

⁹⁴ Το 1825, στην δημόσια παράκτια ζώνη υπήρχαν 300 κτίσματα, οι χρήστες των οποίων κατέβαλαν ενοίκιο στον έπαρχο. Ό.π., σ.117

⁹⁵ Από τις πολεμικές επιχειρήσεις του Τουρκοαιγυπτιακού στόλου κατέφθασαν πρόσφυγες από την Κρήτη, την Κάσο και τα Ψαρά

⁹⁶ Ό.π., σ.112-3

⁹⁷ Ό.π., σ.184

⁹⁸ Αναλάμβαναν για λογαριασμό της κυβέρνησης την κατασκευή πυρπολικών. Ό.π., σ.273. Επίσης, από το 1826 έως το 1830, ναυπηγήθηκαν 200 πλοία, το 1833:45 και το 1837:55. Αμπελάς Τ., 1874, σ.636

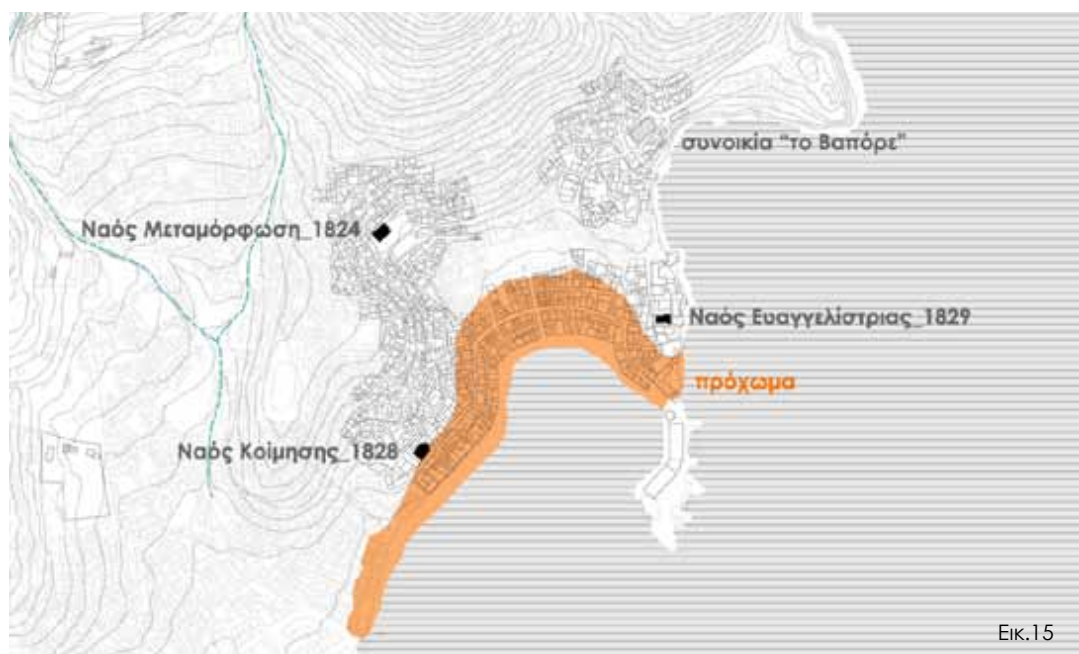
περίπου 100 στον αριθμό, χτισμένα στις πλαγιές του λόφου πάνω από το λιμάνι⁹⁹. Από το 1824 έως το 1832, για τον χαρακτηρισμό των προσφύγων χρησιμοποιείται ο όρος «πάροικος», ο οποίος σκιαγραφεί την ενδιάμεση φάση που βρέθηκαν αυτοί οι άνθρωποι, την εποχή μετά την αρχικώς θεωρούμενη προσωρινή έλευση τους και πριν την αντιμετώπισή τους ως κατοίκους του νησιού¹⁰⁰.

Το 1825 καταφθάνουν πρόσφυγες κυρίως από την Πελοπόννησο. Η συνεχής αναταραχή στην χερσαία Ελλάδα αυξάνει αλματώδης αύξηση του πληθυσμού¹⁰¹. Έως το 1850, φτάνουν στη Σύρο πρόσφυγες από όλη την Ελλάδα, από τη Θράκη, την Κρήτη, την Ήπειρο, τη Μακεδονία, τη Θεσσαλία, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο και τα νησιά¹⁰². Ταυτόχρονα στο νησί εγκαταστάθηκαν και πολλοί φιλέλληνες, κυρίως Γάλλοι, Άγγλοι, Αυστριακοί, Ιταλοί και Ρώσοι έμποροι¹⁰³.

Η πόλη τότε, εκτεινόταν σε τρεις λοφίσκους¹⁰⁴ και ήταν διαιρεμένη σε τρία μέρη: το ορεινό, το αριστερό και το δεξιό. Τα μέρη αυτά, καθώς και η περιοχή της αγοράς συνιστούσαν τον οικισμό. Ο διαχωρισμός αυτός (δεξιόν, αριστερόν, ορεινόν και φόρος (<form>=αγορά) πραγματοποιήθηκε προκειμένου να προχωρήσει η διαδικασία της απογραφής του 1828¹⁰⁵. Τα τοπωνύμια των συνοικιών προέρχονταν σε αρκετές περιπτώσεις από τον τόπο καταγωγής των προσφύγων¹⁰⁶, ενώ οι θέσεις των καταστημάτων προσδιοριζόταν βάσει των ειδών προς πώληση, π.χ. «Ψαράδικα», «Μπακάλικα» κτλ. Η επίσημη ονομασία της πόλης ουσιαστικά διετελέστηκε το 1826, στο προαύλιο του ναού της Μεταμόρφωσης, μετά από πρόταση του Λ. Ράλλη να πάρει το όνομα της από τον προστάτη του εμπορίου, τον Ερμή¹⁰⁷. Το 1828, αρχίζει η ανέγερση της Κοίμησης της Θεοτόκου, στη συνοικία των Ψαριανών και ένα χρόνο αργότερα, του καθολικού ναού της Ευαγγελίστριας¹⁰⁸. Την περίοδο αυτή άρχισε η ευρεία ανοικοδόμηση λίθινων σπιτιών και καταστημάτων.

Εικ. 15: Χάρτης απεικόνισης της εξέλιξης του οικισμού.

Οι πρώτοι πόλοι αναπτύχθηκαν γύρω από τους ναούς της Κοίμησης και της Μεταμόρφωσης. Ως πρόχωμα ορίζεται η παραλιακή ζώνη που επιχρηματώθηκε και φιλοξένησε ξύλινες αποθήκες και καταστήματα, τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων στο λιμάνι.

Εικ.15

⁹⁹ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.27

¹⁰⁰ Δρακάκης Α., 1979, σ.163

¹⁰¹ Ο.π., σ.200

¹⁰² Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.25

¹⁰³ Ο.π., σ.26

¹⁰⁴ Οι λόφοι των καταλυμάτων(γυμναστήριο), της Αναστάσεως και των ορφανοτροφείων. Φραγκίδης Α., 1975, σ.408

¹⁰⁵ Βάσει απογραφής: 13.805 κάτοικοι/**346 μαγαζιά**/256 εργαστήρια και παραπήγματα. Αμπελάς Τ., 1874, σ.600

¹⁰⁶ Σε έγγραφο της εποχής εντοπίζονται και άλλα όπως «πέντε μύλοι», «κατελήματα», «καλυβάκια» και τα «μνήματα». Δρακάκης Α., 1979, σ.115

¹⁰⁷ Πίστευαν ότι αυτός εφεύρε τα μέτρα, τα σταθμά, τους ζυγούς και κάθε τι που έχει σχέση με τις αγορές.

¹⁰⁸ Αμπελάς Τ., 1874, σ.514, 598, 641

Όσον αφορά στην εμπορική δραστηριότητα, η άνθηση της προχωρούσε παράλληλα με την ανάπτυξη του οικισμού της Ερμούπολης. Το 1827 υπολογίζεται ότι στην πόλη δρούσαν περίπου 250 Έλληνες και αλλοδαποί έμποροι¹⁰⁹. Στο λιμάνι της Σύρου βρίσκονταν έως 200 πλοία ημερησίως και στην πλειοψηφία τους ήταν αυστριακά. Ο Emerson αναφέρει πλοία, μεταξύ άλλων, από τη Μάλτα και τη Μασσαλία. Όλα τα πλοία που έρχονταν από το εξωτερικό με προορισμό την Ελλάδα, αγκυροβολούσαν στη Σύρο¹¹⁰.

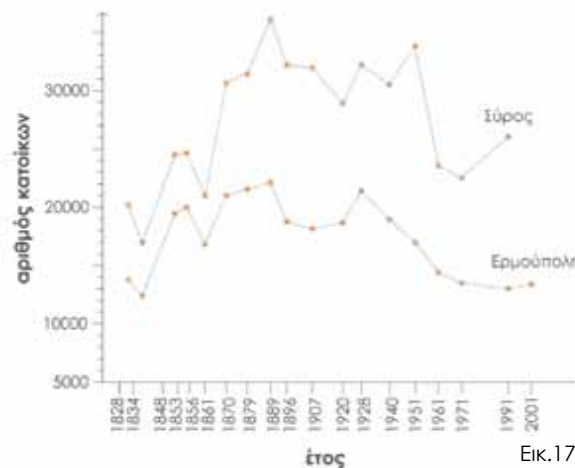
Με την επάνοδο της ομαλότητας το 1830, το λιμάνι κατέστη το σημαντικότερο κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου (υφάσματα, δέρματα, σιδηρικά). Έγινε το πρώτο εμπορικό λιμάνι της Ελλάδος τις πρώτες δεκαετίες του ελληνικού κράτους¹¹¹ και αποτέλεσε υποχρεωτικό σταθμό των δρόμων προς την Κωνσταντινούπολη και την Ανατολή και το κυριότερο σημείο προορισμού προς το Αιγαίο¹¹². Αυτή η αλματώδης ανάπτυξη σχετίζεται με μακροπρόθεσμες τάσεις, όπως είναι η επέκταση των διεθνών εμπορικών δικτύων στη Μεσόγειο, αλλά και συγκυριακούς τοπικούς παράγοντες (ελληνική επανάσταση)¹¹³. Σε κάθε περίπτωση η συνεχής αύξηση της ζήτησης επέβαλε, ήδη από το '30, την πραγματοποίηση λιμενικών έργων. Το 1834 κτίστηκαν οι αποθήκες διαμετακομιστικού εμπορίου και την ίδια χρονιά άρχισε η κατασκευή της προκουμαίας¹¹⁴.

Ενδεικτικό, επίσης, της ευρύτερης σημασίας του κέντρου αυτού του νεοσύστατου ελληνικού κράτους είναι το γεγονός ότι αποτέλεσε πυρήνα αντιπολίτευσης κατά του κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια (1827-32), όπως και αργότερα κατά του Όθωνα (1832-62). Η αντίδραση των Σύριων στην κυβερνητική πολιτική του Καποδίστρια, βασιζόταν κυρίως στην επιβολή δασμών στο εμπόριο του νησιού¹¹⁵, αλλά και στο επιχείρημα του να χωρίσει σε τάξεις τους εμπόρους¹¹⁶.

Κατά την Οθωνική περίοδο, αρχίζει εποχή ακμής για την πόλη¹¹⁷. Η οργάνωση, η ανάπτυξη και η εξέλιξη της συντελούνται ουσιαστικά στα χρόνια αυτά. Με τη διοικητική διαίρεση της χώρας σε νομούς, η Σύρος υπάγεται στο νομό Κυκλάδων και η Ερμούπολη γίνεται πρωτεύουσα του νομού. Ως έδρα θα φιλοξενήσει όλες τις διοικητικές αρχές. Την ίδια χρονιά θα ψηφιστεί και ο θεσμός των Δημάρχων (1833), με τις πρώτες εκλογές να πραγματοποιούνται το 1835. Ο δημοτικός θεσμός ήταν έκτοτε στο επίκεντρο της πολιτικής ζωής του νησιού¹¹⁸.

Εικ.16

Εικ.17

Εικ. 16: Εμπορικές διασυνδέσεις και δομή του εμπορίου των σημαντικότερων νησιών των Κυκλάδων, 1852. Συναρέλλη Μ., *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, σ. 152.

Εικ. 17: Διάγραμμα πληθυσμού βάσει δημογραφικών πινάκων (πηγή: Kolodny E., *ό.π.*, σ. 255) και απογραφών Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.

¹⁰⁹ Δρακάκης Α., 1979, σ.236

¹¹⁰ Ό.π., σ.203, 205-6

¹¹¹ Ό.π., σ.19

¹¹² Kolodny E., «Ερμούπολις – Σύρος. Γέννησις και εξέλιξις μιας ελληνικής νησιωτικής πόλεως», *Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών*, τ.8 (1969-1970), σ.253

¹¹³ Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.143. Η εμπορική ακμή στηρίχθηκε, επίσης, στην εμπειρία και την ευφυΐα των προσφύγων, στην ασφάλεια που εξασφάλισε η ουδετερότητα και στο μικρό κόστος παραγωγής των ιστιοφόρων. Kolodny E., 1969-70, σ.259

¹¹⁴ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.36

¹¹⁵ Φραγκίδης Α., 1975, σ.430

¹¹⁶ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.20

¹¹⁷ Η Ερμούπολη είναι πλέον ολοκληρωμένο αστικό κέντρο. Αριθμεί 5.000 σπίτια, 15.000 κατοίκους και 3.000 εμπορικούς οίκους. Συναρέλλη Μ., *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, Αθήνα, 1989, σ.160-1

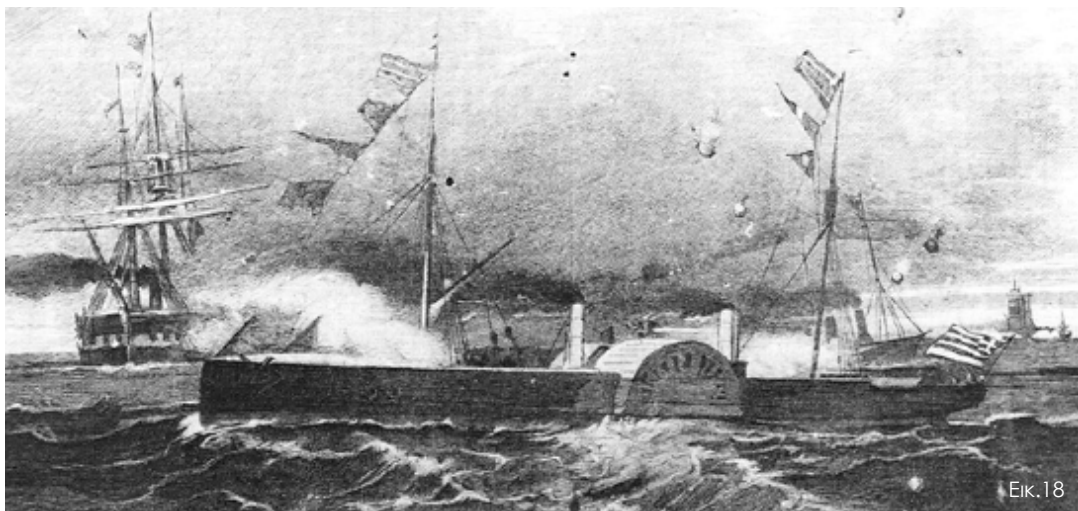
¹¹⁸ Ό.π., σ.30

Μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα η Ερμούπολη βρίσκεται σε πλήρη ακμή. Ο πληθυσμός της φτάνει τους 20.000 κατοίκους. Ήταν μια πόλη με ανεπτυγμένη κοινωνική και πολιτιστική ζωή. Στο νησί είχαν πλέον ιδρυθεί λέσχες, σύλλογοι και εφημερίδες¹¹⁹. Σταθερή αύξηση του πληθυσμού παρατηρείται έως το 1848. Το διάστημα 1853-6 πέφτει ο αριθμός των κατοίκων¹²⁰ και έκτοτε ανακόπηκε ο ρυθμός της δημογραφικής αύξησης του νησιού¹²¹. Από το 1860 εισέρχεται η Σύρος σε μια φάση ύφεσης με διακυμάνσεις. Μειώθηκε η έλευση μεταναστών και περιορίστηκε στις αφίξεις κατοίκων των γύρω νησιών, τα οποία βρίσκονται σε δεινότερη κατάσταση¹²².

Από το 1870 και μετά, ουσιαστικά αλλάζει η δομή των εμπορικών συναλλαγών και καταργούνται οι ενδιάμεσοι σταθμοί αποθήκευσης-διαμετακόμισης (deposit trade)¹²³. Ο ρόλος του διαμεσολαβητή που έπαιζε η Σύρος από τον 18^ο αιώνα στις εμπορικές διασυνδέσεις της Μεσογείου, εξαφανίζεται πλήρως το τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα. Κατά τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, η Ερμούπολη αγόραζε και αποθήκευε τα ευρωπαϊκά εμπορεύματα, για να τα διανείμει στη συνέχεια στην ηπειρωτική χώρα και τα γειτονικά νησιά¹²⁴. Από την περίοδο αυτή και μετά όμως, οι τακτικές γραμμές των ατμόπλοιων αναιρέσαν την ανάγκη ενδιάμεσων σταθμών, απαραίτητων έως τότε στη διακίνηση εμπορευμάτων με τα ιστιοφόρα¹²⁵.

Ήδη από το 1861 είχε ιδρυθεί η «Ελληνική Εταιρία Ναυσιπλοΐας» στο νησί, η οποία κατασκεύαζε ατμομηχανές, σε μια προσπάθεια να συμβαδίσει με τις διεθνείς εξελίξεις στη ναυτιλία. Κύριο έργο της εταιρίας ήταν η ατμοπλοϊκή σύνδεση της Ελλάδος με το εξωτερικό. Από το 1880 ξεκινά όμως η παρακμή της¹²⁶. Το διάστημα 1882-93 διανοίγεται ο ισθμός της Κορίνθου και κατασκευάζονται σιδηρόδρομοι. Όσο αναπτύσσονται οι ανταλλαγές στην ηπειρωτική χώρα και αυξάνεται η σημασία του Πειραιά, το λιμάνι της Σύρου σταμάτησε να είναι το πρώτο της χώρας¹²⁷.

Με την πτώση του εμπορίου, άρχισε η στροφή προς τη βιομηχανία στο νησί. Τα πρώτα βήματα της είχαν γίνει, όπως προαναφέρθηκε, με την ανάπτυξη της ξυλοναυπηγικής τέχνης¹²⁸, και την παραγωγή καπνών, ήδη από το 1827. Παράλληλα αναπτύχθηκε η

Εικ. 18: Το ατμόπλοιο «Ενωσις». Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.

Εικ.18

¹¹⁹ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.19

¹²⁰ Το 1854 ξεσπά στο νησί επιδημία χολέρας. Ο πληθυσμός μειώνεται σημαντικά, κυρίως λόγω της μετανάστευσης. Φραγκίδης Α., 1975, σ.469

¹²¹ Kolodny E., σ.256

¹²² Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.107

¹²³ Ό.π., σ.146

¹²⁴ Αγόραζε σιτάρι από τη Ρωσία, δέρματα από τη Μικρά Ασία, σίδηρο από την Αγγλία, λεπτά υφάσματα της Γερμανίας, κρασί Σάμου και μαστίχα Χίου. Το λιμάνι αυτό διακινούσε περισσότερο από το μισό όγκο των ελληνικών εισαγωγών και περισσότερο από το 80% του διαμετακομιστικού εμπορίου. Συναρέλλη Μ., 1989, σ.148

¹²⁵ Ό.π., σ.158-9

¹²⁶ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.36-7

¹²⁷ Ό.π., σ.40

¹²⁸ Τα ναυπηγεία της κάλυπταν τη μισή εθνική παραγωγή ιστιοφόρων. Φραγκίδης Α., 1975, σ.518

βυρσοδεψία και άρχισε η παραγωγή προϊόντων όπως νήματα, αλεύρι, χρωστικές ύλες, σιδηρά εργαλεία, σχοινιά, φυσίγγια κ.α. Τα καταστήματα της βυρσοδεψικής, της σιδηρουργικής και της βαφικής συναγωνίζονταν εκείνα της Ευρώπης¹²⁹. Μάλιστα, ο Βασιλιάς Γεώργιος ο Α' αποκάλυψε τη Σύρο «*Το Λίβερπουλ της Ελλάδος*»¹³⁰.

Η βιομηχανία στη Σύρο άνησε τη στιγμή ακριβώς που έχασε το διεθνές εμπόριο της ρόλο, στα τέλη 19^{ου} αιώνα, και διοχετεύτηκε εκεί το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό και οι πόροι. Την περίοδο αυτή, αναπτύχθηκε στο νησί η κλωστοϋφαντουργία παράλληλα με την παραγωγή βαμβακιού¹³¹. Διαμορφώθηκε, έτσι η νέα βιομηχανική πλέον πόλη, η οποία σταδιακά έχασε τον κοσμοπολίτικο αέρα της και υιοθέτησε τα χαρακτηριστικά ενός ελληνικού επαρχιακού οικισμού¹³².

Οι Βαλκανικοί πόλεμοι και η Μικρασιατική καταστροφή συνδέονται με την ύφεση της βιομηχανικής παραγωγής, αφού απέκοψαν τη Σύρο από τις κοντινές πηγές πρώτων υλών και τις αγορές της Σμύρνης, της Κωνσταντινούπολης και της Οδησού. Έκλεισαν τα βυρσοδεψεία και οι αλευρόμυλοι, ενώ μόνο μερικά υφαντουργεία συνέχισαν να λειτουργούν. Από τις αρχές του αιώνα τα εμπορικά και βιομηχανικά κεφάλαια διοχετεύτηκαν προοδευτικά στην ηπειρωτική Ελλάδα¹³³. Ο ώριμος βιομηχανικός καπιταλισμός είχε ήδη αρχίσει να συνθλίβει τις μικρές βιοτεχνίες και το κοινωνικό κλίμα ήταν βαρύ¹³⁴. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μετά τη μικρασιατική καταστροφή του 1922, και την έλευση περίπου 8.000 πρόσφυγες στην Ερμούπολη, λόγω των χαμηλών μεροκάματων, μόνο το ένα τρίτο εγκαταστάθηκε τελικά στο νησί. Μετά την κρίση της περιόδου 1929-1932, η βιομηχανία της Σύρου βρέθηκε σε ακόμα πιο δύσκολη θέση. Στο τέλος του μεσοπολέμου, το λιμάνι συρρικνώνεται και τα εργοστάσια άρχισαν να κλείνουν¹³⁵.

Στη δύσκολη αυτή εποχή της ανεργίας και της ανέχειας ξεσπά ο β' παγκόσμιος πόλεμος. Το Μάιο του 1941, αποβιβάζονται τα ιταλικά στρατεύματα και το 1943, περνά στη δικαιοδοσία των Γερμανών. Το χειμώνα του 1941, 26.000 άνθρωποι πέθαναν από την πείνα ενώ στο τέλος του πολέμου, πολλά κτήρια βομβαρδίστηκαν, ανάμεσα τους το τελωνείο, η Λέσχη και το Νεώριο¹³⁶.

Οι δεκαετίες που ακολούθησαν επιφύλασαν για την Ερμούπολη αντίστοιχη μοίρα με εκείνη των υπόλοιπων επαρχιακών πόλεων. Έχασε μέχρι το 1971, το 20% του πληθυσμού της, ενώ μόνο το Νεώριο αποτέλεσε εστία απασχόλησης¹³⁷. Το διάστημα 1990-4, το Νεώριο έμεινε κλειστό¹³⁸. Από το 1994, έως και τις μέρες μας συνεχίζει να λειτουργεί κανονικά, συντηρώντας κάτι από το βιομηχανικό παρελθόν της πόλης.

Μέχρι και σήμερα, η πολιτική, οικονομική και κοινωνική ιστορία της Ερμούπολης, αποτυπωμένη στους δρόμους και στα κτίσματα της, αποδίδει την αίσθηση της σημαντικής πολιτείας που ήταν άλλοτε. Η πόλη αυτή, αποτελεί ένα μοναδικό μάρτυρα της ζωής, των ανθρώπων του 19^{ου} αιώνα, αλλά και της πολιτιστικής τους έκφρασης. Στις μέρες μας, υπάρχει μια σαφής στροφή της τοπικής οικονομίας στον τομέα της τουριστικής ανάπτυξης, βάση της οποίας αποτελεί αυτή η μοναδική πολιτιστική κληρονομιά του πρώτου οικισμού της νεώτερης Ελλάδος. Η Ερμούπολη το 1976, κηρύχθηκε «*Τόπος χρήζον ειδικής κρατικής προστασίας, διότι αποτελεί για τη χώρα ένα μοναδικό νεοκλασικόν και πολεοδομικόν σύνολο*»¹³⁹.

¹²⁹ Ό.π., σ.467, 518

¹³⁰ Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.135

¹³¹ Ό.π., σ.143, 137

¹³² Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.21

¹³³ Kolodny E., 1969-70, σ.261

¹³⁴ Το 1879 διεξάχθηκαν οι πρώτες απεργίες και πολλοί τεχνίτες εγκατέλειψαν την πόλη. Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.20

¹³⁵ Ό.π., σ.21

¹³⁶ Ό.π., σ.22

¹³⁷ Ό.π., σ.23

¹³⁸ Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., *Ο πολεοδομικός σχεδιασμός της Ερμούπολης: μια πρότυπη πολεοδομική αντιμετώπιση ιστορικής πόλης*, Αθήνα, 2003, σ.231

¹³⁹ ΦΕΚ-709/Β/1976

2.β.3. Η αγορά της Ερμούπολης

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη της εγκατάστασης και εξέλιξης της εμπορικής δραστηριότητας στο νέο, ταχέως αναπτυσσόμενο, οικισμό. Το έδαφος του λιμανιού αποτέλεσε ουσιαστικά λευκό καμβά, επί του οποίου αποδόθηκαν οι λειτουργικές ανάγκες της νέας πόλης. Τα πρώτα χρόνια, οργανωνόταν μεγάλη αγορά κατά μήκος της ακτής, όπου αγκυροβολούσαν τα ευρωπαϊκά πλοία, λόγω της καλής κατάστασης του λιμανιού, σε σχέση με εκείνου της Τήνο, αλλά και της ασφάλειας που παρείχε για τα εμπορεύματα. Σταδιακά, με την αύξηση του πληθυσμού, η αγορά επεκτάθηκε¹⁴⁰.

Στο πρόχωμα, μια ζώνη διαμορφωμένη με επιχωματώσεις κατά μήκος της αβαθούς θαλάσσιας περιοχής του λιμανιού, βάσει της καταγραφής του 1834, συγκεντρώνονταν οι επαγγελματικές λειτουργίες των παροίκων της πόλης. Η εικόνα της αγοράς, η οποία απευθυνόταν στον εγχώριο πληθυσμό αλλά και στους προσωρινά διαμένοντες σκιαγραφείται από τις αναλυτικές περιγραφές του χώρου. Υπήρχε ένας φούρνος και ο αλογόμυλος του Γιούρδη που συνδέονται με την παραγωγή παξιμαδιού και γαλέτας απαραίτητης για τον ανεφοδιασμό των πλοίων, ένα ιχθυοπωλείο, επτά συνολικά καφενεία, ένα ζαχαροπωλείο, ένα μαγειρείο, ένα ρακοπωλείο και πολλά ακόμα αντίστοιχα μαγαζιά¹⁴¹. Τα κτίσματα ήταν κατά κύριο λόγο ξύλινα¹⁴². Γνωρίζουμε, επίσης, ότι από το 1834, ο χώρος της αγοράς φωτιζόταν με φανούς λαδιού¹⁴³.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η περιγραφή της αγοράς την εποχή της περιοδείας του Ιωάννη Καποδίστρια και την επίσκεψή του στη Σύρο το 1829. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι αποβιβάστηκε στην ακτή του γιαλού, στην οδό Αιμασιάς (την παραλιακή οδό), η οποία οδηγούσε στην αγορά. Τα μαγαζιά ήταν πάνω σε σανίδια, για την κυκλοφορία των λέμβων¹⁴⁴.

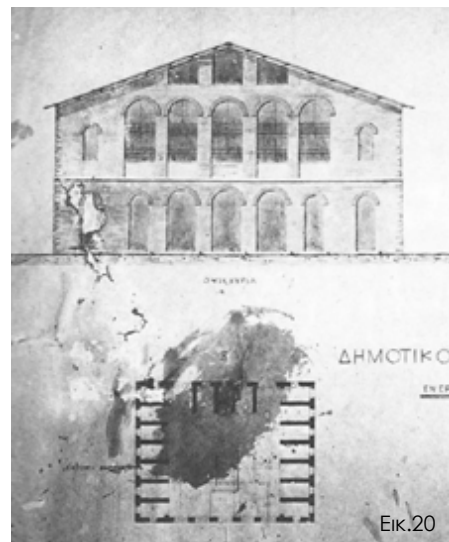
Τα χρόνια που ακολούθησαν αυξήθηκε η ανάγκη σχεδιασμού κτιρίων και οργάνωσης του εμπορικού χώρου, σε συνέχεια και των δυτικών προτύπων ζωής που εισήχθησαν σταδιακά στην πόλη. Ήδη από το 1834, μέσω αίτησης των δημογερόντων προς την κυβέρνηση εκφράζεται η ανάγκη μεταξύ άλλων για δημιουργία Αρτοποιείου, Ιχθυοτροφείου, Λαχανοπωλείου και Κρεοπωλείου¹⁴⁵. Κατά τη διάρκεια της δημαρχιακής θητείας του Αργυρίου Ταρποχτζή (1946-7), ιδρύονται στο νησί το πρώτο κτίριο που φιλοξένησε το κρεοπωλείο και το ιχθυοπωλείο¹⁴⁶.

Εικ. 19: Φωτογραφία εμπορικής οδού στην Ερμούπολη στα τέλη του 19ου αιώνα, του Aymar Eugène de La Baume Pluvinel. Πηγή: www.syrosagenda.gr

Εικ. 20: Τα σχέδια που εφαρμόστηκαν για την οικοδομή του Κρεοπωλείου, 1846. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π., σ. 117.

Εικ.19

Εικ.20

¹⁴⁰ Φραγκίδης Α., 1975, σ.412

¹⁴¹ Φενερλή Α., Ανακοίνωση 2005 στα σεμινάρια της Ερμούπολης με τίτλο: Σχέδια της Ερμούπολης και η έναρξη του σχεδίου πόλεως, σ.5

¹⁴² Η συγγραφέας αναφέρει ότι οι ξύλινες κατασκευές πρέπει να ήταν στερεωμένες πάνω σε λίθινες βάσεις αφού το έδαφος θεμελίωσης ήταν «υδάτινο».

¹⁴³ Ο.π., σ.6

¹⁴⁴ Φραγκίδης Α., 1975, σ.422

¹⁴⁵ Αμπελάς Τ., 1874, σ.639

¹⁴⁶ Φραγκίδης Α., 1975, σ.463

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Γ. Ναύτη, ο οποίος το 1847 έγραψε ότι το κτίριο του Κρεοπωλείου-Ιχθυοπωλείου, είναι το μόνο στην Ελλάδα με τέτοια χρήση και ότι η σημασία του έγκειται στο γεγονός ότι δεν πρόκειται για μια προσωρινή κατασκευή, αλλά για ένα κτίριο που δέσποζε στην παραλία της Ερμούπολης¹⁴⁷. Η οργάνωση της εμπορικής δραστηριότητας αποδίδεται έντονα με το σχόλιο του Γερμανού περιηγητή Julius Faucher, ο οποίος το 1878 έγραψε: «[...] Η Ερμούπολη μπορεί να είναι περήφανη για την Κρεαταγορά και την Ιχθυαγορά, κτίρια που στερούνται και πολύ μεγαλύτερες πόλεις, ακόμη και στη Γερμανία»¹⁴⁸.

Άλλες αναφορές στην εμπορική δραστηριότητα, οι οποίες τονίζουν και τον κοινωνικό χαρακτήρα της αγοράς δίνονται από επισκέπτες και κατοίκους της πόλης. Ο Ανδρέας Συγγρός, ο οποίος έφτασε τον Απρίλιο του 1840 στη Σύρο αναφέρει «Δευτέρα αιτία θαυμασμού εν Σύρω ήτο η οδός της Αγοράς, η δι' εμέ πρωτοφανής αυτής κίνησης, τα εις τα εμπορικά εκτεθειμένα πολυειδή εμπορεύματα και αι φωναί των υπαλλήλων των παντοπωλείων, προσκαλούντων τους πελάτας και απარიθμιζόντων τας πωλουμένας σαρδέλλας [...] Όχι ολιγωτέραν εντύπωση μοι έκαμε και ο θόρυβος των ζυγαριών των καπνοπωλών, οίτινες επωλούν, εννοείται με το σύστημα του «πέσσερα και ένα» και αφού εξύγιζον τον καπνόν άφινον την ζυγαριάν να πίπτη μετά πάταγος»¹⁴⁹.

Επίσης, ο Gautier στην περιγραφή του για την Ερμούπολη το 1852 αναφέρει ότι εντυπωσιάζεται από την οχλαγωγία της αγοράς, τα ανάκλιτρα στα καφενεία, την πανσπερμία των λαών, τη ζωντάνια των γυναικών και αναφέρεται σε μια «πόλη υπό κατάρρευση, σε αυτήν την πόλη υπό κατασκευή»¹⁵⁰. Συγκεκριμένα γράφει: «Η προκουμαία περιβάλλεται υπό διαφόρων ετερογενών καταστημάτων, ιχθυοπωλείων, κρεοπωλείων, ζαχαροπλαστέων, καφενείων και μαγειρείων και παρουσιάζει ζωηροτάτην εικόνα»¹⁵¹.

Όσον αφορά στα διαθέσιμα προϊόντα, μπορεί να πει κανείς ότι ήταν άριστης ποιότητας, και είδη που δύσκολα θα εντοπιζονταν σε άλλες αγορές, γεγονός ενδεικτικό του υψηλού βιοτικού επιπέδου¹⁵². Στη Σύρο του 19^{ου} αιώνα, υπήρχαν είδη διατροφής ήταν φερμένα από το εξωτερικό, όπως μουστάρδες Γαλλίας και Αγγλίας, άλατα Αγγλίας, κομπόστες Γαλλίας, παξιμάδια Αγγλίας, ποτά και κρασιά Γαλλίας και διάφορα άλλα¹⁵³. Τα εγχώρια αγροτικά προϊόντα προέρχονταν από το Δήμο Συρίων (Άνω Σύρος)¹⁵⁴, ενώ φημισμένο ήταν το κρασί της Σύρου. Σταδιακά, αυξάνεται στην Ερμούπολη κατά πολύ και η κατανάλωση κρέατος (εισάγονταν από τη Μ. Ασία και τη Ρωσία). Στην αγορά υπήρχαν ακόμα ψάρια νωπά, οστρακοειδή και μαλάκια, χόρτα και κηπευτικά, καθώς και φρούτα εισαγωγής, τυριά, λάδι, ελιές, βούτυρο και αλεύρι από άλλες περιοχές της Ελλάδας¹⁵⁵.

Άμεσα, στην πόλη με τη ζωηρή εμπορική δραστηριότητα, προέκυψε η ανάγκη δημιουργίας οργανωμένης αγοράς, με τη μορφή, εν τέλει, του **Δημοτικού Παντοπωλείου**, κτιρίου που επέτρεψε τη συγκέντρωση των πωλητών τροφίμων σε περικόλειστο χώρο. Με τον καθορισμό πολεοδομικού σχεδίου στην Ερμούπολη και τη χάραξη οδών και δημόσιων χώρων, ήταν φυσικό η δημοτική αγορά, να τοποθετηθεί στο κέντρο της κοινωνικής ζωής, στην κεντρική πλατεία, συνιστώντας σημείο συγκέντρωσης των κατοίκων. Στα επόμενα κεφάλαια δίδεται αναλυτική περιγραφή των συνθηκών ανέγερσης και λειτουργίας της πρώτης οργανωμένης αγοράς της νεώτερης Ελλάδας.

¹⁴⁷ Το κτίριο αυτό έχει κατεδαφιστεί και στη θέση του έχει ανεγερθεί το κτίσμα της Δημόσιας Σχολής μηχανικών Σύρου. Το 1872-3, χτίστηκε άλλο κτίριο για Ιχθυοπωλείο στην πλατεία των «Ανθρακοπωλείων». Σώζονται σχέδια στα Γενικά Αρχεία του Κράτους-Αρχεία Νομού Κυκλάδων, που σχετίζονται με αυτές τις προσωρινές κατασκευές. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.115-7

¹⁴⁸ Ο.π., σ.117

¹⁴⁹ Ελευθερίου Μ., Νεοκλασική Ερμούπολη, Αθήνα, 2000, 269

¹⁵⁰ Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.47

¹⁵¹ Ελευθερίου Μ., 2000, σ.256

¹⁵² Φραγκίδης Α., 1975, σ.96

¹⁵³ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.44

¹⁵⁴ Οι εξαγωγές των γεωργών της Άνω Σύρου ανερχόταν σε 1 εκατομμύριο οκάδες ετησίως. Οι αγρότες πωλούσαν τα προϊόντα τους απευθείας στους λαχανοπώλες (δεν εφαρμόστηκε το Φεουδαλικό σύστημα στη Σύρο) οι οποίοι τα εξάγουν στην υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό. Φραγκίδης Α., 1975, σ.95, 522

¹⁵⁵ Ο.π., σ.96-7

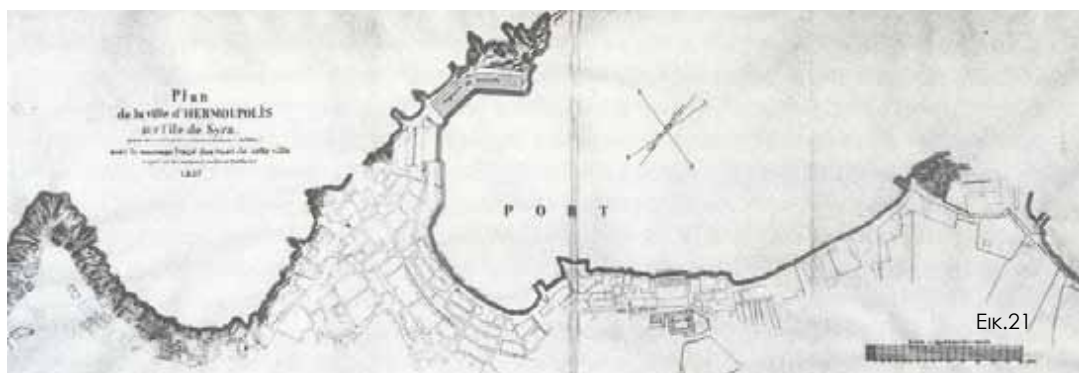
2.β.4. Πολεοδομία – η πλατεία Μιαούλη

Με τη συνεχή έλευση προσφύγων, ήδη από το 1822 στο λιμάνι της Σύρου και την ολοένα αυξανόμενη ανάγκη στέγασης, προέκυψε από πολύ νωρίς στον νέο οικισμό το ζήτημα της ρυμοτόμησης και της χάραξης πολεοδομικού σχεδίου¹⁵⁶. Χαρακτηριστικά, ο Emerson, το 1825, γράφει: «Οι δρόμοι της, λόγω του οικισμού της πόλεως εις τας κλίσεις ενός απότομου κωνικού λόφου, είναι αντικανονικοί, στενοί και απαισιώως ρυπαροί», ενώ την ίδια εποχή ο Swah επισημαίνει ότι «οι δρόμοι του νέου οικισμού είναι πλάτους ενός βήματος, πνιγμένοι εις τις ακαθαρσίας και τη ρυπαρότητα»¹⁵⁷. Το 1833 οι Marchebeus και Giraudeau ξαφνιάζονται από την παρουσία 30.000 κατοίκων σε ένα τόπο όπου τα στενά δρομάκια δεν είναι πλακοστρωμένα, τα σπίτια είναι μικρά και δεν υπάρχει τάξη¹⁵⁸.

Το πρώτο σχεδιάγραμμα της πόλης, περιελάμβανε μόνο την παράκτια ζώνη. Αποτέλεσε ουσιαστικά την αποτύπωση του προχώματος, το 1834, και συντάχθηκε για λόγους εξαγοράς της γης¹⁵⁹. Αντίγραφο του, που φέρει τη χρονολογία 1837, βρίσκεται στο γραφείο της Λιμενικής αρχής της Σύρου¹⁶⁰. Έχει γίνει ήδη αναφορά στο πρόχωμα. Ο όρος περιγράφει την παράκτια περιοχή που προέκυψε από το μπάζωμα της λιμνοθάλασσας του όρμου του λιμανιού. Στη ζώνη αυτή εγκαταστάθηκαν κυρίως οι επαγγελματικές λειτουργίες του οικισμού. Εντοπίζονταν μαγαζιά, καφενεία, κουρεία, αποθήκες, εργαστήρια¹⁶¹ κτλ., ενώ κάποιες αποθήκες και εργαστήρια είχαν στο όροφο τους δωμάτια ή ακόμα και σπίτια.

Όσο αυξανόταν ο αριθμός των Ερμούπολιτών και άρχισαν να πυκνώνουν τα κτίσματα στην παραλία και στις πλαγιές πάνω από το λιμάνι, τόσο γινόταν αισθητή η έλλειψη ρυμοτομικού σχεδίου. Ήδη, από τα πρώτα τοπογραφικά σχέδια που συντάχθηκαν διακρίνεται ο οικοδομικός ιστός της πόλης, ο οποίος αρχικά διαμορφώθηκε ακατάστατα γύρω από τις δύο εκκλησίες τη Μεταμόρφωση και την Κοίμηση, από όπου άλλωστε εξαπλώθηκε προς τα άλλα σημεία του κατοικηθέντος χώρου¹⁶².

Το 1834, άρχισε η διαδικασία ρυμοτόμησης της πόλης. Κλήθηκε ο μηχανικός Weber να ορίσει τους δρόμους τις πλατείες και τα όρια της πόλης, τα οποία με τις προβλέψεις για την ανάπτυξη της πόλης, θεωρήθηκε ότι έπρεπε να είναι εκτεταμένα¹⁶³. Το σχέδιο του 1834 κρίθηκε ατελέστατο αφού δεν περιελάμβανε τα όρια των σπιτιών, τις αυλές και τους κήπους. Το 1836, ο Όθωνας πρότεινε στον Erlacher να αναλάβει τον έλεγχο του σχεδίου, ο οποίος όμως δεν δέχτηκε, αφού ήταν απασχολημένος με άλλα έργα,

Εικ. 21: Το αντίγραφο του τοπογραφικού σχεδίου του L. Weber. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π., σ. 67.

¹⁵⁶ Οι Δημογέροντες το 1832, ζήτησαν από τους πολίτες να μην κλείνουν και να μην οικειοποιούνται δρόμους και δημόσιους χώρους. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.65

¹⁵⁷ Δρακάκης Α., 1979, σ.119

¹⁵⁸ Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., 2008, σ.47

¹⁵⁹ Οι δικαιούχοι είχαν ήδη καταλάβει την παράκτια ζώνη από το Δημόσιο. Η κυβέρνηση δέχτηκε να τους αναγνωρίσει ως ιδιοκτήτες των οικοπέδων που έχουν χτίσει, με τον όρο να αγοράσουν τα οικοπέδα του με κάποιες προκαθορισμένες τιμές ανά τετραγωνικό. Έτσι χρηματοδοτήθηκαν τα λιμενικά έργα της Ερμούπολης Συναρέλλη Μ., 1989, σ.162

¹⁶⁰ Φενερλή Α., 2005, σ.3

¹⁶¹ Πολλά από αυτά καταλάμβαναν μεγάλους χώρους και διαιρούνταν σε μικρότερες «θέσεις» έτσι ώστε να εκμισθώνονται σε περισσότερους ενοικιαστές. Ό.π., σ.5

¹⁶² Ό.π., σ.2

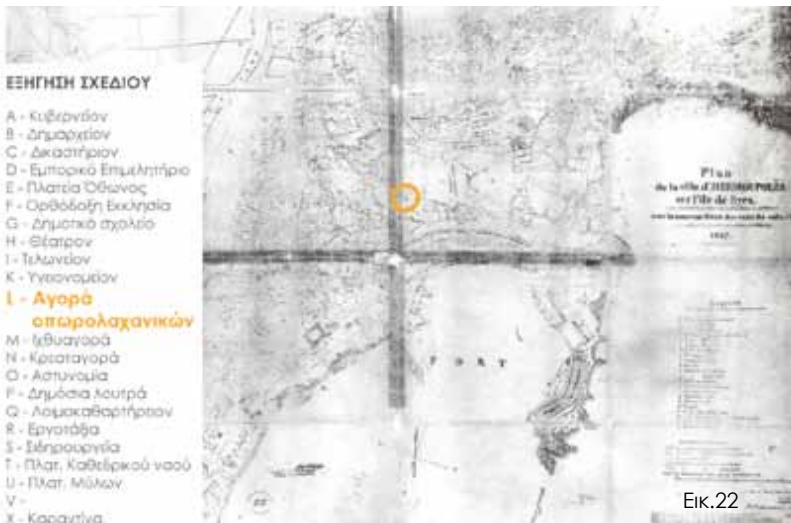
¹⁶³ Αμπελάς Τ., 1874, σ.639-640

κυρίως την κατασκευή της προκουμαίας του λιμανιού της Σύρου¹⁶⁴. Πρότεινε όμως στη θέση του, τον υπολοχαγό του μηχανικού Wilhelm von Weiler¹⁶⁵.

Το νέο σχέδιο ακολούθησε τις αρχές σχεδιασμού της σύγχρονης νεοκλασικής πόλης, με τους βασικούς άξονες, τη συμμετρία, τη δημιουργία δημόσιων χώρων με τη μορφή πλατειών, τον καθορισμό της θέσης των δημόσιων και κοινωφελών λειτουργιών κτλ¹⁶⁶. Ταυτόχρονα όμως, προσαρμόστηκε στο ιδιαίτερο ανάγλυφο και τις υψομετρικές καμπύλες του εδάφους, παραμερίζοντας την απόλυτη κανονικότητα των δυτικών πολεοδομικών αντιλήψεων¹⁶⁷. Επίσης, η αποτύπωση του προχώματος εντάχθηκε στην αποτύπωση ολόκληρης της πόλης και ο Weiler προέκτεινε σε αυτό τις ρυμοτομικές γραμμές. Το σχέδιο Πόλης κατοχυρώθηκε με βασιλικό διάταγμα το 1837¹⁶⁸. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ερμούπολη μαζί με την Αθήνα, ήταν οι πρώτες πόλεις που απέκτησαν σχέδιο στη νεώτερη Ελλάδα¹⁶⁹.

Η αιμασιά (η παραλιακή οδός), η κεντρική πλατεία Όθωνος και η οδός που συνέδεε την πλατεία με την προκουμαία (σημερινή οδός Ερμού) ήταν τα τρία κύρια μέρη του σχεδίου. Μέσα σε δύο χρόνια έπρεπε να ανοιχθούν οι δρόμοι και να μετατραπούν όλες οι ξύλινες αποθήκες σε λίθινες¹⁷⁰. Η εφαρμογή του σχεδίου ξεκίνησε το 1838, με τις κατεδαφίσεις όλων των ξύλινων αποθηκών της προκουμαίας¹⁷¹. Η εκτέλεση των έργων για την εφαρμογή του σχεδίου πόλης ακολούθησε κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα το αρχικό σχέδιο με κάποιες τροποποιήσεις¹⁷². Οι παρουσία καλυβών και παραπηγμάτων διήρκεσε ως τη δεκαετία του 1860. Από τότε και μετά, αρχίζει μια ανοδική πορεία για την πόλη και μια σταδιακή βελτίωση που βασίστηκε στο αρχικό σχέδιο της πόλης¹⁷³.

Με την πάροδο του χρόνου κτίστηκαν μαρμάρινα οικοδομήματα, δημόσια και ιδιωτικά. Πέραν των μαρμαρόκτιστων κτιρίων τους, οι Ερμούπολιτες δίνουν σημασία στη λιθόστρωση των δρόμων και των πλατειών, την ύδρευση, το φωτισμό, την αποχέτευση και την καθαριότητα των κοινόχρηστων χώρων¹⁷⁴. Η σημασία που δόθηκε στο δημόσιο χώρο επιβεβαιώνεται στο σχεδιασμό της πλατείας Όθωνος, (σήμερα Μιαούλη), της κεντρικής πλατείας της πόλης.

Εικ. 22: Το ρυμοτομικό σχέδιο του W. von Weiler. Πηγή: Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., Ο πολεοδομικός σχεδιασμός της Ερμούπολης: μια πρότυπη πολεοδομική αντιμετώπιση ιστορικής πόλης, σ. 137

¹⁶⁴ Η κατασκευή της προκουμαίας ξεκίνησε το 1834, με σχέδια του Erlacher και συνεχίστηκε έως το 1842 από τον W. von Weiler. Τα λιμενικά έργα συνεχίστηκαν όμως συστηματικά λίγο αργότερα. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.70

¹⁶⁵ Ό.π., σ.65

¹⁶⁶ Στο σχέδιο του 1837, φαίνεται η θέση του παντοπωλείου με το γράμμα L. Αghriantώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.20

¹⁶⁷ Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., 2003, σ.253

¹⁶⁸ Φενερλή Α., 2005, σ.3

¹⁶⁹ Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., 2003, σ.142

¹⁷⁰ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.65

¹⁷¹ Ό.π., σ.66

¹⁷² Φενερλή Α., 2005, σ.1

¹⁷³ Ό.π., σ.2

¹⁷⁴ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.32

Η πλατεία Μιαούλη

Η πλατεία αυτή, αποτέλεσε τον τόπο συγκέντρωσης και την καρδιά της πόλης, σε κάθε σημαντικό γεγονός (έξωση του Όθωνα 1862, υποδοχή Βενιζέλου 1912, υπογραφή ανακωχής μεταξύ Ιταλίας και συμμάχων)¹⁷⁵ και συνιστά το απόλυτο σημείο αναφοράς της πόλης μέχρι και σήμερα. Αρχικά, ονομάστηκε πλατεία Όθωνος, προς τιμήν του βασιλιά. Μετά την έξωση του το 1862, μετονομάστηκε σε πλατεία Λεωτσάκου, από το Νικόλαο Λεωτσάκο, επικεφαλής της στρατιωτικής φρουράς της Ερμούπολης¹⁷⁶. Το 1889, η πλατεία Λεωτσάκου μετονομάζεται σε πλατεία Μιαούλη, με τα αποκαλυπτήρια του ανδριάντα του Ανδρέα Μιαούλη, όνομα που διατηρεί μέχρι τις μέρες μας¹⁷⁷.

Πριν την ανάπτυξη του οικισμού η περιοχή ήταν αδιαμόρφωτη έκταση έως την οποία έφτανε η λιμνοθάλασσα, η βαλτώδης ζώνη που αποτελούσε τον κόλπο του λιμανιού της Σύρου¹⁷⁸. Χαρακτηριστικά αναφέρεται στις πηγές ότι τα κύματα της παραλίας του λιμανιού έφθαναν μέχρι το κέντρο της πλατείας, γεμίζοντας την με βρۇα¹⁷⁹. Στα βορειοδυτικά υπήρχε μόνο το περιβόλι του Σαλάχα με δύο πηγάδια, από όπου οι ένοικοι αγόραζαν νερό. Το 1847, το περιβόλι αγοράστηκε από το δήμο για να διαμορφωθεί η πλατεία. Στο μεταξύ η έκταση είχε ήδη καταλειφθεί από καπηλεία, παραπήγματα και αλογόμυλους¹⁸⁰.

Ο ιταλός αρχιτέκτονας Pietro Sampo, ο οποίος εργαζόταν τότε ως αρχιτέκτονας στο Δήμο Ερμούπολης, καθόρισε τα οικοδομικά όρια της πλατείας. Το 1860, έγινε μια πρώτη ισοπέδωση του εδάφους και από το 1868, το μεσαίο τμήμα της πλατείας απέκτησε λιθόστρωτο δάπεδο από μάρμαρο Τήνου, σχεδιασμένο από τον Βλυσίδη. Η πλακόστρωση συμπληρώθηκε το 1870¹⁸¹. Το 1907 εγκαινιάστηκε η εξέδρα της Μουσικής, έργο του γλύπτη Βιτάλη¹⁸² όπου έπαιζε η Φιλαρμονική του Δήμου ενώ επί της δημαρχίας του Α. Δαμαλά (1953-58 και 1958-1962) πραγματοποιείται δενδροφύτευση στην πλατεία. Σημαντικό γεγονός στην ιστορία της πλατείας είναι ο βομβαρδισμός του ανατολικού της τμήματος το 1944¹⁸³.

Εικ. 23: Τοπογραφικό διάγραμμα. Διακρίνεται το κτίριο του Δημοτικού Παντοπωλείου και ο ιστός που διαμορφώνεται γύρω από την πλατεία Μιαούλη.

Εικ. 24: Τα εγκαίνια της εξέδρας της Μουσικής, το 1907. Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., Ερμούπολη – Σύρος, Ιστορικό οδοιπορικό, σ. 75.

Εικ.23

Εικ.24

¹⁷⁵ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.63

¹⁷⁶ Ο.π., σ.64

¹⁷⁷ Φραγκίδης Α., 1975, σ.503

¹⁷⁸ Σύμφωνα με την αναφορά του Λουκά Ράλλη, ολόκληρη η νυν αγορά ήταν λιμνοθάλασσα αρκετά αβαθής, η οποία έφτανε ως την Κοίμηση, την πλατεία και ως το κάτω μέρος του υψώματος της Ευαγγελίστριας. Κυρίαρχο χαρακτηριστικό του τοπίου για τον επισκέπτη την εποχή εκείνη ήταν οι ανεμόμυλοι στις κορυφές των υψωμάτων και των λόφων (Λόφος Αναστάσεως). Φενερλή Α., 2006, σ.2

¹⁷⁹ Αμπελάς Τ., 1874, σ.504

¹⁸⁰ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.63

¹⁸¹ Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.63

¹⁸² Ο.π., σ.75

¹⁸³ Οπ., σ.63

Εικ.25

Εικ.26

Εικ. 25: Η Λέσχη «Ελλάς», Ρ. Σαμρο, 1862-3. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.

Εικ. 26: Το κτίριο Λασδόπουλου (Γ.Α.Κ.- Αρχεία Νομού Κυκλάδων). Φωτογραφία: Μ.Γ., Απρίλιος 2013.

Εικ.27

Εικ.28

Εικ.29

Εικ.30

Εικ.31

Εικ. 27: Η Πλατεία Μιαούλη πριν την ανέγερση του Δημαρχείου (1876). Διακρίνεται το δώμα του Δημοτικού Παντοπωλείου και στο βάθος η Λέσχη «Ελλάς» και το «Ελληνικό Λύκειο». Πηγή: Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., ό.π., σ. 220.

Εικ. 28: Το «Αρτοποιείο Χρυσού», επί της οδού Χίου. Φωτογραφία: Μ.Γ., Μάρτιος 2013.

Εικ. 29: Το «Ξενοδοχείο της πόλης», άλλοτε Ελληνικό Λύκειο, το 1920. Πηγή: Αγκριαντώνη Χ., Φενερλή Α., ό.π., σ. 76.

Εικ. 30: Τμήμα του νοτίου μετώπου της πλατείας. Φωτογραφία: Μ.Γ., Μάρτιος 2013.

Εικ. 31: Η Πλατεία Μιαούλη σε φωτογραφία του 1903. Δεξιά διακρίνεται το Δημαρχείο της πόλης. Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Σύρου.

Εικ. 32: Η Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α'. Διακρίνεται το θέατρο Απόλλων, Ε. Ziller(1872). Πηγή: <http://www.panoramio.com/>.

Εικ. 33: Η Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α'. Πηγή: Μπακουνάκης Ν., Πάτρα, 1828-1960: μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19ο αιώνα.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα κτίσματα που διαμόρφωσαν τα μέτωπα και άρχισαν να κτίζονται στα 1840-50. Προϋπήρχε, βέβαια από το 1821-22 η οικία Σαλάχα¹⁸⁴, ένα από τα πρώτα σπίτια της Ερμούπολης. Η παλαιότερη μεγάλη οικοδομή της πλατείας ήταν το «Ελληνικό Λύκειο», του Χρήστου Ευαγγελίδη, το οποίο μετατράπηκε τη δεκαετία του 1880 στο «Ξενοδοχείο της πόλης». Το κτίσμα αυτό έχει κατεδαφιστεί και στη θέση του οικοδομήθηκε το κτίριο του ΟΤΕ¹⁸⁵. Το **Δημοτικό Παντοπωλείο**, η δημοτική αγορά της πόλης, θεμελιώθηκε το 1855, ενώ αντίστοιχης περιόδου είναι και το διπλανό κτίσμα, το «Αρτοποιείο Χρυσού», ισόγειο συγκρότημα καταστημάτων¹⁸⁶, επί της οδού Χίου. Το 1863 χτίστηκε η λέσχη Ελλάς σε σχέδια του Sampro, κτίριο που σήμερα φιλοξενεί το Πνευματικό κέντρο του Δήμου¹⁸⁷ και το 1876, θεμελιώθηκε το Δημαρχείο. Η κατασκευή του Δημαρχείου ολοκληρώθηκε το 1898¹⁸⁸ και έκτοτε το κτίσμα αυτό, έργο του Ernest Ziller, αποτελεί ένα από τα πιο εμβληματικά της πόλης. Τη δεκαετία του 1870 ανεγέρθη, επίσης, το Σπίτι Λαδοπούλου, το οποίο τα τελευταία χρόνια στεγάζει το παράρτημα των Γενικών Αρχείων του Κράτους-Αρχαία Νομού Κυκλάδων.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της πλατείας Μιαούλη, ενός σπάνιου δείγματος δημόσιου χώρου του 19^{ου} αιώνα στον ελλαδικό χώρο, είναι οι στοές στα μέτωπα των κτιρίων που την πλαισιώνουν, η διαμόρφωση των οποίων είχε προβλεφθεί από τον αρχικό σχεδιασμό της¹⁸⁹. Το στοιχείο της στοάς-passage, η οποία υιοθετήθηκε στη δημιουργία των ορίων των πλατειών την εποχή αυτή, σε κτίρια νεοκλασικού ρυθμού, όπως εκείνα που δίνουν σχήμα στην πλατεία Μιαούλη, διευρύνει το δημόσιο χώρο σε κτιριακές ζώνες, δίνοντας ένα είδος εσωτερικού δημόσιου χώρου¹⁹⁰. Στον απόηχο των αναγεννησιακών επιρροών, ο νέος ρυθμός του 18ου και 19ου αιώνα, επαναφέρει στη διάπλαση των όψεων αυτήν την αδιάκοπη επανάληψη του μορφολογικού θέματος των τοξοστοιχιών.

Αναζητώντας αντίστοιχα παραδείγματα με την πλατεία Μιαούλη, παρά τη μοναδικότητα της αρχιτεκτονικής του δημόσιου αυτού χώρου, αλλά και της Ερμούπολης συνολικά, εντοπίζονται κοινά στοιχεία με την πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α', στην Πάτρα. Ο χώρος αυτός διαμορφώθηκε επί Καποδίστρια, βάσει του σχεδίου της νέας πόλης που συνέταξε ο Σταμάτης Βούλγαρης το 1829¹⁹¹. Εδώ, διακρίνονται ακόμα πιο ξεκάθαρα τα χαρακτηριστικά των πολεοδομικών τάσεων της εποχής: κανονικότητα στη χάραξη, τονισμός αξόνων και δημιουργία φυγών. Τα μέτωπα των νεοκλασικών κτιρίων, όπως διακρίνεται στις αρχαικές φωτογραφίες ήταν διαμορφωμένα στο σύνολο του με επάλληλες τοξοστοιχίες και στοές πίσω από αυτές.

Εικ.32

Εικ.33

¹⁸⁴ Η οικογένεια Σαλάχα, ήταν οικογένεια καπεταναίων και μια από τις πολύ πλούσιες οικογένειες της Άνω Σύρου. Φενερλή Α., 2006, σ.2

¹⁸⁵ Αγκριαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.76

¹⁸⁶ Υπήρχε πρόβλεψη για προσθήκη ορόφου, όπως μαρτυρούν οι θέσεις φουρουσιών, η οποία φαίνεται ότι δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Ό.π., σ.73

¹⁸⁷ Στο ισόγειο του κτιρίου στεγάζεται από το 1926 η Δημοτική Βιβλιοθήκη, ενώ η Αίθουσα Παναγούλη λειτουργεί τα τελευταία χρόνια σαν αίθουσα διδασκαλίας του Τμήματος Μηχανικών Σχεδίασης Προϊόντων & Συστημάτων, του πανεπιστημίου Αιγαίου.

¹⁸⁸ Ό.π., σ.65

¹⁸⁹ Ό.π., σ.63

¹⁹⁰ Σκαρπία-Χόιπελ Ξ., *Η αρχιτεκτονική της στοάς: εξέλιξη και συμβολή στην ποιότητα του εσωτερικού δημόσιου χώρου*, Θεσσαλονίκη, 1981, σ.32

¹⁹¹ Μπακουνάκης Ν., *Πάτρα, 1828-1960: μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19ο αιώνα*, Αθήνα, 1988, σ.33

Σημαντικό κτίριο στην πλατεία, είναι το θέατρο Απόλλων, έργο του Ernest Ziller. Το θέατρο, η κατασκευή του οποίου ολοκληρώθηκε το 1872, με τον όγκο και τη διάρθρωση της κύριας όψης του, κρατά την κλίμακα και τις σχεδιαστικές αρχές που διέπουν τα μέτωπα της πλατείας συνολικά, κάτι που δε ακολουθήθηκε από το Γερμανό αρχιτέκτονα στην περίπτωση του Δημαρχείου της Ερμούπολης.

Η κεντρική πλατεία της Πάτρας, είναι ένα από τα ελάχιστα αντίστοιχα παραδείγματα της περιόδου στον ελλαδικό χώρο. Η διαμόρφωση στοών, παρόλο που εφαρμόστηκε σαν στοιχείο του πολεοδομικού σχεδιασμού σε αρκετές πόλεις της Ευρώπης το 18^ο και 19^ο, δεν κατάφερε να επικρατήσει τυπολογικά στις πόλεις του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Παραδείγματα αντίστοιχης οργάνωσης των προσώπων των κτιρίων εντοπίζεται στα Επτάνησα.

Η αρχιτεκτονική της Κέρκυρας, βαθιά επηρεασμένη από την ιταλική αναγέννηση και το μπαρόκ, πέρασε ομαλά σε ένα πρώιμο ευρωπαϊκό νεοκλασικισμό, με ελάχιστες διεισδύσεις αθηναϊκών ή άλλων επιδράσεων¹⁹². Χαρακτηριστικό παράδειγμα της περιόδου που εξετάζουμε είναι το οικοδομικό συγκρότημα «Βόλτα» ή «Liston», στην Σπιανάδα της Κέρκυρας, το οποίο τοποθετείται χρονικά στην εποχή της β' γαλλικής κατοχής¹⁹³. Η σειρά των κτιρίων σχεδιάστηκε από το Γάλλο μηχανικό Lessers, στα πρότυπα της αρχιτεκτονικής της Ναπολεόντειας περιόδου, όπως διακρίνεται στα σχέδια της Rue de Rivoli στο Παρίσι, των αρχιτεκτόνων Percier και Fontaine. Το έργο, το οποίο αποτελεί μέρος μεγαλύτερης σύνθεσης που δεν ολοκληρώθηκε, εκτελέστηκε από τον στρατιωτικό μηχανικό Ιωάννη Παρμεζάν επί αγγλοκρατίας¹⁹⁴.

Οι στοές του «Liston», διαμορφωμένες με τόξα που επαναλαμβάνονται ρυθμικά, προστατεύουν και ενοποιούν το κτίριο με το δημόσιο χώρο και συνιστούν σημαντικό κομμάτι της αστικής ζωής της πόλης, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις στοές στην πλατεία Μιαούλη. Το τελικό αποτέλεσμα στην περίπτωση των μετώπων της πλατείας Μιαούλη μπορεί να μην είναι το ίδιο εντυπωσιακό, λόγω της διάσπασης της γραμμικότητας, κάτι που δε συμβαίνει στο «Liston», οι αναλογίες και οι χωρικές ποιότητες που προκύπτουν όμως στα δύο παραδείγματα είναι αντίστοιχες.

Η μορφολογία των μετώπων της πλατείας Μιαούλη, αντιπροσωπεύει την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική που διαμορφώθηκε στην πόλη, τη διάρκεια του 19ου αιώνα, όταν και χτίστηκε το μεγαλύτερο ποσοστό των κτιρίων της. Η Ερμούπολη είναι μια πόλη μοναδική για τα ελληνικά δεδομένα, σε επίπεδο μορφολογικής ανάλυσης. Κανένα άλλο σύνολο, δεν παρουσιάζει τέτοια ομοιόμορφη αρχιτεκτονική, χρονικά και τυπολογικά, αλλά και αυτόν το χαρακτηριστικό ρυθμό¹⁹⁵ που αποτελεί απόρροια της πρώιμης ανάπτυξης και της άμεσης επαφής με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, μέσω των μηχανικών (κυρίως Γερμανοί και Ιταλοί) που εγκαταστάθηκαν και εργάστηκαν στο νησί ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα¹⁹⁶.

Εικ.34

Εικ.35

Εικ.36

Εικ. 34: Πλαϊνή όψη στοάς στο μέτωπο της Πλατείας Μιαούλη. (Κληροδότημα Α.Α. Κουτσοδόνη, κτίριο Ι). Φωτογραφία: Μ.Γ., Δεκέμβριος 2012.

Εικ. 35: Λεπτομέρεια της τοξοστοιχίας στο συγκρότημα της Σπιανάδας (Λίστον), στην Κέρκυρα. Πηγή: Αγοροπούλου-Μπιρμπίλη Α., *Κέρκυρα, αστική αρχιτεκτονική περιόδου αγγλοκρατίας*, σ. 23.

Εικ. 36: Οι τοξοστοιχίες στο Λίστον, έργο του Lessers. Τατάκη Α.Β., *Κέρκυρα: ιστορία - μνημεία - μουσεία*, σ. 86.

¹⁹² Αγοροπούλου-Μπιρμπίλη Α., *Κέρκυρα, αστική αρχιτεκτονική περιόδου αγγλοκρατίας*, Αθήνα, 2002, σ.23

¹⁹³ Η πρώτη περίοδος της γαλλικής κατοχής διήρκεσε από 1797 έως το 1799 και η δεύτερη από το 1807 έως το 1814. Τατάκη Α.Β., *Κέρκυρα: ιστορία - μνημεία - μουσεία*, Αθήνα, 1979, σ.26,30

¹⁹⁴ Αγοροπούλου-Μπιρμπίλη Α., 2002, σ.23

¹⁹⁵ Χαρακτηρίζεται ως «ρομαντικός κλασικισμός», ένας ρυθμός που ενσωματώνει περισσότερα δυτικά στοιχεία και είναι πιο εκλεκτικός από το νεοκλασικό ρυθμό, με λιγότερο αυστηρούς κανόνες. Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.72

¹⁹⁶ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.73

2.γ. Συγκριτική θεώρηση - Παραδείγματα νεοκλασικών αγορών στον ελλαδικό χώρο

ΑΓΟΡΑ: Προέρχεται από το ρήμα «αγείρω» = συγκεντρώνω, και αρχικά σήμαινε «συλλογή». Ετυμολογείται από το αθροιστικό «α» που μαζί με το θέμα γερ- σημαίνουν «πλήθος». Το γερ- προέρχεται από την ινδοευρωπαϊκή ρίζα *ger-=συνάγω, από το οποίο προέρχεται και το λατινικό «grex» (κοπάδι).

Η αγορά συνιστά το εμπορικό και κοινωνικό κέντρο μιας πόλης. Η θέση της σε σχέση με τη δομή και τη λειτουργία του συνόλου δείχνει την ιδιαίτερη σημασία της. Από την αρχαιότητα αποτελούσε ένα κόμβο μέσα σε αυτήν. Ήδη από τον 7ο αιώνα π.Χ. είχε εμφανιστεί η ανάγκη να υπάρχει ένα κενό στην πόλη, εκεί όπου θα τοποθετούνταν η αγορά, ένας ζωντανός και συνεχώς εξελισσόμενος οργανισμός¹⁹⁷.

Οι πόλεις του νέου ελληνικού κράτους σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, συναρτήσε των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επικρατούσαν, επιδίωξαν την απόκτηση οργανωμένων χώρων εμπορίου, σε μια προσπάθεια δημιουργίας αστικής υποδομής. Οι αγορές που σχεδιάστηκαν, όντας κτίρια αμιγώς χρηστικού χαρακτήρα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, είχαν κάποια κοινά στοιχεία σε επίπεδο οργάνωσης της κάτοψης¹⁹⁸. Όπως αναφέρθηκε ήδη, η **Ερμούπολη** προηγήθηκε όλων των άλλων ελληνικών πόλεων, αποκτώντας πρώτη αγορά, το Δημοτικό Παντοπωλείο, επί Όθωνος (1956). Όμως, τα πρώτα σχέδια Δημοτικής Αγοράς της χώρας, είχαν γίνει λίγα χρόνια νωρίτερα. Επρόκειτο για το «Μαρκάτο», στην Πάτρα, από το μηχανικό Α. Τσερούλη, στην κεντρική συνοικία της πόλης, όπου το 1699 οι Ενετοί είχαν χτίσει τη Δημοτική αγορά¹⁹⁹.

Δημοτική Αγορά Πειραιά

Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι πόλεις που πρώτες έλαβαν μέριμνα για την οργάνωση υποδομής του εμπορίου αποτελούσαν σημαντικά λιμάνια. Στον Πειραιά, ξεκινά, το 1862, μόλις επτά χρόνια μετά την Ερμούπολη, η ανοικοδόμηση της κεντρικής δημοτικής αγοράς, σε σχέδια του μηχανικού Ι. Τριγγέτα. Αρτοποιεία, οπωροπωλεία, ιχθυοπωλεία, λαχανοπωλεία αλλά και καταστήματα ποικίλου εμπορίου οργανώνονταν σε τρεις ενότητες της ορθογώνιας σε κάτοψη, αγοράς. Υπέστη μετατροπές το 1895 και επισκευάστηκε πλήρως μετά την πυρκαγιά του 1909. Η αγορά αυτή δε σώζεται σήμερα αφού κατεδαφίστηκε το 1968 και στο οικόπεδο της κτίστηκε ο εμπορικός πύργος του Πειραιά²⁰⁰.

Εικ. 37: Η Κεντρική αγορά του Πειραιά. Πηγή: Μαλικούτη Σ., Πειραιάς 1834-1912.

Εικ.37

¹⁹⁷ Οικονομοπούλου Ε., *Οι σκεπαστές αγορές της Κωνσταντινούπολης*, Διάλεξη-Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2004

¹⁹⁸ Πρόκειται για περίκεντρα κτίρια με αίθριο, γύρω από το οποίο οργανώνονται τα καταστήματα. Η κίνηση διεξάγεται αξονικά και συνήθως τοποθετούνται είσοδοι στο μέσο και των τεσσάρων πλευρών του κτιρίου.

¹⁹⁹ Η ενετική αγορά γκρεμίστηκε επί τουρκοκρατίας. Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., *Έρνοστ Τσίλλερ 1837-1923: Η τέχνη του κλασικού*, Αθήνα, 2006, σ.188

²⁰⁰ <http://mlp-blo-g-spot.blogspot.gr/2013/04/blog-post.html>

Με την έναρξη της εφαρμογής του ανορθωτικού προγράμματος του Τρικούπη (1881), το οποίο προέβλεπε τη διεύρυνση της ελληνικής αγοράς, την καλύτερη οργάνωση του σιδηροδρομικού δικτύου και την επάνοδο των Ελλήνων του εξωτερικού, κάνουν την εμφάνισή τους οι δημοτικές αγορές στα μεγάλα οικονομικά κέντρα της Ελλάδας²⁰¹. Πόλεις όπως η Αθήνα, ο Πύργος, το Άργος, το Αίγιο αποκτούν τις δικές τους δημοτικές αγορές. Όλες αυτές οι αγορές, τοποθετήθηκαν κεντρικά στον ιστό των πόλεων και διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα.

Δημοτική Αγορά Αργύρη (Πάτρα)

Η δημοτική αγορά Αργύρη στην Πάτρα (μια εκ των τεσσάρων της πόλης), χτίστηκε την περίοδο 1881-3²⁰², από τον αρχιτέκτονα Σ. Τζέτζο, υπό τις οδηγίες του Ziller. Η κάτοψη του κτιρίου είναι ορθογωνικού σχήματος, με κεντρικό αίθριο, γύρω από το οποίο διαρθρώνονται οι χώροι που άλλοτε στέγαζαν τα κρεοπωλεία και ιχθυοπωλεία της πόλης. Η κεντρική είσοδος εντοπίζεται στο μέσο της μακριάς πλευράς επί της οδού Καψάλη. Η αγορά σταμάτησε να λειτουργεί το 1947. Το 2004 άρχισαν οι εργασίες αποκατάστασης της μετά από προκήρυξη αρχιτεκτονικού διαγωνισμού από το Δήμο Πατρέων, για την επαναλειτουργία της σαν χώρο πολιτιστικών εκδηλώσεων²⁰³.

Βαρβάκειος αγορά (Αθήνα)

Η Βαρβάκειος αγορά παραδόθηκε στην πόλη της Αθήνας το 1886. Η κατασκευή της είχε ξεκινήσει από το 1878, σε σχέδια του αρχιτέκτονα Ιωάννη Ν. Κουμέλη, με αργούς ρυθμούς. Μόνο μετά την πυρκαγιά του 1884, η οποία κατέστρεψε τα ξύλινα παραπήγματα της τότε αγοράς τροφίμων²⁰⁴, επισπεύτηκε η αποπεράτωση της νέας αγοράς²⁰⁵. Το κτίριο έχει συμμετρική ορθογωνική κάτοψη και μεγάλη στεγασμένη κεντρική εσωτερική αυλή. Περιλαμβάνει 73 καταστήματα, τα οποία είναι διατεταγμένα περιμετρικά εσωτερικά και εξωτερικά. Έχει τέσσερις εισόδους, μια από κάθε δρόμο και η κυκλοφορία του κοινού γίνεται στην εξωτερική περίμετρο της αγοράς, όπου έχουν διαμορφωθεί επεκτάσεις με καταστήματα και στα απέναντι μέτωπα, αλλά και στην εσωτερική πλατεία.

Η μεγαλύτερα αγορά τροφίμων της πόλης είναι, μέχρι και σήμερα, ένα από τα σημαντικότερα σημεία αναφοράς στο εμπορικό τρίγωνο της Αθήνας και λειτουργεί σταθερά σαν πόλος έλξης των κατοίκων της.

Εικ.38

Εικ.39

Εικ. 38: Η αγορά Αργύρη, στην Πάτρα, μετά την αποκατάσταση. Πηγή: <http://www.triaina.gr>

Εικ. 39: Η Βαρβάκειος αγορά, στο κέντρο της Αθήνας. Φωτογραφία: Μ.Γ., Ιούνιος 2013.

²⁰¹ Σκαρπία-Χόιπελ Ξ., 1981, σ.110

²⁰² <http://odysseus.culture.gr/>

²⁰³ Παυλίδης Π., *Ανακαίνιση-ανακατασκευή Αγοράς Αργύρη στην Πάτρα*, Πρακτικά Επιστημονικής Συνάντησης Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2005

²⁰⁴ Η αγορά αυτή βρισκόταν στην ανατολική πλευρά της βιβλιοθήκης του Ανδριανού. Μπίρης Κ., *Αι Αθήναι. Από του 19ου εις τον 20ον αιώνα*, Αθήνα, 1966, σ.202

²⁰⁵ Μάλιστα η δημοτική αρχή αποφασίζει να μεταφέρει τους καταστηματαρχες στη νέα αγορά, έστω και μη πλήρως αποπερατωμένη, ήδη από το 1884.

Δημοτική αγορά Πύργου

Το 1889, ο Ε. Ziller ανέλαβε τη μελέτη της Δημοτικής Αγοράς του Πύργου. Η θέση που επιλέχθηκε για την αγορά ήταν το Σταυροπάζαρο, όπου βρισκόταν η παλαιά αγορά της πόλης. Το κτίριο του Ziller έχει κάτοψη ορθογωνική, συμμετρική ως προς δύο άξονες. Στο εσωτερικό λειτουργούν τρία αίθρια και γύρω από αυτά συγκεντρώνονται 30 καταστήματα, ανάμεσα στα οποία κρεοπωλεία, ιχθυοπωλεία, οπωροπωλεία κτλ. Μόνο στη βορινή πλευρά υπάρχουν εξωτερικά καταστήματα. Υπάρχουν τέσσερις είσοδοι, δύο κεντρικές στο μέσο των μεγάλων πλευρών και δύο βοηθητικές στο μέσο των μικρών. Οι προσβάσεις στο κτίριο φαίνεται να προεκτείνουν τα ίχνη του αστικού ιστού εντός της αγοράς.

Στην αγορά του Πύργου, διακρίνονται στοιχεία που εισήγαγε ο Ernest Ziller, όπως είναι η διαμόρφωση επίπλαστων γωνιόλιθων από παχύτερο στρώμα κονιάματος με επεξεργασμένες κυφώσεις, σε μια προσπάθεια περαιτέρω επεξεργασίας της όψης²⁰⁶. Η αγορά, πάρα το μέγεθος και τη μορφολογία της είναι σχετικά απλή. Οι πλαϊνές πτέρυγες προεξέχουν ελαφρώς, ενώ το πρότυπο της κεντρικής εισόδου τονίζεται με τη χαρακτηριστική σύνθεση των τοξοτών ανοιγμάτων και το στεγασμένο εξώστη²⁰⁷.

Ένα στοιχείο που παρουσιάζει ενδιαφέρον, σε σχέση με τη λειτουργία της αγοράς του Πύργου, είναι η μετέπειτα τοποθέτηση πρόχειρων στεγάστρων από λαμαρίνα στους εσωτερικούς τοίχους των καταστημάτων σε μια προσπάθεια δημιουργίας μιας ενδιάμεσης ημιυπαίθριας ζώνης ανάμεσα στον κλειστό χώρο και το αίθριο. Αντίστοιχες διαμορφώσεις χρηστικού χαρακτήρα, έγιναν και στο Δημοτικό παντοπωλείο της Ερμούπολης, στην πορεία λειτουργίας του.

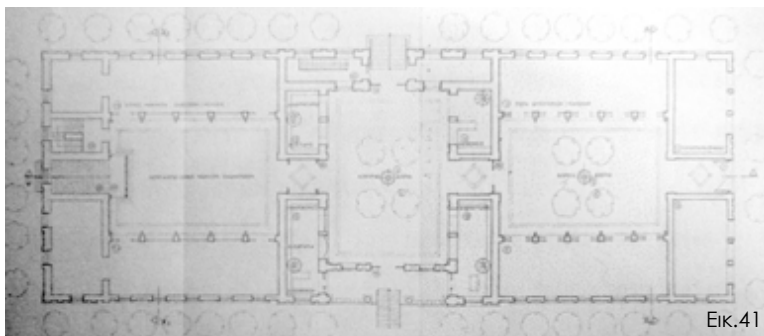
Σήμερα, η Δημοτική αγορά του Πύργου έχει αποκατασταθεί και στεγάζει το αρχαιολογικό μουσείο της πόλης, παραμένει όμως κλειστή.

Εικ. 40: Η Δημοτική αγορά του Πύργου. Το ανάπυγμα της ανατολικής όψης. Φωτογραφία και επεξεργασία: Μ.Γ., Σεπτέμβριος 2013.

Εικ.40

Εικ. 41: Κάτοψη της αγοράς. Πηγή: Μηλιώνη Π., Μούγιος Δ.: *Οι αγορές στην Ελλάδα: Εξέλιξη των χώρων εμπορίου και οι δημοτικές αγορές στην Ελλάδα*, σ. 38.

Εικ.41

Εικ.42

Εικ. 42: Η βορειοανατολική γωνία της αγοράς του Πύργου, όσο ακόμα λειτουργούσε. Πηγή: <http://akrokerama.blogspot.gr>

Εικ.43

Εικ.44

Εικ. 43-44: Η κεντρική είσοδος του κτιρίου πριν και μετά την αποκατάσταση. Φωτογραφία: Μ.Γ., Σεπτέμβριος 2013 και <http://akrokerama.blogspot.gr>

²⁰⁶ Μπίρης Μ., *Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925*, Αθήνα, 2003, σ.110

²⁰⁷ Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., 2006, σ.190

Δημοτική αγορά Άργους

Το 1889, ολοκληρώθηκε η κατασκευή της δημοτικής αγοράς του Άργους, έργο του Π. Καραθανασόπουλου, συνεργάτη του Ε. Ziller²⁰⁸. Η κάτοψη του κτιρίου είναι συμμετρική, ορθογώνιου σχήματος. Πρόκειται για ένα επίμηκες κτίριο, με δύο υπαίθριους διαδρόμους κάθετους μεταξύ τους, ένα στενό και ένα φαρδύτερο, οι οποίοι οδηγούν στις τέσσερις εισόδους και χωρίζουν το κτίριο σε τέσσερα όμοια μέρη. Σε κάθε ένα από αυτά υπάρχουν έξι χώροι καταστημάτων.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της σύνθεσης είναι ο τονισμός του άξονα των κεντρικών εισόδων των μακριών πλευρών, με τα τριπλά τοξωτά ανοίγματα. Οι όψεις των καταστημάτων της αγοράς διαμορφώνονται επίσης με τοξωτά ανοίγματα, τα οποία είχαν ευρεία εφαρμογή σε δημοτικά οικοδομήματα εκείνης της περιόδου²⁰⁹.

Το 1986, ανατέθηκε από το δήμο η πλήρης μελέτη αποκατάστασης στον Κ. Μακρή²¹⁰. Και σε αυτήν την αγορά, εντοπίζεται το πρόβλημα έλλειψης ενδιάμεσου, ημιυπαίθριου χώρου ανάμεσα στα καταστήματα και τον κεντρικό υπαίθριο χώρο. Προκειμένου να επιλυθεί αυτό το ζήτημα, στεγάστηκε η εσωτερική αυλή με γυάλινη κατασκευή, μια επιλογή που δεν δικαιώθηκε στην πράξη²¹¹. Το κτίριο σήμερα υπολειπονται στεγάζοντας μόνο ελάχιστα καταστήματα.

Δημοτική αγορά Αιγίου

Το 1890, ο Ziller έχτισε τη Δημοτική Αγορά Αιγίου²¹². Τα καταστήματα αναπτύσσονται εσωτερικά γύρω από ορθογώνιο αίθριο, υπάρχουν όμως και δέκα εξωτερικά. Αυτά που είναι εξωτερικά εντοπίζονται μόνο στις δύο πλευρές του κτιρίου. Οι εισοδοί στο αίθριο βρίσκονται κατά μήκος του μεγάλου άξονα στις στενές πλευρές του οικοδομήματος. Η σύνθεση εδώ είναι πιο ελεύθερη, κυρίως λόγω της υψομετρικής διαφοράς του εδάφους και του σχήματος του οικοπέδου. Η κεντρική είσοδος επιστέφεται με αέτωμα, ενώ στην άνω γωνία του κτιρίου διαμορφώνεται πύργος. Η όψη των εξωτερικών καταστημάτων διαμορφώνεται με τοξοστοιχίες. Η αγορά του Αιγίου σήμερα στεγάζει το αρχαιολογικό μουσείο της πόλης.

Εικ. 45: Η Δημοτική αγορά του Άργους. Πηγή: Μπίρης Μ., Καρδαμίτση – Αδάμη. Μ., *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, σ. 122.

Εικ. 46: Η αγορά του Άργους μετά την αποκατάσταση. Φωτογραφία και επεξεργασία: Μ.Γ., Οκτώβριος 2013.

Εικ.45

Εικ.46

²⁰⁸ Μπίρης Μ., Καρδαμίτση – Αδάμη. Μ., *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2001, σ.122

²⁰⁹ Ό.π., σ.122

²¹⁰ Δωροβίνης Β., «Η δημοτική νεοκλασική αγορά του Άργους (1889-1989)», *Αρχαιολογία*, τ.7, τευχ. 29, 1988, σ.81

²¹¹ Στους μεταλλικούς φορείς της κατασκευής έχουν φωλιάσει περιστέρια και για την αντιμετώπιση του προβλήματος των ακαθαρσιών έχουν τοποθετηθεί πρόχειρα υφάσματα.

²¹² Ό.π., σ.192

Δημοτική αγορά Χανίων

Το 1913, εγκαινιάζεται η αγορά των Χανίων, έργο του ύστερου νεοκλασικισμού. Η κατασκευή της είχε ξεκινήσει δύο χρόνια νωρίτερα, σε σχέδια του μηχανικού Κ. Δρανδάκης²¹³. Πρόκειται για μια στεγασμένη αγορά, σε σχήμα ελεύθερου σταυρού, στην οποία λειτουργούν συνολικά 76 καταστήματα. Αρχικά, τα καταστήματα ήταν οργανωμένα βάσει των ειδών που εμπορεύονταν στις τέσσερις κεραιές του σταυρού. Έτσι, στο ανατολικό και δυτικό τμήμα στεγάζονταν κρεοπωλεία, στο άκρο της δυτικής στοάς, τα ιχθυοπωλεία και στο βόρειο και νότιο τα οπωρολαχανοπωλεία. Η οργάνωση αυτή στην πορεία καταστρατηγήθηκε. Σε κάθε κεραιά υπάρχει μια είσοδος και η κυκλοφορία διεξάγεται σε δύο κάθετους άξονες.

Η αγορά των Χανίων, όπως και η Βαρβάκειος συνεχίζει να υφίσταται με την αρχική της χρήση, χωρίς ιδιαίτερες αλλοιώσεις στον τρόπο λειτουργίας της. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι δύο αυτές, μεγάλες σε μέγεθος, στεγασμένες δημοτικές αγορές άντεξαν στο πέρασμα του χρόνου, σε σχέση με τα παραδείγματα των άλλων πόλεων, η λειτουργία των οποίων απαξιώθηκε σταδιακά μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο. Καμία από τις υπόλοιπες αγορές δεν κατάφερε να παρακολουθήσει τις μεταλλάξεις των αστικών κέντρων και να ανταπεξέλθει στις απαιτήσεις του σύγχρονου εμπορίου. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι, τόσο στην περίπτωση του Δημοτικού Παντοπωλείου της Ερμούπολης, όσο και σε εκείνη της αγοράς του Άργους, έχει αναπτυχθεί το εμπόριο στις προεκτάσεις των οδών, επί των οποίων κτίστηκαν τα κτίρια αυτά. Βεβαίως, εφόσον οι αγορές είναι τοποθετημένες στην καρδιά των πόλεων αυτών, μια τέτοια εξέλιξη είναι αναμενόμενη, σε συνδυασμό με το δεδομένο ότι τα νεώτερα καταστήματα, στα μέτωπα των οδών Χίου και Τσώκρη, αντίστοιχα εξασφαλίζουν άμεση πρόσβαση από το δρόμο και μεγαλύτερη ευελιξία στον τρόπο λειτουργίας τους.

Εικ. 47: Η Δημοτική αγορά Αιγίου. Πηγή: Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., Έρνοστ Τσίλλερ 1837-1923: Η τέχνη του κλασικού, σ. 192.

Εικ.47

Εικ. 48: Άποψη του εσωτερικού της Δημοτικής Αγοράς Άργους πριν την αποκατάσταση του κτιρίου. Διαμόρφωση πρόχειρων στεγαστρών. Πηγή: Δωροβίνης Β., «Η δημοτική νεοκλασική αγορά του Άργους (1889-1989)», σ. 87.

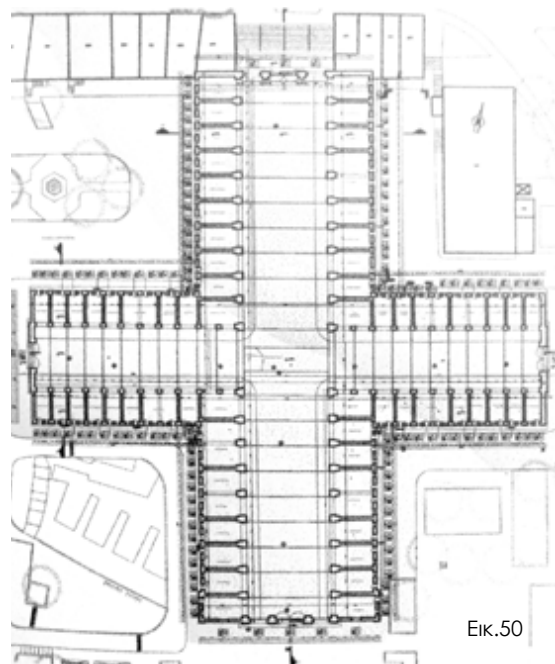

Εικ.48

Εικ. 49: Το εσωτερικό της αγοράς του Άργους σήμερα. Κατασκευή μεταλλικού στεγαστρου. Φωτογραφία: Μ.Γ., Οκτώβριος 2013

Εικ.49

Εικ.50

Εικ. 50: Κάτοψη της δημοτικής αγοράς των Χανίων. Πηγή: Μηλιώνη Π., Μουγιός Δ., ό.π., σ. 42.

Εικ.51

Εικ. 51: Εσωτερικό της δημοτικής αγοράς Χανίων. Φωτογραφία: Μ.Γ., 2010

²¹³ <http://www.chania.gr/city/monuments/public-market.html>

3. Περιγραφή του μνημείου

3.α. Ιστορικά στοιχεία κτιρίου

Κατά τη δημαρχιακή θητεία του Νικόλαου Γιαγιτζή (1950-3) μια εποχή κατά την οποία ιδρύονται πολλά ιδιωτικά καταστήματα και το λιανικό εμπόριο ανθεί στην πόλη, πραγματοποιήθηκε το ψήφισμα για την ανοικοδόμηση του Δημοτικού Παντοπωλείου²¹⁴.

Περί το 1850, ο δήμος Ερμούπολης, αγόρασε οικόπεδο από την καθολική επισκοπή Σύρου για την ανοικοδόμηση της αγοράς τροφίμων²¹⁵. Ήδη από το 1841, ο «νομαρχιτέκτων» W. von Weiler, απαντώντας σε αίτημα του δημάρχου, επιβέβαιωσε τη θέση της «πλατείας λαχανοπωλείων», όπως την αναφέρει, έκτασης 1440τ.μ.. Στο ίδιο έγγραφο, συμπεριελάμβανε το τοπογραφικό σχέδιο της πλατείας με τα πέριξ και ανέφερε ότι πρόκειται για αντίγραφο του πρωτότυπου και επικυρωμένου σχεδίου της πόλης²¹⁶.

Τα πρώτα βήματα για την ανοικοδόμηση του κτιρίου χρονολογούνται στα 1851, όταν με δημοτικό ψήφισμα²¹⁷ αποφασίστηκε η ίδρυση μιας μετοχικής εταιρίας για τη χρηματοδότηση του έργου. Ουσιαστικά, ο Δήμος κάλεσε τους εμπόρους της πόλης να αγοράσουν «μεθέξεις», δηλαδή μετοχές. Με τον τρόπο αυτό, η ιδιοκτησία του έργου θα περιερχόταν στο Δήμο με τη σταδιακή εξόφληση των μετοχών. Το σύστημα αυτό είχε ήδη εφαρμοσθεί για την οικοδόμηση του κρεοπωλείου, λίγα χρόνια νωρίτερα.

Την ίδια χρόνια αποφασίζεται ότι τα σχέδια θα συνταχθούν από τον τότε διευθυντή του Μηχανικού Κυκλάδων, Γεράσιμο Μεταξά²¹⁸.

Το 1852, διορίζονται από το δημοτικό συμβούλιο μέλη της επιτροπής για την ανοικοδόμηση του Παντοπωλείου οι Η. Κεχαγιάς και Μ. Γαλάτης, ενώ από τη συνέλευση των μετόχων οι Δ. Μάνιαρης και Ε.Χ. Αδάμ²¹⁹. Και πάλι όμως, οι διαδικασίες δεν προχώρησαν. Την επόμενη χρονιά, ο Δήμος θα αναλάβει εξ ολοκλήρου την ευθύνη της κατασκευής με δάνειο της τάξης των 80.000δρχ. από την Εθνική τράπεζα²²⁰. Τα υπόλοιπα χρήματα για την αποπεράτωση της οικοδομής τα κατέβαλε ο Δήμος. Η αξία του κτήματος ανερχόταν στις 124.000δρχ²²¹. Την ίδια χρόνια θα σταλεί από το Υπουργείο Εσωτερικών νέο σχέδιο, το οποίο όμως πάλι κρίθηκε ασύμφορο²²².

Εικ. 52: Η διακήρυξη όρων της επιτροπής ανέγερσης του Δημοτικού Παντοπωλείου, το 1851, σε σχέση με τις μεθέξεις (μετοχές) και το καθεστώς ενοικίασης των καταστημάτων. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 53: Το τοπογραφικό διάγραμμα με τη θέση του «λαχανοπωλείου». Απόσπασμα από το έγγραφο του W. von Weiler, 1841. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 54α, β: Ψήφισμα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 26 1853, περί του δανείου για την ανοικοδόμηση του Δημοτικού Παντοπωλείου. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ.53

Εικ.54α

Εικ.54β

²¹⁴ Φραγκίδης Α., 1975, σ.466

²¹⁵ Αγγιαντώνη Χ., Φενερλή Α., 1999, σ.42, 74

²¹⁶ Αρχεία Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων

²¹⁷ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.118, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 4, 1851

²¹⁸ Ό.π., σ. 118, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 39, 1851

²¹⁹ Ό.π., σ. 118, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 59, 1852

²²⁰ Ό.π., σ. 118, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 26, 1853 και αρ. 22, 1854. Βάσει αυτού προβλεπόταν τόκος 9% και υποθήκη του Κρεοπωλείου και του μελλοντικώς ανεγερθέντος Παντοπωλείου

²²¹ Αμπελάς Τ., 1874, σ.720

²²² Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.118, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 25, 1853

Εν τέλει, το 1854 εκλέχθηκε νέα επιτροπή για την οικοδομή του κτιρίου και εγκρίθηκε ο προϋπολογισμός και το σχέδιο, τα οποία συντάχθηκαν «υπό του πρώην Μηχανικού Κυκλάδων, Γ. Μεταξά»²²³. Η ταυτότητα του αρχιτέκτονα του Παντοπωλείου δεν είναι γνωστή. Το σχέδιο του 1855, που σήμερα εκτίθεται στο Βιομηχανικό Μουσείο της Ερμούπολης, δεν φέρει υπογραφή (βλ. εικ. 72). Ο αρχικός σχεδιασμός μπορεί να αποδοθεί στο Γεράσιμο Μεταξά, αλλά είναι πιθανόν να συντάχθηκε και από άλλο μηχανικό του Υπουργείου Εσωτερικών. Υπεύθυνος για την κατασκευή του κτιρίου ήταν πάντως ο Αλ. Γεωργαντάς, ο οποίος διαδέχθηκε το Γ. Μεταξά και εργολάβος του έργου ο Σπήλιος Βρεζάγιας²²⁴. Ο ίδιος υπογράφει και τον προϋπολογισμό του 1854²²⁵.

Η θεμελίωση ξεκίνησε τον Ιούνιο του 1855, με μια επίσημη τελετή στην οποία παρευρέθηκαν οι αρχές του τόπου, αλλά και πλήθος κόσμος. Ένα ξύλινο δαφνοσκέπαστο κίосκι είχε στηθεί για τους επισήμους κοντά στη θέση του οικοπέδου, όπου είχε τοποθετηθεί και ο θεμέλιος λίθος, μια πλάκα από μάρμαρο με αφιερωματική επιγραφή²²⁶. Στην εκσκαφή των θεμελίων του παντοπωλείου ήρθαν στο φως ερείπια από αρχαία μάρμαρα που θεωρήθηκαν τότε αρχαία δεξαμενή ή αρχαίο «βαλανείον» (λουτρό)²²⁷. Τα λείψανα συγκεντρώθηκαν αργότερα σε ένα μικρό περίβολο κοντά στην κεντρική πλατεία²²⁸.

Η ανοικοδόμηση ολοκληρώθηκε μέσα σε ενάμισι χρόνο. Εν τω μεταξύ, όμως τη θέση του Διευθυντή του Μηχανικού Κυκλάδων είχε αναλάβει ο Αλ. Γεωργαντάς, ο οποίος και έκανε αλλαγές επί του αρχικού σχεδίου²²⁹. Η δημοπρασία για την ενοικίαση των καταστημάτων²³⁰ πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο του 1856 και την 1 Δεκεμβρίου, το Παντοπωλείο άρχισε να λειτουργεί, επί δημαρχίας Αμβροσίου Δαμαλά²³¹. Λαχανοπώλες, αρτοποιώλες, σπυροπώλες κ.α.²³², εγκαταστάθηκαν στο νέο κτίριο της αγοράς, το οποίο συνέχισε να λειτουργεί με αυτήν την ιδιότητα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950.

Το κτίριο κηρύχθηκε διατηρητέο μνημείο «για το ενδιαφέρον που παρουσιάζει για τη μελέτη της εξέλιξης της αρχιτεκτονικής στην Ερμούπολη» το 1987²³³.

Εικ. 55: Διάγραμμα σημείων τοποθέτησης των αρχαίων μελών που βρέθηκαν κατά την εκσκαφή του κτιρίου μελέτης (Α). (Β): Αυλή Θεάτρου Απόλλων, (Γ): Μουσείο Γυμνασίου, (Δ): Αρχαιολογικό Μουσείο Σύρου.

Εικ. 56: Ο δικαστικός, ποιητής και πεζογράφος Τιμολέων Αμπελάς, 1850-1929. Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki/>

²²³ Ό.π., σ.118, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 69-70, 1854

²²⁴ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.120

²²⁵ Προϋπολογισμός 1854, Γ.Α.Κ.-Αρχαία Νομού Κυκλάδων

²²⁶ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.118

²²⁷ Ό.π., σ. 20

²²⁸ Ό.π., σ. 118

²²⁹ Η σημαντικότερη από αυτές ήταν η τροποποίηση της στέγασης. Αρχικά, είχε αποφασιστεί η κατασκευή στέγης από ξύλα και κεραμίδια, αλλά τελικά διαμορφώθηκε με θόλους. Αποφασίστηκε επίσης η τροποποίηση των παραθύρων, από καμπυλωτά σε τετράγωνα, η αύξηση του αριθμού των θυρών, αλλά και η διαμόρφωση υπόγειων αποθηκών στα καταστήματα προς την πλευρά της πλατείας, κάτι που δεν εφαρμόστηκε. Ό.π., σ. 118, 120, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 136, 1855 και αρ. 191, 1856

²³⁰ Η ετήσια πρόσσδος (ενοίκιο) ήταν 24, 102 και συντηρούνταν από πόρους του Δήμου. Αμπελάς Τ., 1874, σ.720

²³¹ Φραγκίδης Α., 1975, σ.468

²³² Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.120

²³³ ΦΕΚ-475/Β/1987

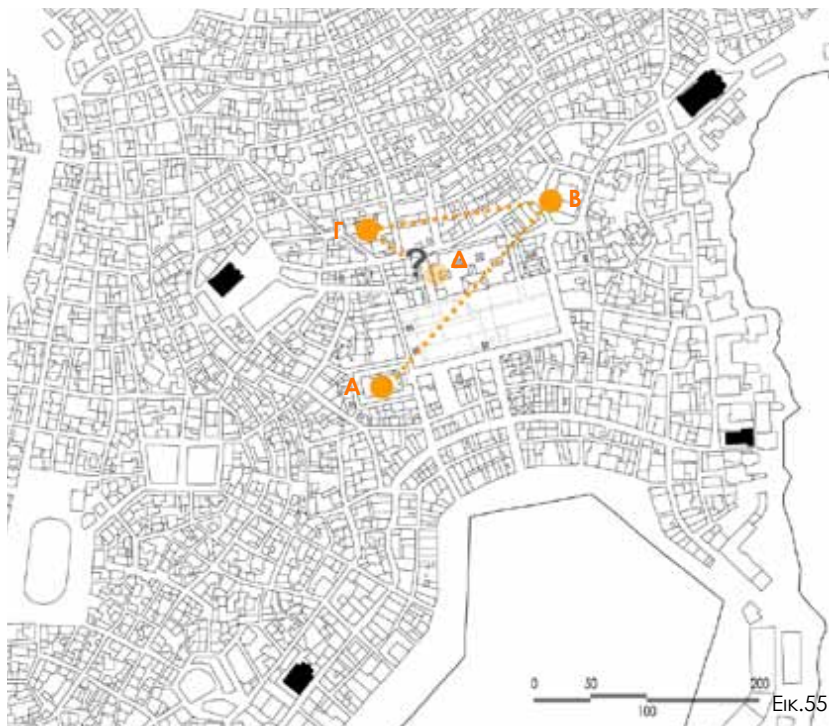
3.β. Τα αρχαία ευρήματα

Τα μαρμάρινα αρχιτεκτονικά μέλη, ευρήματα της εκσκαφής του Δημοτικού Παντοπωλείου, τοποθετήθηκαν, όπως προαναφέρθηκε, αρχικά προσωρινά σε γειτονικό χώρο. Την ίδια χρονιά, το 1855, μεταφέρθηκαν στην αυλή του θεάτρου «Απόλλων», μέχρι να στεγαστούν στο Μουσείο του Γυμνασίου²³⁴.

Αναλυτική περιγραφή τους έχει δοθεί από τον Τιμολέοντα Αμπελά. Συνολικά, επρόκειτο για έντεκα κομμάτια, τα οποία διαχωρίστηκαν βάσει του σχήματος τους σε δύο κατηγορίες. Οκτώ έχουν καμπύλο σχήμα σε κάτοψη. Τέσσερα από αυτά έχουν μήκος 1,05μ., πάχος 0,26μ. και πλάτος 0,87μ. και εγγράφονται σε κύκλο περιμέτρου 4,45μ. Τα άλλα τέσσερα αυτής της κατηγορίας έχουν μήκος 0,65μ., πλάτος 0,30μ. και μέσο πάχος 0,25μ.. Τα υπόλοιπα τρία μέλη είναι επίπεδα και έχουν μήκος 2,10μ., 0,70μ. και 0,70μ. αντίστοιχα. Ο Αμπελάς θεώρησε ότι τα οκτώ κομμάτια αποτελούσαν τμήμα του «κυκλικού εδωλίου» του βαλανείου (λουτρού), ενώ τα υπόλοιπα τρία αποτελούσαν μέρος δαπέδου. Η φθορά της επιφάνειας τους αποδόθηκε, σε διερχόμενο νερό. Τα ευρήματα αυτά, χρονικά, τοποθετούνται στη ρωμαϊκή εποχή²³⁵.

Ο ίδιος μελετητής εξέτασε, το ενδεχόμενο, τα κομμάτια εκείνα που συνέθεταν τμήμα αμφιθεατρικών καθισμάτων να άνηκαν στο αρχαίο θέατρο που βρέθηκε στο σημείο ανέγερσης της οικίας Αλεξίου. Η απόσταση όμως από τη, θεωρητικά, αρχική θέση αλλά και τα «δυσανάλογα» εδώλια, σε σχέση με εκείνα του θεάτρου, οδήγησαν στην απόρριψη αυτής της θεωρίας. Το ενδεχόμενο να άνηκαν σε δεύτερο θέατρο, δεν εξετάστηκε, δεδομένου του σχήματος των καθισμάτων τα οποία ήταν ιδιαίτερα στενά. Μια ακόμα υπόθεση είναι ότι τα μέλη άνηκαν σε Ιερό της Ίσιδας της ίδιας περιόδου, αλλά σαν πιθανότερο ενδεχόμενο κρίνεται να ήταν τμήματα ρωμαϊκού λουτρού²³⁶.

Μετά την ίδρυση Αρχαιολογικού Μουσείου σε χώρο του Δημαρχιακού Μεγάρου (1901), οι αρχαιότητες που στεγάζονταν στο Γυμνάσιο μεταφέρθηκαν εκεί. Μετά από έρευνα στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, διαπιστώθηκε ότι τα ευρήματα του Παντοπωλείου ουδέποτε συμπεριλήφθησαν στη συλλογή του μουσείου²³⁷. Η θέση τους σήμερα παραμένει άγνωστη.

²³⁴ Φραγκίδης Α., 1975, σ.229

²³⁵ Αμπελάς Τ., 1874, σ.297-8

²³⁶ Υπουργείο Πολιτισμού - ΚΑ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

²³⁷ Το συμπέρασμα αυτό προέκυψε μετά από έρευνα στην αποθήκη του Μουσείου και στο αρχείο του. Η επίσημη απάντηση του Υπουργείου Πολιτισμού είναι ότι η θέση που βρίσκονται σήμερα διερευνάται.

3.γ. Γενική περιγραφή

Το Δημοτικό Παντοπωλείο εντοπίζεται στη Νοτιοδυτική γωνία της πλατείας Μιαούλη και με τη σημερινή του μορφή καταλαμβάνει έκταση 1412 τ.μ. Το οικόπεδο του έχει διαστάσεις, σύμφωνα με τις μετρήσεις της παρούσας μελέτης, 29,61μ. στην ανατολική πλευρά, 49,66μ. στην βορεινή, 29,89μ. στη δυτική και 48,79μ. στη νότια. Περιβάλλεται από τις οδούς Χίου, επί της οποίας αναπτύσσεται η βασική πρόσοψη στην πλατεία, Λεωτσακού, Σοφοκλέους και Πελοποννήσου.

Το νεοκλασικό αυτό κτίριο παρουσιάζει έναν ιδιότυπο «χρηστικό» χαρακτήρα που συναντάται αργότερα και σε παρόμοια κτίσματα άλλων ελληνικών πόλεων²³⁸. Πρόκειται για ένα λιτό, ορθογώνιο σε κάτοψη, κτίσμα της Οθωνικής περιόδου. Σε επίπεδο δομής, αποτελείται από κλειστούς χώρους οργανωμένους γύρω από μια εσωτερική αυλή. Σήμερα, η πρόσβαση στις μονάδες αυτές πραγματοποιείται από το δρόμο, λειτουργώντας έτσι το κτίσμα, σαν ένα τυπικό οικοδομικό τετράγωνο με αυτόνομους χώρους και ακάλυπτο στο εσωτερικό του.

Συνολικά, με τη σημερινή του μορφή, το παλαιό κέλυφος απαρτίζεται από 32 ισόγεια δωμάτια. Χαρακτηριστική είναι η τυποποίηση στη δομή τους: πρόκειται για ορθογώνιους σε κάτοψη χώρους, διαστάσεων 2,5x4 μ. Εξαιρεση αποτελούν εκείνοι που βρίσκονται στην πρόσοψη της οδού Χίου και έχουν μεγαλύτερες διαστάσεις, αλλά και ο μεγάλος ενιαίος χώρος στην βορειοδυτική γωνία του κτιρίου, η οποία ανακατασκευάστηκε πλήρως μεταπολεμικά, ύστερα από σοβαρή βλάβη του.

Συν τω χρόνω, προστέθηκαν πατάρια σε κάποιους από τους χώρους, για λόγους αποθηκευτικούς, κυρίως, στα καταστήματα επί της οδού Χίου, τα οποία και λειτουργούν ακόμα. Επίσης, προκειμένου να διευκολυνθεί η λειτουργία του θερινού κινηματογράφου, οικοδομήθηκαν άλλοι δύο ανεξάρτητοι όγκοι στο εσωτερικό. Στον πρώτο στεγάστηκε το εκδοτήριο και ο θάλαμος προβολής και στον δεύτερο το κυλικείο. Η τοποθέτηση του πρώτου οικοδομήματος μάλιστα, εξυπηρετεί την παρεμπόδιση της οπτικής επαφής από το δρόμο προς την εσωτερική αυλή και κατ' επέκταση προς την οθόνη του κινηματογράφου, η οποία έχει κτιστεί στο δυτικό όριο της αυλής.

²³⁸ Όπως η Δημοτική αγορά Πειραιά. Μπίρης Μ., Καρδαμίτση – Αδάμη. Μ., 2001, σ.116

Η είσοδος στην εσωτερική αυλή, πραγματοποιείται από την οδό Χίου, με ένα τρίλοβο άνοιγμα, το οποίο βρίσκεται σε εσοχή, σε σχέση με το μέτωπο του κτιρίου. Πίσω από το τριπλό τόξο, συναντάται μια διαμόρφωση με σκαλοπάτια, η οποία προέκυψε μετά από την δημιουργία της τεχνητής κλίσης του κινηματογράφου. Αντίστοιχης αναλογίας τοξοστοιχία, όριζε και την δυτική είσοδο στην αυλή της αγοράς, πριν την ανέγερση της οθόνης του κινηματογράφου που ουσιαστικά την κατήργησε. Στις μακριές πλευρές του κτιρίου, σώζονται δύο ακόμα εισοδοί (χώροι 009 και 024), οι οποίες σήμερα λειτουργούν σαν έξοδοι έκτακτης ανάγκης του σινεμά.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της τυπολογίας, είναι η πρόσβαση των χώρων πάντα από τον διαμήκη άξονα. Οι μόνοι χώροι που δεν υπακούουν σε αυτόν τον κανόνα, είναι εκείνοι επί της οδού Χίου (χώροι 036 και 037), εκατέρωθεν του τριπλού ανοίγματος εισόδου στην εσωτερική αυλή, η όψη των οποίων διαμορφώνεται με τόξα και αποτελούν σήμερα τμήματα καταστημάτων που έχουν προβεί σε ενοποιήσεις. Πρόκειται, ουσιαστικά για τα σωζόμενα μέρη της αρχικής στοάς της πρόσοψης που καταργήθηκε.

Εικ. 57: Κάτοψη ισογείου - υπάρχουσα κατάσταση.

Εικ. 58: Τομή E-E'. Διακρίνεται η διαμόρφωση της κλίσης στην αυλή, το εκδοτήριο, ο θάλαμος προβολής και η οθόνη του κινηματογράφου.

Εικ. 59: Ο θάλαμος προβολής.

Εικ. 60: Η διαμόρφωση της εισόδου με σκαλοπάτια και ο όγκος του εκδοτηρίου και του θαλάμου.

Εικ. 61: Η οθόνη του κινηματογράφου.

Εικ. 62: Αξονομετρικό σχέδιο τυπικής μονάδας καταστημάτων του παντοπωλείου.

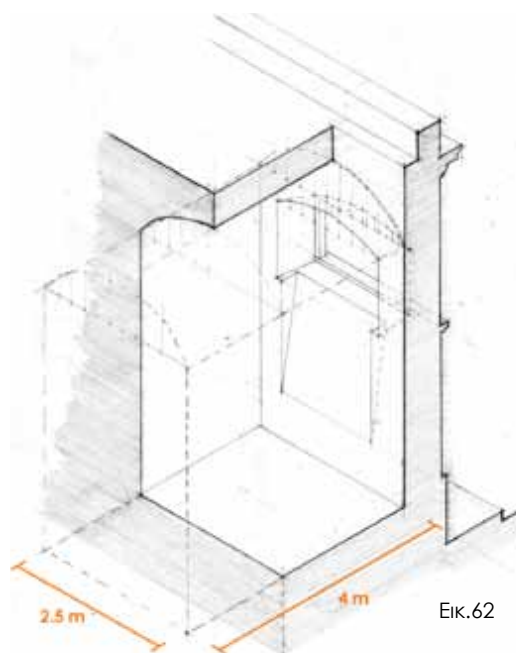
Εικ. 63: Διαγράμματα απεικόνισης ενοικιασμένων χώρων.

Εικ. 64: Η κύρια όψη του Δημοτικού Παντοπωλείου, επί της οδού Χίου σε ορθή προβολή.

Όσον αφορά στη χρήση των χώρων, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους αποτελούν αποθήκες. Καταστήματα λειτουργούν μόνο επί της οδού Χίου (χώροι 015, 017-037, 018), όπου έχει εγκατασταθεί και ένα καφενείο-μπαρ (χώρος 016-036). Στο κτίριο στεγάζονται επίσης δημοτικά ουρητήρια (χώρος 012), ένα κουρείο (χώρος 022) αλλά και τα γραφεία της ένωσης συνταξιούχων Εμπορικού Ναυτικού Κυκλάδων (χώρος 004).

Το ποσοστό των καταστημάτων που δεν είναι ενοικιασμένα, είναι της τάξης του 40% (12 χώροι από τους 32 δεν νοικιάζονται αυτήν τη στιγμή) δεν είναι όμως ενδεικτικό του βαθμού εγκατάλειψης, αφού αρκετοί από τους χώρους που νοικιάζονται παραμένουν σε αχρησία (χώροι 027, 021-022).

Χαρακτηριστικό στοιχείο στη λειτουργία του κτιρίου είναι και η περιοδικότητα στη χρήση, κυρίως μετά την εγκατάσταση του θερινού κινηματογράφου και την αποκοπή της εσωτερικής αυλής από την πόλη, τους περισσότερους μήνες του χρόνου.

Εικ.62

Εικ.63

Εικ.64

3.6. Μορφολογικά και οικοδομικά στοιχεία

Πρόκειται για ένα κτίσμα λιτό μορφολογικά, κατασκευασμένο εξ ολοκλήρου από πέτρα. Όλοι οι χώροι στεγάζονται με θόλους, με εξαίρεση εκείνους της ανακατασκευασμένης βορειοδυτικής γωνίας (χώρος 030-031-032 και τα αποχωρητήρια του κινηματογράφου 028 και 029), η οποία καλύπτεται με πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος. Η λογική της τυποποίησης της κάτοψης των χώρων των καταστημάτων ακολουθήθηκε και στη διαμόρφωση της στέγασης. Οι θόλοι γεφυρώνουν πλάτος 2,5 μ. (με εξαίρεση πάντα τους θόλους των καταστημάτων της πρόσοψης στην πλατεία) και η απόσταση της γένεσης από το κλειδί του είναι συγκεκριμένη και κυμαίνεται από 70-80 εκ. (βλ. εικ. 63).

Μαρμάρινοι θολίτες, που συνθέτουν τμήμα τόξου κύκλου, γεφυρώνουν τους φεγγίτες και τις αρχικές θύρες. Τόσο τα αρχικά αυτά ανοίγματα, όσο και αρκετά από τα μεταγενέστερα, διαμορφώνονται στην τοιχοποιία με καλοσχηματισμένους λαμπάδες. Η διαφορά των θυρών που διανοίχθηκαν εκ των υστέρων έγκειται στο γεγονός ότι, στις περισσότερες των περιπτώσεων, δεν υπάρχει εσοχή στην παρειά του τοίχου εσωτερικά του λαμπά, όπως αντίστοιχα παρατηρείται στα ανοίγματα των παλαιών πλευρικών εισόδων (χώροι 009, 024). Η διάταξη των ανοιγμάτων είναι ρυθμική και συμμετρική ως προς τον άξονα.

Μαρμάρινη ταινία με ιωνικό κυμάτιο, στη θέση της ποδιάς των παραθύρων περιπρέχει τις τρεις πλευρές του κτιρίου (εκτός από την όψη της οδού Χίου). Τα τρίλοβα πρόπυλα στις δύο στενές πλευρές διαμορφώνονται με τετράγωνους πεσσούς (55x55 εκ.) οι οποίοι επιστέφονται με ιωνικό επίκρανο.

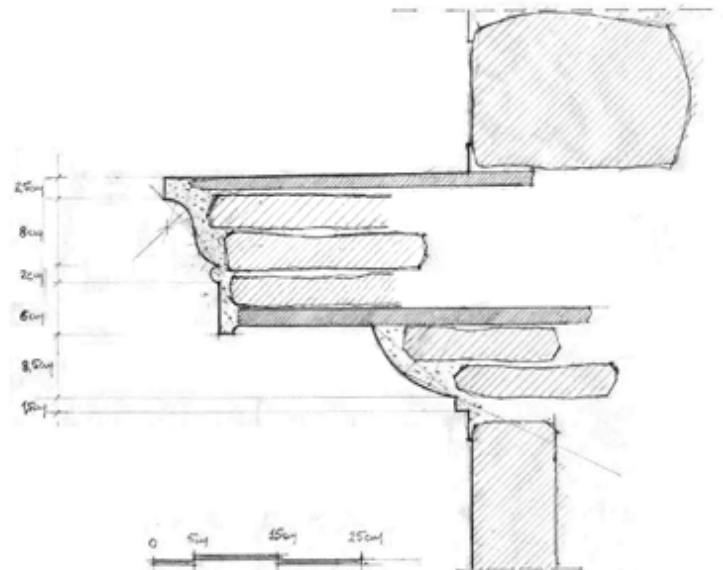
Οι όψεις οργανώνονται με τριμερισμό: στο κατώτερο μέρος διαμορφώνεται προεξέχον βάθρο (προεξοχή της τάξης των 4 εκ. σε όλο το μήκος του), ψηλότερα ο κορμός, ο οποίος χωρίζεται στα δύο από την μαρμάρινη ταινία και τέλος η στέψη που αποτελείται από γείσο και στηθαίο. Το γείσο είναι χριστό από πέτρες, στο κάτω τμήμα και μαλτεζόπλακες, στο άνω και επιστέφει το κτίριο στο σύνολο του. Τα κυμάτια αποδίδονται με σοβά, με τα γνωστά «τραβηχτά κονιάματα». Η ενιαία επιφάνεια των όψεων διασπάται επίσης, από την προεξοχή της τοιχοποιίας των γωνιακών καταστημάτων. Ο διαχωρισμός αυτός δεν εμφανίζεται στην όψη της οδού Σοφοκλέους, ενώ και μετά την ανακατασκευή της

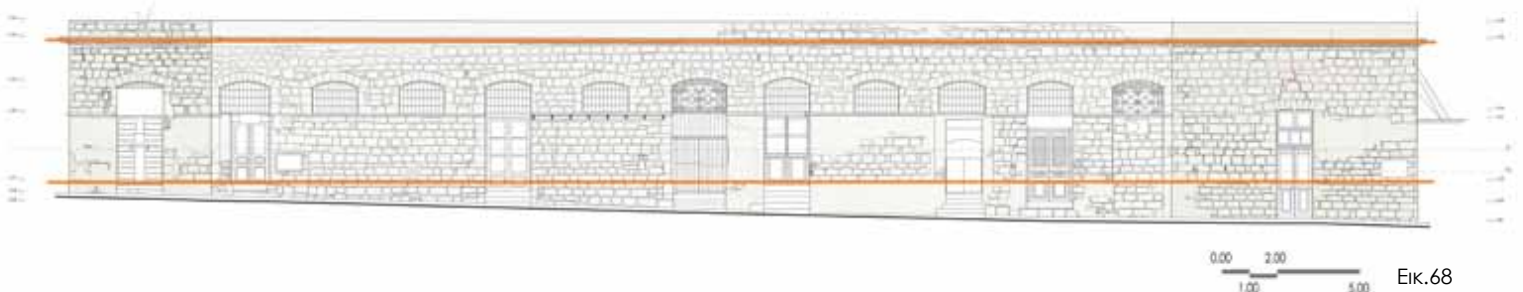
Εικ.65

Εικ.66

Εικ.67

Εικ.68

βορειοδυτικής γωνίας της αγοράς, δεν αποκαταστάθηκε η προεξοχή αυτή στην όψη της οδού Λεωτσάκου.

Η τοιχοδομία του κτιρίου είναι διαμορφωμένη με λαξευμένες μαρμαρόπετρες. Αυτή η επένδυση μαρμάρου των όψεων, η οποία συναντάται συχνά στα κτίρια της Ερμούπολης, αποτελείται από κανονικούς δόμους με πλατύ κονίαμα, που καλύπτει τους αρμούς συνολικά στην τοιχοποιία. Από το αρμολόγημα αυτό, εξαιρούνται οι θολίτες των φεγγιτών, η τοιχοποιία της τοξοστοιχίας της οδού Σοφοκλέους και τα ανακατασκευασμένα τμήματα της βορειοδυτικής γωνίας.

Εικ. 65, 66: Γείσο στην όψη επί της οδού Σοφοκλέους και στη γωνία με την οδό Πελοποννήσου.

Εικ. 67: Λεπτομέρεια κατασκευής γείσου.

Εικ. 68: Νότια όψη - οδός Πελοποννήσου. Τριμερισμός όψης: βάση-κορμός-στέψη.

Εικ. 69: Σκαριφήματα στο χώρο 011. Διαμόρφωση φεγγίτη και τοιχοποιίας.

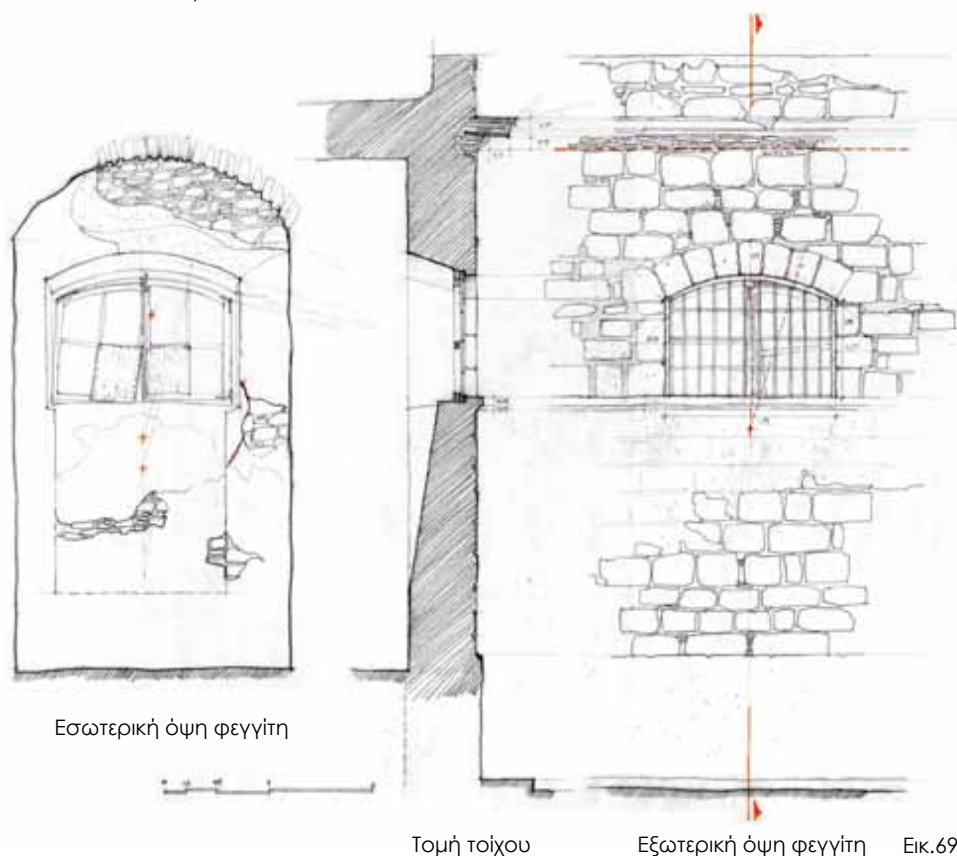
Εικ. 70: Παραδοσιακό αρμολόγημα κοφτό-πατητό.

Εικ. 71: Δομή τοιχοποιίας κτιρίων Ερμούπολης: μαρμαρεπένδυση όψης, γειτονικού στο Δημοτικό Παντοπωλείο, κτιρίου.

Από την αποκάλυψη της τοιχοποιίας εσωτερικά σε κάποια καταστήματα, διαπιστώνεται, ότι το μη εμφανές μέρος της, συντίθεται από πρόχειρα κατεργασμένους ημιλαξευτούς λίθους και αναλογικά μεγάλη ποσότητα ασβεστοκονιάματος. Το πάχος τους εξωτερικά φτάνει τα 65 και για τα γωνιακά καταστήματα 75 εκ., ενώ για τα εσωτερικά λίθινα χωρίσματα, κυμαίνεται μαζί με το σοβά, από 60 έως 70 εκ.. Το καθαρό πάχος της εσωτερικής λιθοδομής, όπου ήταν δυνατό να μετρηθεί, διαπιστώθηκε ότι φτάνει από 52 έως 60 εκ.. Το πάχος των εξωτερικών τοίχων παρουσιάζει μείωση εσωτερικά, κάτω από την ποδιά των φεγγιτών, δημιουργώντας μια τριγωνική κόγχη, προκειμένου να αυξηθεί η εισχώρηση φωτός στους χώρους.

Στους φεγγίτες των πλευρικών εισόδων του κτιρίου σώζονται περίτεχνες σφυρήλατες σιδεριές από χυτοσίδηρο (τρεις στον αριθμό), ενώ οι αρμοί των θολιτών τους, καλύπτονται με ταινίες κονιάματος με ιδιαίτερα σχέδια, αντίθετα με ότι συμβαίνει τυπικά στη διαμόρφωση των θολιτών των ανοιγμάτων του κτιρίου. Στους υπόλοιπους φεγγίτες είναι τοποθετημένες νεώτερες περαστές σιδεριές.

Η διερευνητική τομή που πραγματοποιήθηκε, στο πλαίσιο της μελέτης του 1986, για την εξέταση των θεμελίων, παρέχει σημαντικές πληροφορίες. Έτσι, βάσει αυτών των στοιχείων, το βάθος θεμελίωσης είναι της τάξης των δύο μέτρων, τα θεμέλια είναι καλής κατασκευής και ο υδροφόρος ορίζοντας βρίσκεται κάτω από κατώτερο σημείο του θεμελίου. Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας μελέτης, δεν ήταν δυνατό να εξεταστεί η θεμελίωση του κτιρίου και να επαληθευτούν τα στοιχεία αυτά.

3.ε. Οικοδομικές φάσεις

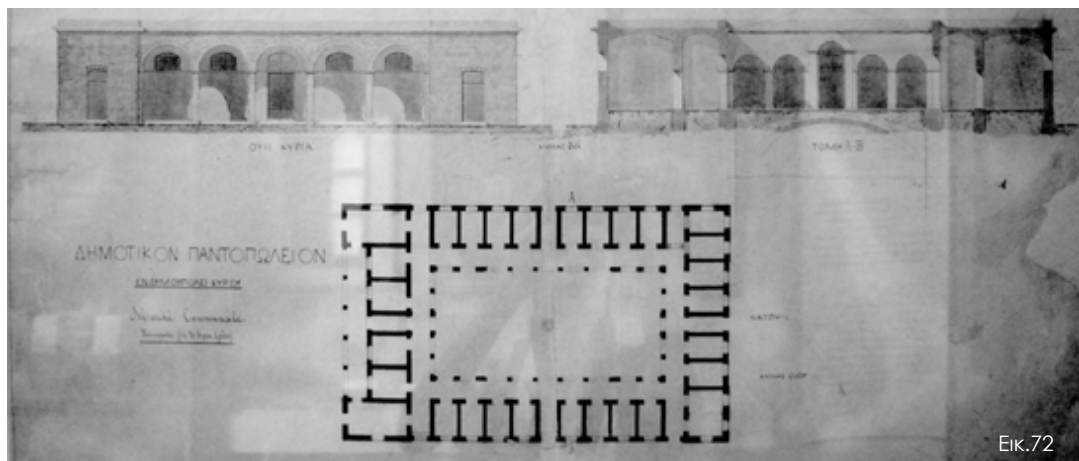
Στα σχεδόν 160 χρόνια λειτουργίας του, το Δημοτικό Παντοπωλείο, κτίσμα με, κατ'εξοχήν, χρηστικό χαρακτήρα έχει υποστεί αρκετές μετατροπές, επιμέρους αλλά και δομικού χαρακτήρα. Η μέχρι τώρα περιγραφή του, απαντά στην σημερινή του εικόνα, η οποία όμως συνιστά αποτέλεσμα συνεχών μεταβολών στο χρόνο.

Πέραν των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την επί τόπου έρευνα, στη μελέτη των οικοδομικών φάσεων συμβάλλουν σημαντικά τα σχέδια που φυλάσσονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Αρχεία Νομού Κυκλάδων), αρχειακό φωτογραφικό υλικό, αλλά και η μελέτη που εκπονήθηκε το 1986, με πρωτοβουλία του Δήμου Ερμούπολης, προκειμένου να αξιοποιηθεί το ακίνητο²³⁹. Το κτίριο έχει δημοσιευτεί ήδη από το 1980, από τους Ι. Τραυλό-Α. Κόκκου στο βιβλίο «Ερμούπολη. Η δημιουργία μιας νέας πόλης στη Σύρο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα»²⁴⁰.

Σημαντικές πληροφορίες για την ακριβή μορφή του κτιρίου μετά την αποπεράτωση της κατασκευής του, το 1856, παρέχει το σχέδιο του 1855²⁴¹. Υπήρχε μια εσωτερική αυλή, η οποία ήταν και ο πυρήνας της αγοράς και περιστοιχιζόταν και στις τέσσερις πλευρές από στοές, διαμορφωμένες με πεσσούς και τοξωτά ανοίγματα. Στο κέντρο της αυλής υπήρχε πηγάδι άντλησης νερού από την υπόγεια δεξαμενή. Όλα τα καταστήματα²⁴² είχαν εισόδους από αυτόν τον αιθριακό χώρο και φεγγίτες στις όψεις προς το δρόμο. Την όψη επί της οδού Χίου συνέθετε με μια τοξοστοιχία πέντε ανοιγμάτων, τέσσερα καταστήματα πίσω από αυτήν και δύο ακόμα πλευρικά καταστήματα εκατέρωθεν της τοξοστοιχίας. Στον άξονα της βασικής όψης, υπήρχε ένας διάδρομος που οδηγούσε στο εσωτερικό.

Πέραν της βασικής αυτής εισόδου από την όψη στην πλατεία, η προσπέλαση στην αυλή εξασφαλιζόταν μέσω επτά ακόμα ανοιγμάτων: τριών σε κάθε μακριά πλευρά (οδοί Πελοποννήσου και Λεωτσάκου) και μιας στην βορεινή (οδός Σοφοκλέους) χωρίς πρότυλο. Από τις πλευρικές εισόδους των μακρίων πλευρών σώζονται ανέπαφες οι δύο αξονικές, οι οποίες λειτουργούν σαν έξοδοι κινδύνου του θερινού κινηματογράφου. Στην όψη της οδού Πελοποννήσου σώζεται επίσης, η ιδιαίτερη σιδεριά που κοσμεί τον φεγγίτη της ανατολικής θύρας, που σήμερα είναι τοιχισμένη.

Η όψη της οδού Σοφοκλέους είχε εξίσου σφιχτή δομή. Πέραν της κεντρικής θύρας εισόδου, την όψη διαμόρφωναν οι οκτώ φεγγίτες των καταστημάτων²⁴³ που ανοίγονταν στην εσωτερική αυλή.

Εικ. 72

Εικ. 72: Το αυτιπόγραφο σχέδιο του 1855. Το πρώτο σχέδιο του κτιρίου που σώζεται. Πηγή: Βιομηχανικό μουσείο Ερμούπολης.

Εικ. 73: Το σχέδιο του 1892, του δημοτικού αρχιτέκτονα Χρ. Παπαδάκη, για την τροποποίηση της εισόδου από την οδό Χίου. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 74: Το τριπλό τοξωτό άνοιγμα εισόδου της Δημοτικής αγοράς Άργους, κατά τη φάση αποκατάστασης. Πηγή: Δωροβίνης Β., «Νεότερα στοιχεία για τη νεοκλασική Αγορά του Άργους», σ. 86.

Εικ. 75: Η είσοδος του Δημοτικού Παντοπωλείου μετά την κατασκευή του τρίλοβου ανοίγματος που διαμορφώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα.

²³⁹ Η μελέτη αυτή προέβλεπε τη διαμόρφωση εμπορικού κέντρου στο ισόγειο και την προσθήκη ορόφου γραφείων και δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Κίζης Ι. - Μυλωνάς Κ., *Αξιοποίηση δημοτικού ακινήτου «Παλλάς» - Αποκατάσταση κτιρίου Δημοτικού Παντοπωλείου -1855*, Δήμος Ερμούπολης, 1986

²⁴⁰ Σελίδες 118-120 και πίνακες 39α και 39β.

²⁴¹ Το σχέδιο σήμερα εκτίθεται στο Βιομηχανικό Μουσείο της Ερμούπολης.

²⁴² Σύμφωνα με το σχέδιο του 1855, αρχικά λειτούργησαν 29 καταστήματα.

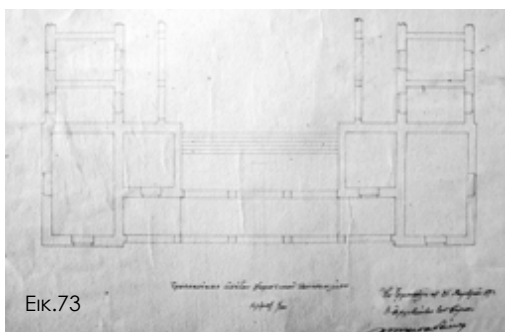
²⁴³ Από το αρχικό σχέδιο του 1855, αλλά και από το σχέδιο αποτύπωσης του 1923 προκύπτει ότι τα καταστήματα στην όψη αυτή ήταν επτά στον αριθμό. Τα δύο καταστήματα της βορειοδυτικής γωνίας ήταν συνενωμένα.

Η πρώτη μεγάλη μεταβολή στη μορφή του Δημοτικού Παντοπωλείου, η κατάργηση της τοξοστοιχίας με τα πέντε ανοίγματα επί της οδού Χίου, έγινε κατά πάσα πιθανότητα το 1892 (βλ. εικ. 73), όπως μαρτυρά το σχέδιο του δημοτικού αρχιτέκτονα Χρ. Παπαδάκη²⁴⁴. Είχαν προηγηθεί μικρές μετατροπές το 1860, το 1873 και το 1878²⁴⁵. Με τις αλλαγές του 1892, διατηρήθηκαν τα δύο ακραία τόξα με τους πεσσούς που τα στηρίζουν και τα καταστήματα πίσω από αυτά και κατεδαφίστηκαν τα δύο μεσαία καταστήματα και η στενή είσοδος στην εσωτερική αυλή. Τα εναπομείναντα τμήματα της στοάς στην πορεία συνενώθηκαν με τους χώρους πίσω τους. Διαμορφώθηκε νέα είσοδος, με το τρίλοβο άνοιγμα που υπάρχει μέχρι και σήμερα, το οποίο και τοποθετήθηκε σε εσοχή της τάξης των τριών μέτρων. Στον άξονα του τοποθετήθηκε η αρχική αφιερωματική επιγραφή: «Παντοπωλείον. Οικοδομήται δαπάνη του Δήμου Ερμούπολης επί Όθωνος Α' βασιλευόντος εν έτει αωνε». Προκειμένου να αντιστηριχτούν τα εναπομείναντα τόξα κατασκευάστηκαν παραστάδες τετράγωνες σε κάτοψη, διαστάσεων 46x46 εκ.

Καταργήθηκαν, επίσης, οι στοές στις στενές πλευρές της εσωτερικής αυλής. Η επέκταση των τοξοστοιχιών των μακρίων πλευρών μέχρι τα όρια των τοίχων των καταστημάτων, επέβαλε και την κατάργηση των εσωτερικών θυρών σε άλλα δύο καταστήματα στη βόρεινη πλευρά και αντίστοιχα την διάνοιξη προσβάσεων σε αυτά από την οδό Σοφοκλέους. Στη φάση αυτή, κλείνουν και οι δύο ανατολικές εισοδοί στην εσωτερική αυλή από τις οδούς Πελοποννήσου και Λεωτσάκου και διαμορφώνονται στους χώρους αυτούς δύο ακόμα καταστήματα, πίσω από τα προεκταμένα τμήματα των εσωτερικών στοών.

Με τις τροποποιήσεις αυτές, διαμορφώθηκε η νέα όψη του κτιρίου στην οδό Χίου, με την αναίρεση της πυκνής δόμησης και της τοξοστοιχίας που όριζε στοά στο μέτωπο της πλατείας Μιαούλη. Η αρχική όψη του 1855, φαίνεται να ακολουθούσε τις πολεοδομικές επιταγές της εποχής ανοικοδόμησης των πρώτων κτισμάτων της πλατείας, τη δεκαετία 1840-50, με τις χαρακτηριστικές στοές που θεσμοθετήθηκαν από την αρχή του σχεδιασμού της.

Ο μετασχηματισμός της όψης συνδέεται με την ανάγκη διεύρυνσης της εισόδου στην αγορά και με το "άνοιγμα" της προς την κεντρική πλατεία. Έτσι, με τις επιλογές αυτές, τονίζεται περισσότερο ο άξονας ανατολής-δύσης στο κτίριο, σε επίπεδο κινήσεων, διασπάται το συνεχές μέτωπο της όψης αλλά και η συνέχεια των στοών του αιθρίου στο εσωτερικό. Ο τονισμός του άξονα της πρόσβασης στην εσωτερική αυλή με το τρίλοβο τοξωτό άνοιγμα, φαίνεται να βρίσκει κάποια αντιστοιχία με άλλες νεοκλασικές δημοτικές αγορές, μεταγενέστερες και με διαφορετικό λεξιλόγιο, όπως η αγορά του Πύργου, και η αγορά του Άργους, οι οποίες σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν την περίοδο που εξετάζεται²⁴⁶. Στις περιπτώσεις και των δύο αυτών έργων, οι κεντρικές εισοδοί τοποθετούνται στον άξονα των όψεων των μακρίων πλευρών, οι οποίες επιμερίζονται και στο κεντρικό προεξέχον τμήμα, διαμορφώνεται τοξοστοιχία τριών ανοιγμάτων.

Εικ.73

Εικ.74

Εικ.75

²⁴⁴ Τραυλός Ι., Κόκκου Α., 1980, σ.120, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού συμβουλίου αριθ. 173, 14 Οκτωβρίου 1892.

²⁴⁵ Ο.π., σ. 120, όπου Αρχείο Δήμου, ψηφίσματα Δημοτικού συμβουλίου αριθ. 90, 14 Οκτωβρίου 1860, αριθ. 257, 19 Σεπτεμβρίου 1873. Με δεύτερο ψήφισμα ο δήμος ορίζει τη σύνταξη εργολαβίας για εργασίες στο Παντοπωλείου. Το 1878 τα τέσσερα καταστήματα επί της οδού Χίου, τα οποία μέχρι τότε ήταν προσπελάσιμα από την εσωτερική αυλή, απέκτησαν εισόδους από το δρόμο. Αghριαντώνη Χ., Φενερλή Α. [1999], σ. 74

²⁴⁶ Η αγορά του Πύργου σχεδιάστηκε το 1889, από το E. Ziller, ενώ η κατασκευή της αγοράς του Άργους, τελείωσε την ίδια χρονιά και ήταν έργο του Π. Καραθανασόπουλου, συνεργάτη του Ziller.

Στοιχεία για τη μορφή της αγοράς στο μεσοπόλεμο αντλούνται από το σχέδιο του 1923, το οποίο εκπονήθηκε για την μετατροπή του κτιρίου σε δημοτικά λουτρά και κινηματογράφο (βλ. εικ. 76). Στο σχέδιο αυτό, αποτυπώνεται η μέχρι τότε κατάσταση του, με τη διατήρηση των στοών στις μακριές πλευρές. Το σχέδιο αυτό αποτελεί τεκμήριο της πιστής εφαρμογής του σχεδίου του 1855, αλλά και *terminus post quem* για την κατάργηση της στενής βορεινής εισόδου και τη διαμόρφωση του νεώτερου τρίλοβου ανοίγματος.

Η μετατροπή αυτή, πραγματοποιήθηκε, κατά πάσα πιθανότητα, το 1938, όταν και έγιναν εργασίες στο κτίριο, όπως μαρτυρά επιγραφή στον βορεινό τοίχο, εσωτερικά της εισόδου της οδού Χίου, η οποία αναφέρει: «*Ανεκαινίσθη Δημαρχόντος Ευάγγελου Σταμ. Ξοχάκη. 1938*».

Επόμενη σημαντική επέμβαση στο κτίσμα, συντελέστηκε με την ανακατασκευή της βορειοδυτικής του γωνίας. Η τροποποίηση αυτή δεν μπορεί να χρονολογηθεί με ακρίβεια, είναι αρκετά πιθανό η κατάρρευση σε αυτό το σημείο της αγοράς, να συνδέεται με τους βομβαρδισμούς της πλατείας Μιαούλη κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σίγουρα οι οικοδομικές εργασίες τοποθετούνται χρονικά πριν το 1954, αφού σε φωτογραφία της ίδιας χρονιάς²⁴⁷ διαφαίνεται καθαρά το πλήρως ανακατασκευασμένο τμήμα.

Η έκταση της επισκευής περιελάμβανε τα δύο καταστήματα βορείως της τοξοστοιχίας εισόδου στην οδό Σοφοκλέους, τα οποία συνενώθηκαν σε ένα μεγαλύτερο ενιαίο χώρο, την παλαιότερη βόρεια είσοδο επί της οδού Λεωτσάκου και το πρώτο κατάστημα ανατολικά αυτής (χώροι 028 και 029).

Η φωτογραφία του 1954, αποτελεί μοναδικό τεκμήριο για τη μορφή των τοξοστοιχιών των μακριών πλευρών της εσωτερικής αυλής. Από την παρατήρηση της, εκτός των άλλων, αντλούνται πολλές πληροφορίες για τη λειτουργία της αγοράς εκείνη την εποχή. Προσδιορίζεται, επίσης, με μεγαλύτερη ακρίβεια το χρονικό διάστημα εντός του οποίου η αγορά μετατράπηκε σε θερινό κινηματογράφο. Οι μέχρι τώρα αναφορές στην δημιουργία του κινηματογράφου, τοποθετούν το συμβάν γενικά στη δεκαετία του 1950²⁴⁸. Τεκμηριώνεται ότι μέχρι τα μέσα αυτής της δεκαετίας λειτουργεί το κτίριο με την αρχική του ιδιότητα, ενώ αντίστοιχα στην αεροφωτογραφία του 1963, διακρίνεται εμφανώς η κατεδάφιση των στοών και η οριστική κατάργηση της λειτουργίας της αγοράς.

Εικ.76

Εικ.77

Εικ.78

²⁴⁷ Φωτογραφικό αρχείο Μουσείου Μπενάκη. Αρχείο Μαρίας Ζαγορησίου, «Η αγορά και σπίτια. Ερμούπολη Σύρου, 1954»

²⁴⁸ Αγγριαντώνη Χ., Φενερόλη Α. [1999], σ. 74

Εικ. 76: Το σχέδιο, του 1923, για το μετασηματισμό σε δημοτικά λουτρά και κινηματογράφο. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχαία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 77: Επιγραφή για την ανακαίνιση που συντελέστηκε στο κτίριο το 1938.

Εικ. 78: Όψη οδού Σοφοκλέους, διακρίνεται το νεώτερο τρίλοβο άνοιγμα των αρχών του 20ου αιώνα και η ανακατασκευασμένη βορειοδυτική γωνία.

Εικ. 79: Η εσωτερική αυλή της αγοράς το 1954, σε φωτογραφία της Μαρίας Ζαγορησίου. Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο Μουσείου Μπενάκη.

Εικ. 80: Η αντίστοιχη οπτική της εσωτερικής αυλής μετά την μετατροπή του χώρου σε κινηματογράφο.

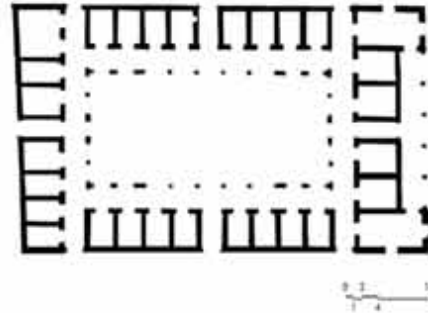

Εικ.79

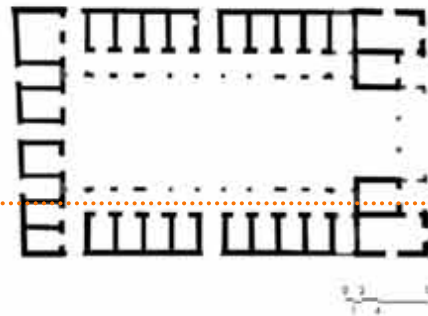

Εικ.80

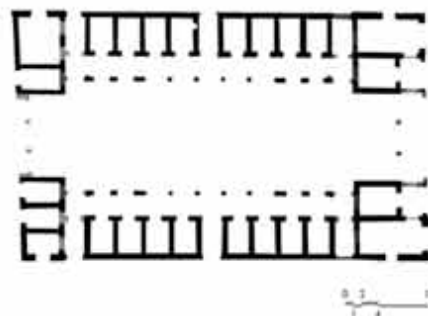
1η Φάση ■

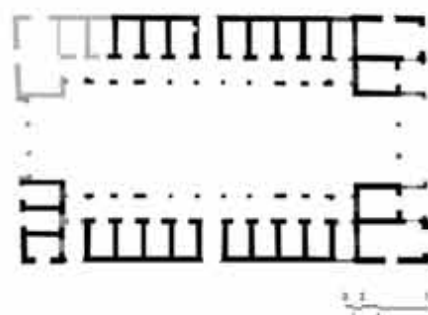
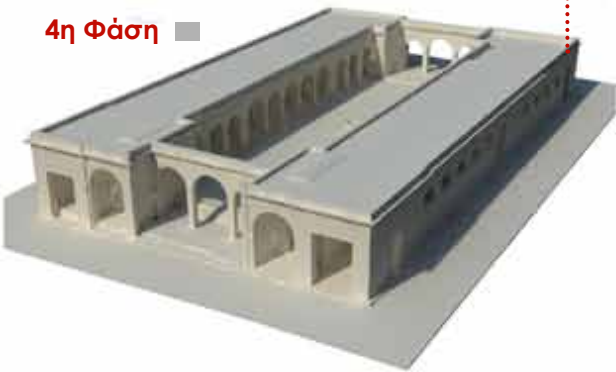
2η Φάση ■

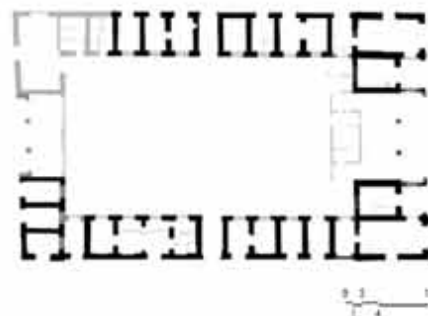
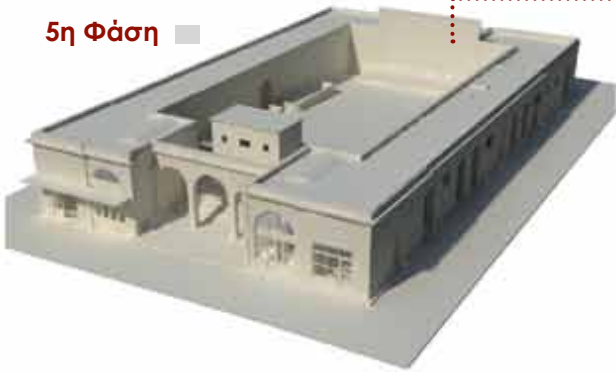
3η Φάση ■

4η Φάση ■

5η Φάση ■

Έτσι, στο δεύτερο μισό του 1950, συντελείται η μεγαλύτερη αλλαγή στον τρόπο λειτουργίας του κτιρίου. Όλα τα ανοίγματα των καταστημάτων προς την εσωτερική αυλή τοιχίζονται και διανοίγονται θύρες από το δρόμο. Χαρακτηριστικό, είναι το γεγονός ότι με την αποκοπή των καταστημάτων από τον εσωτερικό υπαίθριο χώρο, αρκετά έμειναν πλήρως απροσπέλαστα, αφού για αρκετά μεγάλο διάστημα δεν είχαν πρόσβαση από το δρόμο²⁴⁹. Σήμερα, μόνο ένας χώρος παραμένει σε αυτήν την κατάσταση (χώρος 023).

Στη βόρεια πλευρά της αυλής κατασκευάστηκε η οθόνη, διαστάσεων 11.89x5.87, από οπτοπλινθοδομή. Το κεκλιμένο επίπεδο του κινηματογράφου διαμορφώθηκε από τα μπάζα των κατεδαφισθέντων εσωτερικών στοών²⁵⁰ και καταργήθηκε η υπόγεια δεξαμενή. Στην νοτιή ευθεία των τοξοστοιχιών, διαμορφώθηκε ένα είδος θεωρείων. Οι κατασκευές αυτές, οργανώνουν το νέο διευρυμένο χώρο και διορθώνουν, κατά μια έννοια, τις αναλογίες του.

Έτσι, από την φάση αυτή και έκτοτε, το κτίριο αποκτά τις ιδιότητες που αναφέρθηκαν και παραπάνω, λειτουργώντας περισσότερο σαν οικοδομικό τετράγωνο με ακάλυπτο εσωτερικό χώρο. Με την απώλεια του πυρήνα της αυλής και την κατάργηση της πρόσβασης από την οδό Σοφοκλέους, κατά κάποιο τρόπο απομονώθηκε η εμπορική δραστηριότητα στην νησίδα που έχει μέτωπο στην πλατεία και οι χώροι επί των πλαϊνών οδών, άρχισαν να λειτουργούν περισσότερο σαν αποθήκες και εργαστήρια και λιγότερο σαν καταστήματα λιανικού εμπορίου.

Στην εξέλιξη αυτή είναι πολύ πιθανό, να συνετέλεσε και ο περιορισμός στην οπτική επαφή των εμπορευμάτων με το δρόμο, μέσω προθηκών, που δεν ήταν δυνατό να διαμορφωθούν στα μέτωπα αυτά, σε αντίθεση με την όψη επί της οδού Χίου, όπου ήδη είχαν διευρυνθεί τα αρχικά ανοίγματα των ακραίων καταστημάτων και είχαν τοποθετηθεί μεταλλικοί δοκοί για τη γεφύρωση τους.

Εικ. 81: Η όψη επί της οδού Λεωτσάκου σήμερα. Στη φωτογραφία διακρίνεται η αρχική είσοδος και τα νεώτερα ανοίγματα προσβάσεων των χώρων.

²⁴⁹ Στην αποτύπωση του 1986, διακρίνονται τέσσερα τέτοια καταστήματα (χώροι 005, 008, 011 και 023). Κίρης Ι. - Μυλωνάς Κ., [1986]

²⁵⁰ Η διαπίστωση αυτή προέκυψε από τις ανασκαφικές τομές που έγιναν στο πλαίσιο της μελέτης του 1986, όπου βρέθηκαν τμήματα κυμάτια, λαξευτοί λίθοι και επίκρανα. Ό.π.

3.στ. Αναλυτική περιγραφή (κατά χώρο)

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το κέλυφος αποτελείται από τριάντα δύο χώρους και τα πατάκια που έχουν διαμορφωθεί σε κάποιους από αυτούς. Τα δωμάτια εμφανίζουν έντονη τυποποίηση στην κατασκευή και τις αναλογίες. Η εικόνα τους όμως διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό, από τον ένα στον άλλο, λόγω των διαφορετικών χρήσεων αλλά και της συχνότητας της χρήσης την οποία υπόκεινται σε βάθος χρόνου.

χώρος 001: Επί της οδού Σοφοκλέους βρίσκεται ο χώρος αυτός, με νεώτερη θύρα, από το δρόμο, με ξύλινο κούφωμα. Σήμερα δεν ενοικιάζεται και παρουσιάζει έντονα την εικόνα της εγκατάλειψης. Εντός του φυλάσσονται αντικείμενα και έπιπλα από παλαιότερη φάση, όταν και λειτουργούσε σαν αποθήκη. Οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι, παρατηρείται όμως εκτεταμένη πτώση των επιχρισμάτων, τόσο των τοίχων όσο και του θόλου και διαφαίνεται στον ανατολικό τοίχο το τοιχισμένο άνοιγμα προς την εσωτερική αυλή. Το δάπεδο καλύπτεται με σκυρόδεμα.

χώρος 002: Ο χώρος αυτός είναι επίσης προσβάσιμος από το δρόμο, με μεταγενέστερο άνοιγμα και παραμένει ξενοικιαστος. Η φθορά των επιχρισμάτων είναι μικρής έκτασης, διακρίνονται όμως και σε αυτό το δωμάτιο οι θολίτες της παλαιάς θύρας εισόδου από την αυλή. Το δάπεδο είναι διαμορφωμένο από σκυρόδεμα.

χώρος 003: Το κατάστημα της νοτιοδυτικής γωνίας έχει νεώτερη ξύλινη θύρα πρόσβασης από την οδό Πελοποννήσου, ενώ διατηρεί τον αρχικό του φεγγίτη επί της οδού Σοφοκλέους. Ο χώρος δεν νοικιάζεται και χρησιμοποιείται άτυπα σαν αποθήκη ενός εστιατορίου, το οποίο επίσης αυτήν τη στιγμή δεν λειτουργεί. Στο κέντρο του θόλου στέγασής του, έχει διαμορφωθεί τετράγωνη οπή, η οποία έχει φραχθεί μεταγενέστερα. Τα επιχρίσματα των τοίχων και του θόλου παρουσιάζουν φθορές, μάλιστα έχει εφαρμοστεί τμηματικά νεώτερο επίχρισμα με τσιμεντοκονία, ενώ το δάπεδο είναι καλυμμένο με σκυρόδεμα.

χώρος 004: Η δυτική είσοδος της οδού Πελοποννήσου έχει μετατραπεί στο χώρο των γραφείων της Ένωσης Συνταξιούχων του Εμπορικού Ναυτικού Κυκλάδων. Το αρχικό άνοιγμα της εισόδου έχει περιορισθεί με την προσθήκη λαμπά και έχει τοποθετηθεί νεώτερο ξύλινο κούφωμα. Η αρχική σιδεριά του φεγγίτη δεν σώζεται. Εσωτερικά, οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και υπενδεδυμένοι με πλακάκια, μέχρι ενός ύψους (1.43 μ. από το δάπεδο), ενώ πλακάκια έχουν τοποθετηθεί και στο δάπεδο. Επίχρισμα φέρει και ο θόλος. Στο βόρειο τοίχο διακρίνεται η κόγχη του μεταγενέστερου ανοίγματος πρόσβασης στην εσωτερική αυλή, μετά την μετατροπή του χώρου σε κατάστημα. Σώζεται επίσης ο ξύλινος ελκυστήρας ανάρτησης εμπορευμάτων, από τη φάση αυτή.

Εικ.82

Εικ.83

Εικ.84

χώρος 005: Ο χώρος ήταν σίγουρα απροσπέλαστος μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Σήμερα, είναι συνενωμένος, μέσω νεώτερου ανοίγματος, με τους χώρους 006, 007 και 008, μετά από παρέμβαση που έγινε προκειμένου να διαμορφωθεί καφενείο στα δωμάτια αυτά. Το καφενείο ο «Λίθος», το οποίο άνοιξε το 2007, υπήρχε στο Παντοπωλείο μέχρι και φέτος, όταν και σταμάτησε να λειτουργεί. Σήμερα, ο χώρος αυτός, όπως και οι υπόλοιποι τρεις δεν ενοικιάζεται. Οι επεμβάσεις που τελέστηκαν στο χώρο, περιλάμβαναν την καθαίρεση των επιχρισμάτων και την αποκάλυψη της λιθοδομής, με εφαρμογή αρμολογημάτων, αλλά και την επένδυση του δαπέδου με μαρμάρινες πλάκες, ακανόνιστου σχήματος και βότσαλα. Στο βόρειο τοίχο διακρίνεται η κόγχη του φραγμένου ανοίγματος σύνδεσης με την εσωτερική αυλή. Διατηρείται, τέλος, ο ξύλινος ελκυστήρας ανάρτησης των εμπορευμάτων.

Εικ. 82: Ο χώρος 001. Στον ανατολικό τοίχο διακρίνονται τα ίχνη του τοιχισμένου ανοίγματος προς την εσωτερική αυλή.

Εικ. 83: Ο χώρος 002. Διακρίνεται και εδώ το ίχνος της θύρας προς την αυλή της αγοράς.

Εικ. 84: Ο χώρος 003, στη νοτιοδυτική γωνία του κτιρίου.

Εικ. 85: Ο χώρος 004. Η παλιά είσοδος στην αγορά, σημερινό γραφείο της Ένωσης Συνταξιούχων του Εμπορικού Ναυτικού Κυκλάδων.

Εικ. 86: Ο χώρος 007, ενοποιημένος με τους χώρους 006, 005 (στο βάθος της φωτογραφίας) αλλά και το χώρο 008.

Εικ. 87: Ο χώρος 009 - είσοδος από την οδό Πελοποννήσου.

χώρος 006: Αντίστοιχες παρεμβάσεις έχει δεχτεί και ο χώρος αυτός, ο οποίος λειτουργούσε συνενωμένος με τον χώρο 007, ως χασάπικο, μέχρι τη δεκαετία του 1950, χωρίς να έχει άμεση σύνδεση με το δρόμο. Το μεταγενέστερο άνοιγμα σύνδεσης των δύο αυτών δωματίων, παρουσιάζεται σήμερα έντονα διευρυμένο, με τη διαμόρφωση του πάγκου εργασίας του καφενείου. Το δάπεδο στο σημείο αυτό είναι ξύλινο και ελαφρώς υπερυψωμένο. Στο χώρο σώζεται επίσης ο ξύλινος ελκυστήρας ανάρτησης των εμπορευμάτων και διακρίνεται η φραγμένη θύρα σύνδεσης με την αυλή.

χώρος 007: Ο χώρος αυτός έχει πρόσβαση από την οδό Πελοποννήσου, με μεταγενέστερο άνοιγμα και νεώτερο ξύλινο κούφωμα. Οι τοίχοι του, αντίστοιχα, είναι ανεπιχριστοι, το δάπεδο είναι διαμορφωμένο με μαρμάρινες πλάκες και βότσαλα, ενώ ο πάγκος εργασίας του καφενείου προεκτείνεται και σε αυτό το δωμάτιο. Διατηρείται ο ελκυστήρας των εμπορευμάτων και φαίνεται η τοιχισμένη θύρα σύνδεσης με τον εσωτερικό υπαίθριο χώρο. Μέσω μεταγενέστερων ανοιγμάτων, ενώνεται με το χώρο 008.

χώρος 008: Το κατάστημα αυτό, επίσης ήταν απροσπέλαστο, σίγουρα μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και αποτέλεσε το χώρο των αποχωρητηρίων του καφενείου. Οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και υπενδεδυμένοι με πλακάκια, όπως και το δάπεδο. Τμηματικά, στους επιμέρους χώρους, έχει χαμηλότερη οροφή, χωρίς όμως σκεπάζεται ο θόλος στέγασης ο οποίος είναι επίσης επιχρισμένος. Διακρίνεται επίσης η κόγχη της θύρας σύνδεσης με την εσωτερική αυλή.

χώρος 009: Ο ημιυπαίθριος διάδρομος εισόδου στην εσωτερική αυλή, διατηρείται έως σήμερα. Η θύρα προς το δρόμο κλείνει με νεώτερη μεταλλική καγκελόπορτα. Ο θόλος και οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι με αδρό σοβά και το δάπεδο είναι καλυμμένο με σκυρόδεμα. Με τη διαμόρφωση της νέας στάθμης του κινηματογράφου,

Εικ.85

Εικ.86

Εικ.87

δημιουργήθηκαν σκαλοπάτια, επίσης από σκυρόδεμα για την ομαλή σύνδεση του εσωτερικού υπαίθριου χώρου με την οδό Πελοποννήσου.

χώρος 010: Ο χώρος αυτός συνδέεται με το δρόμο με νεώτερο άνοιγμα, μέσω σκαλοπατιών. Παρουσιάζει έντονα στοιχεία εγκατάλειψης, αφού τα επιχρίσματα των τοίχων και του θόλου είναι έντονα αποσαθρωμένα, υπάρχουν εμφανείς ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις, ενώ οι λίθοι που χρησιμοποιήθηκαν για την φραγή του ανοίγματος προς την αυλή δεν επιχρίστηκε ποτέ. Ο χώρος παλαιότερα ενοικιαζόταν σαν αποθήκη, αλλά τα τελευταία χρόνια παραμένει ξενοίκιαστος. Σώζεται ο ξύλινος ελκυστήρας ανάρτησης εμπορευμάτων. Το δάπεδο είναι διαμορφωμένο με σκυρόδεμα.

χώρος 011: Παρέμενε απροσπέλαστος σίγουρα μέχρι την προηγούμενη αποτύπωση του κτιρίου, το 1986. Σήμερα, συνδέεται με το χώρο 010, μέσω ενός πρόχειρα και βίαια διαμορφωμένου ανοίγματος. Η υπερκείμενη λιθοδομή, συγκρατείται ουσιαστικά από μερικά ξύλινα δοκαράκια και τάβλες, τα οποία δίνουν υποτυπώδως μορφή στη θύρα. Η εικόνα του είναι αντίστοιχη με εκείνη του χώρου 010: έντονη πτώση των επιχρισμάτων, ανεπιχριστοι λίθοι φραγής της πόρτας προς την αυλή και παρατημένα αντικείμενα από την παλαιότερη χρήση του σαν αποθήκη.

χώρος 012: Τα δημοτικά ουρητήρια φιλοξενούνται στο χώρο αυτό. Ο θόλος και οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και επενδεδυμένοι με πλακάκια, μέχρι ένα ύψος. Το δάπεδο είναι επίσης υπενδεδυμένο με πλακάκια.

χώρος 013: Ο χώρος αυτός ενοικιάζεται και λειτουργεί σαν αποθήκη του καταστήματος ζωοτροφών (χώρος 015). Έχει πρόσβαση από το δρόμο, μέσω μεταγενέστερου ανοίγματος, με ξύλινο κούφωμα. Οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και το δάπεδο είναι μωσαϊκό. Προκειμένου να εξασφαλιστεί μεγαλύτερος αποθηκευτικός χώρος, έχει κατασκευαστεί πατάρι, με τέσσερα ξύλινα υποστυλώματα και ξύλινα δοκαρία. Ανατολικά της εισόδου, υπάρχει ξύλινη πρόχειρη σκάλα ανόδου στο πατάρι. Στο βόρειο τοίχο φαίνεται η κόγχη του τοιχισμένου ανοίγματος σύνδεσης με την αυλή.

χώρος 014: Η ανατολική είσοδος από την οδό Πελοποννήσου προς την εσωτερική αυλή της αγοράς, έχει καταργηθεί ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα, όταν και μετατράπηκε σε κατάστημα. Σήμερα, εσωτερικά διακρίνεται η κόγχη της μεταγενέστερης θύρας πρόσβασης στο κατάστημα από την αυλή. Ο χώρος αυτός συνδέεται με το κατάστημα ζωοτροφών μέσω τροποποιημένου ανοίγματος και λειτουργεί σαν αποθήκη του. Το δάπεδο του είναι έντονα υπερυψωμένο (1.10μ.) σε σχέση με το δάπεδο του χώρου 015, λόγω της παλαιότερης λειτουργίας του σαν χώρο του κινηματογράφου²⁵¹. Το δάπεδο

Εικ.88

Εικ.89

Εικ.90

²⁵¹ Υπήρχαν μάλιστα, σύμφωνα με την αποτύπωση του 1986, σκαλοπάτια μπροστά από τη θύρα του βόρειου τοίχου.

και οι τοίχοι είναι επενδεδυμένοι με πλακάκια. Στο χώρο υπάρχει επίσης πρόχειρη κατασκευή οροφής από ξύλινα δοκάρια και τάβλες.

χώρος 015: Το γωνιακό κατάστημα, ένας από τους δύο μεγαλύτερους χώρους της αγοράς, λειτουργεί τα τελευταία εικοσιπέντε χρόνια σαν κατάστημα ζωοτροφών. Οι τοίχοι του είναι επενδεδυμένοι με μορισσανίδα για λόγους υγρασίας και είναι εκτενώς καλυμμένοι με ερμάρια με εμπορεύματα. Στην νοτιοδυτική του γωνία υπάρχει μικρό αποχωρητήριο και πρόχειρη φορητή σκάλα ανόδου στο νεώτερο πατάρι. Στο βόρειο τοίχο του καταστήματος διακρίνεται η κόγχη της φραγμένης θύρας σύνδεσης του χώρου με την αρχική στοά της αγοράς επί της οδού Χίου. Το άνοιγμα σύνδεσης με την οδό Πελοποννήσου έχει φραχθεί με ερμάρια και εμπορεύματα. Το δάπεδο σήμερα είναι διαμορφωμένο με πλακάκια και η οροφή του παταριού είναι επενδεδυμένη με πλαστικό ραμποτέ.

Εικ. 88: Ο χώρος 010.

Εικ. 89: Ο χώρος 012.
Τα δημοτικά ουρητήρια.

Εικ. 90: Ο χώρος 013.

Εικ. 91: Ο χώρος 014.
Η παλιά είσοδος στην αγορά, σημερινή αποθήκη του καταστήματος 015.

Εικ. 92: Ο χώρος 015, το κατάστημα ζωοτροφών.

Εικ. 93: Ο χώρος 036 και στο βάθος ο χώρος 016. Ο χώρος αυτός αποτελεί τμήμα της αρχικής στοάς. Το άνοιγμα που συνδέει τους χώρους, εμπεριέχει τον αρχικό φεγγίτη της στοάς. Στη φωτογραφία διακρίνεται ακόμα η μαρμάρινη ταινία.

χώρος 016: Το δωμάτιο αυτό, είναι συνενωμένος με το χώρο 036, εναπομένον τμήμα της αρχικής εξωτερικής στοάς και τα τελευταία χρόνια λειτουργεί σαν αναψυκτήριο-μπαρ. Οι τροποποιήσεις είναι πολλές: έχει κατασκευαστεί αποχωρητήριο και πάγκος εργασίας, ενώ έχει προστεθεί και πατάρι, η άνοδος στο οποίο επιτυγχάνεται με μεταλλική σκάλα ελικοειδούς μορφής. Οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και στο δάπεδο είναι τοποθετημένο ξύλινο πάτωμα.

χώρος 036: Ο μεταβατικός αυτός χώρος, τμήμα της αρχικής στοάς εισόδου στο παντοπωλείο, έχει συνενωθεί με το κατάστημα 016 και λειτουργεί σαν ενότητα του αναψυκτηρίου-μπαρ. Εδώ, ο αρχικός θόλος, με τη διεύθυνση των γενέσεων του εγκάρσια σε σχέση με τον άξονα κίνησης, έχει καλυφθεί και έχει διαμορφωθεί, χαμηλότερα, δεύτερος θόλος από γυψοσανίδα, ο οποίος ακολουθεί τη γεωμετρία του τόξου της όψης στο δρόμο. Ο νότιος και ο δυτικός τοίχος δεν είναι επιχρισμένοι. Η τοιχοποιία είναι κατασκευασμένη από καλολαξευμένους λίθους και διατρέχεται από μαρμάρινη ταινία, σε προέκταση του επικράνου του πεσσού του τόξου της όψης. Στο νότιο τοίχο διακρίνεται επίσης το τοιχισμένο άνοιγμα σύνδεσης του χώρου με το κατάστημα 015. Η μορφή αυτή της τοιχοποιίας παραπέμπει στο συμπέρασμα ότι εξ αρχής οι τοίχοι της στοάς ήταν ανεπίχριστοι²⁵². Ο βόρειος τοίχος, ο οποίος είναι και μεταγενέστερος, είναι καλυμμένος με γυψοσανίδα. Το δάπεδο είναι και εδώ επενδεδυμένο με τεχνητό ξύλο. Η όψη του χώρου κλείνει με σύγχρονα υαλοστάσια με ξύλινο σκελετό.

Εικ.91

Εικ.92

Εικ.93

²⁵² Αυτό το συμπέρασμα δεν επαληθεύεται από το σχέδιο του 1855, αφού στην κύρια όψη διακρίνεται η πρόθεση να σοβατιστεί το εσωτερικό της στοάς, κάτι που δεν φαίνεται να πραγματοποιήθηκε.

χώρος 017: Το κατάστημα λειτουργεί σήμερα σαν βιβλιοπωλείο και είναι αντιστοιχώς με το 016, συνενωμένο με το βόρειο τμήμα της στοάς που σώζεται (χώρος 037). Το άνοιγμα σύνδεσης του χώρων 017, 037 είναι τροποποιημένο και διευρυμένο. Οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και το δάπεδο είναι επενδεδυμένο με πλακάκια. Έχει κατασκευαστεί επίσης πατάρι για την αποθήκευση εμπορευμάτων, η πρόσβαση στο οποίο εξασφαλίζεται μέσω ξύλινης σκάλας.

χώρος 037: Εδώ τίποτα δεν μαρτυρά την αρχική ιδιότητα του χώρου: οι τοίχοι είναι τμηματικά επενδεδυμένοι με γυψοσανίδα και στο σύνολο τους επιχρισμένοι. Η κατασκευή του παταριού προεκτείνεται πάνω και από αυτό το χώρο. Η όψη κλείνει με υαλοστάσια με ξύλινο σκελετό και πίσω από τις νεώτερες πεζούλες από οπτοπλινθοδομή, οι οποίες βρίσκονται εκατέρωθεν της πόρτας εισόδου, έχουν τοποθετηθεί προθήκες προβολής των εμπορευμάτων.

χώρος 018: Ο χώρος λειτουργεί από το 1965 σαν το κατάστημα ξηρών καρπών και χαλβά «Κορρές». Ο θόλος του χώρου έχει καλυφθεί με ψευδοροφή, ενώ η θύρα σύνδεσης με την οδό Λεωτσάκου έχει φραχθεί από πάγκους με εμπορεύματα. Στον νότιο τοίχο διακρίνεται η κόγχη του αρχικού ανοίγματος σύνδεσης του χώρου με το χώρο 037, ενώ η θύρα που ενώνει το κατάστημα με την παλαιά ανατολική είσοδο του πλάγιου δρόμου (χώρος 019) έχει τοιχιστεί και μετατοπιστεί. Το δάπεδο έχει επένδυση από πλακάκια και τμήματα του τοίχου είναι καλυμμένα με καπλαμά. Η είσοδος στο χώρο είναι, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω διευρυμένη και το άνοιγμα φέρει ξύλινο κούφωμα με υαλοστάσια και πεζούλα από οπτοπλινθοδομή, χαμηλά δίπλα στη θύρα.

χώρος 019: Η ανατολική είσοδος από την οδό Λεωτσάκου στην εσωτερική αυλή της αγοράς, σήμερα λειτουργεί σαν αποθήκη του καταστήματος 018. Διατηρείται το άνοιγμα στο δρόμο, αλλά φέρει νεώτερο ξύλινο κούφωμα και νεώτερη σιδεριά στο ύψος του φεγγίτη. Πίσω από το χώρισμα του αποχωρητηρίου και τα ράφια που έχουν διαμορφωθεί στο νότιο τοίχο του χώρου, διακρίνονται οι νεώτεροι λαμπάδες της θύρας σύνδεσης του καταστήματος που δημιουργήθηκε σε δεύτερη φάση, με την εσωτερική αυλή. Ο θόλος και οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι με ελαφρώς αδρό σοβά και το πάτωμα είναι επενδεδυμένο με πλακάκια.

χώρος 020: Ο χώρος αυτός ενώνεται με το χώρο 021 μέσω νεώτερου ανοίγματος και δεν έχει άμεση πρόσβαση από το δρόμο. Ενοικιάζεται σαν αποθηκευτικός χώρος και στο εσωτερικό του φυλάσσονται οικοδομικά υλικά, ενώ έχει έντονα σημάδια εγκατάλειψης. Διατηρείται ο ξύλινος ελκυστήρας ανάρτησης εμπορευμάτων, η επιφάνεια του θόλου και οι τοίχοι του είναι επιχρισμένοι και το δάπεδο είναι διαμορφωμένο με σκυρόδεμα.

Εικ.94

Εικ.95

Εικ.96

χώρος 021: Λειτουργεί σε συνδυασμό με το χώρο που περιγράφεται παραπάνω και παρουσιάζει αντίστοιχη εικόνα. Συνδέεται με το δρόμο μέσω νεώτερου ανοίγματος, με μεταλλικό θύρωμα. Τα επιχρίσματα των τοίχων και του θόλου έχουν αποσαρθρωθεί σε αρκετό βαθμό. Στο νότιο τοίχο διακρίνεται το τοιχισμένο άνοιγμα σύνδεσης με την εσωτερική αυλή και διατηρείται, επίσης, και στο χώρο αυτό ο ελκυστήρας ανάρτησης των τροφίμων. Το δάπεδο είναι και εδώ διαμορφωμένο με σκυρόδεμα.

χώρος 022: Το κατάστημα λειτουργεί σήμερα σαν κουρείο. Οι τοίχοι του είναι επιχρισμένοι και στη νοτιοανατολική γωνιά του χώρου εφάπτεται μικρό αποχωρητήριο. Δυτικά του νότιου τοίχου υπάρχει φορητή αλουμινένια σκάλα που οδηγεί σε μεταγενέστερα διαμορφωμένο πατάρι. Η οροφή του χώρου, δηλαδή το επίπεδο που διαμορφώνει το πατάρι, είναι επενδεδυμένο με πλαστικό ραμποτέ. Το δάπεδο του χώρου φέρει επένδυση με πλακάκια.

χώρος 023: Ο χώρος είναι απροσπέλαστος.

Εικ. 94: Ο χώρος 017. Αριστερά διακρίνεται το διευρυμένο άνοιγμα σύνδεσης του με το χώρο 037.

Εικ. 95: Ο χώρος 018. Το κατάστημα ξηρών καρπών και χαλβά.

Εικ. 96: Ο χώρος 019, αρχική είσοδος της αγοράς και σημερινή αποθήκη του καταστήματος 018.

Εικ. 97: Ο χώρος 022.

Εικ. 98: Ο χώρος 024, είσοδος στην αυλή από την οδό Λεωτσάκου.

Εικ. 99: Ο χώρος 025. Στη φωτογραφία διακρίνεται η εσοχή του παλαιού πηγαδιού.

χώρος 024: Η πλευρική αυτή είσοδος στην εσωτερική αυλή, διατηρείται έως σήμερα σαν ημιυπαίθριος χώρος. Η θύρα προς το δρόμο κλείνει με νεώτερη μεταλλική καγκελόπορτα. Τόσο πίσω από την καγκελόπορτα όσο και πίσω από την περίτεχνη σιδεριά του φεγγίτη, έχει τοποθετηθεί κόντρα πλακέ, το οποίο ανακόπτει την οπτική επαφή με το εσωτερικό. Στο ύψος του κλειδιού του θόλου υπάρχει κυλινδρική οπή, η οποία απολήγει στο δώμα σε πήλινο σωλήνα. Ο θόλος και οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι με αδρό σοβά και το δάπεδο είναι καλυμμένο με σκυρόδεμα. Με τη διαμόρφωση της νέας στάθμης του κινηματογράφου, δημιουργήθηκαν σκαλοπάτια, επίσης από σκυρόδεμα για την ομαλή σύνδεση του εσωτερικού υπαίθριου χώρου με την οδό Λεωτσάκου.

χώρος 025: Ο χώρος αυτός δεν ενοικιάζεται. Κατά τη διάρκεια παλαιότερης λειτουργίας του σαν ανθοπωλείο, ενοποιήθηκε με το χώρο 026. Συνδέεται με το δρόμο μέσω νεώτερου ανοίγματος, με ξύλινο κούφωμα. Ιδιαιτερότητα του χώρου αυτού, αποτελεί το γεγονός ότι στον ανατολικό του τοίχο υπάρχει μπαζωμένο πηγάδι, από το οποίο πιθανότητα να αντλούσαν νερό από τη δεξαμενή της αυλής. Το πηγάδι σήμερα δεν είναι εμφανές, αφού έχει καλυφθεί από πλαστικό ραμποτέ, όπως και όλοι οι τοίχοι του χώρου. Ψηλότερα οι τοίχοι είναι επιχρισμένοι και στο θόλο έχει διανοιχθεί φεγγίτης. Πλακάκια έχουν τοποθετηθεί στο δάπεδο, τα οποία μάλιστα έχουν σπάσει σε ένα τμήμα, όπου παρατηρείται βύθιση.

Εικ.97

Εικ.98

Εικ.99

χώρος 026: Το κατάστημα αυτό παρουσιάζει αντίστοιχη εικόνα με εκείνη του χώρου 025, με τον οποίο και συνενώθηκε. Η νεώτερη θύρα, η οποία είχε διανοιχθεί πριν την ενοποίηση, προκειμένου να εξασφαλίζεται η αυτονομία του χώρου, φέρει σήμερα σταθερό ξύλινο κούφωμα. Οι τοίχοι είναι επενδεδυμένοι με πλαστικό ραμποτέ και το δάπεδο με πλακάκια. Ο θόλος και οι τοίχοι στο ανώτερο τμήμα τους είναι επιχρισμένοι.

χώρος 027: Ο χώρος αυτός ενοικιάζεται αλλά παραμένει κλειστός. Οι τοίχοι και ο θόλος του είναι επιχρισμένοι και το δάπεδο του είναι επενδεδυμένο με πλακάκια.

χώρος 028: Όπως αναφέρθηκε και στην ανάλυση των οικοδομικών φάσεων, ο χώρος αυτός ανήκει στο τμήμα που ανακατασκευάστηκε μεταπολεμικά. Λειτουργεί σαν χώρος αποχωρητήριο του θερινού κινηματογράφου και τίποτα στη διαμόρφωση του εσωτερικού δεν μαρτυρά την προγενέστερη μορφή του: τα δάπεδα και οι τοίχοι καλύπτονται από πλακάκια, ενώ στεγάζεται με ψευδοροφή από γυψοσανίδα, χαμηλότερα από τη στάθμη της πλάκας οπλισμένου σκυροδέματος. Μάλιστα, η οροφή διακόπτει το φεγγίτη, το άνοιγμα του οποίου περιορίζεται εσωτερικά, επίσης, με γυψοσανίδα.

χώρος 029: Η παλαιά δυτική είσοδος από την οδό Λεωτσάκου προς την αυλή της αγοράς, τμήμα της ανακατασκευής, λειτουργεί επίσης σαν αποχωρητήριο του θερινού κινηματογράφου, αντίστοιχα με το χώρο 028, και έχει διαμορφωθεί με εντελώς πανομοιότυπο τρόπο.

χώρος 030-031-032: Αν και έχει τριπλή αρίθμηση, κυρίως λόγω της παλαιότερης δομής του και της μονάδας επανάληψης των καταστημάτων, πρόκειται για ένα χώρο, ενοποιημένο, ο οποίος προέκυψε μετά την ανοικοδόμηση της βορειοδυτικής γωνίας. Είναι μεγάλος σε διαστάσεις, αναλογικά με τα υπόλοιπα δωμάτια του παντοπωλείου και σήμερα νοικιάζεται στη Δ.Ε.Η. σαν αποθηκευτικός χώρος. Παραμένει κενός και όλες οι επιφάνειες του είναι ανεπίχριστες. Η πλάκα στέγασης και οι δοκοί είναι κατασκευασμένες από οπλισμένο σκυρόδεμα και οι τοίχοι είναι πέτρινοι από αργολιθοδομή, με εξαίρεση τον εσωτερικό τοίχο που αποκόπτει τον χώρο αυτόν από τα αποχωρητήρια του κινηματογράφου, ο οποίος είναι κατασκευασμένος από οπτοπλινθοδομή. Διακρίνεται, στον ανατολικό τοίχο, το νεώτερο άνοιγμα σύνδεσης με την πλατεία του κινηματογράφου, το οποίο είναι πρόχειρα φραγμένο. Τοιχισμένη με οπτοπλινθοδομή είναι η θύρα εισόδου από την οδό Λεωτσάκου και η πρόσβαση στο χώρο αυτό πραγματοποιείται από την οδό Σοφοκλέους. Το δάπεδο είναι διαμορφωμένο με σκυρόδεμα.

πατάρια

χώρος 113: Το πατάρι του χώρου 013, χρησιμοποιείται σαν επιπλέον αποθηκευτική ενότητα. Διακρίνεται το ανώφλι του τοιχισμένου ανοίγματος σύνδεσης με την εσωτερική αυλή, στη μέση περίπου του ύψους του χώρου, ο οποίος είναι επιχρισμένος, όπως και ο 013. Ο θόλος είναι καλυμμένος με ταβάνι.

Εικ.100

Εικ.101

Εικ.102

χώρος 115: Με ξύλινα δοκάρια και τάβλες έχει διαμορφωθεί ο αποθηκευτικός χώρος του καταστήματος ζωοτροφών. Η επιφάνεια των τοίχων και του θόλου έχουν καλυφθεί με πεταχτό σοβά, προκειμένου να καταπολεμηθεί η υγρασία. Εγκάρσια στον άξονα του θόλου έχει τοποθετηθεί χαμηλά, λίγο ψηλότερα από τη στάθμη του δαπέδου, που είναι καλυμμένη με μουσαμά, μεταλλική δοκός διατομής διπλού ταυ, για την ενίσχυση της τοιχοποιίας.

χώρος 116: Το πατάρι πάνω από το χώρο 016, λειτουργεί σαν τμήμα του αναψυκτηρίου-μπαρ, και φέρει τραπεζοκαθίσματα. Το δάπεδο είναι και εδώ διαμορφωμένο με τεχνητό ξύλο και τόσο οι επιφάνειες των τοίχων, όσο και του θόλου είναι επενδεδυμένες με γυψοσανίδα. Έτσι, δεν είναι εμφανής η ακριβής στάθμη των γενέσεων και του κλειδιού του θόλου, τμήμα του οποίου προεξέχει στο δώμα.

χώρος 117: Αυτή είναι άλλη μια προσθήκη παταριού που εξυπηρετεί αποθηκευτικούς σκοπούς. Στο χώρο έχει διαμορφωθεί αποχωρητήριο από γυψοσανίδα. Ομοίως, οι τοίχοι έχουν καλυφθεί με γυψοσανίδα, μέχρι το ύψος των γενέσεων του θόλου, στην επιφάνεια του οποίου έχουν καθαιρεθεί τα κονιάματα και παραμένει ανεπίχριστος. Ο θόλος αυτός, είναι ο μόνος αντίστοιχος με εκείνο του χώρου 116, και το εξωράχιο του προβάλλει πάνω από τη στάθμη του δωματός. Το δάπεδο είναι διαμορφωμένο με ξύλινο πάτωμα, το οποίο συνεχίζεται στο χώρο 137. Τα δύο νεότερα δωμάτια συνδέονται μετά από διεύρυνση της θύρας επικοινωνίας των χώρων 017 και 037. Η θύρα αυτή, είναι επίσης μεταγενέστερη και προέκυψε από τη τροποποίηση του αρχικού φεγγίτη, αφού σε πρώτη φάση ο χώρος 017, δεν επικοινωνούσε με την εξωτερική στοά της πρόσοψης.

Εικ. 100: Ο χώρος 027.

Εικ. 101: Ο ανακατασκευασμένος χώρος 029. Αποχωρητήριο του θερινού κινηματογράφου.

Εικ. 102: Ο ενοποιημένος ανακατασκευασμένος χώρος 030-031-032..

Εικ. 103: Ο χώρος 115, αποθήκη του καταστήματος ζωοτροφών.

Εικ. 104: Ο χώρος 137, τμήμα της αρχικής στοάς της οδού Χίου.

Εικ. 105: Η μαρμάρινη ταινία των αρχικώς εξωτερικών τοίχων της στοάς, στο ύψος της ποδιάς του αρχικού φεγγίτη του χώρου 017.

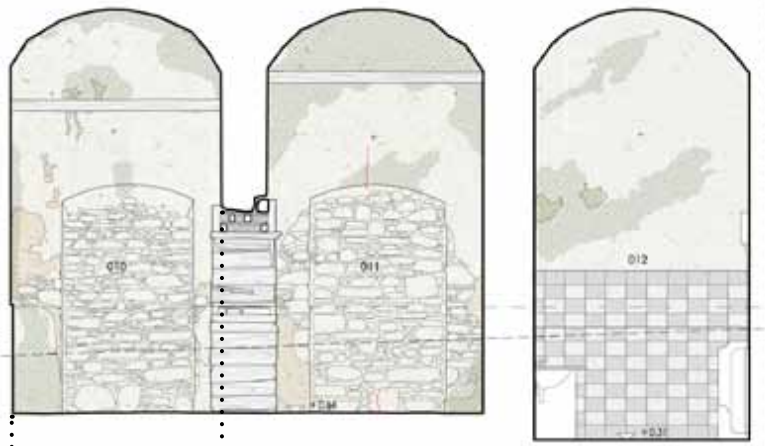
χώρος 137: Αποτελεί τμήμα της αρχικής στοάς εισόδου στην αγορά. Είναι προσβάσιμος μέσω του χώρου 117 και λειτουργεί επίσης σαν αποθηκευτικός χώρος. Από την εικόνα της αρμολογημένης εμφανούς λιθοδομής του δυτικού και του βόρειου τοίχου προκύπτει και εδώ, όπως και την περίπτωση του χώρου 036, το συμπέρασμα ότι εξ αρχής οι εσωτερικοί τοίχοι της στοάς ήταν ανεπίχριστοι. Χαμηλά, στο ύψος του πατώματος, διακρίνεται η μαρμάρινη ταινία, στην ίδια στάθμη με το επίκρανο του πεσσού του τόξου της όψης. Ο νότιος τοίχος, επίσης ανεπίχριστος σήμερα, αποτελεί μεταγενέστερη προσθήκη και είναι κατασκευασμένος από αργολιθοδομή. Ο θόλος έχει τις γενέσεις του εγκάρσια στην είσοδο του χώρου και αποτελεί το μόνο εμφανές δείγμα της στέγασης της αρχικής στοάς. Είναι επενδεδυμένος με γυψοσανίδα και δεν διακρίνεται το ακριβές ύψος των γενέσεων και του κλειδιού, φαίνεται όμως ότι είναι πανομοιότυπος σε επίπεδο διαστάσεων και αναλογιών, με τους θόλους που στεγάζουν τα καταστήματα με πλάτος 2,5 μ., ενώ και ο χώρος αυτός έχει το ίδιο πλάτος. **Διευρύνεται έτσι ο βαθμός τυποποίησης των διαστάσεων των δομικών στοιχείων που συνθέτουν την αγορά.**

χώρος 122: Ο χώρος αυτός είναι το πατάρι του κουρείου που λειτουργεί στην οδό Λεωτσάκου, και διαμορφώθηκε, με αρκετά πρόχειρο τρόπο, για λόγους αποθήκευσης. Οι επιφάνειες των τοίχων και του θόλου είναι σοβατισμένες και παρατηρείται πολύ έντονη αποσάθρωση των επιχρισμάτων λόγω υγρασίας.

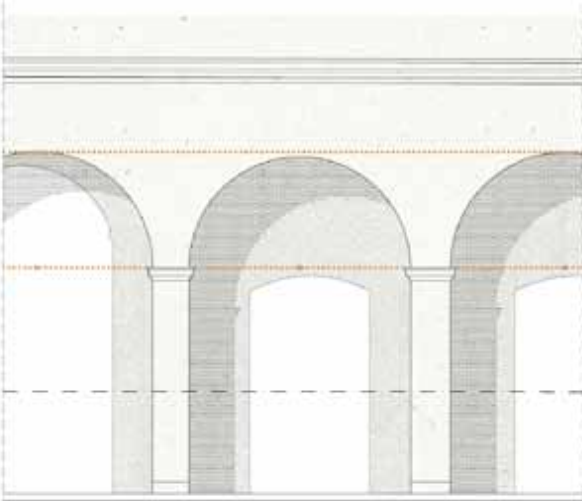

Εικ.106

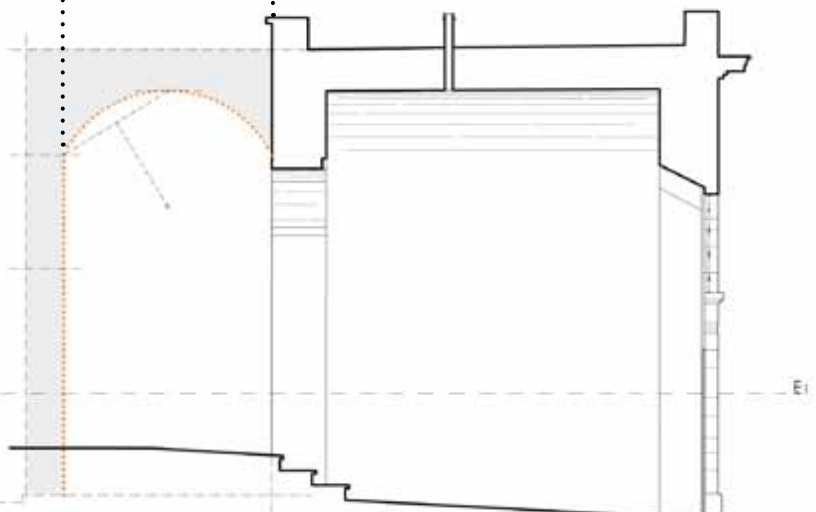

Τμήμα τομής Ζ-Ζ'

Εικ.107

Τμήμα όψης στοάς

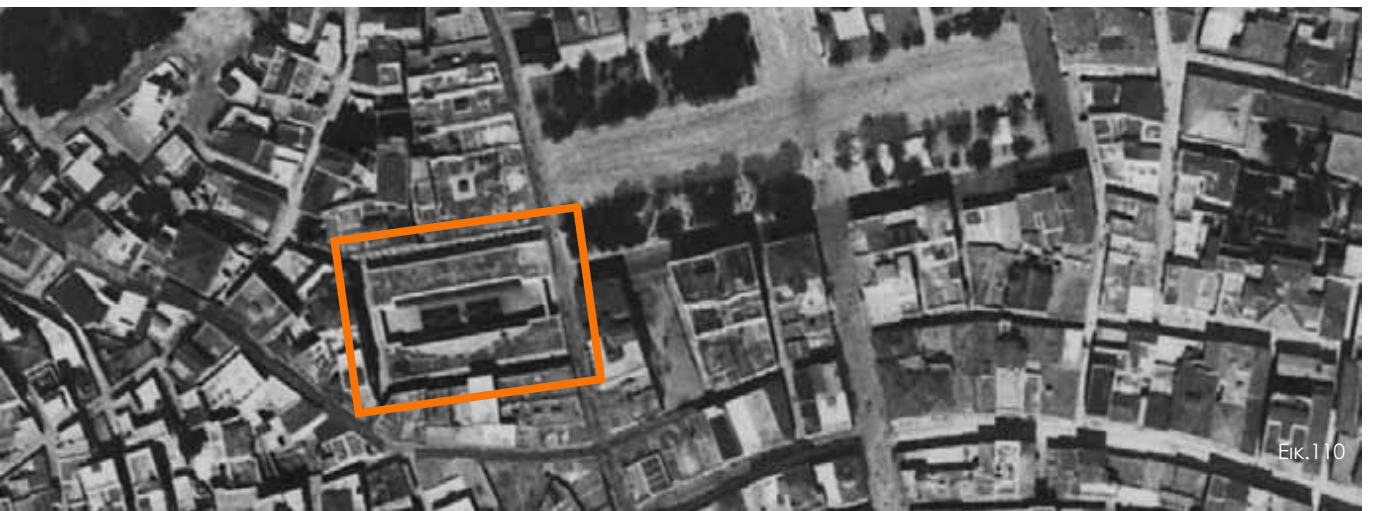
Τμήμα τομής Γ-Γ'

Εικ.108

Τομή Ε-Ε' - αναπαράσταση

Εικ.109

Εικ.110

3.ζ. Παρατηρήσεις στην αναπαράσταση της αρχικής μορφής

Τα στοιχεία που αντλούνται από το αρχείο των σχεδίων και το φωτογραφικό υλικό του 1954, διευκολύνουν την ανάλυση των φάσεων και βοηθούν στην αναπαράσταση της αρχικής μορφής με αρκετά μεγάλη ακρίβεια. Μέσω της παρατήρησης και της μελέτης των προηγούμενων φάσεων, προκύπτουν συμπεράσματα για την αρχική δομή του κτιρίου της αγοράς και την λογική τυποποίησης κάποιων στοιχείων, για την οποία έγινε λόγος και στην αναλυτική περιγραφή των χώρων (βλ. χώρος 137).

Σε επίπεδο κάτοψης, παρατηρείται ένα είδος εμβάτη, μια διάσταση, η οποία συναντάται συχνά, και καθορίζει το πλάτος σε αρκετούς χώρους. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το μεγαλύτερο ποσοστό των καταστημάτων που απαρτίζουν το δημοτικό παντοπωλείο, έχουν τυποποιημένες διαστάσεις. Το πλάτος τους είναι 2,5 μ. και το μήκος 4 μ., ενώ το ίδιο πλάτος έχει και η στοά της εισόδου επί της οδού Χίου, όπως διαπιστώνεται βάσει αποτύπωσης. Πλάτους 2,5 μ. ήταν, όπως μαρτυρά η ανάλυση του σχεδίου του 1855, και το πλάτος των περιμετρικών εσωτερικών στοών, που διαμόρφωναν το αίθριο.

Συνακόλουθα, η διάσταση αυτή καθορίζει το άνοιγμα που γεφυρώνουν οι θόλοι σε όλους αυτούς τους χώρους. Διαπιστώθηκε ήδη η ομοιότητα των διαστάσεων του θόλου στέγασης της εξωτερικής στοάς (χώρος 137), με εκείνους που καλύπτουν τα τυπικά καταστήματα της αγοράς.

Από την φωτογραφία του εσωτερικού της αγοράς του 1954, προκύπτουν με αναγωγές, βάσει απλής αναλογικής, τα ύψη των γενέσεων και των κλειδιών των τόξων, που περιστοιχίζουν τον υπαίθριο χώρο. Επιβεβαιώνεται επίσης, από την αεροφωτογραφία της ίδιας χρονιάς, ότι το δώμα των στοών ήταν συνεπίπεδο με εκείνο των καταστημάτων, όπως εμφανίζεται και στο σχέδιο του 1855.

Συγκεντρώνοντας αυτά τα στοιχεία, σε μια απόπειρα σχεδιασμού της τομής του θόλου της στοάς, μπορούμε να προσδιορίσουμε κατά προσέγγιση το κατώτερο ύψος των γενέσεων του, αλλά και το ύψος του κλειδιού του, έχοντας σαν δεδομένο, όπως προαναφέρθηκε και το πλάτος γεφύρωσης. Από την απόπειρα αναπαράστασης, προκύπτουν για άλλη μια φορά οι ίδιες αναλογίες με τις αντίστοιχες των θόλων των καταστημάτων, διευρύνοντας το βαθμό τυποποίησης των δομικών στοιχείων ακόμα περισσότερο.

Προκύπτει λοιπόν, από τα τεκμήρια, ότι με εξαίρεση τα καταστήματα της οδού Χίου, όπου οι διαστάσεις των κατόψεων διαφέρουν, για το υπόλοιπο κτίριο, υπήρχε ένα καλούπι, βάσει του οποίου παρήχθησαν οι θόλοι όλων των χώρων της δημοτικής αγοράς.

Εικ. 106: Διαμόρφωση χαράξεων για τον προσδιορισμό των υψών της στοάς βάσει απλής αναλογικής.

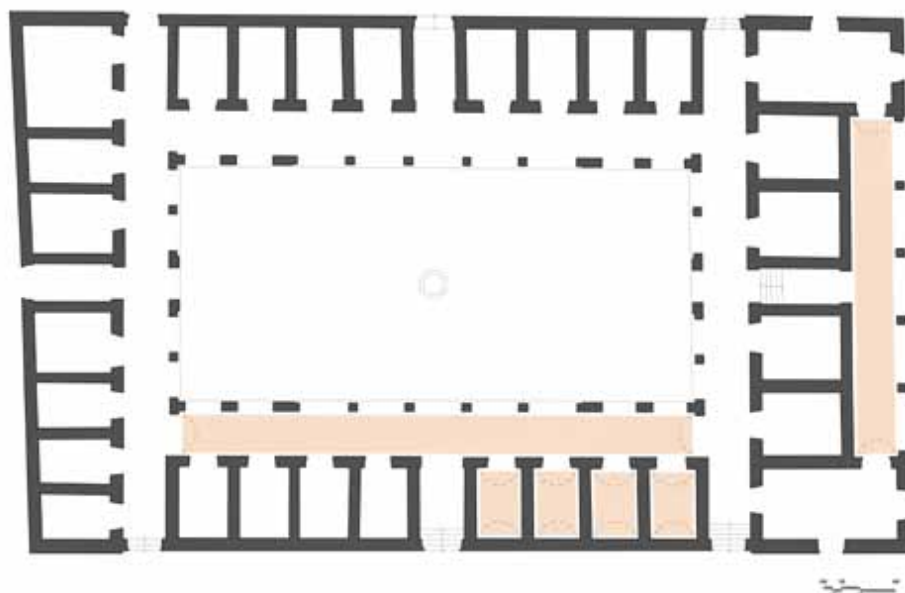
Εικ. 107: Τμήμα της τομής Z-Z'. Εντοπισμός ομοιοτήτων στις αναλογίες των θόλων με εκείνον της στοάς που προκύπτει βάσει αναπαράστασης.

Εικ. 108: Σχέδια αναπαράστασης της στοάς σε τομή και όψη.

Εικ. 109: Η αναπαράσταση της βορινής στοάς κατά το μεσοπόλεμο.

Εικ. 110: Αεροπορική άποψη της πλατείας το 1954. Φωτογραφία: Μαρία Ζαγορησίου. Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Μπενάκη.

Εικ. 111: Κάτοψη αρχικής φάσης του κτιρίου. Εντοπισμός τυποποιημένων διαστάσεων, στα πλάτη των στοών σε σχέση με τα καταστήματα.

Εικ.111

Εικ.112

Εικ.113

Εικ.114

Εικ.115

Εικ.116

Εικ.117

4. Παθολογία

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται η έκταση και η σημασία των βλαβών, φθορών και αλλοιώσεων που έχουν συμβεί στο κτίριο με την πάροδο του ενάμισι αιώνα λειτουργίας του. Από την τεκμηρίωση και την ερμηνεία τους προκύπτει η πρόταση επεμβάσεων συντήρησης και στερέωσης του μνημείου.

4.α. Κατάσταση διατήρησης

Από τη μελέτη του Δημοτικού Παντοπωλείου, μέσω της παρατήρησης, αποτύπωσης και φωτογραφικής τεκμηρίωσης, σε πρώτο επίπεδο διαπιστώνεται ότι βρίσκεται σε αρκετά καλή κατάσταση. Η καλής ποιότητας κατασκευή των τοιχοποιιών και των θόλων αλλά και η πυκνή δομή του κτιρίου, στοιχείο που οφείλεται εξ αρχής στο σχεδιασμό, συνέβαλαν στον περιορισμό της μείωσης της φέρουσας ικανότητας και των αλλοιώσεων των δομικών στοιχείων, παρόλη την, εν γένει, κακή συντήρηση του.

Βλάβες

Όσον αφορά στις αλλοιώσεις που έχουν προκληθεί στο κτίριο σε δομοστατικό επίπεδο, χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι εντοπίζονται ύστερα από προσεκτική παρατήρηση και μετρήσεις.

Κατακόρυφες ρηγματώσεις μικρού εύρους (έως 2 εκ.), εντοπίζονται στην λιθοδομή πάνω από το νότιο τόξο της όψης επί της οδού Χίου, βλάβη που συνοδεύεται από ελαφριά ολίσθηση θολιτών παρακείμενων στο κλειδί του τόξου. Αντίστοιχη ολίσθηση, σε τρεις θολίτες παρατηρείται και στο βόρειο τόξο της ίδια όψης. Η πρόσοψη του καταστήματος αυτού (χώρος 017-037) έχει αρμολογηθεί πρόσφατα, έτσι δεν υπάρχουν εμφανείς ρωγμές, σε αντίθεση με την αντίστοιχη λιθοδομή του νότιου τόξου, η οποία στο ανώτερο τμήμα της δεν είναι εμφανής από το δρόμο και δεν έχει συντηρηθεί.

Στην τοιχοποιία των όψεων των ανατολικών γωνιακών καταστημάτων, τόσο της οδού Πελοποννήσου όσο και της οδού Λεωτσάκου υπάρχουν κατακόρυφες ρηγματώσεις μικρού εύρους. Στα αντίστοιχα ανοίγματα αυτών των χώρων παρατηρείται εξωτερικά ολίσθηση θολιτών στα υπέρθυρα.

Στην όψη της οδού Λεωτσάκου, στο τμήμα συρραφής της παλαιάς με τη ανακατασκευασμένη τοιχοποιία, παρατηρείται μερική αποδιοργάνωση στη λιθοδομή και μικρής έκτασης κατακόρυφες ρωγμές (εύρος 2-3 εκ.).

Εγκάρσια διεύθυνσης ρηγματώση παρατηρείται επίσης, στην άνω, οριζόντια επιφάνεια του γείσου και του στηθαίου σε δύο σημεία της ανατολικής όψης (Οδός Χίου). Αμέσως μετά την προεξοχή της τοιχοποιίας του νότιου γωνιακού καταστήματος και στην συνένωση της παραστάδας αντιστήριξης του βόρειου τόξου με αυτό.

Μικρές αποκλίσεις από την κατακόρυφο, έχουν εμφανιστεί σε κάποια σημεία του κτιρίου. Ειδικότερα, οι παραστάδες των τόξων της όψης επί της οδού Χίου παρουσιάζουν ελαφριά απόκλιση της τάξης των 2 και 4 εκ. στο ανώτερο σημείο του στηθαίου. Περιορισμένης έκτασης μετατόπιση εντοπίζεται και στον ανατολικό τοίχο στο σύνολο του. Στην νοτιοανατολική γωνία η απόκλιση είναι 3 εκ. και στην βορειοανατολική 2 εκ.. Το συνολικό ύψος των τοίχων στα σημεία αυτά είναι 7,18 μ. και 6,43 μ. αντίστοιχα, όποτε βάσει αυτού, γίνεται αντιληπτό και το μεγέθους της απόκλισης.

Μια ακόμα βλάβη που παρατηρείται εξωτερικά στο κτίσμα, είναι αποκόλληση σε πολλά σημεία, τμημάτων της μαρμαρεπένδυσης των όψεων, με πιο έντονη την παρουσία του φαινομένου στο μέσο της νότιας πλευράς, στην οδό Πελοποννήσου.

Εσωτερικά, τα καταστήματα παρά την εκτεταμένη εγκατάλειψη αρκετών εξ αυτών, σπάνια παρουσιάζουν ρωγμές στις τοιχοποιίες ή στα εσωράχια των θόλων. Σε ελάχιστες περιπτώσεις, όπως στους χώρους 001 και 003, παρατηρούνται τριχοειδείς ρηγματώσεις στα εσωράχια των τόξων γεφύρωσης των θυρών τους. Βλάβη παρατηρείται μόνο στη νεώτερη θύρα σύνδεσης των χώρων 010 και 011, η οποία διανοίχθηκε με κακότεχνο τρόπο. Σαν αποτέλεσμα αυτού, ο διαχωριστικός εσωτερικός

Εικ. 112: Ρηγματώση της τοιχοποιίας στο όριο συρραφής με το ανακατασκευασμένο τμήμα της βορειοδυτικής γωνίας, επί της οδού Λεωτσάκου.

Εικ. 113: Βλάβη της τοιχοποιίας στο μεσότοιχο των χώρων 010 και 011 ύστερα από την πρόχειρη διάνοιξη θύρας σύνδεσης.

Εικ. 114: Αποκόλληση λίθου μαρμαρεπένδυσης στην όψη της οδού Πελοποννήσου.

Εικ. 115: Κατακόρυφη ρηγματώση στο ανατολικό γωνιακό διαμέρισμα της οδού Πελοποννήσου και ολίσθηση θολιτών υπέρθυρου.

Εικ. 116: Ρηγματώση γείσου και στηθαίου του βόρειου τμήματος της όψης της οδού Χίου.

Εικ. 117: Κατακόρυφη ρηγματώση και ολίσθηση θολιτών στο νότιο τόξο της στοάς της οδού Χίου.

τοίχος έχει αποδιοργανωθεί μερικώς.

Φθορές

Οι φθορές που παρατηρούνται στο κτίριο είναι εκτεταμένες, διαφόρων ειδών και διαφορετικής προόδου, ανάλογα με το τμήμα που εξετάζεται. Ο βαθμός συντήρησης του κτίσματος ποικίλει και εξαρτάται από τη θέση του εκάστοτε καταστήματος στο συγκρότημα, το είδος και τη συχνότητα της χρήσης. Τόσο στις προσόψεις όσο και στο εσωτερικό των καταστημάτων της οδού Χίου, έχουν γίνει προσπάθειες αντιμετώπισης των φθορών. Αντίθετα, το δυτικό τμήμα του Παντοπωλείου, απομακρυσμένο από την πλατεία, παρουσιάζει πολύ έντονα σημάδια εγκατάλειψης και προχωρημένες φθορές, εσωτερικά και εξωτερικά, οι οποίες όμως είναι φυσιολογικές αναλογικά με την ηλικία της κατασκευής και το βαθμό συντήρησης.

Έτσι, εντοπίζονται εκτεταμένες αποκολλήσεις των αρμολογημάτων στις λαξευτές λιθοδομές των όψεων, σε τμήματα και των τεσσάρων πλευρών του κτιρίου, παράλληλα με την έντονη διάβρωση των συνδετικών κονιαμάτων των λίθων, κυρίως λόγω υγρασίας.

Εκτεταμένη φθορά εντοπίζεται και στα γείσα που περιτρέχουν τις τέσσερις όψεις. Η κατασκευή από τραβηχτά κονιάματα, είναι λογικό να υπόκειται σε φθορές, κυρίως λόγω υγρασίας (από τη βροχή, αλλά και ανοδική). Το κυμάτιο του γείσου, έχει στο μεγαλύτερο μήκος του αποκολληθεί, ενώ πολλές είναι οι ρηγματώσεις, τα σκασίματα και φουσκώματα των εσωτερικών επιχρισμάτων του.

Ανεπιθύμητη βλάστηση παρατηρείται σε αρκετά σημεία, στο δώμα του κτιρίου, αλλά και στο στηθαίο στην νοτιοδυτική γωνία, όπου μάλιστα ρίζες των κλαδιών έχουν προκαλέσει πτώση των λίθων της μαρμαρεπένδυσης στο ύψος του στηθαίου.

Εσωτερικά, σε αρκετούς χώρους, όπως ο 001, οι 010-011, ο 022 κ.α., εντοπίζεται εκτεταμένη αποκόλληση και αποσάθρωση των επιχρισμάτων, κυρίως λόγω υγρασίας. Χαρακτηριστικά, η εμφάνιση κατερχόμενης υγρασίας είναι, σε αρκετούς χώρους, έντονη στους τοίχους, προς την πλευρά της εσωτερικής αυλής. Αυτό οφείλεται στην απορροή των υδάτων στο επίπεδο του δώματος, προς το εσωτερικό του κτιρίου και όχι προς την πλευρά του δρόμου. Ειδικά αναφέρεται η φθορά λόγω υγρασίας που παρατηρείται στην πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος, στο χώρο 030-031-032, όπου η διάβρωση του οπλισμού είναι πολύ εκτεταμένη και η πλάκα δε θεωρείται πλέον ασφαλής.

Εικ.118

Εικ.119

Αλλοιώσεις

Η σημαντικότερη αλλοίωση που έχει γίνει στο κτίσμα είναι η ανακατασκευή της βορειοδυτικής του γωνίας. Οι τοιχοποιίες εξωτερικά έχουν επενδυθεί με πριστούς λίθους, χωρίς αρμούς μεταξύ τους και κατ' επέκταση του κατάλληλου αρμολογήματος. Η υφή έτσι της λιθοδομής διαφέρει κατά πολύ από την παλαιά κατασκευή και το αποτέλεσμα στο σύνολο του αποπνέει μια ασύμβατη κανονικότητα. Δεν αποκαταστάθηκε επίσης, μετά την ανακατασκευή, η προεξοχή της δυτικής πτέρυγας στην όψη της οδού Λεωτσάκου. Ο νέος τοίχος στην συναρμογή του με την αρχική τοιχοποιία δημιουργησε σκοτία 3 εκ..

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο ανακατασκευασμένο τμήμα έχει τοποθετηθεί πλάκα, στηθαίο, και δοκοί από οπλισμένο σκυρόδεμα, μια κατασκευή ασύμβατη οπτικά και δομικά.

Μικρές αλλοιώσεις παρατηρούνται σε πολλά σημεία του κτιρίου και συνδέονται είτε με προσπάθειες αντιμετώπισης φθορών, είτε με την κάλυψη λειτουργικών απαιτήσεων. Στην πρώτη κατηγορία, ανήκουν οι επενδύσεις τοίχων με γυψοσανίδα, μορισσανίδα ή πλαστικό ραμποτέ και το ταβάνωμα χώρων ενώ στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι επεμβάσεις τοποθέτησης παταριών και στεγάστρων, η αντικατάσταση κουφωμάτων, η διεύρυνση ανοιγμάτων και η ύπαρξη πλήθος καλωδίων, πινακίδων, φωτιστικών σωμάτων κλπ.

Σε κάθε περίπτωση, η παρουσία των μικροαλλοιώσεων μπορεί να δικαιολογηθεί, εν μέρει, δεδομένου της απουσίας συνολικού σχεδίου συντήρησης των χώρων που διατίθενται προς ενοικίαση και της εμπορικής χρήσης του κτιρίου, μιας απαιτητικής χρήσης, χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς. Οι αλλοιώσεις αυτές, είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους αναστρέψιμες.

4.β. Ερμηνεία και αξιολόγηση των προβλημάτων

Μετά τον εντοπισμό και την καταγραφή των προβλημάτων, ακολουθεί η προσπάθεια κατανόησης των αιτιών και η διερεύνηση της έκτασης και σημασίας τους, προκειμένου οι επεμβάσεις στερέωσης που προτείνονται να είναι αποτελεσματικές, χωρίς να ξεπερνούν τις πραγματικές ανάγκες ενίσχυσης του μνημείου.

Μελετώντας την κατάσταση διατήρησης, διαπιστώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των προβλημάτων του κτιρίου έχουν προκύψει από την έλλειψη συντήρησης. Η έκταση των φθορών είναι σαφώς μεγαλύτερη από εκείνη των βλαβών, ενώ οι γεωμετρικές

Εικ. 118: Επιβλαβής βλάστηση στη νοτιοδυτική γωνία του κτιρίου. Στη φωτογραφία διακρίνεται ακόμα η φθορά των συνδετικών κονιαμάτων και τα σκασίματα των γείσων.

Εικ. 119: Εκδήλωση υγρασίας στο εσωράχιο του θόλου και το νότιο τοίχο του χώρου 022.

Εικ. 120: Αλλοίωση της εικόνας του κτιρίου λόγω των επιγραφών και των στεγάστρων.

παραμορφώσεις της κατασκευής είναι αρκετά περιορισμένες. Η πιο εκτεταμένη βλάβη, είναι η αποκόλληση της εξωτερικής παρειάς (λιθεπένδυσης) των τοίχων των προσόψεων.

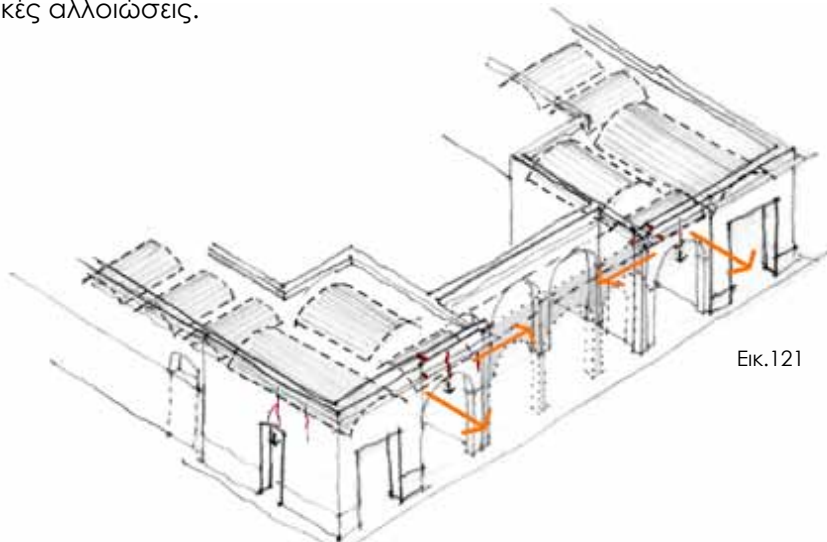
Το σύστημα δόμησης του κτιρίου, με τους επάλληλους θόλους, σε μια και μοναδική στάθμη και τις τοιχοποιίες μεγάλου πάχους, εξασφάλισε την επάρκεια της στατικής αντοχής και την εξουδετέρωση των πλάγιων ωθήσεων που οφείλονται στα ίδια βάρη. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η μια από τις πιο αξιόλογες βλάβες που έχει υποστεί το δομικό σύστημα, οφείλεται σε μεταγενέστερη παρέμβαση στη γεωμετρία του κτιρίου. Πρόκειται για την απόκλιση των τοίχων των τόξων στην ανατολική όψη, όπου μετά την κατάργηση του αρχικού πρόπυλου εισόδου και την αφαίρεση των τριών από τα πέντε τόξα, ώστε να τοποθετηθούν δυτικότερα, δημιουργήθηκαν πλάγιες ωθήσεις, λόγω ελλιπούς αντιστήριξης από την πλευρά του πρόπυλου. Η εξουδετέρωση των ωθήσεων που προσέφεραν οι δύο παραστάδες, δε μπόρεσε βέβαια ποτέ να αγγίξει το βαθμό επάρκειας που εξασφάλιζαν τα τόξα.

Η ολίσθηση των θολιτών και των δύο τόξων και οι εγκάρσιες ρηγματώσεις στα στηθαία και τα γείσα, προέκυψαν λόγω ακριβώς αυτών των παραμορφώσεων.

Επιπρόσθετα, η απόκλιση των τοίχων προς τα ανατολικά, οφείλεται στις ωθήσεις των θόλων στέγασης των τμημάτων της στοάς που σώζονται. Ενδεχομένως, αυτό να εξηγεί και την αντίστοιχη απόκλιση στις εξωτερικές γωνίες του κτιρίου, σε συνδυασμό με τις πλάγιες ωθήσεις των θόλων των καταστημάτων των επιμήκων πλευρών, οι οποίες δεν εξουδετερώνονται πλήρως από τους εγκάρσια τοποθετημένους θόλους των γωνιακών καταστημάτων. Στο φαινόμενο αυτό, στην ελαφριά μετατόπιση των τοίχων, οφείλονται οι κατακόρυφες ρηγματώσεις των ανατολικών περυσίων των όψεων Πελοποννήσου και Λεωτσάκου, αλλά και η αποδιοργάνωση των υπέρθυρων των γωνιακών καταστημάτων, αντίστοιχα και στις δύο όψεις.

Σε επίπεδο φθορών, η υγρασία εμφανίζεται ως το σημαντικότερο αίτιο, κυρίως η κατερχόμενη (από τα νερά της βροχής). Η ανάγκη για λήψη μέτρων αντιμετώπιση της είναι πρωταρχικής σημασίας για την συντήρηση του κτιρίου.

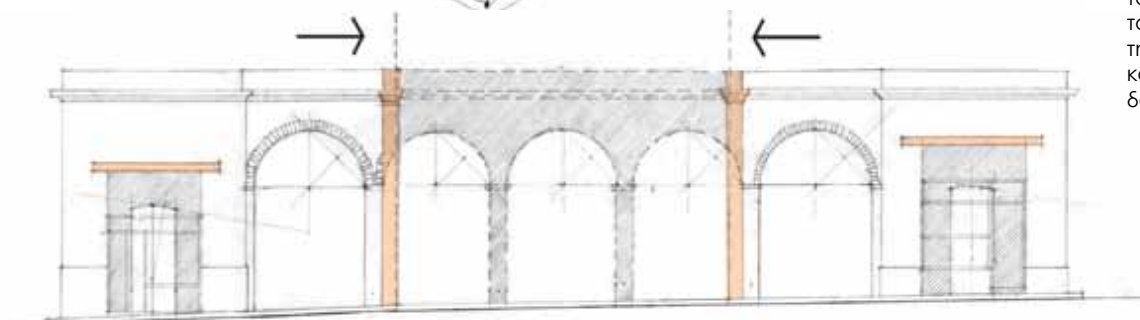
Λαμβάνοντας υπόψιν την ερμηνεία των προβλημάτων του κτιρίου, θα ληφθούν τα απαραίτητα μέτρα αποκατάστασης, με γνώμονα την άρση των αιτιών των βλαβών και των φθορών. Δεδομένου της περιορισμένης έκτασης των παραμορφώσεων και της αναγνώρισης της φθοράς λόγω έλλειψης συντήρησης, σαν κύριο αίτιο πολλών προβλημάτων, θα προταθούν οι αναγκαίες επεμβάσεις με τις ελάχιστες δυνατές μορφολογικές αλλοιώσεις.

Εικ.121

Εικ. 121: Σκαρίφημα για την παθολογία στο ανατολικό τμήμα του κτιρίου, στην όψη επί της οδού Χίου. Στο σκίτσο απεικονίζονται οι πλάγιες ωθήσεις λόγω των θόλων και των τόξων που έχουν απομείνει μετά την κατάργηση της αρχικής στοάς.

Εικ. 122: Σκαρίφημα της ανατολικής όψης. Τα διαγραμμισμένα τμήματα έχουν αφαιρεθεί, ενώ με πορτοκαλί χρώμα σημειώνονται τα στοιχεία που τοποθετήθηκαν για την ενίσχυση της κατασκευής (μεταλλικές δοκοί και παραστάδες).

Εικ.122

5. Πρόταση αποκατάστασης

5.α. Στόχοι της επέμβασης

Η αποκατάσταση και επανάχρηση του Δημοτικού Παντοπωλείου, αποσκοπεί σε πρωτογενές επίπεδο στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης του με την πλατεία αλλά και στην αναμόρφωση του ρόλου του στην πόλη της Ερμούπολης, στο πλαίσιο μιας συνολικής διατήρησης. Η αρχική του χρήση, η λειτουργία του σαν εμπορικό πυρήνα του οικισμού, εξασφάλιζε μια σημαντική θέση στη ζωή της πόλης. Σήμερα, η αποκατάσταση του μνημείου οφείλει να ξετάσει τον πολεοδομικό ρόλο του με όρους σύγχρονους και να το εντάσσει σε ένα ευρύτερο δίκτυο δραστηριοτήτων που θα ενίσχυε τη βιωσιμότητα του σεναρίου.

Στο σχεδιασμό της αρχιτεκτονικής πρότασης, προκύπτουν πολλά ζητήματα που σχετίζονται με τις οικοδομικές φάσεις και την επαναφορά στοιχείων από την αρχική μορφή και δομή της αγοράς. Βασικός στόχος είναι η **αποκατάσταση του ρόλου του υπαιθρίου χώρου** σε σχέση με τη λειτουργία του κτιρίου, αλλά και σε σχέση με την πόλη. Η επανενεργοποίηση του και η συνεχής χρήση του όλους τους μήνες του χρόνου, τοποθετείται στο επίκεντρο της πρότασης.

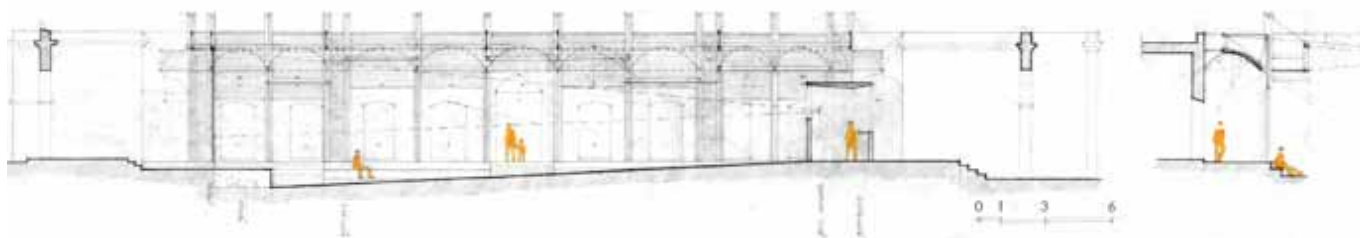
Ταυτόχρονα, ο σχεδιασμός στοχεύει στην **ανάδειξη των οικοδομικών φάσεων**, οι οποίες αποτελούν μάρτυρες της ζωής του μνημείου και βοηθούν στην κατανόηση της πορείας του στο χρόνο. Σημαντική κρίνεται επίσης και η αρχαία ιστορία του κτιρίου. Η σύνδεση της αγοράς με τα ευρήματα της ρωμαϊκής εποχής, συμβάλλει στην αντίληψη της ιστορικής διαστρωμάτωσης, όχι μόνο για το μνημείο αλλά και για όλη την πόλη της Ερμούπολης.

Η αρμονική **ένταξη νέων στοιχείων** με σύγχρονο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο, αποτελεί ένα ακόμα πρωτεύοντα στόχο της επέμβασης. Η αποκατάσταση δεν αποσκοπεί στη μίμηση παλαιότερων μορφών που χάθηκαν, ούτε στην ακριβή επαναφορά του αρχικού τρόπου λειτουργίας του Παντοπωλείου. Επιδίδκεται ο σχεδιασμός νέων μελών, τα οποία θα εντάσσονται οργανικά στο σύνολο, θα κάνουν αναφορές στην αρχική μορφή και θα βρίσκονται σε διάλογο με τα υπάρχοντα τμήματα που απαρτίζουν το κτίριο.

Σκοπός της νέας χρήσης, η οποία δεν θα είναι κατά βάση εμπορική, είναι η αναζωογόνηση της λειτουργίας του κτιρίου, η ανάδειξη των χωρικών ποιτήτων και ο σεβασμός του ιδιαίτερου χαρακτήρα της κάτοψης, με του επάλληλους μικρών διαστάσεων χώρους, με την εφαρμογή ήπιων τροποποιήσεων, μόνο όπου κρίνεται απαραίτητο. Βασικός στόχος είναι επίσης, η ταυτόχρονη διατήρηση της χρήσης της αυλής σαν χώρο προβολών. Η χρήση του θερινού κινηματογράφου, αν και δεν έχει κηρυχθεί διατηρητέα, έχει καθιερωθεί στη ζωή της πόλης. Η νέα χρήση πρέπει να είναι συμβατή και να μην αντικρούεται στη λειτουργία του κινηματογράφου κάποιες συγκεκριμένες ώρες της ημέρας. Ταυτόχρονα, οι διαμορφώσεις που θα γίνουν για αυτήν την ιδιαίτερη λειτουργία της εσωτερικής αυλής, οφείλουν να μην παρεμποδίζουν την οικειοποίηση του χώρου όλες τις υπόλοιπες ώρες.

Πέραν των αρχιτεκτονικών επιλύσεων και διαμορφώσεων, σημαντικό ρόλο στο σενάριο παρέμβασης παίζουν οι επιλεγόμενες ενέργειες στερέωσης του κτιρίου. Στόχος είναι πρωτίστως η συντήρηση, αλλά και η στατική ενίσχυση της κατασκευής. Οι επεμβάσεις θα προσδιοριστούν μέσω της αξιολόγησης των προβλημάτων και θα έχουν σαν στόχο τη μέγιστη αποτελεσματικότητα, με την ελάχιστη απώλεια της αυθεντικότητας της δομής και της μορφής του μνημείου.

Εικ. 123: Πρόχειρα σχέδια επεξεργασίας της πρότασης. Τομή E-E' και εγκάρσια τομή στη στοά.

Εικ.123

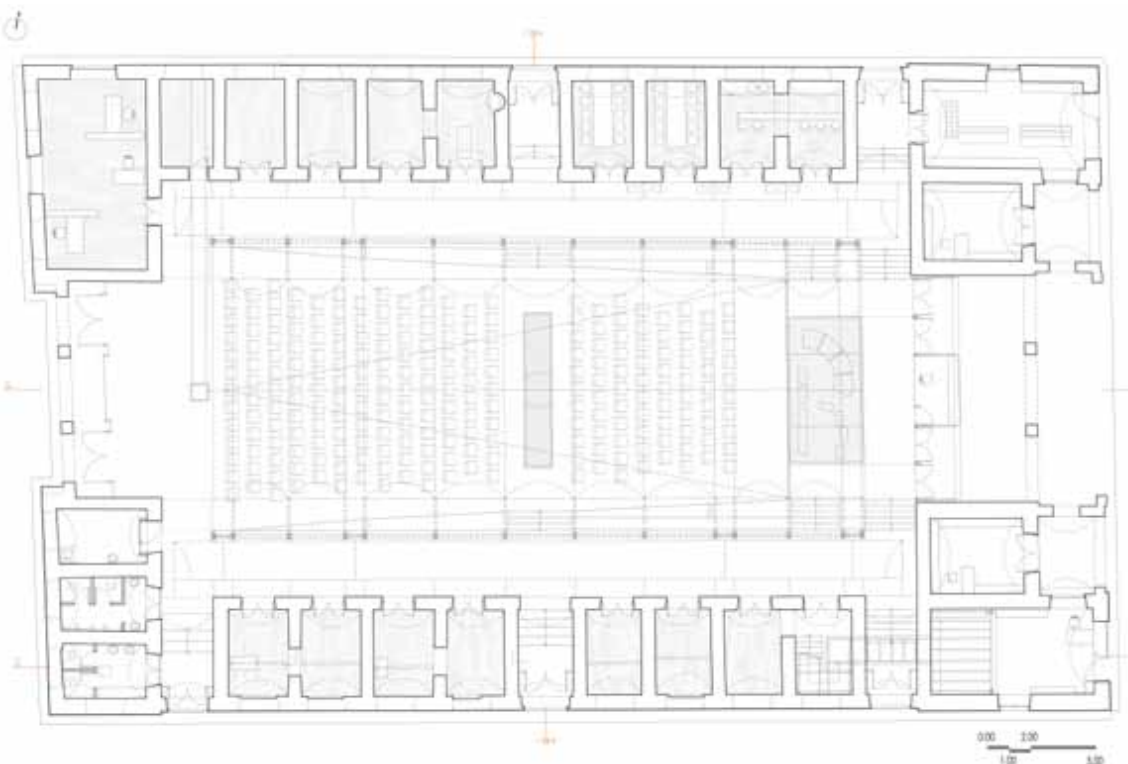
5.β. Αρχιτεκτονική πρόταση επανάχρησης

Η χρήση που προτείνεται για το κτίσμα της δημοτικής αγοράς, έχει κυρίως πολιτιστικό χαρακτήρα, με την ταυτόχρονη διατήρηση των καταστημάτων επί της οδού Χίου. Θα λειτουργεί σαν χώρος εκθέσεων μόνιμων και περιοδικών, αλλά ταυτόχρονα σαν τόπος φιλοξενίας δραστηριοτήτων όπως φεστιβάλ, κινηματογραφικές προβολές, θεατρικές παραστάσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα. Η δομή του κτιρίου με την εσωτερική αυλή και τους πολυάριθμους μικρούς χώρους ενίσχυσε την απόφαση για τη δημιουργία ενός χώρου πολλαπλών εκδηλώσεων.

Η πιο βασική χειρονομία της πρότασης είναι η κατάργηση των ανοιγμάτων πρόσβασης από το δρόμο και η επαναφορά των θυρών από την αυλή. Έτσι, ο κεντρικός υπαίθριος χώρος αποτελεί ξανά το σημαντικότερο σημείο αναφοράς του κτιρίου και συνιστά τον πυρήνα μέσω του οποίου διανέμονται όλες οι κινήσεις. Ταυτόχρονα, ενισχύεται ακόμα περισσότερο ο ρόλος του, με τον επανασχεδιασμό στοών, ενδιάμεσων μεταβατικών χώρων, ανάμεσα στα παλαιά καταστήματα και την αυλή, στις διαμήκεις πλευρές της. Επανέρχεται δηλαδή σε επίπεδο κάτοψης, η ακριβώς προηγούμενη οικοδομική φάση του κτιρίου, πριν τη δημιουργία του κινηματογράφου.

Η κεντρική **είσοδος** στο χώρο πραγματοποιείται από το ανατολικό τρίλοβο άνοιγμα, το οποίο διατηρείται ως έχει. Ο νεώτερος κτιριακός όγκος του εκδοτηρίου και του θαλάμου προβολών καταργείται. Σε απόσταση από την τοξοστοιχία, εσωτερικά, διαμορφώνεται μια στατικά ανεξάρτητη νέα κατασκευή, φίλτρο των κινήσεων, η οποία αποτελείται από γυάλινα κατακόρυφα στοιχεία και μεταλλική πλάκα. Ο φέροντας οργανισμός της είναι σχεδιασμένος εξ ολοκλήρου από γυαλί, όπως και τα στοιχεία πλήρωσης, προκειμένου να εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη θέαση της εσωτερικής αυλής από την πλατεία. Η κατασκευή ακολουθεί ένα τριμερισμό, ο οποίος αναφέρεται στην τοξοστοιχία και στο μέσο της τοποθετείται κλειστό γυάλινο κουτί, το οποίο λειτουργεί σαν εκδοτήριο και σημείο πληροφόρησης. Εντός της πλάκας, εγκιβωτίζεται μεταλλικό ρολό, το οποίο κατεβαίνει μπροστά από τις γυάλινες θύρες, όταν κλείνει ο χώρος.

Στην είσοδο επί της οδού Σοφοκλέους, τοποθετούνται επίσης σε απόσταση, θύρες από αμμοβολημένο γυαλί. Η τοποθέτηση αδιαφανούς υλικού εξυπηρετεί στην αποκοπή της οπτικής επαφής με το εσωτερικό, για λόγους που θα αναλυθούν στη συνέχεια. Οι κεντρικές εισοδοί από τις οδούς Πελοποννήσου και Λεωτσάκου διατηρούνται και κλείνουν με γυάλινες θύρες σε απόσταση από το θύρωμα, ενώ αποκαθίστανται και οι τρεις ακόμα εισοδοί των πλευρών αυτών. Η μόνη που δεν επαναφέρεται είναι εκείνη της βορειοδυτικής ανακατασκευασμένης γωνίας.

Εικ. 124: Κάτοψη πρότασης στο επίπεδο του ισόγειου.

Εικ. 125: Φωτορεαλιστική απεικόνιση συστήματος διαμόρφωσης νέας στοάς.

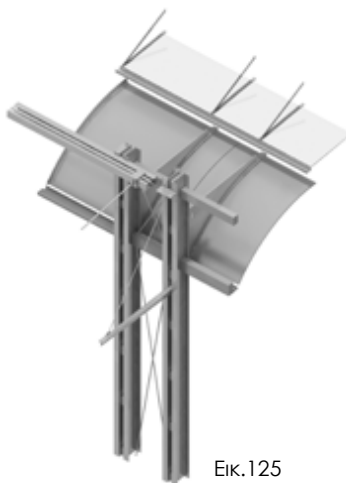
Εικ. 126: Αναπαράσταση της αρχικής εσωτερικής στοάς σε φωτορεαλιστική απεικόνιση.

Εικ. 127: Φωτορεαλιστική απεικόνιση της στοάς βάσει της πρότασης αποκατάστασης.

Οι **στοές**, όντας νέο στοιχείο, διαμορφώνονται με σύγχρονο λεξιλόγιο και η νέα κατασκευή διαχωρίζεται πλήρως μορφολογικά από τις αρχικές στοές του Παντοπωλείου, ακολουθώντας τους στόχους που διατυπώθηκαν παραπάνω. Τα υποστυλώματα είναι μεταλλικά, σύνθετης διατομής και αποτελούνται από δύο δοκούς UNP 280x95mm, με κάτοψη συνολικής διάστασης 270x280mm. Τοποθετούνται στις θέσεις των αρχικών υποστυλωμάτων όπως προσδιορίζεται από το σχέδιο του 1855 και επιβεβαιώνονται από τη φωτογραφία του 1954²⁵³. Σε θέσεις όπου οι πεσσοί της νεοκλασικής στοάς είχαν διευρυμένο πλάτος, τοποθετούνται διπλά υποστυλώματα και διαμορφώνεται ένα είδος τοιχίων. Έτσι, επιδιώκεται η τήρηση του ρυθμού των πεσσών των τοξοστοιχιών, αλλά και των αναλογιών, αφού διατηρείται και το αρχικό ύψος.

Η στέγαση της στοάς, επιτυγχάνεται μέσω μεταλλικών ελασμάτων, τα οποία στερεώνονται στα υποστυλώματα. Από τα ελάσματα αυτά αναρτάται καμπυλωμένη κατασκευή από ξύλινες τάβλες, οι οποίες είναι στοκαρισμένες και βαμμένες. Το χαμηλότερο σημείο της καμπύλης στέγης τοποθετείται κατά προσέγγιση στο ύψος της γένεσης του αρχικού θόλου και το ψηλότερο σημείο, στη στάθμη του κλειδιού. Έτσι, χωρίς να μιμείται τη γεωμετρία του θόλου, γίνεται μια προσπάθεια επαναφοράς των αναλογιών του εσωτερικού της στοάς και της αίσθησης που απέπνεε ο χώρος. Η όλη κατασκευή βρίσκεται σε απόσταση από τους τοίχους των καταστημάτων και το κενό ανάμεσα στο αρχικό κέλυφος και την σύγχρονη στοά καλύπτεται με δεύτερο στέγαστρο από γυαλί το οποίο αναρτάται από την παλαιά τοιχοποιία σε υψηλότερη στάθμη. Ανάμεσα στα δύο συστήματα στέγασσης (καμπύλο και γυάλινο), διαμορφώνεται κενό καθ' ύψος, το οποίο επιτρέπει την ανεμπόδιστη ροή του αέρα στον ημιυπαιθριο χώρο. Στο δάπεδο της στοάς τοποθετούνται μαρμάρινες πλάκες διαστάσεων 0,6x2 μ.

Εικ.125

Σαν υλικό πλήρωσης της όψης της στοάς επιλέγεται το ύφασμα. Η απόφαση αυτή σχετίζεται με την πρόθεση να τονιστεί η ελαφρότητα της νέας κατασκευής, χωρίς να αναιρεθεί η αίσθηση του πλήρους που έχει ο όγκος της στοάς. Το υλικό τυλίγεται σε ρολό, που στερεώνεται ανάμεσα στα υποστυλώματα και τοποθετείται σε προκαθορισμένες καθ' ύψος θέσεις, οι οποίες εξασφαλίζουν, κατά προσέγγιση, το ποσοστό κενού-πλήρους που είχε η αρχική στοά. Ο λόγος που το σύστημα είναι πτυσσόμενο και το ύφασμα σταθεροποιείται σε παραπάνω από μια θέσεις, έχει σχέση με την ευελιξία στη σκίαση αλλά και με την επιλογή να αποκόπτεται πλήρως η οπτική επαφή από την αυλή προς το εσωτερικό της στοάς, κατά τη διάρκεια των προβολών. Εξυπηρετώντας, επίσης, τις ανάγκες των προβολών, το υλικό που επιλέγεται, δεν γυαλίζει καθόλου και μειώνει τις αντανάκλασεις του χώρου στο ελάχιστο.

Τα **στέγαστρα** από λαμαρίνα, τοποθετημένα μπροστά από τη στοά, είναι ένα στοιχείο ακόμα, το οποίο προέκυψε από την παρατήρηση της φωτογραφίας του 1954, και λήφθηκε υπόψιν στο σχεδιασμό της παρέμβασης. Η τοποθέτηση αυτής της

Εικ.126

Εικ.127

²⁵³ Οι θέσεις αυτές έχουν επαληθευτεί και με διερευνητική τομή, στο πλαίσιο της μελέτης του 1986, ενώ στο σενάριο της πρότασης θα προσδιοριστούν εκ νέου, με τη γενική ανασκαφική έρευνα που προβλέπεται να διεξαχθεί πριν την έναρξη των οικοδομικών εργασιών στην εσωτερική αυλή.

εφήμερης κατασκευής, διαμόρφωνε μια ακόμα ενδιάμεση ημιυπαίθρια ζώνη, η οποία ενδυναμώνει τις χωρικές ποιότητες της αυλής και ενίσχυε την οικειοποίηση της από τους χρήστες. Στην νέα κατασκευή αναρτώνται εξωτερικά, αντίστοιχα, στέγαστρα από λαμαρίνα, στερεωμένα σε μεταλλικά δοκάρια διατομής T, τα οποία τοποθετούνται σε δύο διαφορετικές στάθμες, σε μια προσπάθεια απόδοσης της αίσθησης ακανονιστίας του εφήμερου.

Με την επιλογή αυτή, επεκτείνεται ο ίσκιος αλλά και η προστασία από τη βροχή κατά τους ανοιξιάτικους και τους φθινοπωρινούς μήνες, όταν και θα λειτουργεί καλύτερα ο ενδιάμεσος αυτός χώρος. Κάτω από τα στέγαστρα, στο όριο της στοάς με τον υπαίθριο χώρο της αυλής διαμορφώνονται πεζούλες, για τη στάση και την βέλτιστη οικειοποίηση του.

Μια ακόμα χειρονομία που συνδέεται με τη διαχείριση του φωτός και τη σκίαση είναι η τοποθέτηση πτυσσόμενης **τέντας**, η οποία έχει τη δυνατότητα να καλύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό της επιφάνειας της αυλής. Η τέντα αυτή τοποθετείται ψηλότερα από τα ενδιάμεσα στέγαστρα από λαμαρίνα, με τα οποία έχει, σε επίπεδο κάτοψης, μια μικρή αλληλοεπικάλυψη και κατασκευάζεται από ύφασμα, αλουμιένιες κοίλες διατομές $\varnothing$ 60mm και συρματοσχοίνα $\varnothing$ 25mm. Ο σχεδιασμός του σκελετού της ακολουθεί το ρυθμό της στοάς και οι πτυχώσεις της, αναφέρονται στις αρχικές τοξοστοιχίες. Η κατασκευή, σύρεται πάνω σε οδηγό, ο οποίος είναι στερεωμένος στα μεταλλικά υποστυλώματα της στοάς και λειτουργεί με μοτέρ, ενώ όταν κλείνει μαζεύει στην δυτική πλευρά της αυλής.

Η υφασμάτινη κατασκευή στοχεύει πρωτίστως στην ηλιοπροστασία και τη χρήση του αιθρίου από τις πρωινές έως τις απογευματινές ώρες της ημέρας, κατά τους θερινούς μήνες παράλληλα με τη χρήση του κινηματογράφου το βράδυ. Τα διαστήματα που δεν λειτουργεί ο κινηματογράφος, παρέχει τη δυνατότητα ημιυπαίθριας στέγασσης εκδηλώσεων και εκθέσεων στην αυλή και προστασία από τον ήλιο αλλά και τη βροχή. Κατά τους χειμερινούς μήνες, η παρουσία του ήλιου είναι απαραίτητη, οπότε και η κατασκευή θα παραμένει κλειστή, για το μεγαλύτερο διάστημα αυτής της εποχής.

Η διαμόρφωση του **υπαίθριου χώρου**, αποτελεί πολύ σημαντικό τμήμα τους σχεδιασμού της παρέμβασης. Η διατήρηση της χρήσης του κινηματογράφου, επιβάλλει τη δημιουργία κλίσης στο χώρο, προκειμένου να εξασφαλίζεται η απρόσκοπτη θέαση. Το στοιχείο αυτό, δημιουργεί δύο ειδών ζητήματα, το πρώτο είναι η σχέση του επιπέδου της στοάς με την αυλή και το δεύτερο είναι η διαχείριση των υψομέτρων με τέτοιο

Εικ. 128:
Φωτορεαλιστική απεικόνιση αυλής. Διακρίνεται η είσοδος από την οδό Σοφοκλέους και η κατασκευή της τέντας όταν είναι κλειστή.

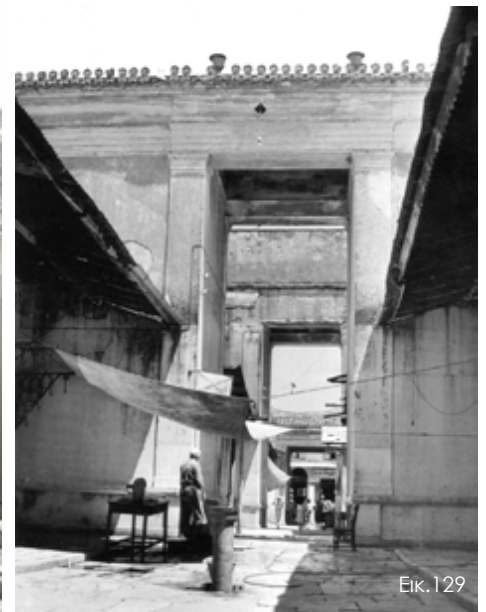
Εικ. 129: Η αγορά του Πύργου πριν την αποκατάσταση. Διακρίνονται και εδώ πρόχειρες κατασκευές από λαμαρίνες.

Εικ. 130: Αξονομετρικό σχέδιο πρότασης.

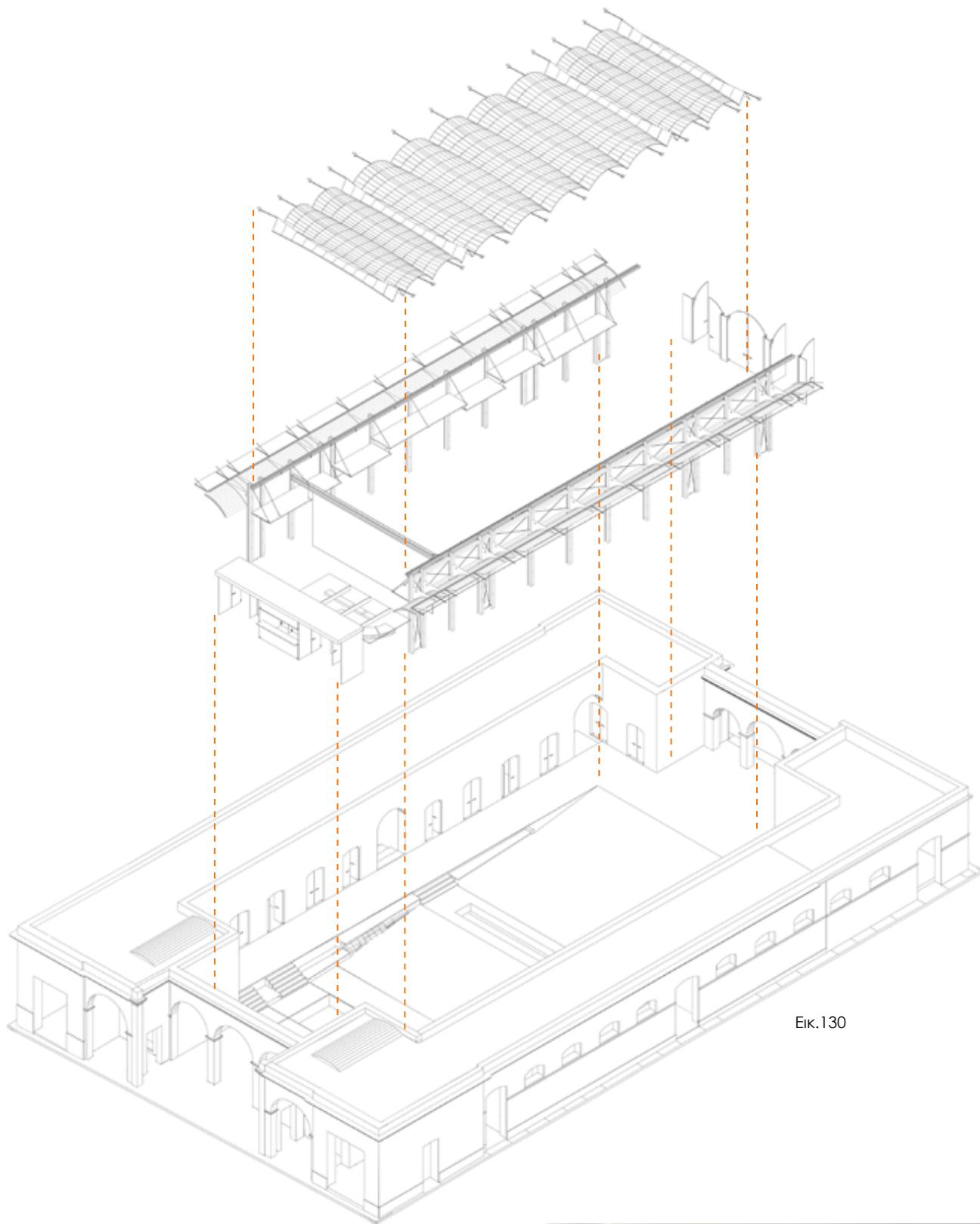
Εικ. 131-2:
Φωτορεαλιστική απεικόνιση αυλής και της στοάς χωρίς και με την κατασκευή της πτυσσόμενης τέντας το Φεβρουάριο και τον Ιούνιο.

Εικ. 128

Εικ. 129

Εικ.130

Εικ.131

Εικ.132

τρόπο ώστε να αποφευχθεί η τωρινή διαμόρφωση με το μπάζωμα, που διακόπτει την άμεση επικοινωνία και την οπτική επαφή του εσωτερικού από το δρόμο. Ταυτόχρονα, προκύπτει και το ζήτημα της ακριβούς θέσης της δεξαμενής, στο κέντρο της αυλής, που περιορίζει τις δυνατότητες εκσκαφής. Ο προσδιορισμός του βάθους δεν μπορεί να γίνει, παρά μόνο κατά προσέγγιση, στο πλαίσιο διατύπωσης του σεναρίου.

Η τελική επιφάνεια του δαπέδου που σχεδιάζεται, έχει ιδιαίτερα ήπια κλίση 4%, η οποία ουσιαστικά ακολουθεί τη φυσική κλίση του εδάφους, την κατωφέρεια δηλαδή από δύση προς ανατολή. Έτσι, η αυλή είναι σχεδόν συνεπίπεδη με το δρόμο και στις δύο εισόδους της από τις οδούς Χίου και Σοφοκλέους. Το δάπεδο των κλειστών χώρων και των διαδρόμων των στοών, ανυψώνεται ελαφρά, προκειμένου να επιτραπεί η ελάχιστη δυνατή σταδιακή υποβάθμιση του επιπέδου της πλατείας του κινηματογράφου. Αυτό που επιχειρείται, ουσιαστικά στη διαμόρφωση των σταθμών, είναι η εύρεση μιας ισορροπίας, προκειμένου να περιορισθεί η εκσκαφή όσο το δυνατό περισσότερο (στο μέσο της αυλής, υπολογίζεται να είναι της τάξης των 40 εκ.).

Επίσης, στο σόκορο που δημιουργείται ανάμεσα στο οριζόντιο επίπεδο των στοών και το κεκλιμένο της αυλής, διαμορφώνεται με σκαλοπάτια και καθίσματα-πάγκους. Στο μέσο του υπαίθριου χώρου, στον άξονα της εγκάρσιας κίνησης από τις πλευρικές εισόδους διαμορφώνεται οπή, για την αποκάλυψη της δεξαμενής. Η οπή σκεπάζεται με βιομηχανικό πλέγμα, orsogrid, σε συνέχεια με το επίπεδο της αυλής, προκειμένου να είναι βατό το σημείο και να μην απαιτείται η τοποθέτηση κουπαστής. Το υλικό αυτό εξασφαλίζει την οπτική επαφή και δεν αντανακλά καθόλου κατά τη διάρκεια των προβολών, σε σχέση με το γυαλί.

Σε υπόσκαφη προθήκη, μπροστά από την είσοδο του κτιρίου, προβλέπεται η τοποθέτηση των αρχαίων ευρήματων, από τις εργασίες εκσκαφής του Δημοτικού Παντοπωλείου, εφόσον αυτά εντοπιστούν²⁵⁴. Η ειδικά διαμορφωμένη οπή στο δάπεδο, σκεπάζεται με γυαλί. Οι διαστάσεις της είναι 3,45x6,75 μ. και τα δοκάρια γεφύρωσης του ανοίγματος και στήριξης των υαλοπινάκων είναι επίσης από γυαλί διατομής 300x30 mm.

Όπως γίνεται αντιληπτό και από την περιγραφή της διαμόρφωσης της κλίσης του εδάφους, η διάταξη του **θερινού κινηματογράφου** αντιστρέφεται. Η μηχανή προβολής τοποθετείται στην δυτική πλευρά της αυλής και η οθόνη στην ανατολική. Η επίλυση, συνολικά, διέπεται από τη λογική της ελάχιστης παρέμβασης στο χώρο, μέσω της αξιοποίησης των δυνατοτήτων που παρέχουν τα σύγχρονα προβολικά συστήματα. Επιδιώκεται, οι επεμβάσεις τροποποίησης της αυλής σε αίθουσα προβολών να είναι οι ελάχιστες δυνατές. Έτσι τοποθετείται πτυσσόμενη οθόνη, επάνω στην οποία προβάλλεται το υλικό μέσω φορητής μηχανής (projector christie solaría one).

Εικ. 133:
Φωτορεαλιστική απεικόνιση αυλής. Διακρίνεται η κύρια είσοδος από την οδό Χίου και η γυάλινη κατασκευή.

Εικ. 134:
Φωτορεαλιστική απεικόνιση γυάλινης κατασκευής εισόδου στο κτίριο. Διακρίνονται οι θύρες και το σημείο πληροφόρησης του χώρου.

Εικ. 135:
Φωτορεαλιστική απεικόνιση στοάς και αυλής με την τέντα.

Εικ. 136:
Φωτορεαλιστική απεικόνιση του κινηματογράφου.

Εικ.133

Εικ.134

²⁵⁴ Η οπή στο δάπεδο θα διαμορφωθεί σε κάθε περίπτωση, συνιστώντας μια δήλωση της αρχαίας ιστορίας του χώρου επί του οποίου ανεγέρθη το κτίριο της Δημοτικής Αγοράς.

Το πανί της οθόνης τυλίγεται σε ρολό, στερεωμένο σε μεταλλική δοκό, η οποία γεφυρώνει το άνοιγμα από υποστύλωμα σε υποστύλωμα. Το μέγεθος της οθόνης είναι 10x4,25 μ. (αναλογίες cinemascope). Η τοποθέτηση της πίσω από την κεντρική είσοδο του κτιρίου, πέραν των πλεονεκτημάτων που προσφέρει σε σχέση με την ενότητα των επιπέδων, που αναλύθηκε προηγούμενα, εξασφαλίζει την παρεμπόδιση της οπτικής επαφής από το δρόμο τις ώρες των προβολών. Έτσι, η ίδια η οθόνη αποτελεί το φράγμα, που απαιτείται για τέτοιους χώρους. Αντίστοιχα, στην οδό Σοφοκλέους, η αναλογία ύψους μετώπου - πλάτους δρόμου δεν επιτρέπει, έτσι κι αλλιώς, την εισχώρηση του βλέμματος του περαστικού, με δεδομένο ότι οι πόρτες από αμμοβολημένο γυαλί θα παραμένουν κλειστές. Το προνόμιο αυτό έχουν μόνο οι κάτοικοι των κτισμάτων της οδού αυτής, όπως ίσχυε μέχρι σήμερα και το αντίστροφο για τα μπαλκόνια των κτιρίων της οδού Χίου.

Η μηχανή προβολής δεν τοποθετείται σε κλειστό θάλαμο, αλλά πάνω σε ειδική βάση η οποία σύρεται σε ράγες στο δάπεδο και φυλάσσεται απ' ευθείας σε κλειστό χώρο (χώρος 029). Η προβολή πραγματοποιείται πάνω από τα κεφάλια των θεατών των τελευταίων σειρών, στον άξονα της οθόνης και σε απόσταση 26,6 μ. από αυτή. Έτσι, με την επιλογή αυτή, καταργείται ο ανεπιθύμητος θάλαμος, ο οποίος θα έφρασε την είσοδο και θα είχε μόνιμη παρουσία στο χώρο.

Όσον αφορά στη διαμόρφωση των χώρων του **ιστορικού κελύφους**, η λογική της μονάδας διατηρείται. Κάποιοι χώροι ομαδοποιούνται ανά δύο, αλλά δεν επιχειρείται ενοποίηση σε πτέρυγες, ούτε και δημιουργία γραμμικών διαδρομών από δωμάτιο σε δωμάτιο. Στους χώρους γύρω από την αυλή τοποθετούνται περιοδικές και μόνιμες εκθέσεις, αναψυκτήριο, γραφεία, αποχωρητήρια και αποθήκες. Δύο από τα δωμάτια στο πλαίσιο της μόνιμης έκθεσης, αναδιαμορφώνονται σαν παραδοσιακά καταστήματα και θα λειτουργήσουν πιλοτικά, με την ιδιότητα αυτή. Τμήμα της μόνιμης έκθεσης, πέραν των ισόγειων χώρων στους οποίους εγκαθίσταται, επεκτείνεται και σε πατάρι, πάνω από το γωνιακό κατάστημα 015. Η πρόσβαση εξασφαλίζεται μέσω σύγχρονης μεταλλικής σκάλας και μικρής γέφυρας.

Όσον αφορά στα καταστήματα, τα οποία βρίσκονται στην ανατολική όψη, θα συνεχίσουν να λειτουργούν σαν χώροι εμπορίου και μετά την αποκατάσταση του κτιρίου, σε συνέχεια της αγοράς που έχει διαμορφωθεί μεταπολεμικά στην οδό Χίου. Τα τμήματα της εξωτερικής στοάς, τα οποία είναι σήμερα ενοποιημένα με τα καταστήματα πίσω τους, διαμορφώνονται σαν ημιυπαίθριοι χώροι. Καθαιρούνται τα κουφώματα στο όριο των τόξων και επαναφέρονται οι πλαϊνές θύρες από τους χώρους 036 και 037 προς την είσοδο στην αυλή μπροστά από το τριπλό τόξο. Στα ανοίγματα των γωνιακών καταστημάτων προς τα τμήματα της στοάς, τοποθετούνται γυάλινα σταθερά κουφώματα, για εξασφάλιση οπτική επαφή με τους ημιυπαίθριους χώρους. Έτσι, διαμορφώνεται ένας ενδιάμεσος χώρος υπενθύμισης των ποιότητων της αρχικής όψης του Παντοπωλείου.

Εικ. 135

Εικ. 136

αναλυτικά για τους χώρους:

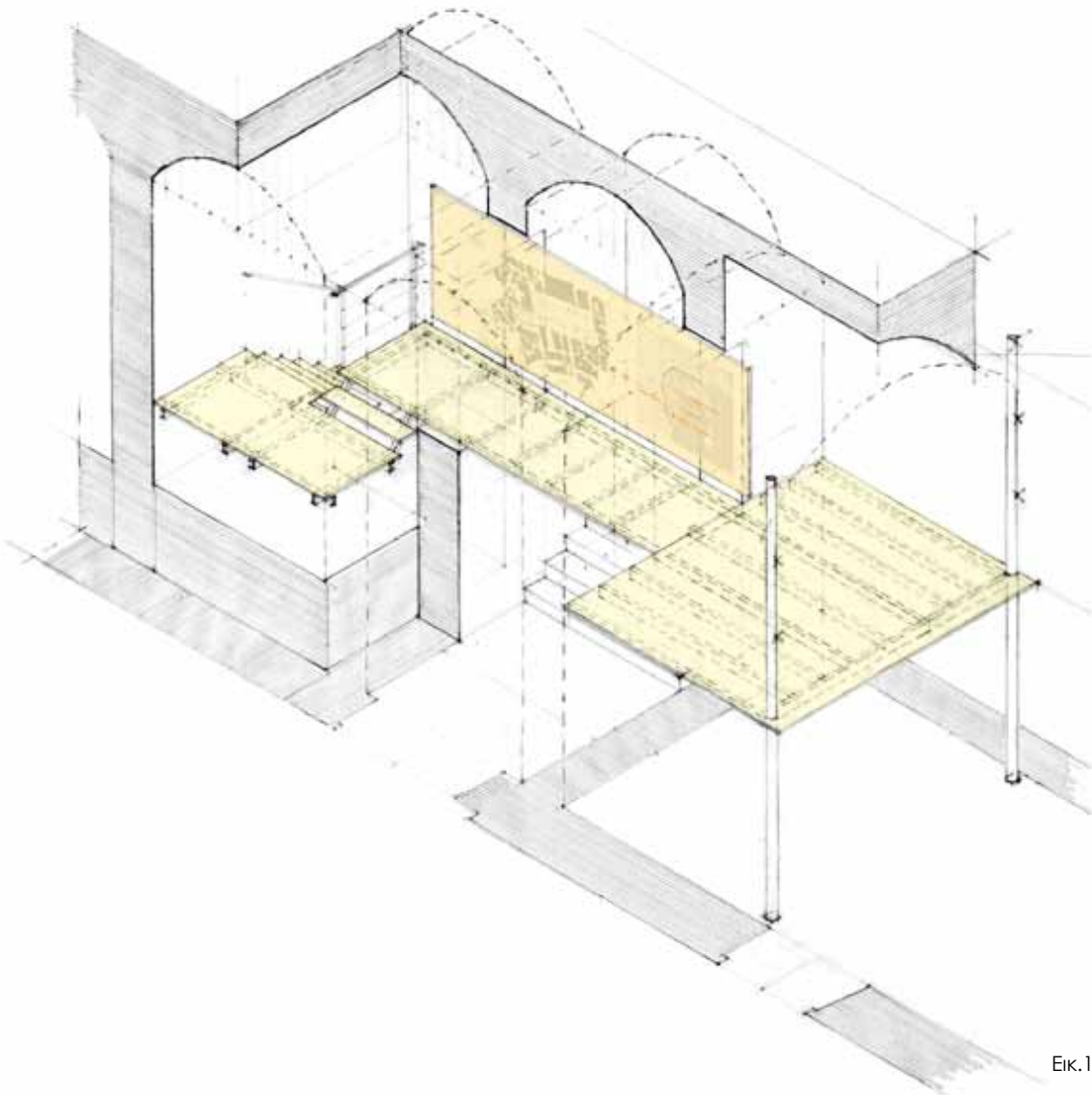
001-002-003: Οι χώροι αυτοί διαμορφώνονται σαν αποχωρητήρια αντρών, γυναικών και αναπήρων. Η υποδομή αυτή χρησιμοποιείται και κατά τις ώρες των προβολών του κινηματογράφου.

004: Αναδιαμορφώνεται η δυτική είσοδος στον εσωτερικό χώρο από την οδό Πελοποννήσου. Επανέρχεται το αρχικό άνοιγμα από το χώρο στην εσωτερική στοά, η ακριβής μορφή του οποίου θα διαπιστωθεί μετά την καθαίρεση των επιχρισμάτων του βόρειου τοίχου. Διατηρείται ο ξύλινος ελκυστήρας ανάρτησης εμπορευμάτων, εις ανάμνηση της παλαιότερης μετατροπής της σε κατάστημα.

005-006, 007-008, 025-026, 027: Με εξαίρεση το χώρο 027, όλοι οι υπόλοιποι ομαδοποιημένα ανά δύο και όλοι φιλοξενούν περιοδικές εκθέσεις. Από τους ξύλινες ελκυστήρες (όπου υπάρχουν) αναρτώνται προθήκες για την τοποθέτηση εκθεμάτων. Στο χώρο 025, αναμορφώνεται το παλαιό πηγάδι της δεξαμενής.

009, 024: Διατηρούνται οι κεντρικές πλευρικές εισοδοί.

010, 011: Οι χώροι αυτοί αναδιαμορφώνονται σαν παραδοσιακά καταστήματα, αποτελώντας τμήμα της μόνιμης έκθεσης, αλλά ταυτόχρονα εμπορεύονται προϊόντα, με τη μορφή πωλητηρίου. Ακολουθούν το ωράριο λειτουργίας των εκθεσιακών χώρων και επιχειρούν, εντός αυτού του πλαισίου, να αναβιώσουν την ατμόσφαιρα της αγοράς και να διαφυλάξουν ένα μέρος του αυθεντικού χαρακτήρα του κτιρίου.

Εικ. 137: Αξονομετρικό σχέδιο σκάλας και παταριού. Στο σχέδιο διακρίνεται η γέφυρα που περνά πάνω από την ανατολική είσοδο της οδού Πελοποννήσου.

012-013: Σε συνέχεια της μόνιμης έκθεσης, στο δωμάτιο 012 τοποθετείται πληροφοριακό υλικό για την ιστορία του κτιρίου και στο 013, ξεκινά σκάλα ελαφριάς κατασκευής, η οποία συνδέει τους χώρους αυτούς με την αίθουσα που διαμορφώνεται σε πατάρι πάνω από το γωνιακό κατάστημα 015.

014: Επανέρχεται η ανατολική είσοδος από την οδό Πελοποννήσου. Η υψομετρική διαφορά ανάμεσα στο δρόμο και το εσωτερικό του κτιρίου, επιτρέπει τη διαμόρφωση του εναέριου διαδρόμου, ελαφριάς κατασκευής, από μεταλλικές δοκούς UNP 120x55mm, τετράγωνες κοιλοδοκούς 50x50mm και αμμοβολημένο τζάμι. Η γέφυρα φέρει πληροφοριακό υλικό της μόνιμης έκθεσης και διασχίζει εγκάρσια το χώρο 014, ενώνοντας τις αίθουσες 012-013 και 115.

015: Ο χώρος συνεχίζει να λειτουργεί σαν κατάστημα. Ορίζονται κάποιοι περιορισμοί ως προς τη διάταξη των εμπορευμάτων και επιβάλλεται η εξασφάλιση πρόσβασης από την θύρα της οδού Πελοποννήσου. Καταργείται το σημερινό πατάρι και επαναφέρεται το αρχικό ύψος του χώρου, στο εμπρός τμήμα του καταστήματος.

115: Η νέα αυτή αίθουσα, δημιουργείται σε πατάρι, πάνω από τμήμα του καταστήματος 015, σε προέκταση του διαδρόμου σύνδεσης με τους ισόγειους χώρους της μόνιμης έκθεσης. Διαμορφώνεται με μεταλλικά υποστυλώματα κοίλης διατομής $\varnothing$ 130mm και δοκάρια UNP 140x60mm και 120x55mm. Τα υποστυλώματα φέρουν τη γυάλινη κατακόρυφη κατασκευή που το διαχωρίζει από το κατάστημα, και στο πάτωμα τοποθετείται, επίσης, αμμοβολημένο γυαλί.

Στην πτέρυγα αυτή καταλήγει η διήγηση της ιστορίας του Δημοτικού Παντοπωλείου, σε σχέση με την πλατεία Μιαούλη και την Ερμούπολη. Ξεκινά με την έκθεση των αρχαίων ευρημάτων στην αυλή και περιγράφει την εξέλιξη στο χρόνο, ενός μάρτυρα της ιστορίας ολόκληρης της πόλης.

016: Επανέρχεται η εμπορική χρήση στο χώρο αυτό, που τώρα λειτουργεί σαν αναψυκτήριο-μπαρ. Καθαιρείται το σημερινό πατάρι και αποκαλύπτεται σε όλο το χώρο το αρχικό ύψος του χώρου.

036, 037: Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, στα τμήματα της αρχικής στοάς διαμορφώνονται ημιυπαίθριοι χώροι μπροστά από τα καταστήματα. Οι εσωτερικοί τοίχοι παραμένουν ανεπίχριστοι και αρμολογούνται, βάσει της αρχικής τους μορφής.

017, 018: Οι χώροι αυτοί συνεχίζουν να λειτουργούν σαν καταστήματα. Καταργούνται τα σύγχρονα πατάρια και επανέρχεται το αρχικό ύψος των χώρων, με την αποκάλυψη των θόλων.

019: Επαναφέρεται η αρχική ανατολική είσοδος της οδού Λεωτσάκου.

020-021, 022, 023: Στα δωμάτια αυτά στεγάζεται το αναψυκτήριο. Στις μονάδες 022, 023 τοποθετείται το καθιστικό ενώ στους ενοποιημένους χώρους 020 και 021, διαμορφώνεται ο πάγκος εργασίας. Η υποδομή αυτή θα εξυπηρετεί και τη λειτουργία του θερινού κινηματογράφου.

028, 029: Τα δωμάτια αυτά, τμήματα της νεώτερης ανακατασκευασμένης πτέρυγας, μετατρέπονται σε αποθήκες. Στο χώρο 029 τοποθετούνται ράγες στο πάτωμα και φυλάσσεται η μόνιμη η μηχανή προβολής.

030-03-032: Αυτό το τμήμα της ανοικοδομημένης βορειοδυτικής γωνίας μετατρέπεται σε χώρο γραφείων και φύλαξης αρχειακού υλικού. Χτίζεται νέο χώρισμα με το δωμάτιο 029 καθ' όλο το ύψος του χώρου και αναδιαμορφώνεται η νεώτερη, πρόχειρα διανοιγμένη θύρα προς την αυλή. Στις δύο θύρες πρόσβασης από τις οδούς Λεωτσάκου και Σοφοκλέους, τοποθετείται σταθερό κούφωμα με γυαλί.

5.γ. Πρόταση στερέωσης - τεχνική περιγραφή

Βάσει της ανάλυσης της κατάστασης διατήρησης, διαμορφώνεται το σενάριο των επεμβάσεων στερέωσης. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, το κτίριο πάσχει σε μεγάλο βαθμό από έλλειψη συντήρησης και πολύ λιγότερο από γεωμετρικές παραμορφώσεις που οφείλονται στην ελλιπή φέρουσα ικανότητα των δομικών του στοιχείων. Έτσι, εφόσον οι εργασίες που προτείνονται είναι σε μια κατεύθυνση άρσης των αιτιών των βλαβών²⁵⁵, επιλέγονται επεμβάσεις με την πρόθεση να διασφαλιστεί η ισορροπία ανάμεσα στην απαιτούμενη στατική ενίσχυση και την αποφυγή μορφολογικών αλλοιώσεων.

Θεμελίωση

Δεν ήταν δυνατό να εξεταστεί στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας η ακριβής κατάσταση των θεμελίων. Οι πληροφορίες για το επαρκές βάθος και την καλή κατασκευή τους, που προέκυψαν από τη διερευνητική τομή που πραγματοποιήθηκε το 1986, στο νοτιοδυτικό άκρο της εσωτερικής αυλής είναι σημαντικές. Επίσης, από την εκτίμηση των βλαβών των τοίχων, δε φαίνεται να υπάρχει κάποιο σοβαρό πρόβλημα στη θεμελίωση.

Παρ' όλα αυτά, προκειμένου να επιβεβαιωθούν αυτά τα στοιχεία, αλλά και να διαπιστωθεί η κατάσταση διατήρησης των θεμελίων σε όλη την έκταση του κτιρίου, θα πρέπει να εκτελεστεί συνολική ανασκαφική έρευνα. Έτσι, δεν προβλέπεται από την παρούσα μελέτη κάποια εργασία ενίσχυσης τους, μέχρι να διερευνηθεί το ζήτημα περαιτέρω και να εξακριβωθεί η στατική τους επάρκεια.

Τοιχοποιίες

Με την καθολική καθαίρεση των επιχρισμάτων στο εσωτερικό θα είναι εφικτή η ακριβής εκτίμηση της κατάστασης των τοιχοποιιών. Μετά την επαναφορά των αρχικών ανοιγμάτων προς την αυλή και την τοίχιση των μεταγενέστερων θυρών προς το δρόμο, θα γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες στερέωσης.

Αρχικά, θα καθαριστούν με μηχανικά μέσα (χρήση μαλακής συρματόβουρτσας, ήπια υδροβολή με πίεση μέχρι 120 bar, πλαγιαστά προς την επιφάνεια του τοίχου) και στη συνέχεια θα γίνει καθαρισμός των αρμών από σαθρά κονιάματα και σε βάθος, με άνοιγμα και καθάρισμα των αρμών, αφαίρεση χαλαρών μικρών λίθων και έκπλυση των αρμών με αέρα. Μετά τον καθαρισμό θα γίνει προσεκτικό αρμολόγημα με κατάλληλο νέο ασβεστοκονίαμα. Στην περίπτωση των ρωγμών γίνεται κατά τόπους διεύρυνση των χειλιών της ρωγμής, ξύσιμο με συρματόβουρτσα για την περαιτέρω αφαίρεση των σαθρών κονιαμάτων και πλύσιμο με νερό υπό πίεση. Ακολουθεί εισαγωγή του νέου κονιαμάτος με μυστρί, όσο γίνεται βαθύτερα στην τοιχοποιία.

Ταυτόχρονα, θα αξιολογηθεί η έκταση της εφαρμογής ενεμάτων στις τοιχοποιίες μετά την καθολική αποκάλυψη της λιθοδομής. Σκοπός της ενεμάτωσης είναι η πλήρωση των κενών των τοίχων, η ανάκτηση της συνεκτικότητας τους και η αποκατασταθεί η συνάφεια των μερών που την απαρτίζουν. Η διαδικασία κρίνεται επιβεβλημένη για τους εξωτερικούς τοίχους του κτιρίου.

Όψεις

Αντίστοιχες εργασίες καθαρισμού και αφαίρεσης αποσαθρωμένων αρμολογημάτων θα πραγματοποιηθεί και στην εξωτερική παρειά των τοίχων. Όπου απαιτείται θα γίνει αντικατάσταση λίθων με νέους, οι οποίοι θα είναι συμπαγείς και αντίστοιχης σύστασης με τα αυθεντικά μάρμαρα της όψης. Μετά τον καθαρισμό, θα εκτελεστεί επιμελημένο «κοφτό-πατητό» αρμολόγημα σύμφωνα με τα παραδοσιακά πρότυπα. Η διαδικασία αυτή δε θα ακολουθηθεί στο τρίλοβο νεώτερο άνοιγμα της οδού Σοφοκλέους και στο ανακατασκευασμένο τμήμα της βορειοδυτικής γωνίας του κτιρίου, όπου θα διατηρηθεί η διαφορετική υφή της τοιχοποιίας, η οποία υποδηλώνει και τη διαφορετική φάση κατασκευής. Επίσης, όπου τα παλαιά αρμολογήματα διατηρούνται σε καλή κατάσταση, όπως στο ανατολικό πρόπυλο, θα συντηρηθούν και θα διατηρηθούν.

²⁵⁵ «Αν το αίτιο είναι η πλημμυλής συντήρηση, ή διαπιστώνεται συνήθης φθορά από το χρόνο, η επέμβαση μπορεί να περιορισθεί σε απλή αποκατάσταση». Πλαϊνής Π., Παθολογία Κατασκευών με Φέρουσα Τοιχοποιία, Πρακτικά Επιστημονικού Διημέρου ΤΕΕ, Αθήνα, 1991

Όπως αναφέρθηκε και στην ανάλυση κατά χώρο, θα αρμολογηθούν οι εσωτερικοί τοίχοι των τμημάτων της στοάς της οδού Χίου που διατηρούνται. Μετά την καθαίρεση των επιχρισμάτων των τοιχοποιιών της εσωτερικής αυλής, θα διαπιστωθεί αν και εκεί αρχικά η λιθοδομή ήταν αρμολογημένη ή επιχρισμένη, και θα διεξαχθούν αντίστοιχα οι απαραίτητες εργασίες συντήρησης²⁵⁶.

Εκτός αυτού, θα πραγματοποιηθεί ανάταξη τόξου, στα σημεία που παρατηρείται ολίσθηση των θολιτών των τόξων με υδραυλικό σύστημα (γρούλλους) και συγκόλληση με έγχυση κονιάματος, σε οπές στον αρμό μεταξύ των αψιδόλιθων.

Διαμόρφωση νέων ανοιγμάτων

Σε κάποιους μεσότοιχους προβλέπεται η ύπαρξη θυρών σύνδεσης χώρων. Τα ανοίγματα σχεδιάζονται, όσο αυτό είναι εφικτό, σε σημεία όπου έχουν ήδη γίνει παλαιότερες επεμβάσεις ενοποίησης χώρων, προκειμένου να μην διαταραχθεί η στατική ισορροπία του κτιρίου. Στις νέες διανοίξεις αλλά και στη διεύρυνση προγενέστερων, στους ενδιάμεσους τοίχους, οι οποίοι στηρίζουν τις γενέσεις των θόλων των καταστημάτων, θα εφαρμοστεί η τεχνική τοποθέτησης διπλού μεταλλικού πρεκιού. Η διαδικασία θα γίνει με χάντρωμα της τοιχοποιίας, εγκάρσια τοποθέτηση ανά 30-40 εκ. μεταλλικών διατομών IPE 80x40mm και διάνοιξη της θύρας στη συνέχεια. Στους λαμπάδες θα τοποθετηθούν, επίσης, μεταλλικές διατομές, οι οποίες θα συνδέονται άκαμπτα με τα δοκάρια του υπέρθυρου. Η κατασκευή θα καλυφθεί με επίχρισμα.

Κατάργηση μεταγενέστερων ανοιγμάτων

Για την τείχιση των θυρών πρόσβασης από το δρόμο θα χρησιμοποιηθούν πέτρες, από ασβεστολιθικά πετρώματα, αντίστοιχης σύστασης και λάξευσης με τους αρχικούς λίθους των όψεων. Επίσης, θα εφαρμοστεί για τη δόμηση συμβατό κονίαμα, το οποίο θα σχεδιαστεί βάσει δειγματοληψίας από τις τοιχοποιίες.

Τα νέα τμήματα τοίχου θα συνδεθούν με τις παρειές της παλαιάς τοιχοποιίας μετά από πλήρη καθαίρεση των επιχρισμάτων σε όλη την επιφάνεια επαφής και διαμόρφωση κατάλληλων υποδοχών. Μετά το πέρας των εργασιών θα διακρίνεται η επέμβαση τείχισης και θα είναι αναγνώσιμες οι φάσεις μεταβολών των όψεων.

Θόλοι

Οι θόλοι του κτιρίου πέραν της παρουσίας υγρασίας από τα νερά της βροχής, δεν παρουσιάζουν παραμόρφωση της γεωμετρίας τους, ή άλλες σοβαρές αστοχίες. Προτείνεται προσεκτικός καθαρισμός του εξωραχίου των θόλων στο σύνολο τους και καλό αρμολόγημα με νέο κατάλληλο κονίαμα. Στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί καλός καθαρισμός του εξωραχίου, με καθαίρεση της τελικής επικάλυψης από σκυρόδεμα και απομάκρυνση των υλικών πλήρωσης. Με αέρα υπό πίεση, θα εξυγιανθεί η επιφάνεια και θα ενισχυθεί η κατασκευή με ενσφηνώσεις λίθων και βαθύ αρμολόγημα με λεπτόκοκκο ασβεστοκονίαμα. Αν εντοπιστούν ρηγματώσεις μετά την αποκάλυψη των εξωραχίων, προβλέπεται εφαρμογή ενεμάτων βαρύτητας στις ρωγμές.

Τα πλαϊνά κενά των παρειών του εξωραχίου θα γεμιστούν με ελαφρομπετόν προκειμένου να μειωθεί το βάρος στη κατασκευή και να περιορισθούν οι πλευρικές ωθήσεις, η διαμόρφωση της στρώσης αυτής θα δώσει την κλίση των ρήσεων. Στη συνέχεια, θα διαμορφωθεί επιδερμίδα από ελαφρά οπλισμένο γαρμπιλόδεμα, πάχους 8 εκ., με ειδικό πλέγμα καρρέ οπλισμού από γαλβανισμένο χάλυβα $\varnothing$ 3mm, 50x50mm. Ο δίσκος αυτός θα συνδεθεί με βλήτρα με τους εξωτερικούς τοίχους του κτιρίου.

Για την υγρομόνωση του δώματος θα τοποθετηθεί πάνω από την επιδερμίδα γαρμπιλόδεματος, διπλό ασφαλτόπανο και η τελική επικάλυψη θα διαμορφωθεί με βότσαλα $\varnothing$ 50-80mm. Οι ρήσεις θα διοχετεύουν τα όμβρια ύδατα, προς την εσωτερική αυλή, μέσω υδρορροών στο πάχος του στηθαίου, όπως ίσχυε μέχρι σήμερα. Το νερό

²⁵⁶ Από το αρχικό σχέδιο του 1855, δεν διαφαίνεται η πρόθεση διαμόρφωσης εμφανών λιθοδομών στο εσωτερικό ούτε των εσωτερικών, ούτε των εξωτερικών στοών. Κάτι όμως που δεν επιβεβαιώνεται στην εσωτερική όψη της στοάς της οδού Χίου.

θα κυλά πάνω στο γυάλινο στέγαστρο που αναρτάται από την τοιχοποιία και θα συγκεντρώνεται σε υδρορροή από μεταλλική εσχάρα.

Οροφή Ανακατασκευασμένου τμήματος

Η πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος και οι δοκοί που καλύπτουν την βορειοδυτική γωνία του κτιρίου (χώροι 028, 029, 030-031-032) κρίνονται ως μη ασφαλείς, από άποψη στατικής επάρκειας λόγω της προχωρημένης φθοράς και προβλέπεται η καθαίρεση τους. Η στέγαση θα διαμορφωθεί, πάλι, με νέα πλάκα από οπλισμένο σκυρόδεμα πάχους 15 εκ., με οπλισμό από ίνοχ και θα χτιστεί καινούριο λίθινο στηθαιό με μαρμαρεπένδυση, σύμφωνα με το αρχικό.

Δάπεδα

Καθαιρούνται οι τελικές επιστρώσεις από όλα τα δάπεδα των ισόγειων χώρων. Θα σκαφτούν και θα στρωθούν με γαρμπίλι και διπλό γεωύφασμα, για τη στεγανοποίηση τους. Στη συνέχεια θα κατασκευαστεί πλάκα σκυροδέματος πάχους 10εκ., ελαφρά οπλισμένη με ανοξείδωτο πλέγμα (Φ3.0 / S.500).

Η τελική επικάλυψη των χώρων της έκθεσης, του αναψυκτηρίου, των αποθηκών και των γραφείων, θα γίνει με πατητή τσιμεντοκονία. Εφόσον έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία προετοιμασίας του υποστρώματος, αυτό, θα καθαριστεί από σκόνες, λάδια, σαθρά υλικά και έπειτα θα καταβρεχθεί. Το μίγμα θα εφαρμοστεί με επίπεδη σπάτουλα σε στρώσεις 5-10 mm, με πίεση ώστε να εξαλειφθούν οι φυσαλίδες αέρα και στη συνέχεια η επιφάνεια θα τριφτεί, θα εξομαλυνθεί και θα λειανθεί μέχρι το επιθυμητό αποτέλεσμα. Κατά την κατασκευή θα πρέπει να προβλεφθεί περιμετρικός αρμός 5-8 mm που στη συνέχεια θα σφραγισθεί με ελαστομερές πολυουρεθανικό σφραγιστικό.

Το δάπεδο των καταστημάτων αλλά και των ημιυπαίθριων στοών της οδού Χίου επικαλύπτεται με μαρμάρινες πλάκες, πάχους 2 εκ., οι οποίες διαστρώνονται με τσιμεντοκονία 3εκ.. Οι είσοδοι 004, 009, 014, 019, 024 στρώνονται με προκατασκευασμένες πλάκες σκυροδέματος διαστάσεων 60x150x5 εκ., ενώ στους χώρους των αποχωρητηρίων τοποθετούνται κεραμικά πλακίδια, τα οποία διαστρώνονται με τσιμεντοκονία 2-3 εκ..

Ενέματα

Η σύσταση του ενέματος που θα εφαρμοστεί και στις δύο παρειές των εξωτερικών τοίχων πρέπει να είναι συμβατή με εκείνη του αρχικού κονιάματος, αφού η τελευταία προσδιοριστεί έπειτα από εργαστηριακή έρευνα μετά τη λήψη δοκιμών από την τοιχοποιία του κτιρίου.

Οι συνήθεις ύλες που χρησιμοποιούνται κάθε φορά σε κατάλληλους συνδυασμούς και αναλογίες είναι: τσιμέντα ειδικών προδιαγραφών, υδραυλική άσβεστος, ποζολάνη, υδράσβεστος, νερό και πρόσμεικτα.

Η παράμετρος αντοχής ενέματος που ελέγχει τη συμπεριφορά του επισκευασμένου δομικού στοιχείου είναι κυρίως η συνάφεια και η διατμητική αντοχή διεπιφάνειας και όχι η θλιπτική αντοχή του ενέματος. Οι τριμερείς συνθέσεις ασβέστου-ποζολάνης-τσιμέντου, με την χρήση περιορισμένης ποσότητας τσιμέντου και διαφόρων ποσοτήτων ασβέστου και ποζολάνης, μπορούν να αναπτύξουν ένα μεγάλο εύρος αντοχών και η διατμητική αντοχή διεπιφάνειας μπορεί να φτάσει πολύ υψηλές τιμές²⁵⁷.

Πριν την έναρξη εισπίεσης του ενέματος, είναι απαραίτητη η προετοιμασία της τοιχοποιίας με πραγματοποίηση αρμολογημάτων και στερεωτικών επεμβάσεων στις θέσεις ρωγμών. Κατά την εκτέλεση αυτών πραγματοποιούνται οπές στους αρμούς, με χρήση περιστροφικού τρυπανιού, οι οποίες σχηματίζουν τον ιδεατό κάρναβο που θα προκύψει από την μελέτη και οι οποίες στη συνέχεια καθαρίζονται σχολαστικά από την παιπάλη με χρήση πεπιεσμένου αέρα.

Τοποθετούνται οι απαραίτητοι διαφανείς σωληνίσκοι και στερεώνονται με το υλικό

²⁵⁷ Τουμπακάρη Ε., *Ενίσχυση Τρίστρωτης Τοιχοποιίας με Ενέματα*, Πρακτικά Επιστημονικού Διημέρου ΤΕΕ, Αθήνα, Μάρτιος 2007

αρμολογήματος. Το εξέχον τμήμα τους πρέπει να είναι ικανοποιητικό (~50 εκ). Οι σωληνίσκοι έπειτα καρτελοποιούνται σε σχέση με τον αριθμό, τη θέση τους και κυρίως το βάθος τους.

Για την παρασκευή του ενέματος είναι απαραίτητος αναμεικτήςρας υψηλού στρωβιλώδους κολλοειδούς αναμείξεως και στη συνέχεια το μείγμα να μεταφέρεται σε δοχείο αναδευτήρα, που λειτουργεί ως ενδιάμεση δεξαμενή μεταξύ αναμεικτήρα και αντλίας, εξασφαλίζοντας συνεχή ροή. Η πίεση ελέγχεται με μανόμετρα, ενώ απαραίτητη είναι και η χρήση κατάλληλης συσκευής ελέγχου της πίεσης, της παροχής και του όγκου κατανάλωσης του ενέματος που καταναλώνεται σε σχέση με τον χρόνο.

Η εφαρμογή του ενέματος πραγματοποιείται από κάτω προς τα πάνω και κατά το μήκος της περιοχής. Σε περίπτωση υπερχειλίσης από σωληνίσκο, αυτός γυρίζεται προς τα πάνω, δένεται και στερεώνεται, ενώ όταν αυτή συμβαίνει σε σημείο εκτός σωληνίσκου, η διαρροή αντιμετωπίζεται άμεσα με πάστα χαρτοπολλτού ή πάστα λεπτόκοκκης ποζολάνης αντί τσιμέντου. Σε κάθε περίπτωση η τοιχοποιία καθαρίζεται αμέσως μετά την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Τέλος κατά τη διάρκεια των εργασιών πραγματοποιούνται συνεχής έλεγχοι ποιότητας του ενέματος, έλεγχοι ρευστότητας, μετρήσεις φαινόμενου ιξώδους, έλεγχοι σταθερότητας και πυκνότητας των ενεμάτων.

Επιχρίσματα

Τα παλαιότερα εσωτερικά επιχρίσματα θα καθαιρεθούν στη φάση του καθαρισμού. Από δοκίμια που έχουν αποσπαστεί θα διαπιστωθεί ο αρχικός χρωματισμός και η σύσταση τους, ενώ στο πέρας των εργασιών οι εσωτερικοί χώροι θα καλυφθούν με νέο συμβατό ελαφρά οπλισμένο επίχρισμα.

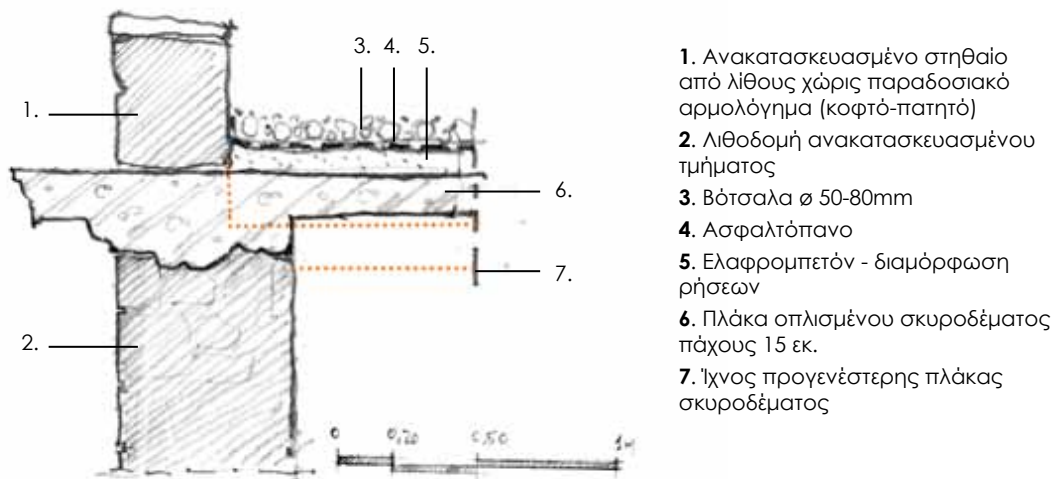
Το επίχρισμα πρέπει να τοποθετηθεί κατά προτίμηση άνοιξη ή φθινόπωρο, εποχές χωρίς έντονες θερμοκρασίες ή παγετό και αφού πρώτα ξεραθεί καλά το κονίαμα της τοιχοποιίας και πάρει την οριστική του θέση, προς αποφυγή ρωγμών. Πριν από την επίστρωση του, πρέπει να γίνει καλός καθαρισμός του τοίχου και βρέξιμο, ώστε το πρώτο στρώμα να γίνει σε υγρή επιφάνεια. Τέλος πρέπει να αποφεύγεται η θαλάσσια άμμος λόγω των αλάτων που περιέχει.

Στη συνέχεια διαμορφώνονται στην επιφάνεια του τοίχου αγκυρώσεις σε ικανοποιητικό βάθος και τοποθετείται καλά τεντωμένο το ελαφρύ δομικό πλέγμα (νευρομετάλλ). Το επίχρισμα τοποθετείται σε διαδοχικές στρώσεις μέχρι την διαμόρφωση της τελικής όψης. Κατά τη διάρκεια των εργασιών απαιτείται συντήρηση και συχνά καταβρέγματα.

Γείσα

Το γείσο από τραβηχτά επιχρίσματα, το οποίο περιτρέχει όλο το μήκος του κτιρίου, επισκευάζεται και συμπληρώνεται επιτόπου. Αρχικά, θα καθαριστεί από όλα τα σαθρά τμήματα και κατόπιν θα συμπληρωθούν τα κενά. Από τις μετρήσεις των προφίλ των γείσων, θα κοπούν ελάσματα σιδήρου και μετά τη διαμόρφωση του υποστρώματος,

Εικ. 138: Σκαρίφημα τομής τοίχου και δώματος ανακατασκευασμένου τμήματος κτιρίου. Αντικατάσταση πλάκας σκυροδέματος-στηθαίου και διαμόρφωση γείσου από οπλισμένο σκυρόδεμα .

1. Ανακατασκευασμένο στηθαίο από λίθους χωρίς παραδοσιακό αρμολόγημα (κοφτό-πατητό)
2. Λιθοδομή ανακατασκευασμένου τμήματος
3. Βότσαλα $\varnothing$ 50-80mm
4. Ασφαλτόπανο
5. Ελαφρομετόν - διαμόρφωση ρήσεων
6. Πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος πάχους 15 εκ.
7. Ίχνος προγενέστερης πλάκας σκυροδέματος

Εικ.138

με συμβατής σύστασης κονίαμα, θα σχηματιστεί η τελική στρώση του ασβεστοκονιάματος με επάλληλα περάσματα.

Στο ανακατασκευασμένο τμήμα του κτιρίου, μετά την καθαίρεση της πλάκας οπλισμένου σκυροδέματος και του σημερινού γείσου από σκυρόδεμα, θα διαμορφωθεί νέο, το οποίο θα ακολουθεί τη μορφή του αυθεντικού. Θα διαχωρίζεται εμφανώς από την παραδοσιακή επίστεψη με τραβηχτά επιχρίσματα, αφού θα κατασκευαστεί σε συνέχεια της νέας πλάκας οπλισμένου σκυροδέματος, σε ενιαίο ολόσωμο κομμάτι. Τα κυμάτια θα διαμορφωθούν βάσει των αρχικών με καλούπι από πολυστερίνη.

Έτσι, θα εξασφαλίζεται οπτικά η ενότητα στη στέψη, χωρίς να συγχέεται το αρχικό τμήμα από το ανακατασκευασμένο.

Κιγκλιδώματα

Η συντήρηση των σφυρήλατων σιδηρών των φεγγιτών των εισόδων που σώζεται θεωρείται επιτακτική. Επιλέγεται, επίσης, να διατηρηθούν και να συντηρηθούν και οι νεώτερες, μάλλον μεσοπολεμικής περιόδου, σιδεριές των φεγγιτών των καταστημάτων. Σε όσους φεγγίτες δεν υπάρχουν σήμερα κιγκλιδώματα, δεν σχεδιάζονται νέα.

Κουφώματα

Τα νέα κουφώματα που τοποθετούνται στο κτίριο είναι γυάλινα και όπου είναι σταθερά, τοποθετείται μεταλλικό πλαίσιο. Στα ανοίγματα των χώρων από την εσωτερική αυλή, τοποθετούνται διπλά ανοιγόμενα φύλλα από ολόσωμο γυαλί, τα οποία συνδέονται με την τοιχοποιία με μεταλλικούς στροφείς.

Τα κουφώματα που τοποθετούνται στις πλευρικές εισόδους του κτιρίου, είναι επίσης από γυαλί και τοποθετούνται εσωτερικά, σε απόσταση από το αρχικό θύρωμα. Τα ανοιγόμενα φύλλα, σταθεροποιούνται σε γυάλινο πλαίσιο, το οποίο στερεώνεται στην τοιχοποιία.

Στην όψη επί της οδού Χίου, διατηρείται η διεύρυνση του αρχικού ανοίγματος των γωνιακών καταστημάτων και σχεδιάζεται νέο κούφωμα, από μεταλλικά πλαίσια και υαλοπίνακες.

5.6. Ένταξη κτιρίου στον πολιτιστικό χάρτη της Σύρου

Τα τελευταία χρόνια, συναρτήσει και της στροφής στην τουριστική ανάπτυξη, δίνεται μεγάλη έμφαση στην πολιτιστική προβολή του νησιού. Μάλιστα, η Ερμούπολη, μέσω του Συλλόγου Φίλων Κέντρου Τεχνικού Πολιτισμού Ερμούπολης²⁵⁸, επιδιώκει την υποψηφιότητα για «πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης» το 2021, στα πρότυπα του Λίβερπουλ. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι στην προώθηση αυτού του ενδεχομένου, προβάλλονται έντονα τα πολλά και σημαντικά φεστιβάλ που λαμβάνουν χώρα στη Σύρο κάθε χρόνο και δίνεται σημασία στην συμμετοχή των κατοίκων του νησιού στις εκδηλώσεις αυτές.

Τα φεστιβάλ του νησιού: φεστιβάλ Αιγαίου

Animasyros, Διεθνές Φεστιβάλ animation

Διεθνές Φεστιβάλ Κλασικής Μουσικής Κυκλάδων

Χορωδιακό φεστιβάλ Ερμούπολης

Φεστιβάλ Τζαζ Μουσικής

Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου, έγινε πρώτη φορά φέτος σε 6 τοποθεσίες στο νησί

φεστιβάλ Λουκουμιού, έγινε πρώτη φορά φέτος στο νησί

φεστιβάλ παραδοσιακών χωρών

Φεστιβάλ Κιθάρας Ερμούπολης

Φεστιβάλ Ακορντεόν Σύρου

Αυτή τη στιγμή, οι σημαντικότεροι πολιτιστικοί πόλοι της Ερμούπολης είναι το Βιομηχανικό Μουσείο-Κέντρο Τεχνικού Πολιτισμού και το θέατρο Απόλλων, ενώ ένα δίκτυο χώρων φαίνεται να σχηματίζεται σταδιακά. Με την αποκατάσταση του Δημοτικού Παντοπωλείου, θα διαμορφωθεί ένας ακόμα σημαντικός χώρος φιλοξενίας εκδηλώσεων, εκθέσεων και φεστιβάλ, σε μια κατεύθυνση δημιουργίας ενός ισχυρού πολιτιστικού τριγώνου.

Ο χώρος της παλιάς αγοράς μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά προς το θέατρο Απόλλων, στεγάζοντας προβολές και υπαίθριες εκδηλώσεις κατά τους θερινούς μήνες, αλλά και εκθέσεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Η δομή του κτιρίου, με την εσωτερική αυλή, αλλά και η σχέση του με την πόλη, θα του επιτρέψει να συμμετέχει ενεργά στην πολιτιστική ζωή της Ερμούπολης. Η ιδιαίτερη υπόσταση αυτού του μνημείου, με το ιστορικό βάθος και τις χωρικές ιδιαιτερότητες, θα συμβάλει στην συνολική προβολή της πόλης.

Εικ. 139: Χάρτης πολιτιστικών χώρων Ερμούπολης.

Εικ. 139

²⁵⁸ Ο Σύλλογος αυτός διοργανώνει πολλές δράσεις στο νησί, με πυρήνα το Βιομηχανικό Μουσείο. Μερικές τρέχουσες είναι: η Διοργάνωση περιοδικής έκθεσης με θέμα το πρώτο ηλεκτρικό αυτοκίνητο ENFIELD E8000, η περιοδική έκθεση με θέμα την ιστορία της βιοτεχνίας λουκουμιών στη Σύρο και η διοργάνωση ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΛΟΥΚΟΥΜΙΟΥ, η αποκατάσταση συλλογής μουσικών οργάνων και διοργάνωση περιοδικής έκθεσης τους στο Θέατρο Απόλλων και η διοργάνωση εκδήλωσης ΑΝΟΙΧΤΕΣ ΠΟΡΤΕΣ στο πλαίσιο των εκδηλώσεων των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς.

6. Επίλογος

Η μελέτη του Δημοτικού Παντοπωλείου επαναφέρει πολλά ερωτήματα γύρω από την αποκατάσταση ενός τέτοιου μνημείου. Οι μετασχηματισμοί του στο χρόνο, με τις επάλληλες οικοδομικές φάσεις, η συνεχής, αν και επιμέρους, λειτουργία του και η μεταβολή της λόγω των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών αποτελούν άξονες γύρω από τους οποίους αναπτύσσεται ο προβληματισμός για το σχέδιο επέμβασης.

Οι ροπές του εμπορίου της Ερμούπολης, με την ανάπτυξη των καταστημάτων κατά μήκος κάποιων συγκεκριμένων αξόνων, όπως η οδός Χίου και η Π. Πρωτοπαπαδάκη, κάνουν την επαναφορά της στεγασμένης αγοράς να φαντάζει εγχείρημα δύσκολο. Έτσι, απουσία της αρχικής χρήσης, με δεδομένη την απώλεια μέρους του αυθεντικού χαρακτήρα του κτιρίου, καλείται η πρόταση αποκατάστασης να επαναφέρει το κτίριο στη σημερινή ζωή της πόλης, αναδεικνύοντας της ιδιαιτερότητες και τις χωρικές του ποιότητες και εντάσσοντας ένα νέο τρόπο λειτουργίας.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για την επέμβαση είναι να καταφέρει, μέσω της πολιτιστικής, αλλά και της εμπορικής χρήσης που διατηρείται, να **αποκαταστήσει τη σχέση του Δημοτικού Παντοπωλείου με τον αστικό ιστό** και την πλατεία Μιαούλη. Η σημερινή διαμόρφωση του κινηματογράφου, αποκόπτει πλήρως την εσωτερική αυλή από τους γύρω δρόμους και την πλατεία, αναγκάζοντας ταυτόχρονα τις μικρές μονάδες των καταστημάτων να λειτουργούν μεμονωμένα. Έτσι, με την πάροδο των χρόνων απαξιώθηκε σταδιακά ο ρόλος του στην πόλη και χάθηκε από τη συνείδηση των χρηστών η συνολική εικόνα του κτιρίου. Υπάρχει πλέον μια θραυσματική αντίληψη του χώρου και του κελύφους: ο κινηματογράφος, τα καταστήματα της οδού Χίου και κάποιες εγκαταλειμμένες αποθήκες.

Όντας στην καρδιά της πόλης, η πρώτη οργανωμένη αγορά της Ελλάδας μπορεί να αποτελέσει ξανά σημείο αναφοράς και πόλο συγκέντρωσης των κατοίκων και των επισκεπτών της Ερμούπολης. Οι λεπτοί χειρισμοί στερέωσης και ανάδειξης των φάσεων, τα νέα στοιχεία που σχεδιάζονται με σύγχρονο αρχιτεκτονικό λεξιλόγιο, αλλά κυρίως η ένταξη του μνημείου σε ένα συνολικότερο δίκτυο δραστηριοτήτων, στοχεύουν στον επαναπροσδιορισμό της σημασίας του Δημοτικού Παντοπωλείου για την Ερμούπολη και τη Σύρο γενικότερα.

Πρωτογενείς πηγές

Για τη σύνταξη της μελέτης χρησιμοποιήθηκε αρχειακό υλικό από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Βιβλιογραφία

Αγοροπούλου-Μπιρμπίλη Α., *Κέρκυρα, αστική αρχιτεκτονική περίοδοι αγγλοκρατίας*, Αθήνα, 2002

Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., *Σύρος και Ερμούπολη, Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15^{ος} – 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα, 2008

Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., *Ερμούπολη – Σύρος, Ιστορικό οδοιπορικό*, Αθήνα, 1999

Αμπελάς Τ., *Η Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, Ερμούπολη, 1874

Δρακάκης Α., *Ιστορία του οικισμού της Ερμουπόλεως (Σύρας)*, Αθήνα, 1979

Ελευθερίου Μ., *Νεοκλασική Ερμούπολη*, Αθήνα, 2000

Ζωντανός Π., *Ιστορική περίληψις της νήσου Σύρου και της εν αυτή Ερμούπολης*, Ερμούπολη, 1842

Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., *Έρνστ Τσίλλερ 1837-1923: Η τέχνη του κλασικού*, Αθήνα, 2006

Κίζης Ι. - Μυλωνάς Κ., *Αξιοποίηση δημοτικού ακινήτου «Παλλάς» - Αποκατάσταση κτιρίου Δημοτικού Παντοπωλείου -1855, Δήμος Ερμούπολης*, 1986

Μαλικούτη Σ., *Πειραιάς 1834-1912: Λειτουργική συγκρότηση και πολεοδομική εξέλιξη*, Αθήνα, 2004

Μηλιώνη Π., Μούγιος Δ.: *Οι αγορές στην Ελλάδα: Εξέλιξη των χώρων εμπορίου και οι δημοτικές αγορές στην Ελλάδα, Διάλεξη-Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*, 2005

Μπακουνάκης Ν., *Πάτρα, 1828-1960: Μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19ο αιώνα*, Αθήνα, 1988

Μπίρης Κ., *Αι Αθήναι. Από του 19ου εις τον 20ον αιώνα*, Αθήνα, 1966

Μπίρης Μ., Καρδαμίτση – Αδάμη. Μ., *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα, 2001

Μπίρης Μ., *Αθηναϊκή Αρχιτεκτονική 1875-1925*, Αθήνα, 2003

Οικονομοπούλου Ε., *Οι σκεπαστές αγορές της Κωνσταντινούπολης, Διάλεξη-Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο*, 2004

Σκαρπία-Χόιπελ Ξ., *Η αρχιτεκτονική της στοάς: εξέλιξη και συμβολή στην ποιότητα του εσωτερικού δημόσιου χώρου*, Θεσσαλονίκη, 1981

Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., *Ο πολεοδομικός σχεδιασμός της Ερμούπολης: μια πρότυπη πολεοδομική αντιμετώπιση ιστορικής πόλης*, Αθήνα, 2003

Συναρέλλη Μ., *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, Αθήνα, 1989

Τατάκη Α.Β., *Κέρκυρα: ιστορία - μνημεία - μουσεία*, Αθήνα, 1979

Τραυλός Ι., Κόκκου Α., *Ερμούπολη. Η δημιουργία μιας νέας πόλης στη Σύρο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα*, Αθήνα, 1980

Υπουργείο Περιβάλλοντος χωροταξίας και δημοσίων έργων – Οργανισμός αντισεισμικού σχεδιασμού και προστασίας Ο.Α.Σ.Π., *Συστάσεις για προσεισμικές και μετασεισμικές επεμβάσεις σε κτίρια*, Αθήνα, 2001

Φενερλή Α., Ανακοίνωση 2005 στα σεμινάρια της Ερμούπολης με τίτλο: *Σχέδια της Ερμούπολης και η έναρξη του σχεδίου πόλεως*

Φενερλή Α., Ανακοίνωση 2006 στα σεμινάρια της Ερμούπολης με τίτλο: *Τα πρώτα βήματα ανοικοδόμησης της Ερμούπολης*

Φραγκίδης Α., *Ιστορία της νήσου Σύρου*, Αθήνα, 1975

Άρθρα

Δωροβίνης Β., «Η δημοτική νεοκλασική αγορά του Άργους (1889-1989)», *Αρχαιολογία*, τ.7, τευχ. 29, 1988

Δωροβίνης Β., «Νεότερα στοιχεία για τη νεοκλασική Αγορά του Άργους», *Αρχαιολογία*, τ.9, τευχ. 35, 1990

Kolodny E., «Ερμούπολις – Σύρος. Γέννησις και εξέλιξις μιας ελληνικής νησιωτικής πόλεως», *Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών*, τ.8 (1969-1970)

Παυλίδης Π., *Ανακαίνιση-ανακατασκευή Αγοράς Αργύρη στην Πάτρα*, Πρακτικά Επιστημονικής Συνάντησης Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2005

Πλαϊνής Π., *Παθολογία Κατασκευών με Φέρουσα Τοιχοποιία*, Πρακτικά Επιστημονικού Δημέρου ΤΕΕ, Αθήνα, 1991

Τουμπακάρη Ε., *Ενίσχυση Τρίστρωτης Τοιχοποιίας με Ενέματα*, Πρακτικά Επιστημονικού Δημέρου ΤΕΕ, Αθήνα, Μάρτιος 2007

Διαδικτυακές πηγές:

<http://hellas.teipir.gr/Thesis/Siros/Greek/history.html>

<http://www.egreece.gr/dir/encyclopedia>.

<http://travellers.ekt.gr/>

<http://mlp-blo-g-spot.blogspot.gr/2013/04/blog-post.html>

<http://www.chania.gr/city/monuments/public-market.html>

www.syrosagenda.gr

<http://www.panoramio.com/>

<http://akrokerama.blogspot.gr>

<http://el.wikipedia.org/wiki/>

Παράρτημα εικόνων

Όψεις

Εικ.140

Εικ.141

Εικ.142

Εικ.143

Όψεις

Ανατολική είσοδος

Δυτική είσοδος

Εικ.149

Εικ.150

Χώροι

Εικ.151

Εικ.152

Εικ.153

Εικ.154

Χώροι

Χώροι

Χώροι

Εικ. 161

Εικ.162

Εικ.163

Δώματα

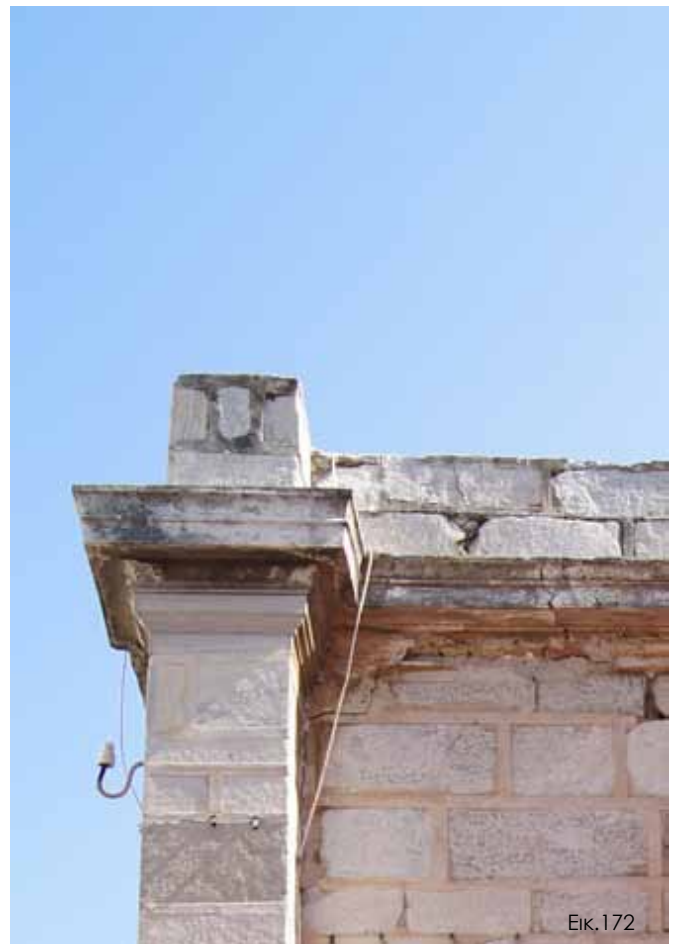

Εικ.167

Εικ.168

Γείσα (επόμενων οικοδομικών φάσεων)

Φεγγίτες

Εικ.173

Εικ.174

Κατάλογος εικόνων

- Εικ. 1:** Όψη του κτιρίου του Δημοτικού Παντοπωλείου από την ταράτσα του Δημαρχείου της Ερμούπολης. Φωτογραφία: Μπουντουράκη Γ., Απρίλιος 2013
- Εικ. 2:** Χάρτης αρχαίων ευρημάτων. Κατάταξη βάσει χρονολόγησης.
- Εικ. 3:** Εκθέματα Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Μαρμάρινα ειδώλια της Πρωτοκυκλαδικής ΙΙ περιόδου από την Χαλανδριανή (2800-2300 π.Χ.). Φωτογραφία: Μ.Γ., Σεπτέμβριος 2013
- Εικ. 4:** Χάρτης οχυρωμένου οικισμού Καστριού. Πηγή: Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο
- Εικ. 5:** Πέντε από τα αρχαιότερα νομίσματα της Σύρου. Πηγή: Αμπελάς Τ., *Η Ιστορία της νήσου Σύρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς*, σ. 171.
- Εικ. 6:** Χάρτης και περιγραφή της Σύρου από τον Cristoforo Buondelmonti (περί τα 1420). Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., *Σύρος και Ερμούπολη, Συμβολές στην ιστορία του νησιού, 15^{ος} – 20^{ος} αιώνας*, σ.19.
- Εικ. 7:** Χαρτογραφία του Αιγαίου: Η Σύρος σε λεπτομέρεια από το χάρτη του Νικόλαου Σοφιανού *Totius Graeciae Descriptio* (1552). Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., ό.π., σ.33.
- Εικ. 8:** Άνω Σύρος σε απεικόνιση του Tournefort, 1700. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., *Ερμούπολη. Η δημιουργία μιας νέας πόλης στη Σύρο στις αρχές του 19^{ου} αιώνα*.
- Εικ. 9:** Χαλκογραφία του 18ου αιώνα. Απεικόνιση απόκρουσης πειρατικής επιδρομής από τους Συριανούς. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.
- Εικ. 10:** Άνω Σύρος, Choiseul-Gouffier, 1776. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.
- Εικ. 11:** Τοπογραφικό σχέδιο του Ι. Τραυλού, όπου σημειώνεται υποθετικά το τείχος της αρχαίας Σύρου βάσει της περιγραφής του Α. Prokesch von Osten. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π., σ. 21.
- Εικ. 12:** Σωζόμενο τμήμα του αρχαίου τείχους στην περιοχή του εθνικού σταδίου της Σύρου. Φωτογραφία: Μ.Γ., Ιούλιος 2013
- Εικ. 13:** Ερμούπολη: Πεδίο συγκέντρωσης πληθυσμού, 1853. Τόποι προέλευσης προσφύγων. Πηγή: Kolodny E., «Ερμούπολις – Σύρος. Γέννησις και εξέλιξις μιας ελληνικής νησιωτικής πόλεως», σ. 265.
- Εικ. 14:** Οι 30 επικρατέστερες πατρίδες (1821-1830) των προσφύγων, βάσει του δημοτολογίου της Ερμούπολης. Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Δημητρόπουλος Δ., ό.π., σ.121.
- Εικ. 15:** Χάρτης απεικόνισης της εξέλιξης του οικισμού. Οι πρώτοι πόλοι αναπτύχθηκαν γύρω από τους ναούς της Κοίμησης και της Μεταμόρφωσης. Ως πρόχωμα ορίζεται η παραλιακή ζώνη που επιχωματώθηκε και φιλοξένησε ξύλινες αποθήκες και καταστήματα, τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων στο λιμάνι.
- Εικ. 16:** Εμπορικές διασυνδέσεις και δομή του εμπορίου των σημαντικότερων νησιών των Κυκλάδων, 1852. Συναρέλλη Μ., *Δρόμοι και λιμάνια στην Ελλάδα 1830-1880*, σ. 152.
- Εικ. 17:** Διάγραμμα πληθυσμού βάσει δημογραφικών πινάκων (πηγή: Kolodny E., «ό.π., σ. 255) και απογραφών Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.
- Εικ. 18:** Το ατμόπλοιο “Ένωσις”. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.
- Εικ. 19:** Φωτογραφία εμπορικής οδού στην Ερμούπολη στα τέλη του 19ου αιώνα, του Aymar Eugène de La Baume Pluvinel. Πηγή: www.syrosagenda.gr
- Εικ. 20:** Τα σχέδια που εφαρμόστηκαν για την οικοδομή του Κρεοπωλείου, 1846. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π., σ. 117.
- Εικ. 21:** Το αντίγραφο του τοπογραφικού σχεδίου του L. Weber. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π., σ. 67.
- Εικ. 22:** Το ρυμοτομικό σχέδιο του W. von Weiler. Πηγή: Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., Ο

- πολεοδομικός σχεδιασμός της Ερμούπολης: μια πρότυπη πολεοδομική αντιμετώπιση ιστορικής πόλης, σ. 137
- Εικ. 23:** Τοπογραφικό διάγραμμα. Διακρίνεται το κτίριο του Δημοτικού Παντοπωλείου και ο ιστός που διαμορφώνεται γύρω από την πλατεία Μιαούλη.
- Εικ. 24:** Τα εγκαίνια της εξέδρας της Μουσικής, το 1907. Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., *Ερμούπολη – Σύρος, Ιστορικό οδοιπορικό*, σ. 75.
- Εικ. 25:** Η Λέσχη «Ελλάς», Ρ. Σαμρο, 1862-3. Πηγή: Τραυλός Ι., Κόκκου Α., ό.π.
- Εικ. 26:** Το κτίριο Λαδόπουλου (Γ.Α.Κ.- Αρχαία Νομού Κυκλάδων). Φωτογραφία: Μ.Γ., Απρίλιος 2013.
- Εικ. 27:** Η Πλατεία Μιαούλη πριν την ανέγερση του Δημαρχείου (1876). Διακρίνεται το δώμα του Δημοτικού Παντοπωλείου και στο βάθος η Λέσχη «Ελλάς» και το «Ελληνικό Λύκειο». Πηγή: Στεφάνου Ι., Στεφάνου Ι., ό.π., σ. 220.
- Εικ. 28:** Το «Αρτοποιείο Χρυσού», επί της οδού Χίου. Φωτογραφία: Μ.Γ., Μάρτιος 2013.
- Εικ. 29:** Το «Ξενοδοχείο της πόλης», άλλοτε Ελληνικό Λύκειο, το 1920. Πηγή: Αγριαντώνη Χ., Φενερλή Α., ό.π., σ. 76.
- Εικ. 30:** Τμήμα του νοτίου μετώπου της πλατείας. Φωτογραφία: Μ.Γ., Μάρτιος 2013.
- Εικ. 31:** Η Πλατεία Μιαούλη σε φωτογραφία του 1903. Δεξιά διακρίνεται το Δημαρχείο της πόλης. Πηγή: Αρχαιολογικό Μουσείο Σύρου.
- Εικ. 32:** Η Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α'. Διακρίνεται το θέατρο Απόλλων, Ε. Ziller(1872). Πηγή: <http://www.panoramio.com/>.
- Εικ. 33:** Η Πλατεία Βασιλέως Γεωργίου Α'. Πηγή: Μπακουνάκης Ν., *Πάτρα, 1828-1960: μια ελληνική πρωτεύουσα στον 19ο αιώνα*.
- Εικ. 34:** Πλαϊνή όψη στοάς στο μέτωπο της Πλατείας Μιαούλη. (Κληροδότημα Α.Λ. Κουτσοδόνη, κτίριο Ι). Φωτογραφία: Μ.Γ., Δεκέμβριος 2012.
- Εικ. 35:** Λεπτομέρεια της τοξοστοιχίας στο συγκρότημα της Σπιανάδας (Λίστον), στην Κέρκυρα. Πηγή: Αγοροπούλου-Μπιρμπίλη Α., *Κέρκυρα, αστική αρχιτεκτονική περιόδου αγγλοκρατίας*, σ. 23.
- Εικ. 36:** Οι τοξοστοιχίες στο Λίστον, έργο του Lessers. Τατάκη Α.Β., *Κέρκυρα: ιστορία - μνημεία - μουσεία*, σ. 86.
- Εικ. 37:** Η Κεντρική αγορά του Πειραιά. Πηγή: Μαλικούτη Σ., *Πειραιάς 1834-1912*.
- Εικ. 38:** Η αγορά Αργύρη, στην Πάτρα, μετά την αποκατάσταση. Πηγή: <http://www.triaina.gr>
- Εικ. 39:** Η Βαρβάκειος αγορά, στο κέντρο της Αθήνας. Φωτογραφία: Μ.Γ., Ιούνιος 2013.
- Εικ. 40:** Η Δημοτική αγορά του Πύργου. Το ανάπτυγμα της ανατολικής όψης. Φωτογραφία και επεξεργασία: Μ.Γ., Σεπτέμβριος 2013.
- Εικ. 41:** Κάτοψη της αγοράς. Πηγή: Μηλιώνη Π., Μούγιος Δ.: *Οι αγορές στην Ελλάδα: Εξέλιξη των χώρων εμπορίου και οι δημοτικές αγορές στην Ελλάδα*, σ. 38.
- Εικ. 42:** Η βορειοανατολική γωνία της αγοράς του Πύργου, όσο ακόμα λειτουργούσε. Πηγή: <http://akrokerama.blogspot.gr>
- Εικ. 43-44:** Η κεντρική είσοδος του κτιρίου πριν και μετά την αποκατάσταση. Φωτογραφία: Μ.Γ., Σεπτέμβριος 2013 και <http://akrokerama.blogspot.gr>
- Εικ. 45:** Η Δημοτική αγορά του Άργους. Πηγή: Μπίρης Μ., Καρδαμίτση – Αδάμη. Μ., *Νεοκλασική αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, σ. 122.
- Εικ. 46:** Η αγορά του Άργους μετά την αποκατάσταση. Φωτογραφία: Μ.Γ., Οκτώβριος 2013.
- Εικ. 47:** Η Δημοτική αγορά Αιγίου. Πηγή: Καρδαμίτση – Αδάμη Μ., *Έρνοστ Τσίλλερ 1837-1923: Η τέχνη του κλασικού*, σ. 192.

Εικ. 48: Άποψη του εσωτερικού της Δημοτικής Αγοράς Άργους πριν την αποκατάσταση του κτιρίου. Διαμόρφωση πρόχειρων στεγάστρων. Πηγή: Δωροβίνης Β., «Η δημοτική νεοκλασική αγορά του Άργους (1889-1989)», σ. 87.

Εικ. 49: Το εσωτερικό της αγοράς του Άργους σήμερα. Κατασκευή μεταλλικού στεγάστρου. Φωτογραφία: Μ.Γ., Οκτώβριος 2013

Εικ. 50: Κάτοψη της δημοτικής αγοράς των Χανίων. Πηγή: Μηλιώνη Π., Μούγιος Δ., ό.π., σ. 42.

Εικ. 51: Εσωτερικό της δημοτικής αγοράς Χανίων. Φωτογραφία: Μ.Γ., 2010

Εικ. 52: Η διακήρυξη όρων της επιτροπής ανέγερσης του Δημοτικού Παντοπωλείου, το 1851, σε σχέση με τις μεθέξεις (μετοχές) και το καθεστώς ενοικίασης των καταστημάτων. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 53: Το τοπογραφικό διάγραμμα με τη θέση του «Λαχανοπωλείου». Απόσπασμα από το έγγραφο του W. von Weiler, 1841. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 54α, β: Ψήφισμα Δημοτικού Συμβουλίου, αρ. 26 1853, περί του δανείου για την ανοικοδόμηση του Δημοτικού Παντοπωλείου. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 55: Διάγραμμα σημείων τοποθέτησης των αρχαίων μελών που βρέθηκαν κατά την εκσκαφή του κτιρίου μελέτης (Α). (Β): Αυλή Θεάτρου Απόλλων, (Γ): Μουσείο Γυμνασίου, (Δ): Αρχαιολογικό Μουσείο Σύρου.

Εικ. 56: Ο δικαστικός, ποιητής και πεζογράφος Τιμολέων Αμπελάς, 1850-1929. Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki/>

Εικ. 57: Κάτοψη ισογείου - υπάρχουσα κατάσταση.

Εικ. 58: Τομή Ε-Ε'. Διακρίνεται η διαμόρφωση της κλίσης στην αυλή, το εκδοτήριο, ο θάλαμος προβολής και η οθόνη του κινηματογράφου.

Εικ. 59: Ο θάλαμος προβολής.

Εικ. 60: Η διαμόρφωση της εισόδου με σκαλοπάτια και ο όγκος του εκδοτηρίου και του θαλάμου.

Εικ. 61: Η οθόνη του κινηματογράφου.

Εικ. 62: Αξονομετρικό σχέδιο τυπικής μονάδας καταστημάτων του παντοπωλείου.

Εικ. 63: Διαγράμματα απεικόνισης ενοικιασμένων χώρων.

Εικ. 64: Η κύρια όψη του Δημοτικού Παντοπωλείου, επί της οδού Χίου σε ορθή προβολή.

Εικ. 65, 66: Γείσο στην όψη επί της οδού Σοφοκλέους και στη γωνία με την οδό Πελοποννήσου.

Εικ. 67: Λεπτομέρεια κατασκευής γείσου.

Εικ. 68: Νότια όψη - οδός Πελοποννήσου. Τριμερισμός όψης: βάση-κορμός-στέψη.

Εικ. 69: Σκαριφήματα στο χώρο 011. Διαμόρφωση φεγγίτη και τοιχοποιίας.

Εικ. 70: Παραδοσιακό αρμολόγημα κοφτό-πατητό.

Εικ. 71: Δομή τοιχοποιίας κτιρίων Ερμούπολης: μαρμαρεπένδυση όψης, γειτονικού στο Δημοτικό Παντοπωλείο, κτιρίου.

Εικ. 72: Το ανυπόγραφο σχέδιο του 1855. Το πρώτο σχέδιο του κτιρίου που σώζεται. Πηγή: Βιομηχανικό μουσείο Ερμούπολης.

Εικ. 73: Το σχέδιο του 1892, του δημοτικού αρχιτέκτονα Χρ. Παπαδάκη, για την τροποποίηση της εισόδου από την οδό Χίου. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 74: Το τριπλό τοξωτό άνοιγμα εισόδου της Δημοτικής αγοράς Άργους, κατά τη φάση αποκατάστασης. Πηγή: Δωροβίνης Β., «Νεότερα στοιχεία για τη νεοκλασική Αγορά του Άργους», σ. 86.

Εικ. 75: Η είσοδος του Δημοτικού Παντοπωλείου μετά την κατασκευή του τρίλοβου

ανοίγματος που διαμορφώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα.

Εικ. 76: Το σχέδιο, του 1923, για το μετασχηματισμό σε δημοτικά λουτρά και κινηματογράφο. Πηγή: Γ.Α.Κ. - Αρχεία Νομού Κυκλάδων.

Εικ. 77: Επιγραφή για την ανακαίνιση που συντελέστηκε στο κτίριο το 1938.

Εικ. 78: Όψη οδού Σοφοκλέους, διακρίνεται το νεώτερο τρίλοβο άνοιγμα των αρχών του 20ου αιώνα και η ανακατασκευασμένη βορειοδυτική γωνία.

Εικ. 79: Η εσωτερική αυλή της αγοράς το 1954, σε φωτογραφία της Μαρίας Ζαγορησίου. Πηγή: Φωτογραφικό αρχείο Μουσείου Μπενάκη.

Εικ. 80: Η αντίστοιχη οπτική της εσωτερικής αυλής μετά την μετατροπή του χώρου σε κινηματογράφο.

Εικ. 81: Η όψη επί της οδού Λεωτσάκου σήμερα. Στη φωτογραφία διακρίνεται η αρχική είσοδος και τα νεώτερα ανοίγματα προσβάσεων των χώρων.

Εικ. 82: Ο χώρος 001. Στον ανατολικό τοίχο διακρίνονται τα ίχνη του τοιχισμένου ανοίγματος προς την εσωτερική αυλή.

Εικ. 83: Ο χώρος 002. Διακρίνεται και εδώ το ίχνος της θύρας προς την αυλή της αγοράς.

Εικ. 84: Ο χώρος 003, στη νοτιοδυτική γωνία του κτιρίου.

Εικ. 85: Ο χώρος 004. Η παλιά είσοδος στην αγορά, σημερινό γραφείο της Ένωσης Συνταξιούχων του Εμπορικού Ναυτικού Κυκλάδων.

Εικ. 86: Ο χώρος 007, ενοποιημένος με τους χώρους 006, 005 (στο βάθος της φωτογραφίας) αλλά και το χώρο 008.

Εικ. 87: Ο χώρος 009 - είσοδος από την οδό Πελοποννήσου.

Εικ. 88: Ο χώρος 010.

Εικ. 89: Ο χώρος 012. Τα δημοτικά ουρητήρια.

Εικ. 90: Ο χώρος 013.

Εικ. 91: Ο χώρος 014. Η παλιά είσοδος στην αγορά, σημερινή αποθήκη του καταστήματος 015.

Εικ. 92: Ο χώρος 015, το κατάστημα ζωοτροφών.

Εικ. 93: Ο χώρος 036 και στο βάθος ο χώρος 016. Ο χώρος αυτός αποτελεί τμήμα της αρχικής στοάς. Το άνοιγμα που συνδέει τους χώρους, εμπεριέχει τον αρχικό φεγγίτη της στοάς. Στη φωτογραφία διακρίνεται ακόμα η μαρμάρινη ταινία.

Εικ. 94: Ο χώρος 017. Αριστερά διακρίνεται το διευρυμένο άνοιγμα σύνδεσης του με το χώρο 037.

Εικ. 95: Ο χώρος 018. Το κατάστημα ξηρών καρπών και χαλβά.

Εικ. 96: Ο χώρος 019, αρχική είσοδος της αγοράς και σημερινή αποθήκη του καταστήματος 018.

Εικ. 97: Ο χώρος 022.

Εικ. 98: Ο χώρος 024, είσοδος στην αυλή από την οδό Λεωτσάκου.

Εικ. 99: Ο χώρος 025. Στη φωτογραφία διακρίνεται η εσοχή του παλαιού πηγαδιού.

Εικ. 100: Ο χώρος 027.

Εικ. 101: Ο ανακατασκευασμένος χώρος 029. Αποχωρητήριο του θερινού κινηματογράφου.

Εικ. 102: Ο ενοποιημένος ανακατασκευασμένος χώρος 030-031-032..

Εικ. 103: Ο χώρος 115, αποθήκη του καταστήματος ζωοτροφών.

Εικ. 104: Ο χώρος 137, τμήμα της αρχικής στοάς της οδού Χίου.

Εικ. 105: Η μαρμάρινη ταινία των αρχικώς εξωτερικών τοίχων της στοάς, στο ύψος

της ποδιάς του αρχικού φεγγίτη του χώρου 017.

Εικ. 106: Διαμόρφωση χαράξεων για τον προσδιορισμό των υψών της στοάς βάσει απλής αναλογικής.

Εικ. 107: Τμήμα της τομής Z-Z'. Εντοπισμός ομοιοτήτων στις αναλογίες των θόλων με εκείνον της στοάς που προκύπτει βάσει αναπαράστασης.

Εικ. 108: Σχέδια αναπαράστασης της στοάς σε τομή και όψη.

Εικ. 109: Η αναπαράσταση της βορινής στοάς κατά το μεσοπόλεμο.

Εικ. 110: Αεροπορική άποψη της πλατείας το 1954. Φωτογραφία: Μαρία Ζαγορησίου. Πηγή: Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Μπενάκη.

Εικ. 111: Κάτοψη αρχικής φάσης του κτιρίου. Εντοπισμός τυποποιημένων διαστάσεων, στα πλάτη των στοών σε σχέση με τα καταστήματα.

Εικ. 112: Ρηγμάτωση της τοιχοποιίας στο όριο συρραφής με το ανακατασκευασμένο τμήμα της βορειοδυτικής γωνίας, επί της οδού Λεωτσάκου.

Εικ. 113: Βλάβη της τοιχοποιίας στο μεσότοιχο των χώρων 010 και 011 ύστερα από την πρόχειρη διάνοιξη θύρας σύνδεσης.

Εικ. 114: Αποκόλληση λίθου μαρμαρεπένδυσης στην όψη της οδού Πελοποννήσου.

Εικ. 115: Κατακόρυφη ρηγμάτωση στο ανατολικό γωνιακό διαμέρισμα της οδού Πελοποννήσου και ολίσθηση θολιτών υπέρθυρου.

Εικ. 116: Ρηγμάτωση γείσου και στηθαίου του βόρειου τμήματος της όψης της οδού Χίου.

Εικ. 117: Κατακόρυφη ρηγμάτωση και ολίσθηση θολιτών στο νότιο τόξο της στοάς της οδού Χίου.

Εικ. 118: Επιβλαβής βλάστηση στη νοτιοδυτική γωνία του κτιρίου. Στη φωτογραφία διακρίνεται ακόμα η φθορά των συνδετικών κονιαμάτων και τα σκασίματα των γείσων

Εικ. 119: Εκδήλωση υγρασίας στο εσωράχιο του θόλου και το νότιο τοίχο του χώρου 022.

Εικ. 120: Αλλοίωση της εικόνας του κτιρίου λόγω των επιγραφών και των στεγάστρων.

Εικ. 121: Σκαρίφημα για την παθολογία στο ανατολικό τμήμα του κτιρίου, στην όψη επί της οδού Χίου. Στο σκίτσο απεικονίζονται οι πλάγιες ωθήσεις λόγω των θόλων και των τόξων που έχουν απομείνει μετά την κατάργηση της αρχικής στοάς.

Εικ. 122: Σκαρίφημα της ανατολικής όψης. Τα διαγραμμισμένα τμήματα έχουν αφαιρεθεί, ενώ με πορτοκαλί χρώμα σημειώνονται τα στοιχεία που τοποθετήθηκαν για την ενίσχυση της κατασκευής (μεταλλικές δοκοί και παραστάδες).

Εικ. 123: Πρόχειρα σχέδια επεξεργασίας της πρότασης. Τομή E-E' και εγκάρσια τομή στη στοά.

Εικ. 124: Κάτοψη πρότασης στο επίπεδο του ισογείου.

Εικ. 125: Φωτορεαλιστική απεικόνιση συστήματος διαμόρφωσης νέας στοάς.

Εικ. 126: Αναπαράσταση της αρχικής εσωτερικής στοάς σε φωτορεαλιστική απεικόνιση.

Εικ. 127: Φωτορεαλιστική απεικόνιση της στοάς βάσει της πρότασης αποκατάστασης.

Εικ. 128: Φωτορεαλιστική απεικόνιση αυλής. Διακρίνεται η είσοδος από την οδό Σοφοκλέους.

Εικ. 129: Η αγορά του Πύργου πριν την αποκατάσταση Διακρίνονται και εδώ πρόχειρες κατασκευές από λαμαρίνες.

Εικ. 130: Αξονομετρικό σχέδιο πρότασης.

Εικ. 131-2: Φωτορεαλιστική απεικόνιση αυλής και της στοάς χωρίς και με την κατασκευή της πτυσσόμενης τέντας.

Εικ. 133: Φωτορεαλιστική απεικόνιση αυλής. Διακρίνεται η κύρια είσοδος από την οδό Χίου και η γυάλινη κατασκευή.

Εικ. 134: Φωτορεαλιστική απεικόνιση γυάλινης κατασκευής εισόδου στο κτίριο. Διακρίνονται οι θύρες και το σημείο πληροφόρησης του χώρου.

Εικ. 135: Φωτορεαλιστική απεικόνιση στοάς και αυλής με την τέντα.

Εικ. 136: Φωτορεαλιστική απεικόνιση του κινηματογράφου.

Εικ. 137: Αξονομετρικό σχέδιο σκάλας και παταριού. Στο σχέδιο διακρίνεται η γέφυρα που περνά πάνω από την ανατολική είσοδο της οδού Πελοποννήσου.

Εικ. 138: Σκαρίφημα τομής τοίχου και δώματος ανακατασκευασμένου τμήματος κτιρίου. Αντικατάσταση πλάκας σκυροδέματος-στηθαίου και διαμόρφωση γείσου από σπλισμένο σκυρόδεμα .

Εικ. 139: Χάρτης πολιτιστικών χώρων Ερμούπολης.

Παράστημα εικόνων

Εικ. 140-1: Βόρεια όψη, Οδός Λεωτσάκου.

Εικ. 142-3: Νότια όψη, Οδός Πελοποννήσου.

Εικ. 144: Δυτική όψη, Οδός Σοφοκλέους.

Εικ. 145: Ανατολική όψη, Οδός Χίου.

Εικ. 146: Κτητορική επιγραφή κτιρίου, εντοιχισμένη στο τριπλό τοξωτό άνοιγμα της ανατολικής εισόδου.

Εικ. 147: Η ανατολική είσοδος προς την εσωτερική αυλή.

Εικ. 148: Επίκαιρο πεσσού τρίλοβου ανοίγματος.

Εικ. 149: Δυτική είσοδος αυλής, σήμερα φραγμένη από την οθόνη του θερινού κινηματογράφου.

Εικ. 150: Το τριπλό τοξωτό άνοιγμα της δυτικής εισόδου.

Εικ. 151: Χώρος 001.

Εικ. 152: Χώρος 003 - νεώτερη θύρα εισόδου.

Εικ. 153: Χώρος 007.

Εικ. 154: Χώρος 008 - διαμόρφωση χώρου αποχωρητηρίων.

Εικ. 155: Χώρος 010 - Νέωτερη θύρα εισόδου.

Εικ. 156: Χώρος 115 - διαμόρφωση παταριού.

Εικ. 157: Χώρος 011 - θόλος.

Εικ. 158: Χώρος 036 - τοιχισμένο άνοιγμα από το χώρο 015 προς το τμήμα της αρχικής στοάς.

Εικ. 159: Χώρος 025.

Εικ. 160: Χώρος 117 - πατάρι καταστήματος 017.

Εικ. 161: Χώρος 029 - αποχωρητήρια κινηματογράφου την άνοιξη.

Εικ. 162: Χώρος 030-1-2, τοιχισμένο άνοιγμα προς την οδό Λεωτσάκου.

Εικ. 163: Χώρος 134 - θάλαμος προβολής κινηματογράφου.

Εικ. 164: Δώμα βορειοανατολικού τμήματος κτιρίου.

Εικ. 165: Πήλινος σωλήνας στο θόλο του χώρου 024.

Εικ. 166: Δώμα νότιο τμήματος κτιρίου - εμφάνιση υγρασίας και επιβλαβούς βλάστησης.

Εικ. 167: Βόρειος πεσσός ανατολικής όψης.

Εικ. 168: Νεώτερη δεξαμενή νερού.

Εικ. 169: Γείσο νοτιοανατολικής γωνίας χώρου δυτικής εισόδου (εσωτερικό)

Εικ. 170: Γείσο όψης οδού Σοφοκλέους - συναρμογή αρχικού με εκείνο του μεσοπολέμου.

Εικ. 171: Γείσο εσωτερική όψης ανατολικής τοξοστοιχίας.

Εικ. 172: Νότιος πεσσός ανατολικής όψης.

Εικ. 173: Σφυρίλατη σιδεριά φεγγίτη κεντρικής εισόδου οδού Λεωτσάκου.

Εικ. 174: Νεώτερη σιδεριά φεγγίτη οδού Πελοποννήσου.

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΩΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

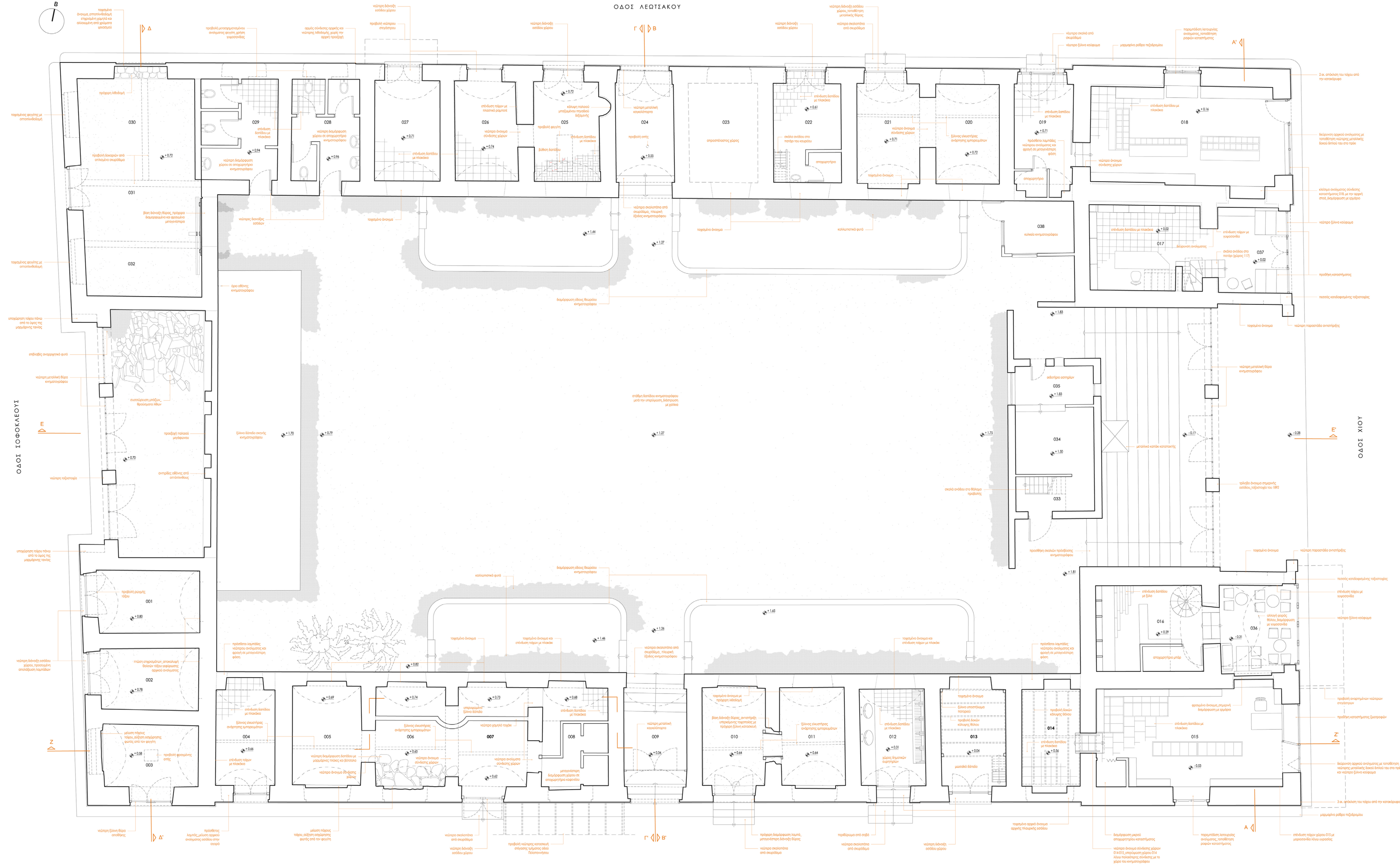
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.01
 ΚΑΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:500

ΟΔΟΣ ΛΕΥΣΙΑΚΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
Δ. Π. Λ. Α. Σ. ΤΡΟΤΙΑΔΙΑ ΜΗΝΗΜΕΩΝ
Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΕΩΝ

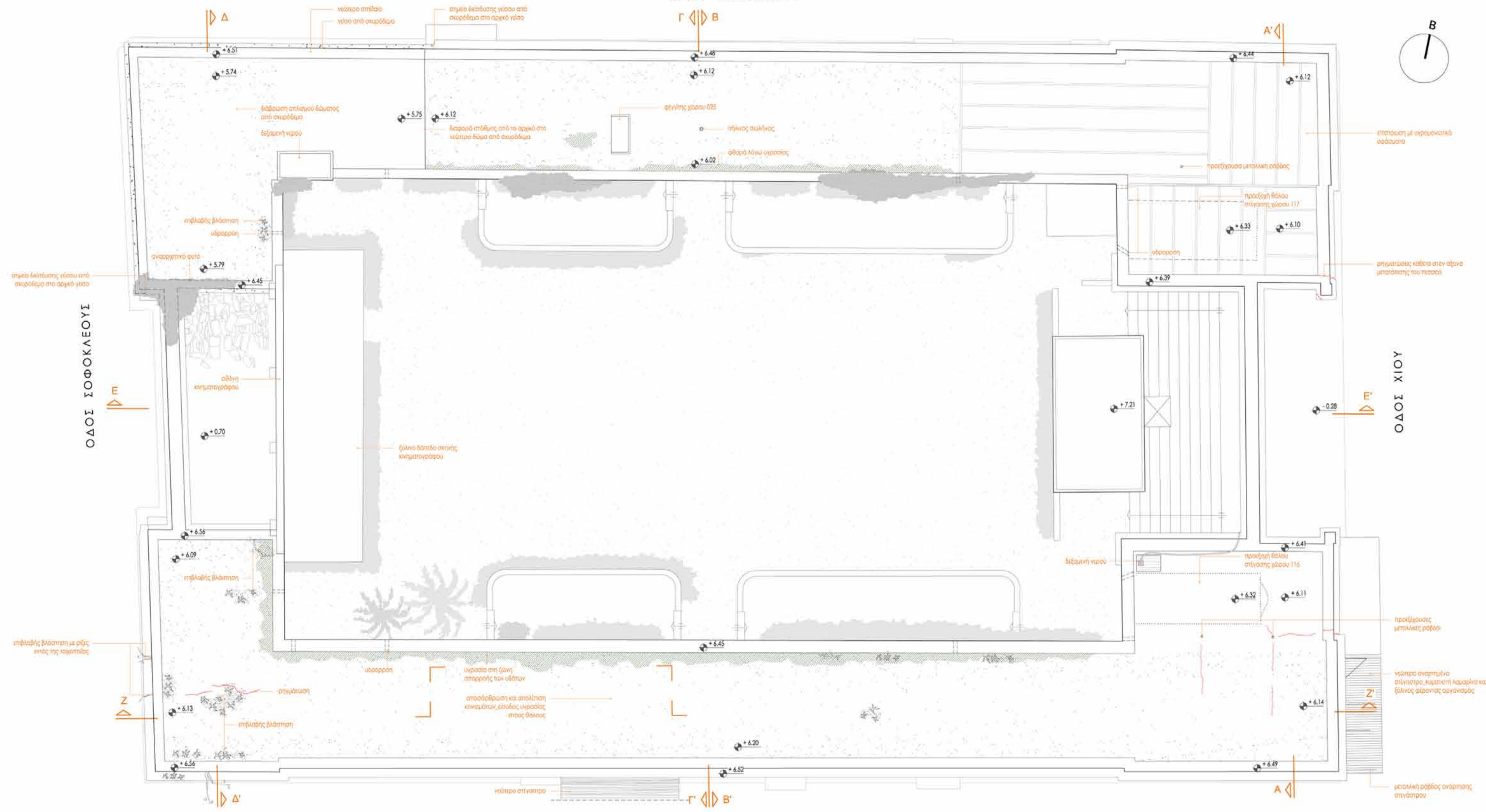
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ:
ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΗ
ΕΠΙΒΛΗΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΚΑΘ. Ι. ΚΙΩΣ

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ
ΘΕΜΑ:
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΟΡΑΜΙΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΕΥΡΟΥ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΚΑΤΩΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Α.02
ΚΑΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
1.20

ΟΔΟΣ ΛΕΩΤΣΙΑΚΟΥ

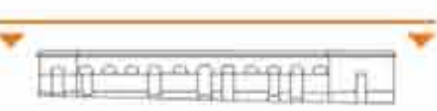
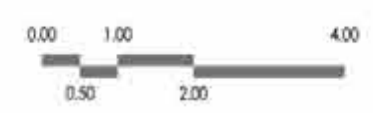
ΟΔΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

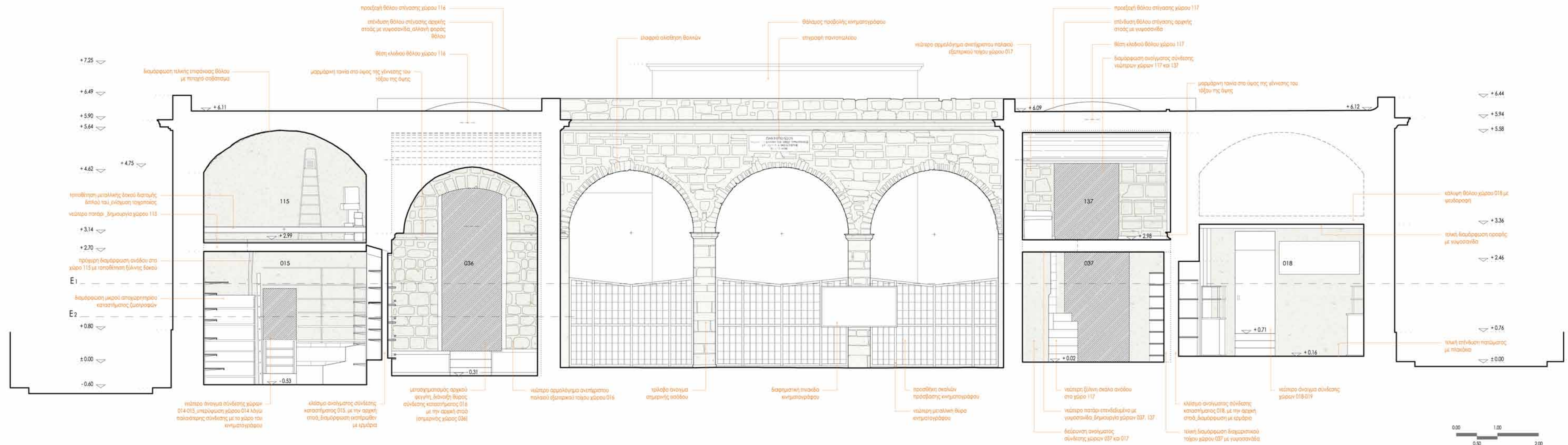
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΚΑΤΩΦ ΔΩΜΑΤΩΝ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.03
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:100

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

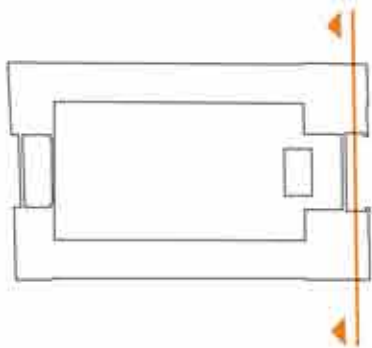
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Α-Α'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.04

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

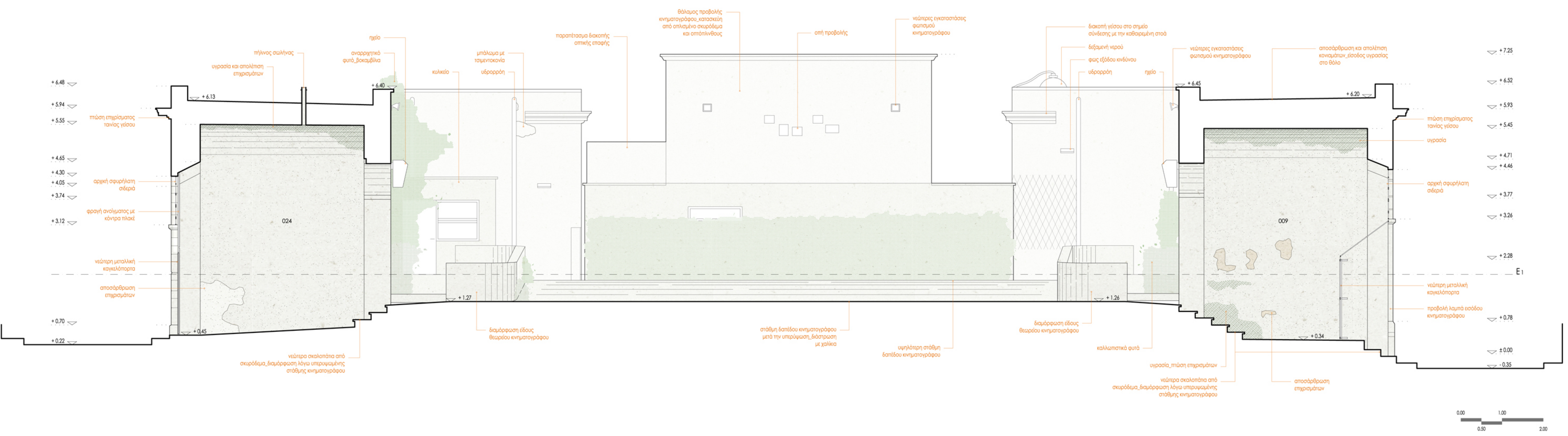
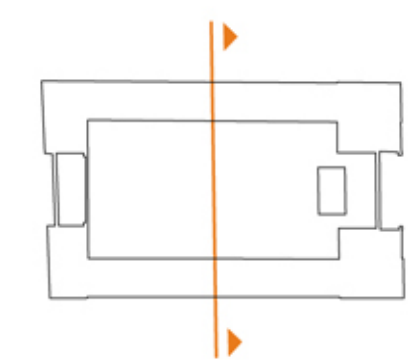
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

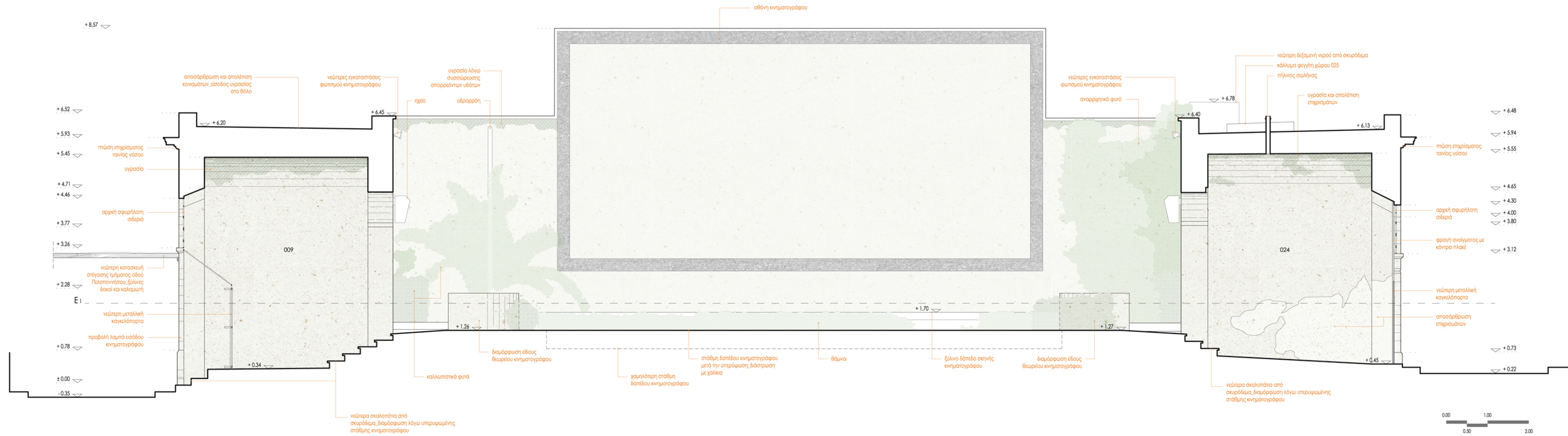
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Β-Β'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.05
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

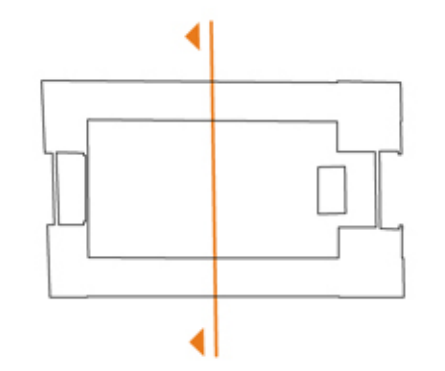
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

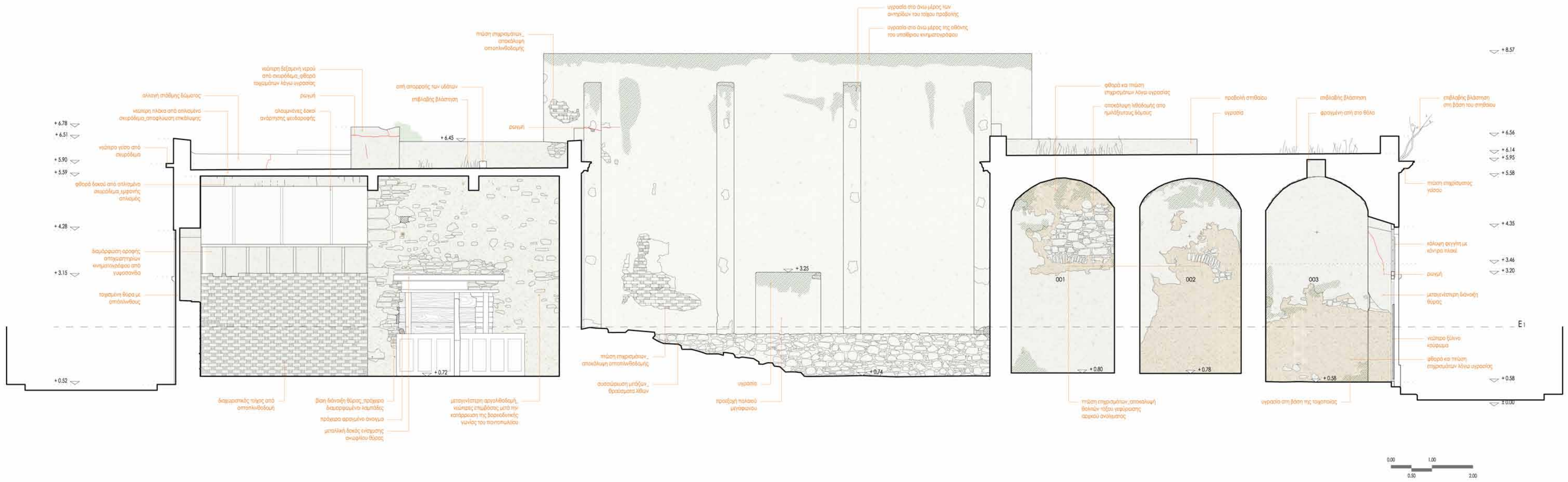
ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Γ-Γ'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.06

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

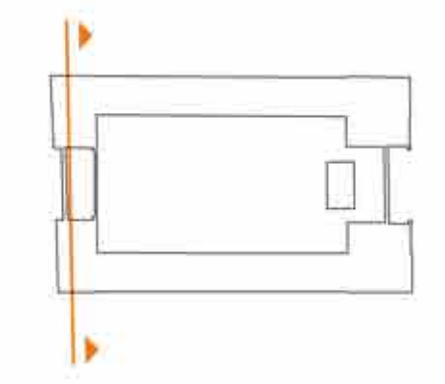
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

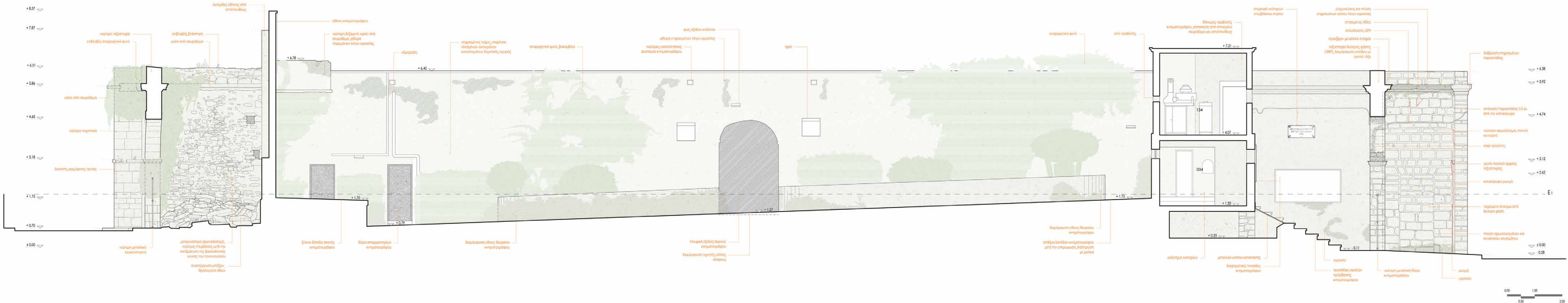
ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Δ-Δ'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.07

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

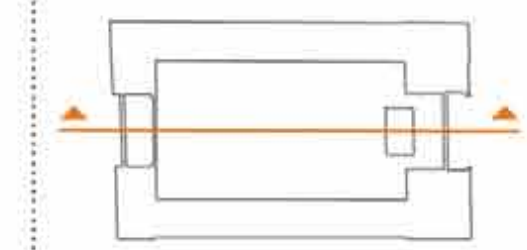
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΡΩΝ

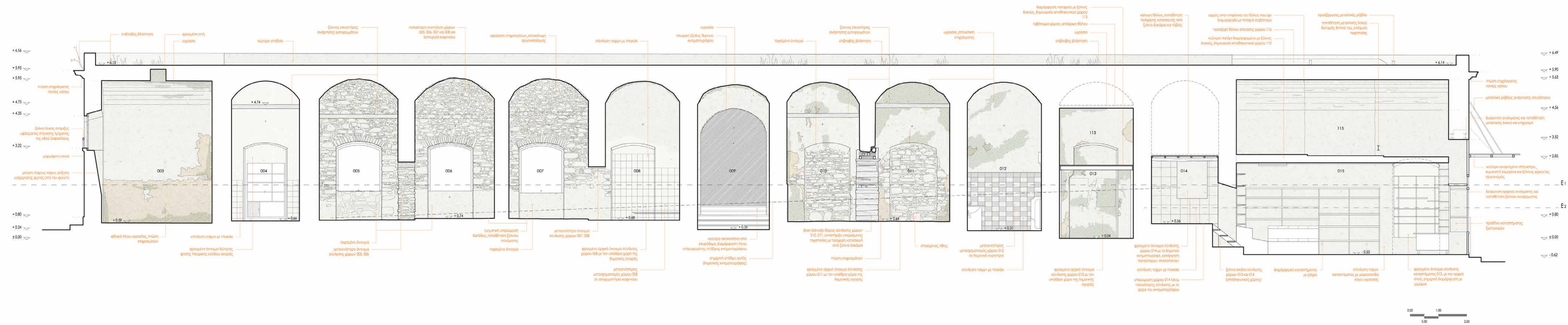
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΣΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014
 ΤΟΜΗ Ε-Ε'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.08

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

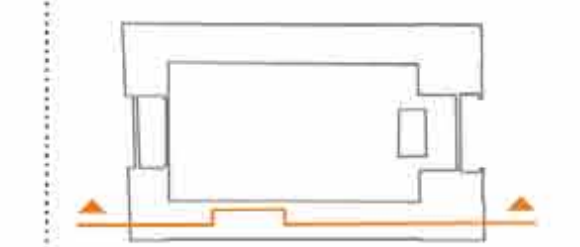
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

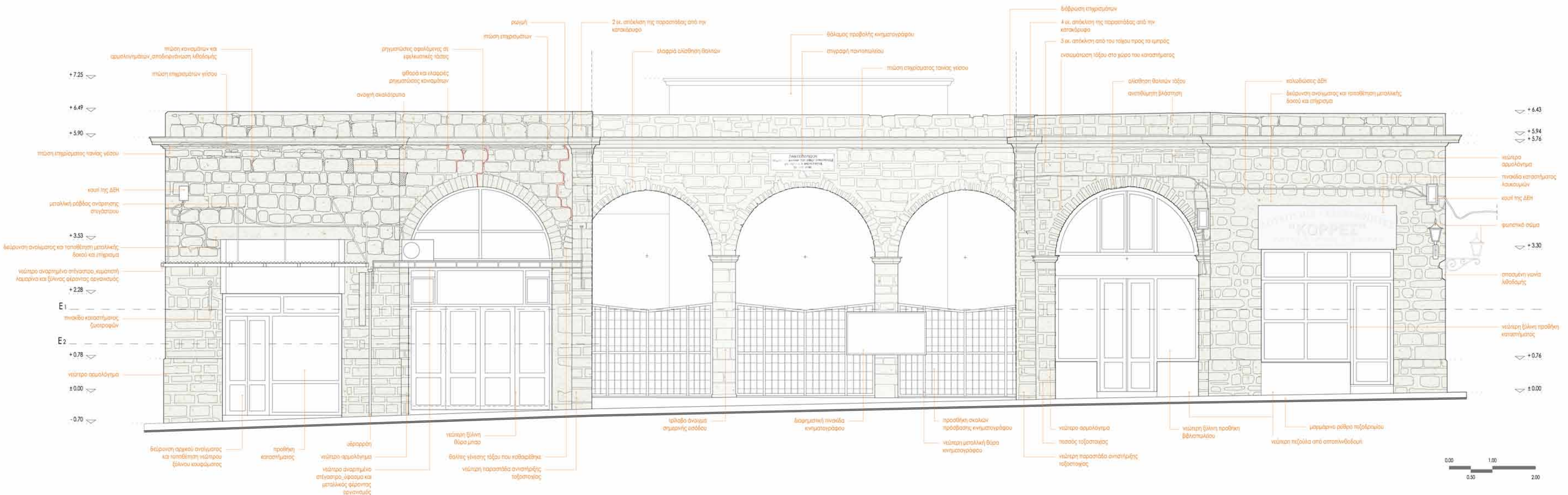
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Z-Z'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 A.09
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

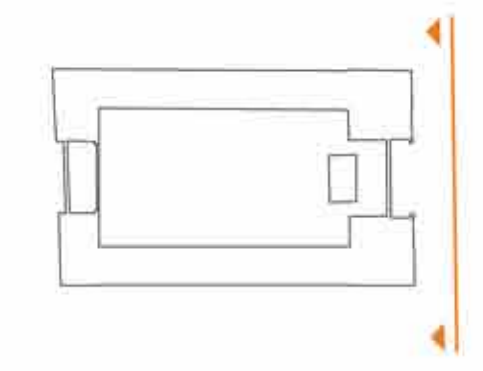
ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

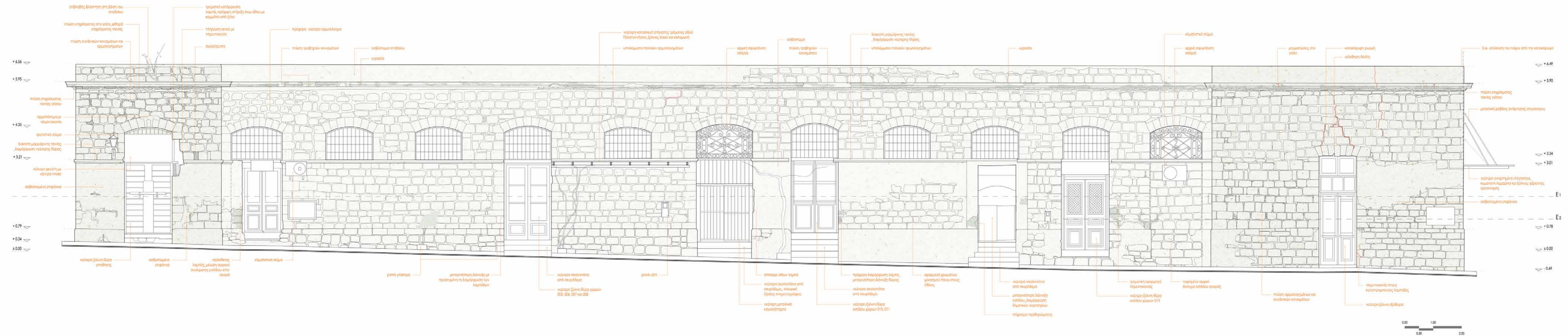
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ - ΟΔΟΣ ΧΙΟΥ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.10

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

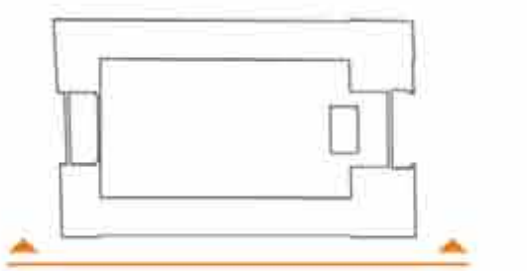
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

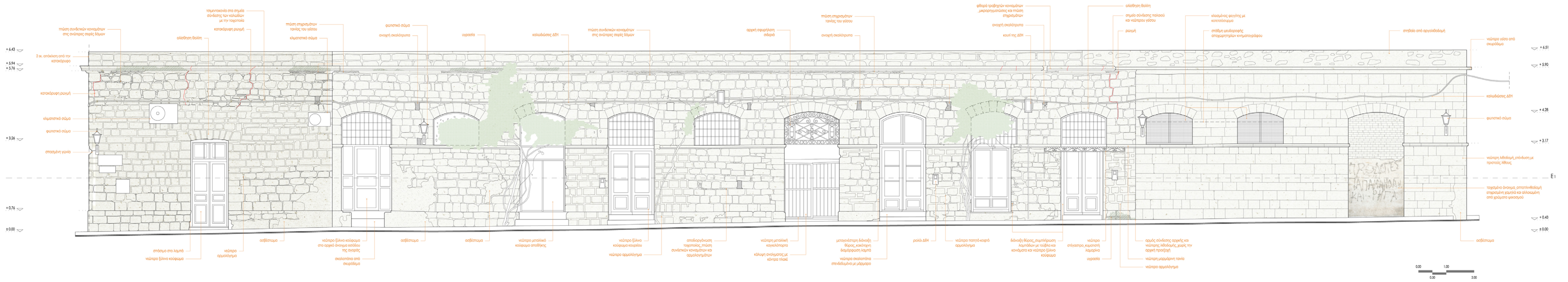
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ - ΟΔΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.11
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

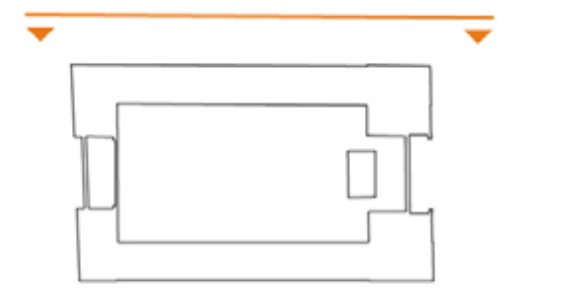

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΧΩΝ

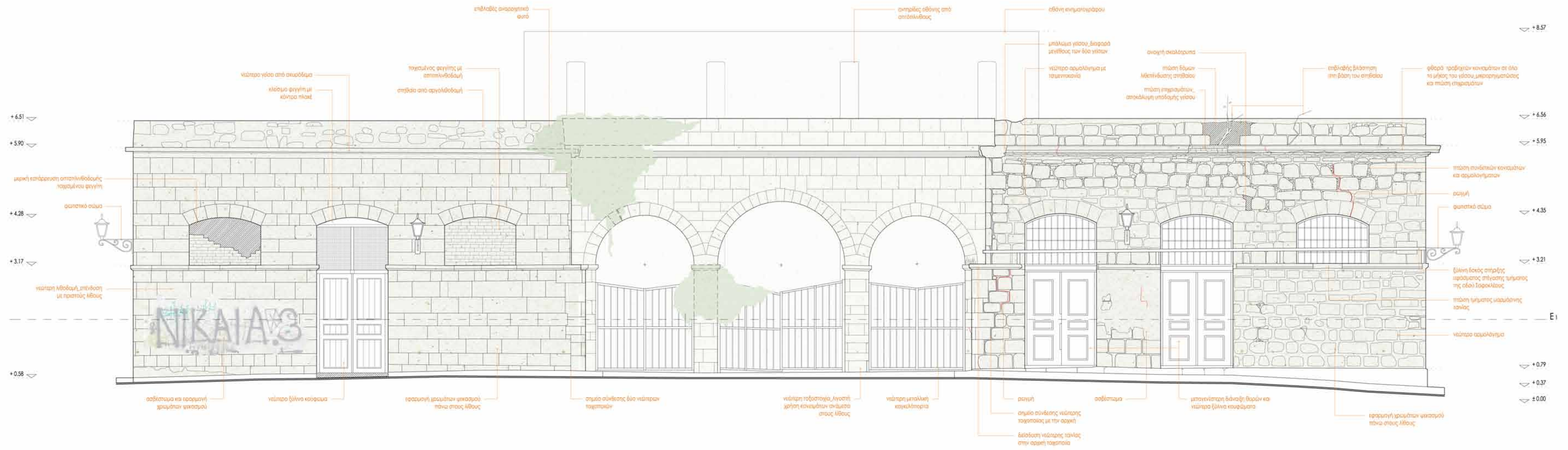
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΟΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΒΟΡΕΙΝΗ ΟΨΗ_ΟΔΟΣ ΛΕΩΣΙΑΚΟΥ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.12
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

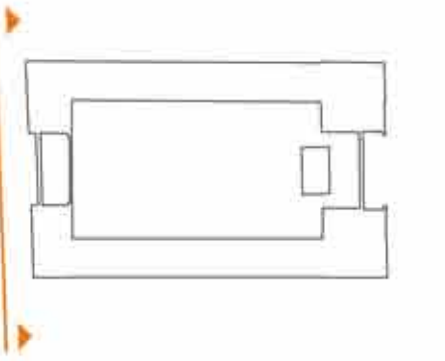

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

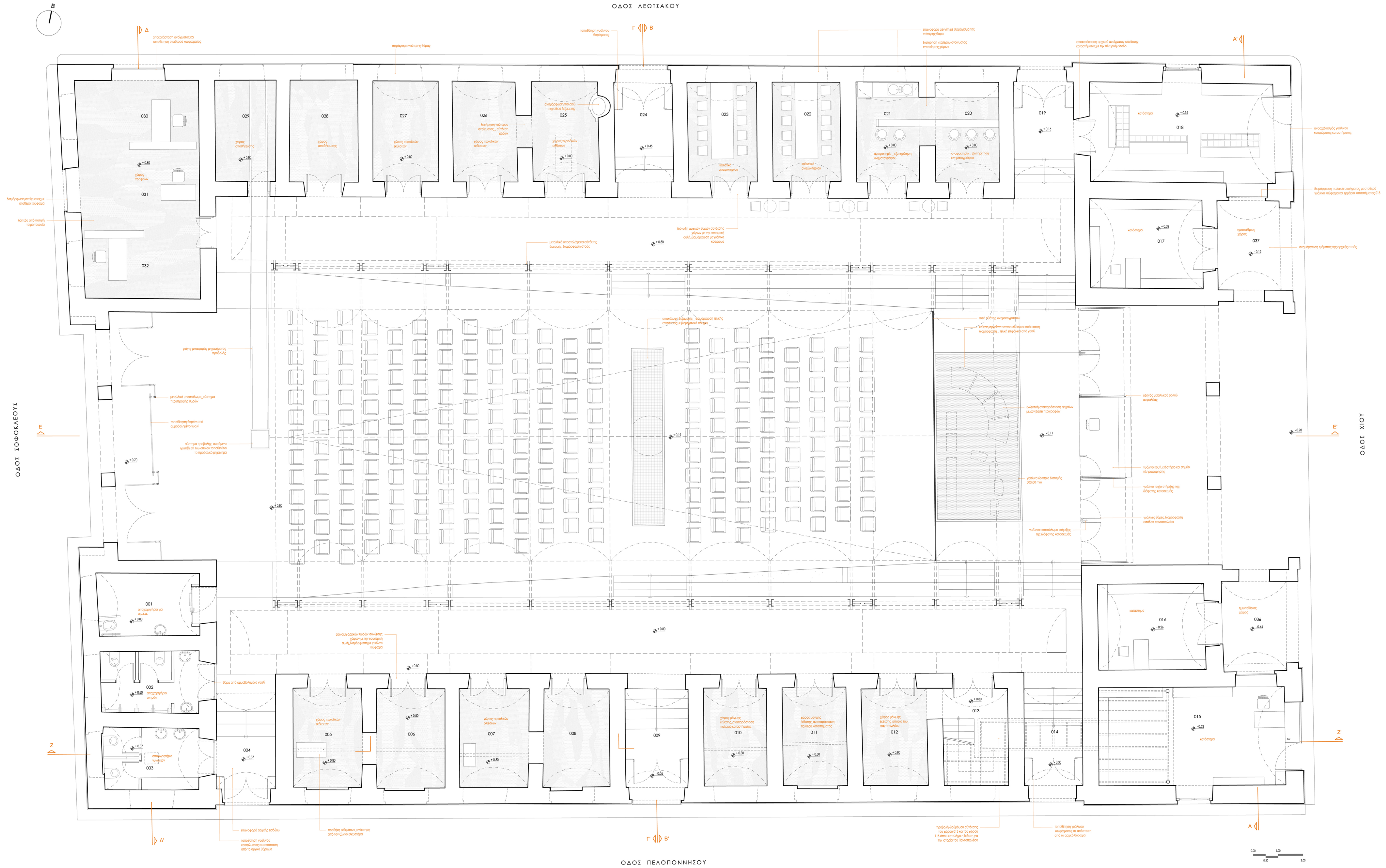
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ _ ΟΔΟΣ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
A.13
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

ΟΔΟΣ ΛΕΩΤΙΑΚΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΙΟΥ

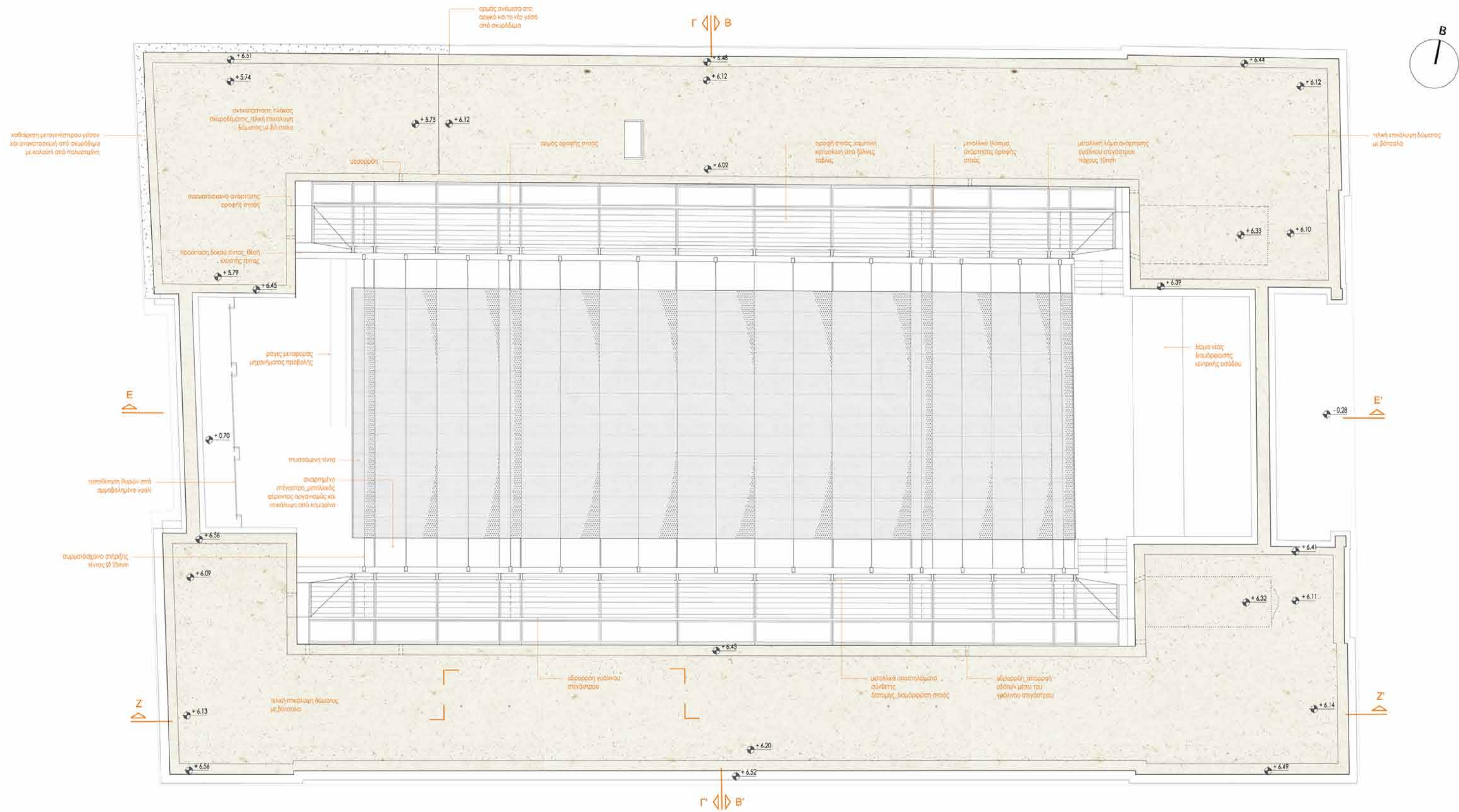

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΕΩΡΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ. Π. Α. Σ. "ΤΡΟΤΙΑΔΙΑ ΜΗΝΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΣΤΡΩΣΕΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΗ
 ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΚΑΘΗΜΗΤΗΡ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΩΔΕ
 ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΔΙΟΥ
 ΕΠΙΝ ΕΡΜΟΥΣΙΩΝ ΕΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΒΕΘΟΥ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 Π.01
 ΚΑΜΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

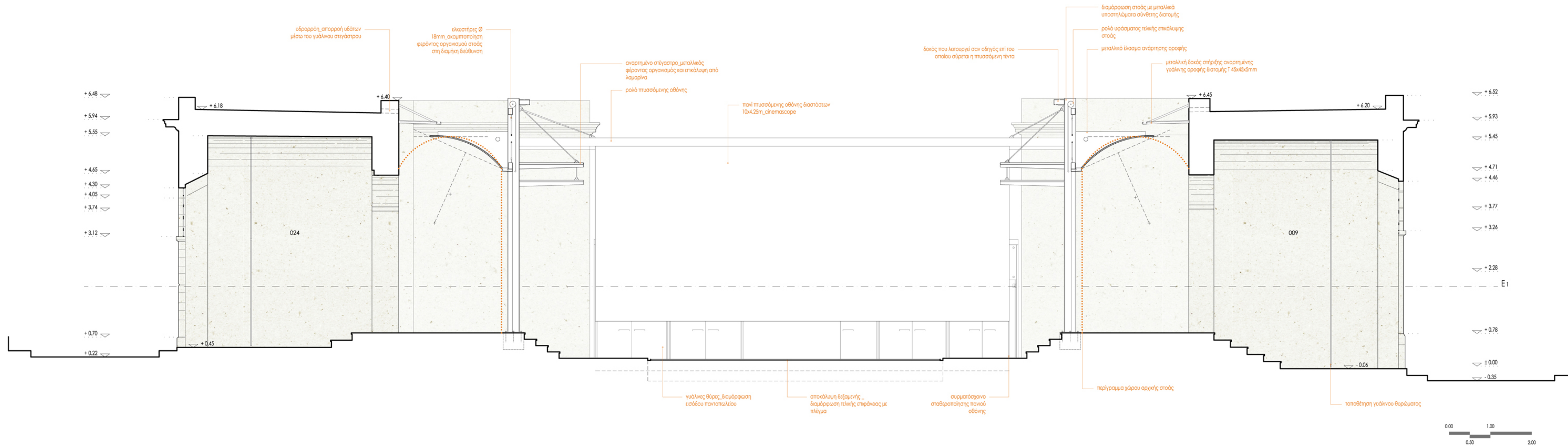
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΚΑΤΩΦΗ ΔΩΜΑΤΩΝ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Π.02
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:100

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

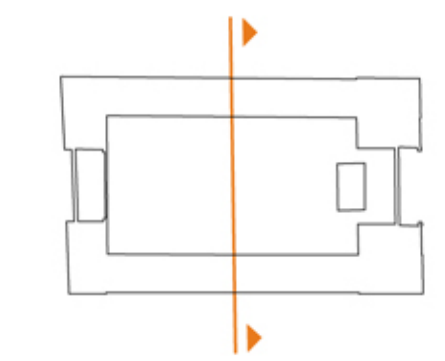
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

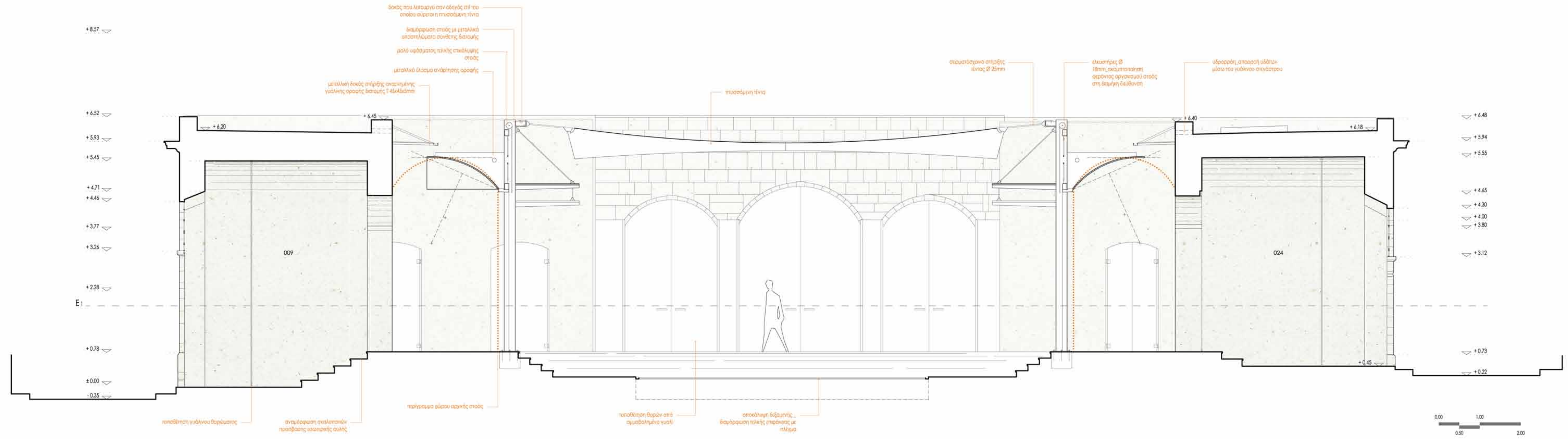
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Β-Β'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Π.03

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

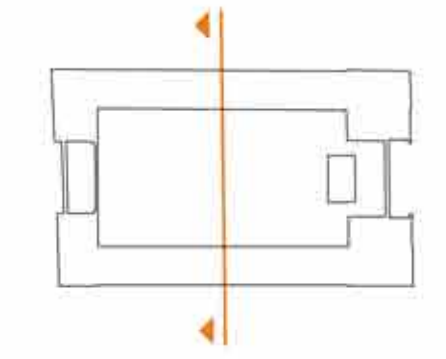
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

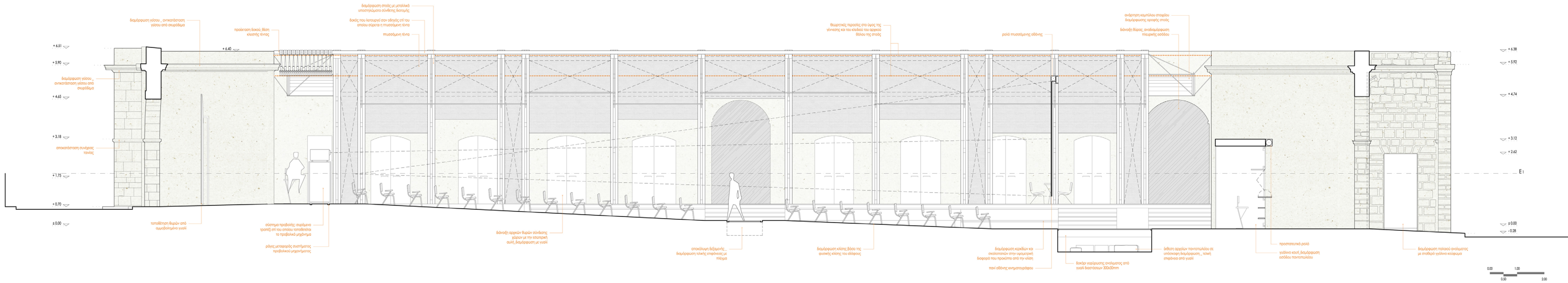
ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ
 ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Γ-Γ'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 Π.04

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

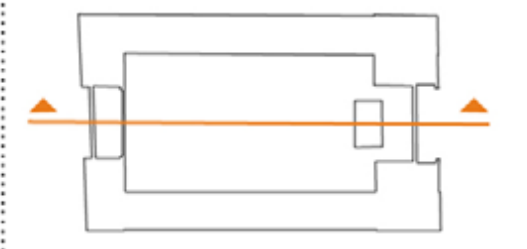

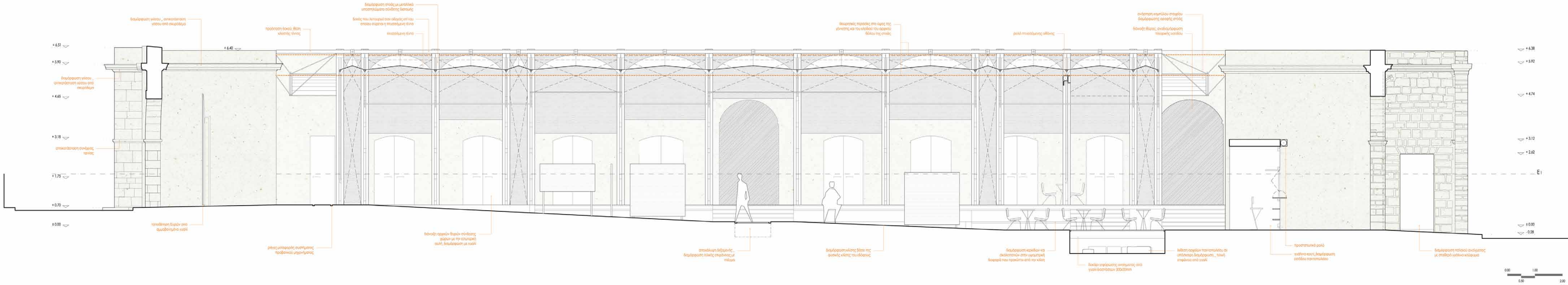
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Ε-Ε' α
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 Π.05
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

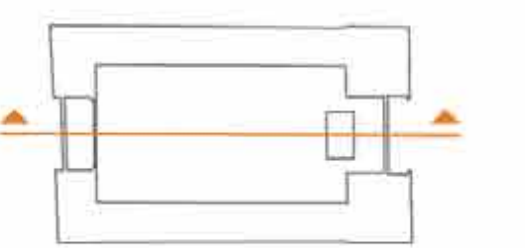

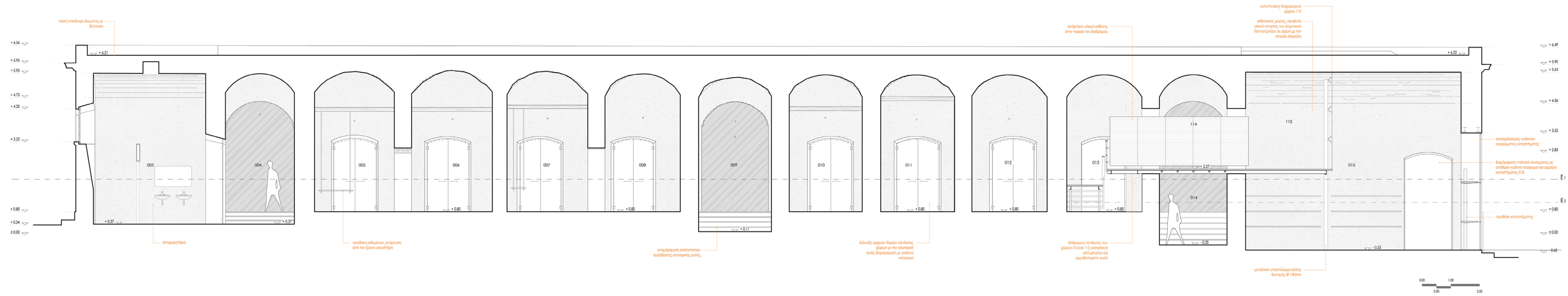
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Ε-Ε' β
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Π.06
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

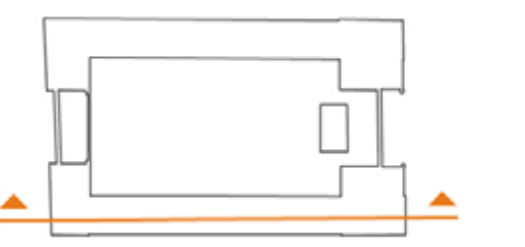
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

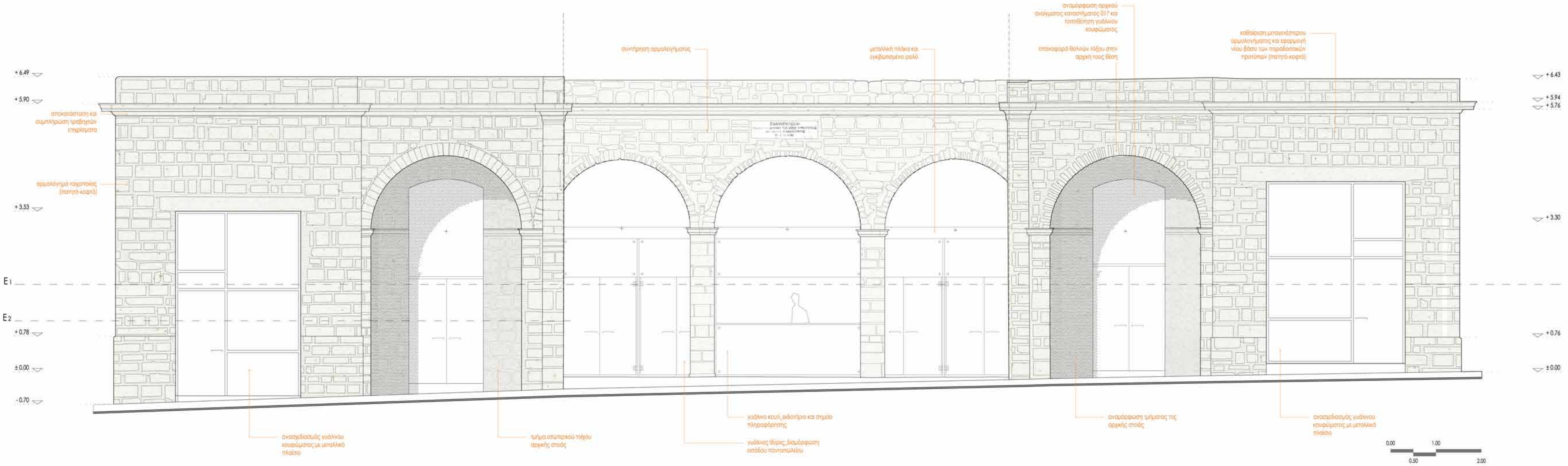
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΤΟΜΗ Ζ-Ζ'
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 Π.07

ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

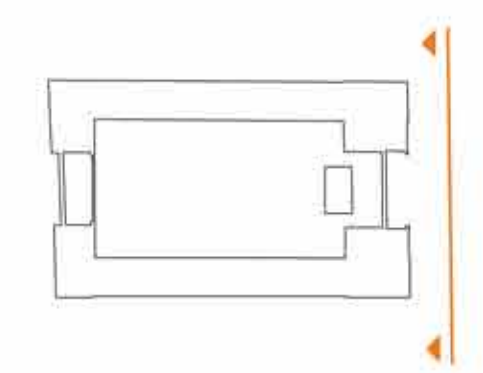

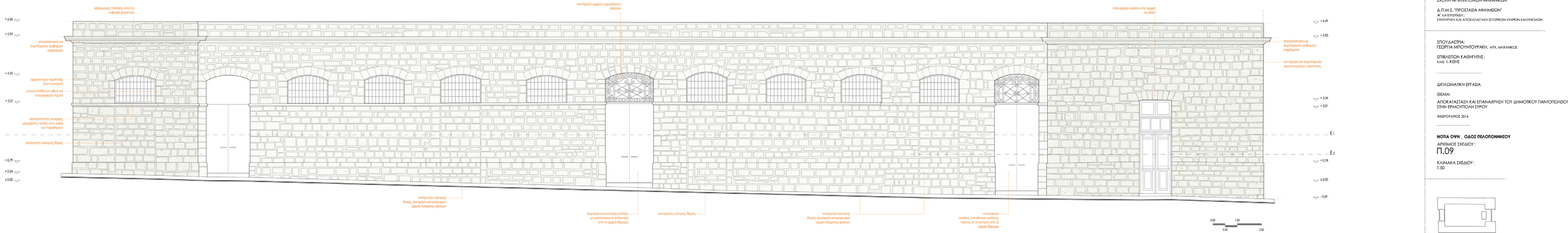
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΟΨΗ _ ΟΔΟΣ ΧΙΟΥ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Π.08
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

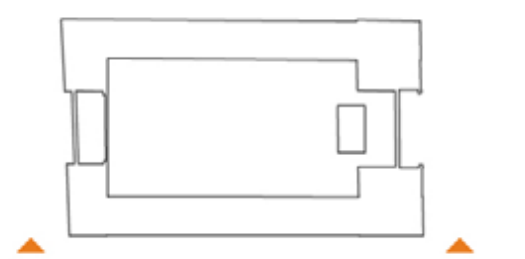

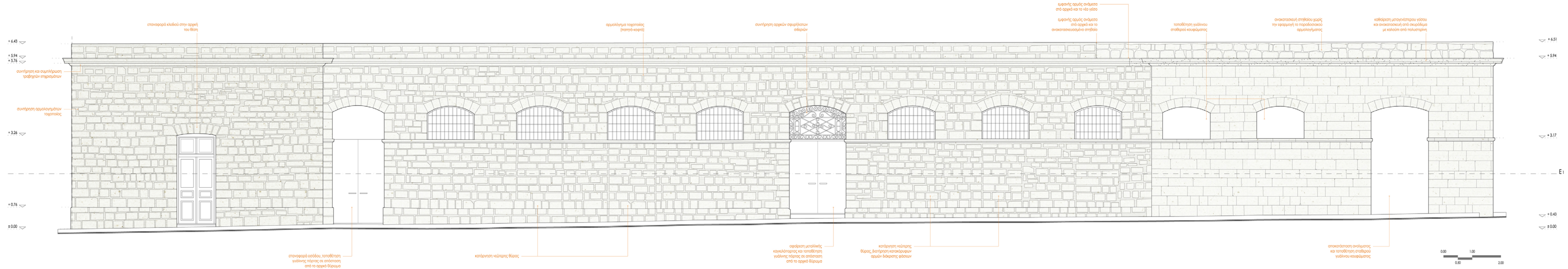
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΝΟΤΙΑ ΟΨΗ - ΟΔΟΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 Π.09
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

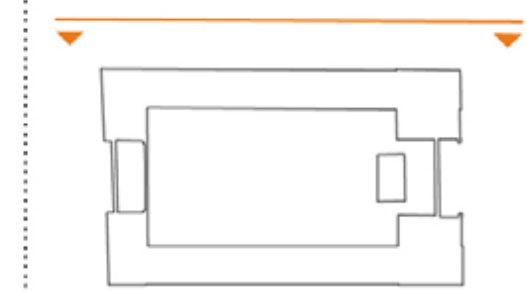

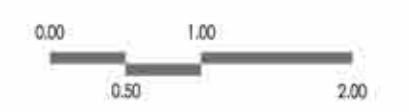
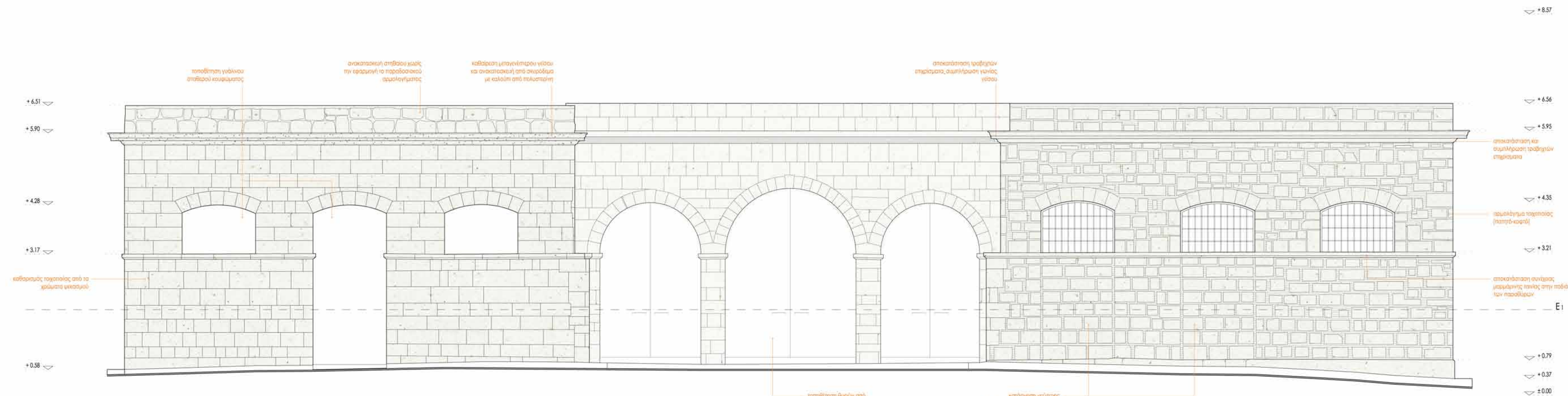
ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΒΟΡΕΙΝΗ ΟΨΗ - ΟΔΟΣ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Π.10
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
 ΣΧΟΛΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
 Δ.Π.Μ.Σ. "ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΜΝΗΜΕΙΩΝ"
 Α' ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ:
 ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΟΛΩΝ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ:
 ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΠΟΥΝΤΟΥΡΑΚΗ, ΑΡΧ. ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ
 ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
 ΚΑΘ. Ι. ΚΙΖΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
 ΘΕΜΑ:
 ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΠΑΝΤΟΠΩΛΕΙΟΥ
 ΣΤΗΝ ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ
 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2014

ΔΥΤΙΚΗ ΟΨΗ _ ΟΔΟΣ ΙΟΦΟΚΛΕΟΥΣ
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΣΧΕΔΙΟΥ:
Π.11
 ΚΛΙΜΑΚΑ ΣΧΕΔΙΟΥ:
 1:50

